T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI
YÜKSEK LİSANS TEZİ
(TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ ORTAK PROGRAMI)

SİBEL ERASLAN'IN ROMAN VE HİKÂYELERİNDE KADIN KAHRAMANLAR

HAZIRLAYAN

NURDAN YAYIN EKİNCİ

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. YAŞAR ŞENLER

EDİRNE 2022

Tezin Adı: Sibel Eraslan'ın Roman ve Hikâyelerinde Kadın Kahramanlar

Hazırlayan: Nurdan YAYIN EKİNCİ

ÖZET

Son dönem kadın yazarlarımızdan olan Sibel Eraslan, siyasî platformda kadın etkinlikleri içinde yer almış, kadın ve çocuk hakları savunucusu olarak tanınmıştır. Edebî eserlerinde kalemini "kadınlar edebiyatı" kurma doğrultusunda kullanmıştır.

"Dinî olan"la "edebî olan"ın birbirine olan mesafesinin Türk edebiyatında bir yarık oluşturduğunu ifade eden yazar bu açığı kapatmak niyetiyle kalemine sarılır. Üniversite yıllarından itibaren Doğu ve İslam kültüründen rol model kadınların peşine düşerek romanlarında "İslam Anneleri"nin hayatını edebiyatımıza taşıma gayreti içinde olmuştur. Hikâyelerinde ise çok yönlü ve çok çeşitli kadın karakterler çizmiştir.

1980 sonrası edebiyatımızda yalnızlaşma, yabancılaşma, kendini gerçekleştirme ve özgürlüğünü elde etme kaygısı gibi temalarla sıklıkla ele alınan kadınlara karşılık Eraslan'ın eserlerinde kadının bireyselliğiyle varoluşunun yanında içindeki anaç damarın ve yaradılış sırrının izi sürülmüştür.

Bu çalışmada Sibel Eraslan'ın roman ve hikâyeleri incelenerek kadın kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin izi sürülmüş, ayrıca olayların içinde bu kadınların taşıdığı mesajlara değinilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sibel Eraslan, roman, hikâye, kadın kahraman, dinî olan, edebî olan

Title of The Thesis: Heroines in Sibel Eraslan's Novelsand Stories

Prepared by: Nurdan Yayın Ekinci

ABSTRACT

Sibel Eraslan, one of our recent women writers, has taken part in women's activities in the political platform and is known as a women's and children's rights defender. In her literary works, she used her pen to establish a "women's literature".

Expressing that the distance between the "religious" and the "literary" creates a rift in Turkish literature, the author clings to her pen with the intention of closing this gap. Since her university years, she has been trying to carry the life of "Islamic Mothers" to our literature by following role model women from Eastern and Islamic cultures. She has drawn versatile and diverse female characters in her stories.

In contrast to women, who are frequently discussed with themes such as loneliness, alienation, self-realization and the anxiety of achieving freedom in our post-1980 literature, in Eraslan's works, besides the individuality and existence of women, the mother vein and the secret of creation were traced.

In this study, Sibel Eraslan's novels and stories were examined, and the physical and spiritual characteristics of the heroines were traced, and the messages these women carried in the events were also mentioned.

Keywords: Sibel Eraslan, novel, story, heroine, religious, literary

ÖN SÖZ

"Kadın ve roman"ın yan yana gelişi "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e" kültür ve edebiyat tarihimizde endişe ile karşılanmıştır. Yerli ve hatta yabancı muhtelif romanlar, olay örgüsünde yer verdikleri örneklerle dahi kendi kendini olumsuzlamıştır. Roman okuma, Türk-Müslüman toplumunda genç kızların küçük dünyalarındaki kapısı aralanmamış birtakım hayalleri açığa çıkaran bir etkinlik olarak yorumlanmıştır.

"Klasik Türk Edebiyatı"ndaki soyut aşk anlayışı romanla birlikte kırılmıştır. Kızlar için açılan okullar, kadınların mesire yerlerine iştiraki ile değişmeye başlayan sosyal hayat roman türünün toplumumuzda yerleşmesini kolaylaştırdığı gibi kadının görünümü ve konumunu değiştirmesinin başlangıcı olmuştur. Bu süreçte Batılı yaşam tarzı ve Batılı örneklerden faydalanma yoluna gidilmiştir. Doğu ve İslam kültürlerine bakıldığında peygamberler, veliler, hükümdarlar, komutanlar, askerlerle birlikte erkeklerin aktif bir şekilde yer aldığı anlatılar söz konusudur.

Günümüzün kadın yazarlarından Sibel Eraslan, Doğu ve İslam kültüründeki anlatılarda sunulan kadınların azlığını fark ederek işe başlar. Öğrencilik yıllarından itibaren kendisine inancı doğrultusunda rol model kadınlar dünyası kurmayı arzular. Peygamber eşleri ve kızlarının, Osmanlı sarayındaki kadın sultanların izini sürer. Bu kadınların dinî konularda ve çoğu tercüme olan az sayıda kaynakla sınırlı kaldığı, Türk edebiyatında henüz karşılık bulmadığı sonucuna ulaşır. Böylelikle roman evrenini "İslam Anneleri" üzerine kurar. Özgün ve kalıcı bir sanatın, inancın mayasıyla tutacağını düşünerek eserlerinde ayet-i kerîmeler, hadis-i şeriflerden beslenir; kadın ve edebiyatı, kadın ve okumayı, kadın ve gücü dinî kabullerle aynı potada eritip kaynaştırır.

Sibel Eraslan diğer yandan hikâyelerinde de dinî ve manevî değerlerin etkisinde kalan kadınları sıklıkla kullanır. 1980 sonrası edebiyatımızın bireyselliğini ve özgürlüğünü sağlama yolundaki kadınını; çerçeveye inancı, ibadeti dâhil ederek anlatır. 1980 sonrası kadın yazarların ananevî ve dinî birtakım sınırları yok saymasıyla ya da bu sınırlara açtığı savaşla karakterlerlerini ortaya koymasına karşılık Eraslan dinî kabullerle çizdiği kadınları aynı dünyanın içine yerleştirir.

Sibel Eraslan kadınların içinde bulundukları çıkmazlarda ahlâkı, sabrı ve maneviyatı işe koşarak yaralarını hafifletme yoluna gider. Yaratılışın canlı ve renkli kısmı olarak gördüğü kadınlığın potansiyelini, kadın eli ve merhametinin dokunduğu, şifa olduğu bir dünyayı işaret eder.

"Sibel Eraslan'ın Roman ve Hikâyelerinde Kadın Kahramanlar" başlığını taşıyan bu çalışma ön söz, giriş ve sonuç bölümleri dışında üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Sibel Eraslan'ın "Hayatı, Sanatı, Eserleri" genel olarak ortaya konmuş; ikinci bölümde romanlar, üçüncü bölümde hikâyeler kadın kahramanlar açısından incelenmiştir. Eserlerle ilgili özet bilgilere de yer verilmiştir. Tez önerisini 2021 Haziran'ında verdikten sonra, yazarın son kitabı Temmuz 2021'de çıkan *"Ayrılık Üzüntülerin Annesidir*" de çalışmaya dâhil edilmiştir.

Çalışmamızın Sibel Eraslan ve Türk edebiyatında kadın ile ilgili çalışma yapacaklara bir kıvılcım olması ümidini taşımaktayız.

Çalışma esnasında sorularımızı bütün samimiyeti ile cevaplayan Sibel ERASLAN Hanımefendi'ye müteşekkirim. Uyku öncesi "Baba, annem neden her gece ders çalışıyor?" diye soran, öğretmenlerine "Annem çok yoğun, vakti yok!" diye serzenişte bulunan, buna rağmen yaşından büyük bir anlayış ortaya koyan beş yaşındaki oğlum Yusuf Sirac'a; yüksek lisans sürecinde hayatıma katılan, ağlamaları ile gece mesailerimi baltalasa da bir gülüşü ile gönlümü ferahlatan bir yaşındaki oğlum Mehmet Hamza'ya; can yoldaşım İdris EKİNCİ'ye; konuşmaları ile beni rahatlatıp duaları ile saran anneciğime; hayatımın en zor dönemine denk gelen tez sürecimde sakin kişiliği ve ılımlı yaklaşımları ile heyecanımı yatıştırmamı sağlayan, çalışmama rehberlik eden değerli hocam Prof. Dr. Yaşar ŞENLER'e çok teşekkür ediyorum.

Öte yandan okulumu yarım bıraktığımı, yüksek lisansla tamamlamam gerektiğini düşünen, kabul edildiğim gün gözleri dolan, sonucu görmeye ise nefesi yetmeyen babacığım merhum Mehmet Yayın'a teşekkür ve dualarımı gönderiyorum.

Nurdan YAYIN EKİNCİ

Edirne, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖN SÖZ ..... **iii**
KISALTMALAR ..... **ix**
GİRİŞ **1**
BİRİNCİ BÖLÜM **16**
1.SİBEL ERASLAN'IN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ 16
1.1.Hayatı 16
1.2.Sanatı 18
1.3.Eserleri 22
1.3.1.Deneme 22
1.3.2.Anı-Şehir 22
1.3.3.Biyografi 22
1.3.4.Anı-Portre 22
1.3.5.Hikâye 22
1.3.6.Roman 22
İKİNCİ BÖLÜM **24**
2.SİBEL ERASLAN'IN ROMANLARINDA KADIN KAHRAMANLAR 24
2.1.*SİRET-İ MERYEM* 24
2.1.1.Roman Hakkında 24
2.1.2.Romanda Geçen Kadın Kahramanlar 26
2.1.2.1.Hanne 27
2.1.2.2.Merzanguş 29
2.1.2.3.Meryem 31
2.2.*ÇÖL DENİZ Hz. HATİCE* 35
2.2.1.Roman Hakkında 35
2.2.2.Romanda Geçen Kadın Kahramanlar 38

2.2.2.1.Hz. Hatice 38
2.2.2.2.Meysere 42
2.2.2.3.Zeyneb 42
2.2.2.4.Hale 43
2.2.2.5.Nufeyse binti Müneyye 44
2.2.2.6.Bereke 44
2.2.2.7.Halime 45
2.2.2.8.Berenis 45
2.2.2.9.Dücace 48

2.3.*NİL'İN MELİKESİ* 50

2.3.1.Roman Hakkında 51
2.3.2.Romanda Geçen Kadın Kahramanlar 54

2.3.2.1.Patare 54
2.3.2.2.Asiye 55
2.3.2.3.Yakobed 59
2.3.2.4.Meryem 60
2.3.2.5.Sare 60
2.3.2.6.Şifra ve Pua 62
2.3.2.7.Nil Nehri 62

2.3.*CANFEDA Hz. FATIMA* 64

2.3.1.Roman Hakkında 64
2.3.2.Romanda Geçen Kadın Kahramanlar 66

2.3.2.1.Hz. Fatıma 66
2.3.2.2.Zeynep 69
2.3.2.3.Nurbanu Hanım 70
2.3.2.4.Destigül Nene 70
2.3.2.5.Nesibe 71
2.3.2.6.Hace Gülsüm Hanım 72
2.3.2.7.Gülçehre Hanım 73
2.3.2.8.Firuze Yelpazeli Emire-Manzur bin Uzzab kızı- 73

2.5.*SAKLI KİTAP* 75

2.5.1.Roman Hakkında 75
2.5.2.Romanda Geçen Kadın Kahramanlar 75
2.5.2.1.T/Kıtmir 75
2.5.2.2.Sryy 77
2.5.2.3.Shrysf 79
2.5.2.4.Mhdvrn 80
2.5.2.5.Mcd 81
2.5.2.6.Glstn 82
2.5.2.7.Dry 83
2.5.2.8.Blks Skryl 84
2.5.2.9.Lamia Hala 85
2.5.2.10.Zeynep Hanım 86
2.6.*AİŞE* 88
2.6.1.Roman Hakkında 88
2.6.2.2.Romanda Geçen Kadın Kahramanlar 90
2.6.2.1.Aişe 90
2.6.2.2.Ümmü Ruman(Zeynep b.Amir) 94
2.6.2.3.Esma 94
2.6.2.4.Zeynep 96
2.6.2.5.Ezvac-ı Tahirat 96
2.7.*Hz. Hacer ZEMZEM'in ANNESİ* 99
2.7.1.Roman Hakkında 99
2.7.2.Romanda Geçen Kadın Kahramanlar 102
2.7.2.1.Hazyerec 103
2.7.2.2.Andelip 105
2.7.2.3.Leferen 105
2.7.2.4.Sare 106
2.7.2.5.Hacer 110
2.7.2.6.Besta Ana 115
2.7.2.7.Savta Ana 116

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 118

3.SİBEL ERASLAN'IN HİKÂYELERİNDE KADIN KAHRAMANLAR 118

3.1.*BALIK ve TANGO* 118

3.1.1.Eser Hakkında 118

3.1.2.Eserde Geçen Kadın Kahramanlar 119

3.2.*PARÇASI BENDEN* 142

3.2.1.Eser Hakkında 142

3.2.2.Eserde Geçen Kadın Kahramanlar 143

3.3.*BABAM İÇİN BEYAZ BİR KUĞU* 167

3.3.2.Eser Hakkında 167

3.3.2.Eserde Geçen Kadın Kahramanlar 168

3.4.*4 DEFTER RUMELİ RÜZGÂRI* 191

3.4.1.Eser Hakkında 191

3.4.2.Eserde Geçen Kadın Kahramanlar 194

3.5.*AYRILIK ÜZÜNTÜLERİN ANNESİDİR* 199

3.5.1.Eser Hakkında 199

3.5.2.Eserde Geçen Kadın Kahramanlar 200

SONUÇ 218

KAYNAKÇA 224

KISALTMALAR

bk. :bakınız

C :cilt

Ens. :Enstitü

Hz. :Hazreti

S :Sayı

s. :sayfa numarası

vb. : ve benzeri

vd. :ve diğerleri

Yay. :Yayınları/Yayıncılık

(C) :Canfeda

(ÇD) :Çöl/Deniz

(DDRR) :Dört Defter Rumeli Rüzgârı

(SM) :Siret-i Meryem

(NM) :Nil'in Melikasi

GİRİŞ

Kadın, Necip Fazıl'ın ifadesiyle[1], kültür ve edebiyatımızda simge âşıklar Mecnun ve Ferhat'ın dahi varamadığı, ilahî sırra vakıf bir ufuktur (Kısakürek,2004:206). Kadınlık; tarih boyunca insanlığı yetiştiren, kültür ve geleneği aktaran "anne" kimliğinden cinsel bir meta olmaya kadar geniş bir yelpazede değerlendirilmiştir. Bir yandan insanın cennetten azatlığı cürümünün muhatabı diğer yandan dünyaya getirdiği yavrusuyla cennetini inşa edebilen özel cinstir.

Allah'ın yaratma sıfatının yeryüzündeki tecelligâhı olan kadın bedeni, bu sırra haizliği ve güzelliği ile dikkat çekmiş; geri plana itilme, değer verilmeme, görülüp anlaşılmama, ruh-i dünyevîsine temas edilememe gibi kadim meseleleri ile dahi kadınlık; ailenin, toplumun, insanlığın aslî unsuru, esas yapı taşı olarak bütün potansiyeli ile var olagelmiştir.

Kadın, eski Türk devletlerinde hayatın tam olarak yarısı olmasıyla, İslamî dönemde değer verilme ve korunma meramıyla bir adım geride tutulup manevî konumunun öne çıkarılmasıyla büyük değer atfedilen cinstir. Ancak dinî inançların geleneğin içinde değiştirilip dönüştürülmesi, zamanın ruhunun yakalanamaması, işlevsel bir eğitimden uzak kalınması ile kadın bazı dönemlerde pasifize edilmiş; eğitim, sanat, yönetim gibi birçok alanın dışına sürüklenerek soyutlanmış, bir siluete dönüştürülmüştür. Kadının modernleşmesi ile toplumun ilerleyişi arasında birçok bakımdan bağlantı kurulduğu gibi, kadının silikleşmesi; günün gerisinde kalmayı getirmiştir. Tanzimat'la birlikte başlayan yenileşme, kadına hak ettiği konumu iade etme çabalarının başlangıcı olur.

Mehmet Kaplan, kadının Türk edebiyatındaki yerini farklı yaşam stillerinin baskın olduğu üç döneme ayırarak değerlendirir:

"1)İslamiyet'ten önce ve göçebelik devrinde o, bu devrin ideal erkek tipi olan Alp tipine yaklaşır. Erkek gibi o da ata biner, ok atar, kılıç kullanır ve icabında düşmanla kahramanca çarpışır. 2) Yerleşik medeniyete ve İslami kültür çevresine dâhil olduktan sonra

[1] Bir ufuk ki, ne Mecnun varabildi, ne Ferhad;
Bir ufuk ki, ilahi sırrı bekleyen serhad…

kadın, erkek gibi ve erkekten daha fazla pasif bir karakter arz eder. Toprak ve din, insanları kendilerinden üstün tabiat veya tabiatüstü kuvvetlere bağlar. Bu devirde kadının kahramanca vasıflarını kaybederek bir haz ve aşk mevzuu olduğu görülür. 3) Batı medeniyeti tesiri altına girdikten sonra kadının ilkin edebiyatta, sonra hayatta beşeri hakları müdafaa edilir ve tamamiyle erkekle eşit bir seviyeye getirilir." (Kaplan,2006: 39).

Eski Türk inancında Şaman/kamların daha çok kadın olması, erkek bile olsalar uzun saçı ve uzun elbiseleri tercih etmeleri, kadının manevi olarak üstün görülmesinin yansımalarıdır. Ayrıca göçebeliğin zorunlu kıldığı eylem, kadını da at binen, kılıç kuşanan, düşmanla mücadeleye girişen bir yapıya büründürmüştür. En eski Türk metinlerinden başlayarak kadının macerasına bakacak olursak, Kök Türk ve Yenisey yazıtlarında kadının hayatın içinde erkekle birlikte omuz omuza yer aldığına dair izler bulmak mümkündür. Evin düzeninin sağlanmasındaki birincil konumuna ek olarak devletin idaresi, toprağın ve kutsalın müdafaasındaki gayreti ile erkeğin yoldaşıdır. Türk tarihinde kadının nesneleştirilmesi, köle olarak satılması, hediye mesabesinde ikram edilmesi görülmüş şey değildir (Saban,2020:110).

Türk destanlarında kadın, kahramanın soyunun ulu bir soydan üremesi maksadıyla ışık içinde sunulan bir güzel ya da yaratılışa ilham olan bir bilge olarak idrak edilmiştir. Kadınlık döngüsü ve doğurganlığı, *kadına "büyük değer sağlamış; destanlarda ilahi bir varlık, dişi bir Tanrı gibi düşünülmüştür. Yaratılış Destanı'nda Tanrı'ya dünyayı yaratma fikrini veren Ak Ana'dır."* (Şen,2003:123).

Dede Korkut Hikâyeleri'nde yerleşik yaşam ve İslamiyet esintilerinin içinde kadının eski savaşçı konumunu koruduğu, bileğiyle de yüreğiyle de erkeğinin yanında yer aldığı görülür. Kadının güzelliğine dair ifadeler bulunsa da hikâyelerde güzelliğinin, kadının kahramanlığı ve bilgeliğinin gölgesinde kaldığı söylenebilir. Eş, anne, sevgili ve kahraman olarak bulunan kadın neredeyse her defasında bilge kişiliği ile destan kahramanının ayrılmaz parçası gibidir.

*Dede Korkut Hikâyel*eri halk hikâyesinin ilk örnekleridir. Zamanla yerleşik yaşamın benimsenmesi ile halk hikâyeleri daha çok birer aşk hikâyesine evrilir ve XVII. yüzyılda nazım ve nesrin iç içe geçtiği son halini alır. Halk hikâyelerinde kadın, en çok, sevilen, arzulanan genç kız tipi olarak yer alır. Olağanüstü özellikleri de kendisinde barındıran bu kadın tipi güzelliği, iffeti, sadakati ve yer yer de

kahramanlığı ile idealize edilir. Yaşamın akışı içinde icra edilen halk şiirinde sevgili; köy ve kasabalarda rastlanan, hayatın içinden bir sevgili tipi olarak karşımıza çıkar.

İslamî dönemde, Arap ve İran şiirinden esinlenilen divan edebiyatında, saray çevresinde toplanan şairlerin dilindeki sevgili, sosyal hayatta mesafeli ve soğuk duran kadının yansıması olarak soyuttur. Duvarların, perdelerin, örtülerin ardına gizlenen sevgili, âşığa yüzünü bahşetmeyen, böylelikle hayallerin sadece çıkış noktası olan, naz ve işve kisvesine bürünmüş bir haldedir. *"O selvi boyu ile naz ve işveden ibarettir. Naz atına biner, nazla konuşur, nazla güler, işveyle yürür, salınır, naz elbisesi giyer. Hâsılı baştan ayağa naz ve işvedir."* (Gönel,2010). Divan şiirinde sevgilinin cinsiyetinin açıkça belirtilmediği, ayrıca tasavvufî terimlerin eşliğinde ilahî aşkın tanımlandığı, gerçek sevgili olan Allah'a istiare yapıldığı kinayeli kullanımlar yaygındır.

Divan şiirinde ayrı bir cins gibi beliren sevgili tipi mesnevilerde ete kemiğe bürünmüş, cinsiyetine uygun rolleri benimsemiş bir sevgili olarak karşımıza çıkar. Burada âşık olan, aşkı için mücadele eden, âşık ve sevgili kavramlarını kendisinde toplayan, sevdiğiyle el ele verebilen bir kadın tipinden söz etmek mümkündür. Sevdiğine karşı sadık ve sabırlı, rakibe karşı isyankârdır. Namusuna ve geleneğine sahip çıkan kadın, yer yer eline kılıcı alıp sevdiği için kahramanlık gösteren cengâver bir askere dönüşebilir. Güzellik ve güç bahsinde olağanüstü özellikler ile bezenmiştir. Mesnevilerdeki kadın kahramanlar, *"erkek kahramanı, şehzade aşkı mesnevilerinde tahta taşımak, diğer aşk mesnevilerinde erkek kahramanı beşerî (Yûsuf u Züleyhâ) ya da tasavvufî (Hüsn ü Aşk) vuslata ulaştırmada olmazsa olmaz bir işleve sahiptir."* (Tezcan,2012: 107).

XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin Batı'nın gerisinde kaldığını kabullenişi, Batı'nın sistemlerini idrak maksadıyla çeşitli Batı ülkelerine sefirler göndermesi, yeni bir dönemi hazırlayan etkenlerin başında gelir. Savaşlardaki başarısızlıklar ve toprak kayıplarının artması ile ordu ve yönetim sisteminde başlatılan yenilikleri gerekli personeli yetiştirmek için açılan eğitim kurumları takip eder. Tercüme Odası'nın faaliyetleri ile yabancı dil eğitimine önem verilmesi, Batı özellikle de Fransız edebiyatının tanınması, yapılan tercümeler kültür ve edebiyat alanında da yeni bir dönemin kapısını aralar.

Her hamlede biraz daha küçülen Osmanlı'ya adeta koşut olarak, imparatorluk günlerine uygun bir şekilde vücuda getirilen divan edebiyatı gün geçtikçe etkisini yitirir, işlevi sorgulanır hale gelir. Tanzimat Dönemi yazarları divan edebiyatının günün ihtiyaçlarına cevap vermediğini dile getirerek kalemlerini halkın eğitimine hasrederler. Gazetecilik faaliyetlerine yoğunlaşıp dilin sadeleştirilmesi gerekliliği üzerinde dururlar. Fransız edebiyatı örnekliğinde yeni türler kaleme alırlar. Tiyatro, hikâye ve roman, makale, eleştiri gibi türler Türk edebiyatında ilk kez Tanzimat Dönemi'nde görülmeye başlanır. Bu manada Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı *"ilkler edebiyatı"*dır.

Edebiyatımızda mesnevi, halk hikâyesi, meddahlık hikâyeleri gibi türlerin yerini Tanzimat'tan itibaren hikâye ve roman alır. Romanın yeni bir tür olması hasebiyle romancılarımız Fransız romanının ayak izlerini takip etseler de mahallî konu ve durumları eserlerine katmayı ihmal etmemişler; tercüme, taklit, telif çizgisinde Türk edebiyatına kazandırılan romanda günlük yaşamın içindeki kişilerin maceralarını romantik bakış açısıyla ele almışlardır. Askerî, siyasî, içtimaî ve edebî değişiklikler neticesinde, Osmanlı toplumunda *"kadının bir problem olarak ortaya çıkışı Tanzimat'la beraberdir"* (Okay, 1991:159).

Şemsettin Sami, Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi, Sami Paşazâde Sezai, Nabizâde Nazım, Mizancı Murad Bey Türk edebiyatında roman türünün öncülüğünü yapmış ve söz konusu yeni türün yerleşmesini sağlamış muharrirlerimizdir. Romantik tavırdan hareket eden yazarların eserleri kronolojik olarak incelendiğinde dönemin sonlarına doğru realist çizgiye yakınlaştıkları görülür. Aşk, evlilik, esaret ve cariyelik, yanlış batılılaşma ilk dönem romanının başat konularındandır. Kadınlar açısından konuları ayrıntılandırdığımızda görücü usulü evlilik eleştirisi, kadının ailede ve toplumdaki yeri, kadın hakları, kadın eğitimi, esaretin insan onurunu zedeleyen bir olgu oluşunun yanında Osmanlı'daki cariyelik sisteminin kabul edilebilir tarafları, cariyelerin eğitilmesi, Batı'ya özenen, Batı'nın moda, eğlence gibi şekilsel yönlerini benimseyen kadınların toplumdaki saygınlığını ve iffetini kaybedişi alt başlıklarının işlendiğini gözlemleriz.

Tanzimat devri romancıları, halkı topyekûn kalkındırma gayesi ile kadın mevzuunu bilhassa ele alarak, kadının sosyal hayattaki konumunu tesis etmede özel

bir gayret gösterirler. Yazdıkları oyun ve romanlarla kadının his ve düşüncelerine tercüman olup ona cesaret aşılarlar. Kadının ailedeki ve çocuk yetiştirmedeki rolüne dikkat çekerek halkın eğitiminin kadının eğitilmesi özelinde mümkün oluşunu dillendirirler (Karabulut,2013:50). Bu amaçlarına hizmet ederken de geleneği hiçe saymaz, toplumsal ahlak ve inançları, beklenti ve arzuları görmezden gelmeyerek kadın kahramanların oluşumunda realiteye riayet ederler.

Tanzimat romanında karşılaştığımız kadın tiplerini; Melin Has-Er'in "Tanzimat Devri Türk Romanında Kadın Kahramanlar" doktora tezini esas alarak; anne tipi, sevilen genç kız tipi ve cariye tipi –eserlerde zaman zaman bu ikisi iç içe geçmiş bulunuyor-, hafifmeşrep ve düşmüş kadınlar, dadı kalfalar ve hizmetçiler, bohçacı ve aracı kadınlar şeklinde gruplandırmak mümkündür. Genel olarak babaların çocuklarıyla çok az vakit geçirdiği ve erken dönemlerde ortadan kaldırıldığı Tanzimat romanlarında evladının üzerine titreyen, onun saadetini dileyen, onun için endişelenen, Müslüman-Türk kadınının tipik bir örneği olan anneler; İntibah'ta Ali Bey'in annesinin oğlunun ilgisini çekebilecek nitelikte gördüğü Dilâşub'u satın alıp devreye sokmasını saymazsak; olayların gelişiminde aktif rol almaz. Bu anneler çoğu kez eserin zemininde, kahramanın yanında dekor unsuru mesabesinde kalır. Evin hizmetinde, çocuk yetiştirmede işe koşulan dadı kalfa ve hizmetçi kadınlar da roman kahramanının yetişmesinde anneden sonra ikinci derece kişiler olarak yer alırlar. Bunlar iyi niyetli hizmetçi kadınlardır; diğer yandan âşıklar arasında hazırlayıcılık ve aracılık rolü üstlenenleri de vardır. Bunların dışında entrikaya katkıda bulunan, çıkarcı, kötü niyetli aracı-bohçacı kadınlar da dönemin romanında yerini almıştır (Has-Er, 2000).

Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat'ta Fitnat, *İntibah*'ta Dilaşub, *Cezmi*'de Perihan, *Felâtun Bey ile Râkım Efendi*'de Canan, *Zehra*'da bir yere kadar Zehra ve sonrasında Sırrıcemal, *Turfanda mı Yoksa Turfa mı*'da Zehra örneklerinde; dönemin sevilen, âşık olunan genç kız tipini buluruz. *Araba Sevdası*'nda Bihruz Bey'in hayalindeki Periveş'e yüklediği özellikler de göz önüne alındığında bu kızlar toplumun görmek istediği namus, ahlak, zekâ, hamaratlık, sabır ve sadakat gibi vasıflarla ziynetlendirilmiştir. Bu vasıfların ötesinde, özellikle Ahmet Mithat Efendi'nin eserlerinde, Türk kadının, idrak kabiliyeti ve sağlam bir ruh dünyasına sahip olması;

erkeğin kızının ya da eşinin eğitimi için imkân hazırlayarak önayak olması; onun muhayyilesindeki kadına evirilmesinin yolunu açması fikirleri telkin edilir.

Fitnat (*Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat*), Perihan (*Cezmi*), Zehra (*Zehra*), Zehra (*Turfanda mı Yoksa Turfa mı*) gibi sevilen, âşık olunan genç kızların dışında; Dilâşub (*İntibah*), Canan (*Felâtun Bey ile Râkım Efendi*), Sırrıcemal (*Zehra*), Dilber (*Sergüzeşt*) gibi sevilen, eğitilen, evlenilmeye, bir eve hanım edilmeye layık görülen cariyeler de vardır. Dilâşub, Ali Bey'in annesinin gayretleri ve desteğiyle Ali Bey için hazırlanırken Canan, Râkım Efendi tarafından küçük yaşta satın alınıp piyano çalma ve yabancı dil eğitimlerine tabi tutularak yetiştirilen bir cariyedir. *"Görülüyor ki, Tanzimat münevverleri, başlangıçta bizdeki cariyelik müessesesini Avrupa'daki kölelik sisteminden ayıran farkları dikkat ve titizlikle tespit etmişler, ecnebîlerin bu yoldaki yanlış değerlendirmelerine katılmak şöyle dursun, her vesileyle onları uyarmayı milli bir vazife saymışlardır."* (Has-Er, 2000:17). *Sergüzeşt* romanında ise Dilber'in hüsran ve intihara sürüklenişinin hikâyesi ele alınarak esaretin insan onuruna aykırılığı üzerinde durulmuş; zengin konaklarda büyümüş kızlarla cariyeler arasındaki elem veren farka dikkat çekilmiştir.

Tanzimat romanında birçok eserde hafifmeşrep ve düşmüş kadın tipleri karşımıza çıkar. Müslüman-Türk kadınına bu vasıflar kesinlikle yakıştırılmadığından mütevellit bu kadın tipleri ya Rum, Ermeni gibi yabancı asıllı kadınlardan seçilmiş ya da bunların etkisinde kalarak batılılaşmayı yanlış anlamış, şekil olarak batılılaşarak iffetini kaybetmiş ve hazin bir sona ulaşarak cezasını bulmuş kadınlar olarak çizilmiştir. Mahpeyker (*İntibah*), Polini (*Felâtun Bey ile Râkım Efendi*), Periveş (*Araba Sevdası*), Arife (*Yeryüzünde Bir Melek*), Agavni (*Henüz On Yedi Yaşında*) düşmüş kadının tipik örnekleridir ki içinde bulundukları hayattan memnundurlar. Bu kadınlar, sevilen kadınların karşısına bir rakip olarak çıkarılır ve duçar oldukları hayatın neticeleri ile onların masumiyetlerini perçinler niteliktedirler. Öte yandan *Henüz On Yedi Yaşında*'da Kalyopi, *Yeryüzünde Bir Melek*'te Cevriye çevrelerinin etkisiyle kötü hayata sürüklenmiş, içinde bulundukları hayattan memnun olmayan düşmüş kadınlardır. Ahmet Mithat bu kadınları kurtarmanın büyük ecir ve içtimaî vazife olduğu üzerinde durmuştur.

"1870'li yıllardan 1890'lara gelirken, Türk romanının ideal kadın kahramanı boynu bükük cariye tipinin tarihe karıştığını" (Has-Er, 2000:312), Ahmet Mithat'ın *Felsefe-i Zenan*, Fatma Aliye'nin *Muhaderat,* Mizancı Murad Bey'in *Turfanda mı Yoksa Turfa mı* eserlerinde okuyan, kendi kararlarını alan, Müslüman-Türk erkeği ile boy ölçüşecek seviyeye ulaşan kadınların yetiştiğini görürüz. Temelde her zaman Osmanlı ahlak ve aile terbiyesi alma, iffetine sahip olma niteliklerinin öncelenmesiyle birlikte artık Servet-i Fünûn romanlarında*"açık fikirli, aristokrat ailelerle, Avrupai terbiye görmüş, zeki, kültürlü, cemiyet içinde kendini bir şahsiyet olarak kabul ettirmeğe çalışan genç kız"* tipi ortaya çıkar (Has-Er, 2000:262).

Servet-i Fünûn yazarları, belli bir eğitim almış, en az bir yabancı dil bilen, Batılı eserleri birinci kaynaktan okuyan bir nesildir. Doğu-Batı sentezi kurma endişesinden arî Avrupaî yaşam tarzı temelinde, Fransız edebiyatı örnekliğinde bir sanat anlayışını benimserler. Batılı olana engin saygı ve sempatileriyle, taklidin ötesine geçerek olgun eserler oluşturma yolunda önemli mesafeler kat etmişlerdir (Kavcar,1985:63-64). Servet-i Fünûn Dönemi'nde roman türü ilk dönemin acemiliklerinden soyunarak realist bir bakışa, içe dönüşle birlikte psikolojik tahlillere, sağlam bir tekniğe ulaşır. Dönemin roman vadisinin iki önemli ismi Halit Ziya Uşaklıgil ve Mehmet Rauf'tur.

Servet-i Fünûn romanı konaklarda, Batı medeniyetinin sirayet ettiği, eski alışkanlık ve değerlerin sekteye uğratıldığı, refah yaşam şartlarına sahip ailelerin yaşantısı üzerine inşa edilir. Bu aile ilişkileri içinde aktif rol alan kahramanlar ise kadınlardır, diyebiliriz. Kapalı mekânlarda kısmen eğitimli ve aktif kadınlar içe dönük yaşamları, merak ve ilgileri, moda ve modern yaşam düşkünlükleri, doyurulmamış duyguları ve ruhsal bunalımları ile öne çıkar (Kanter,2009:II).

Halit Ziya romanları, mutsuz ve parçalanmış aileleri anlatır; *"romanlarında realist bir bakış açısıyla aileyi yıkıma götüren etkenlere yer verir."*(Düzün,2017:36). Bu ailelerde kadının etkinliği ve konumuna dair durumlar sunulur. Yalnızca sefahatinin peşinde olduğundan zengin koca avcısı kadınlar, eşi öldüğü için geçim derdine düşen ya da eşinin bağımlılıkları sebebiyle mağduriyet yaşayan kadınlar, kadının aldatma ve aldatılma durumları anlatılır. Tanzimat Dönemi'ndeki romanlarda karşımıza çıkan cefakâr ve vefakâr anne tipinin örneklerine Halit Ziya'nın romanlarında da rastlamak

mümkünken diğer yandan eşini aldatan olumsuz anne tipiyle (Firdevs Hanım-*Aşk-ı Memnu*) de karşılaşılır. Kadının aldatması daha kötü sonuçlar doğurur, buna karşılık erkeğin aldatması bir felaket olarak görülmez ve bu erkeğin ailesine geri dönüp ailesini kurtarması doğal karşılanır ve beklenir.

Mehmet Rauf, hayatının da eserlerinin de merkezine aşkı koymuştur. Roman ve hikâyelerinin tamamına yakınında aşk, aldatma, cinsellik izleklerini takip etmiş, romanlarında çoğu kez erkeğin gözünden kadını resmetmiştir. Hikâyelerinde kadının eğitimi, ihtiyaçları, aldatma sebepleri üzerinde durmuştur. Edebiyatımızın ilk psikolojik romanı tabir edilen Eylül'ü kaleme almış, kahramanlarının ruh dünyalarını tasvir etmiştir.

Halit Ziya'da olduğu gibi Mehmet Rauf romanlarında da aşk varsa evlilik olmaz, evlilik olsa aşk yakalanmaz. Karşılık bulmayan aşklar, istikrarsız ilişkiler, evlilikle ilgili meseleler onun romanlarının birincil konularıdır.*"Yazar kadınları aşk kadınları ve zevce kadınlar diye ikiye ayırır. Erkeklerin aşk kadınları olmadan duramadıkları ancak onlar tarafından yaralandıklarında yaralarını zevce kadınların sardığı, sıcaklığı ve samimiyeti evde buldukları belirtilir."*(Ferhatoğlu,2018:350).

Annelik, Mehmet Rauf'ta da saygı duyulan, değer atfedilen bir olgudur. Kadından kocasına bağlı bir eş, çocuğuna mükellef bir anne olması istenir. Eşine sadık ve iffetini muhafaza eden kadını melekleştirir. Kadınlığının cazibesi ile erkekleri ağına düşüren, daha sonra da alakasından mahrum bırakan kadın, şeytanî vasıflarla örülmüş kötü kadındır (Ferhatoğlu,2018:349). Onun romanlarında sevdiği erkek tarafından terk edilen kadın iflah olmaz, intihara kadar gider. Yazar, erkeklerin kadınların ilgi ihtiyacına yetememesini de dillendirir.

Tanzimat romanında daha çok hafifmeşrep ve düşmüş kadınlar mesire yerlerine, fayton gezintilerine çıkar; dönemin sonlarında eğitimli kadınlar bazı toplantı ve ortamlarda boy göstermeye başlar. Kıyafet olarak başörtüsü ve çarşaf söz konusu edilir. İstibdat dönemine denk düşen Servet-i Fünûn romanında olaylar konaklarda, iç mekânlarda vukua gelir. Kadınları aile ve akraba ilişkileri içinde, köşk ve konaklardaki eğlencelerde, çay partilerinde izleriz. Giyim kuşam olarak batılılaşmış, modayı takip eden, boynu ve göğsü açık bırakan kıyafetlerle balolarda erkeklerle dans eden kadınlar dönemin tanıdık kahramanlarıdır.

Edebiyatımızda kadın kahramanlar denince Hüseyin Rahmi Gürpınar üzerinde durulması gereken bir isimdir. Gürpınar, 1864-1944 yıllarında yaşamış, hiçbir edebiyat zümresine dâhil olmayıp kendi yolunda ilerlemiştir. Toplum içindeki yaşam sahnelerini ve kadınların tavır ve inançlarını canlı bir şekilde romanlarına yansıtmıştır. Konularını günlük hayattan seçip kalemini halkın eğitimine hasretmesi, yanlış batılılaşma ve düşmüş kadınların oluşturduğu çöküntüyü işlemesi, olay akışını kesmesi ile Ahmet Mithat'ın çığırını takip etmiştir. *"Hâce-i Sâni"* olarak bilinen yazar, eserlerinde yabancı/Batılı kadının ahlaksızlığı ile Müslüman-Türk kadınının eğitimsizliğini batıl inançların pençesindeki çırpınışlarını işlemiştir.

Eğitimli, eğitimsiz birçok meslek grubundan, her yaştan, akıllı, aptal her türlü kadına onun hikâye ve romanlarında rastlamak, ayrıca Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk kadının değişimini onun eserlerinde seyretmek mümkündür. Kadın kahramanların bir hayli kalabalık olduğu romanlarında kadın hakları, feminizm, annelik, annelerin çocuk yetiştirmedeki eksiklikleri, anne ile kız çocukları arasında sağlıklı bir iletişim kurulamaması gibi konularla kadınların çektikleri sıkıntıları, toplumsal hayatta içine düştükleri çıkmazları kâh kurtuluşa kâh intihara giden yolu takip edişlerini gözler önüne serer (Berkes,1945).

"Eğitim imkânlarından yeterince istifade edemeyen kadınlar, yazarın çokça karşı çıktığı "sömürü" ilişkisinin temel öznesi haline gelmişlerdir. Romanlarda kadınların bâtıl inançlar karşısındaki konumuna dikkat çeken Hüseyin Rahmi Gürpınar, pek çok romanında eğitimsiz kadınların bu inançlar karşısındaki zayıf tutumlarını gösterse de eğitimli kadınları da bâtıl inançları dışlayan bir tavır içinde çizmez." (Duran,2017)

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile oluşan özgürlük ortamında, Yunanlılar, Ermeniler, Sırplar hedeflerine giden yolda gerekli şartları elde etmiş, Osmanlı Devleti'nin parçalanması hızlanmıştır. Sonu gelmeyen savaşlar, devletin yıpranmışlığı, halkın yorgunluğu ve geri kalmışlığı manzarası bu yüzyılın açılış sayfasıdır. Diğer yandan, baskı ve sansürün kalkması ile edebiyat alanında eline kalem alan yazmaya başlamış, verilen eserler ve işlenen konular eskiye oranla ciddi bir artış göstermiştir. Bu dönemde Tanzimatçılar, Servet-i Fünûncular, Fecr-i

Âticiler, Milli Edebiyatçılar ve bağımsızlar olmak üzere edebiyat ortamında çeşitlilikten söz edilir.

Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âti dönemleri ile Tanzimatçıların açtığı çığır sekteye uğramış, İstanbul'un köşk ve konaklarındaki monden hayat sahneleri ile ferdî temalar sanatlı bir üslupla işlenmiştir. Ömer Seyfettin'in "Yeni Lisan" makalesi ile duyurulan yeni dil anlayışı, bir manada Milli Edebiyat hareketinin bildirgesi olmuştur. Anadolu coğrafyası, Anadolu insanı, onun Milli Mücadele karşısındaki duruşu, kahramanlığı, inancı; diğer yandan geri kalmışlığı, yıpranmışlığı, fakirliği halkın konuşma dili esas alınarak sade bir üslup, realist bakış açısıyla işlenmiştir (Türkmenoğlu,2019:31).

Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Refik Halit Karay dönemin güçlü roman ve hikâyecileridir. Edebiyatımızda 1900'lü yılların ilk çeyreği, onların eserleriyle çizilir. Kurgularında çizdikleri kadın kahramanlar, bir yandan Tanzimat Dönemi'nden bu yana işlenen sevilen kadın tipi, anne tipi, yanlış batılılaşmanın mümessilleri, eğitimsiz kadının aile ve toplumdaki görüntü ve sonuçları ele alınır. Diğer yandan mücadele yıllarında cephe gerisindeki hazırlayıcı ve destekleyici rolleri, dönemin ihtiyaçlarını kavrayıp eğitimin gerekliliği üzerinde duruşları, görünürlük ve etkinliklerinin artışı ile şekillenen kadın kahramanlar dönemin ruhunu aksettirir.

Halide Edip, eserlerinde özellikle "kadının eğitimi"ni vurgular, toplumun ilerleyişinin çaresini kadın eğitiminde görür. Edebiyatımıza eğitimli, kitap okuyan, bazen bir sanat dalı ile ilgilenen, kadınlığını geri plana iterek kendisini davasına adayan kadınlar hediye eder. Kadın bazen cephede düşmanla bazen günlük hayatta cehaletle savaşır. Geleneksel kadına eleştirel yaklaşır, geleneksel kadın tipi ile eğitimli ve çalışma hayatı olan kadının çatışmasını dikkatlere sunar. İdealize ettiği kadın karakterler kendisini, etrafındaki kadınları ve toplumu eğitme, ilerletme, vizyon sahibi olma özellikleri ile öne çıkar (Tilek,2019:39). Birtakım değerlerini mümkün olduğunca koruyan bir ahlaka sahip Seviyye Talip, toplumun çizdiği sınırları aşabilen, kendi yolunu çizebilen bir kadın olarak dönemin en yeni simalarından biri olur (Öztürk,2017).

Yakup Kadri de eserlerinde kadının eğitimli olması gerektiğini vurgular; kadının anne olarak toplumun yetiştiricisi olduğundan eğitimle donanımını toplumun ilerleyişi açısından önemser. Kadını ruh çözümlemeleri ile birlikte verirken daha çok mutsuz kadın kahramanlar üzerinde durur. *Kiralık Konak*'ta devletin ve toplumun yaşadığı çöküntüyü kadın (Seniha) üzerinden, dirilişi erkek (Hakkı Celis) üzerinden anlatan yazar, *"kadın kahramanlarda olumsuzdan daha olumsuza ya da olumludan olumsuza bir değişim yapısı kurmuştur."* (Durmuş,2008:139).

Reşat Nuri Güntekin'in eserlerinde ise yıkımın sebebi kadın ya da erkek değil; bireydir. Güntekin, kadını nesneleştirmez. Kadınların eğitimsizliğini sosyo-ekonomik sebeplere bağlar, eğitimli kadın-cahil kadın ayrımı ile bireysel farklılıklara ve ayrıca çevre etkisine eserlerinde vurgu yapar. Anadolu kadınını onun eserlerinde zor şartlarla mücadele eden ancak eğitimsiz; İstanbul kadınını ise eğitimli ve modern görünümde buluruz. İstanbul'da kimi zaman da kendi kökleri kurumuş, Batı özentisi kadının örneklerine rastlarız (Arslan,2021:326). Farklı mesleklerde kadınlara eserlerinde yer veren Güntekin özgürlüğünü eğitim, çalışma, vatanına hizmet için kullanan, gerektiğinde Batı medeniyetinden faydalanmayı bilen, ancak çoğu kez yüzünü Anadolu'ya dönen idealize kadınlar da çizer. Feride (*Çalıkuşu*), Zehra (*Acımak*) gibi öğretmen tipleri neredeyse edebiyatın sınırlarını aşıp da aramızda dolaşan kadınlardır (Arslan,2021:318).

Refik Halit'in romanlarında Cumhuriyet kadınının geldiği yeri gözlemlemek mümkündür (Ertan, 2010:134). Kadınları doğaya ait unsurlardan faydalanarak yer yer de heykel güzelliğinde tasvir eden Karay, kadının etkililiğini sınıfsal ve kültürel ayrımlara göre verir. Zengin ve şımarık kızlar Batılı eğitim görmüş, yanlış batılılaşmanın birer örneği olup çıkmışlardır. Ayrıca yabancı dil eğitimi, sinema ve aşk romanlarının da kadınlar üzerinde olumsuz etkisinden söz eder. Kadını cinsellikle birlikte ele aldığı, nesneleştirdiği -her ne kadar bunları olumsuz örnek olarak verse de- durumlar vardır.*" Yazar, toplumun gösteriş meraklısı sosyete kadınlarıyla değil; alt sınıftan gelen, halkla bağlarını koparmamış, üniversite mezunu genç kızlarla ileriye gideceğini belirtir."* (Ertan, 2010:123).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında verilen eserlerde yeni devletin kazandığı görünüm kadın üzerinden verilir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kadınlara erkeklerle

eşit hakların getirilmesi, Harp okulu dışında bütün okulların kız çocuklarına açılması, bütün okullarda karma eğitime geçilmesi; Medeni Kanun'un kabulü ile kadına aile içinde getirilen haklar, seçme ve seçilme hakkı, Mustafa Kemal Atatürk'ün kadının sosyal, siyasi ve eğitim hayatına katılması ile ilgili yaptığı konuşmalar, cesaretlendirmeler ve girişimler kadının topluma katılması konusundaki alt yapıyı kurar. Ancak bu hayalin hayata geçmesi uzun zaman alacaktır. Bu dönem *"romanlarda karşımıza çıkan kadınların ortak yönü, bulundukları toplumun ilerisinde olan kadınlar oluşudur."* (Çeri,1992:331) Romanlarda kadınların verilen hakları kullanma, hayata geçirme noktasında örnek kadınlar anlatılmıştır(Çeri,1992:337-338).

1940'lı yıllardan itibaren II. Dünya Savaşı, işsizlik gibi sebeplerle kadının çalışma hayatında yer alma durumu gerilemiş, kadının yerinin evi, en önemli görevinin ailesi ve çocukları ile ilgilenmek olduğu vurgusu yapılmıştır. Meclisteki kadın milletvekili sayısı 1960 yılına kadar sürekli bir düşüş göstermiştir (Gülendam,2006).

Kadının gelenekteki alışılmış konumuna en fazla başkaldıran Halide Edip olmuştur. Halide Edip, Cahit Uçuk, Safiye Erol gibi kadın yazarlar eserlerinde çizdikleri kadın karakterler ile kadının potansiyel gücüne, yapabileceklerine dikkat çekmişler ve kadın konusunda daha cesur davranmışlardır. Doğu-Batı sentezinde; özlenen ve milli bir davası olan, kitap okuyan, bazen bir sanat dalı –en çok musiki- ile ilgilenen kadın kahramanlar oluşturmuşlardır. Erkek yazarlar (Yakup Kadri, Sabahattin Ali, Peyami Safa vd…) ise alafranga yaşam tarzının ve yabancı okulların kızların ahlâkını bozduğunu ileri sürmüşler ve onları ikileme ya da kötü sonuçları olan bir hayata sürüklemişlerdir; onların kurtuluşu için de yine bir erkeği kılavuz olarak görmüşlerdir. Kızların içinde bulundukları koşullardan kurtulmak için zengin koca ve lüks hayat peşine düşmesi ya da eğlence merakı ile hüsrana uğraması, kötü yola düşmesi ile cezalarını bulması konusu üzerinde durmuşlardır. Süsüne, modaya düşkün, eğlence hayatında yerini alan ve evinden uzaklaşan kadın ise aile hayatı için tehlikelidir, ailenin çöküşünü hazırlar (Gülendam,2006:360-362).

Orhan Kemal ve Kemal Tahir gibi yazarlar ise kırsal kesimde ya da kasabalarda geçen romanlarda fabrikalarda ailenin geçimine katkıda bulunmak için çalıştırılan kızlar, kendisinden yaşça çok büyük erkeklerle fikri alınmadan

evlendirilen kızlar, her işe koşturup sık sık çocuk doğursalar da hor görülen, dayak yiyen; bunu da içinde bulundukları erkek egemen dünyada sindirmiş durumda olduklarından harekete geçmeyen kadın kahramanlar çizmişlerdir. Çocuğu olmayan ya da erkek çocuk doğuramayan kadınların üzerine kuma alınması, cahil bırakıldığı gibi cahil görülmesi ya da sadece güzellik ve cinsellik yönleri ile algılanıp nesneleştirilmesi gibi onur kırıcı durumlarla resmetmişlerdir (Gülendam,2006:360).

Yanlış Batılılaşma tipi ya da kırsal kesimde ezilen kadın tipinden başka *"romanlarda iki tür güçlü kadın tipi karşımıza çıkar: a)Başkalarını düşünerek (aile, çocuk, koca vs.) güçlü olan fedakâr kadın tipidir ki bunların gücü başkalarına hizmet etmekten doğar. b)Kendisine dönük, kendini geliştirip kendisi için bir şeyler yapan güçlü kadın tipidir ki bunlar; okurlar, çalışırlar ve tek başlarına yaşayabilirler; aile dışında güç sahibidirler."* (Gülendam,2006: 358).

Kız çocuklarının okula gitmesini ve bir meslek sahibi olmasını isteyen ise zengin ve şehirli ailelerdir. Ahlakını koruyarak okuyan ve meslek sahibi olan, çalışarak ailesine bakan kadınlar her zaman övülmüş, takdir edilmiştir. Çeşitli mesleklerdeki kadınlar romanlarda görülse de kadına en çok yakıştırılan meslek öğretmenliktir. Kocasını kaybettikten sonra nice zorluklara katlanarak ailesine sahip çıkan, çocuğunu bakan anne tipi yüceltilmiştir (Gülendam,2006).

1970li yıllardan itibaren kadın problemi erkek bakış açısından yavaş yavaş sıyrılarak kadın yazarlarla birlikte ele alınmaya başlanır. Kendi ayakları üzerinde duran; evlenme, anne olma, boşanma, aldatma gibi konuları kişinin tercihine bırakan; geleneğin sınırlarından çıkmaya başlayan kadın kahramanlar çizilir.

Ramazan Gülendam, *Türkiye'de Kadın Olmak* adlı çalışmasında bu dönem kadınlarını üç gruba ayırır:

"Birincisi, geleneksel, toplumsal yapının kurallarından hoşnut olanlar ve bu durumu devam ettirmek isteyenler; ikincisi, bu durumu benimsemeyen ama böyle yaşamak zorunda olduklarını düşünerek iç huzursuzluklarını devam ettirenler; üçüncüsü ise, evlilik ve aile gibi bağların zorunluluk olmadığını düşünen 'özgür' kadınlar." (Gülendam,2015: 702).

Modernist ve *postmodernist* anlayışların etkisini hissetmeye başladığımız bu dönemde romanlarda eğitimli kadının yalnızlaşması, ailesine ve topluma yabancılaşması erkeklerle birlikte kadın serüveninin de yeni sorunlarını oluşturur. Önceki yıllarda erkek yazarların eserlerinde çoğu kez bir nesne ve duygudan yoksun bir figüran gibi verilen kadının ruh dünyasına 1980 sonrasında derinlikli bir şekilde inildiğini görürüz. Özgürlüğü, arzu ve istekleri ile içinde yetiştiği geleneğin kadın algısı arasında sıkışıp kalan kadının çıkmazları, buhranları roman ve hikâyelerde geniş bir şekilde yer alır.

12 Eylül 1980 darbesinin getirdiği ağır havanın etkisiyle *"içe dönme*" ve *"bireyselleşme*" önem kazanır. 1980'li yıllardan itibaren *Adalet Ağaoğlu, Aysel Özakın, Alev Alatlı, Latife Tekin, Leyla Erbil, Emine Işınsu, Sevinç Çokum, Pınar Kür, Nazlı Eray, Füruzan, Duygu Asena, İnci Aral, Ayşe Kulin* gibi kadın yazarların romanlarında kadının geleneksel rolleri sorguladığı, birey olma mücadelesi verdiği örnekleri okuruz. Ayrıca bu yıllarda kadın konusunu ele alan yazarların feminist söylemin etkisinde kaldıklarını söylemek de yanlış olmaz.

"...kadının anne, eş olmanın ötesine geçtiği, bireysel sorunları olan, kendisiyle çatışan, zaman zaman toplumla çatışan bazen yabancılaşan somut bir varlık olduğu görülür. Ne Divan edebiyatı dönemindeki soyut güzellik objesidir ne Cumhuriyet sonrası değişimin, modernizmin temsilcisi, sahnede modern kıyafetlerle değişimin gösterilmeye çalışıldığı objedir ne de Demokrat dönemindeki eğitimli ancak sahip olduğu eğitimini, bilgisini becerisini evinde eşi, çocukları için kullanan bir anne, bir eştir." (Bayram, 2013:13).

Anne olmak, her dönemde kadınlığın bir üst seviyesi şeklinde kabul görür. Ancak 1980 sonrası romanında anne olmak kadın için amaç olmayıp bir tercih addedilir. "Anne" geleneksel olanı temsil eder. Bu zeminde anne-kız çatışmaları yer alır. Anne geleneğin koruyucusu ve aktarıcısıdır. Eğitimli-kentli kadın kendi istek ve arzuları doğrultusunda geleneği reddeder. Din duygusu da anneye ya da eğitimsiz, kırsal kesim kadınlarına uygun görülür. Kentli kadın dine mesafelidir. Evlilik dışı ilişki ya da evlenme kararını genç kadın kendisi verir. Evlilik onun için iki kişinin gönül ve düşünce dünyasındaki uyumun yakalanmasıyla çıkılabilecek bir yoldur. Kadın çalışma hayatı ve ekonomik özgürlüğü ile ailede erkekle beraber söz sahibi olduğundan kaderine boyun eğmez, boşanma kararı vermekten çekinmez. Bu

özgürlüğü ise ona zaman zaman çatışma, yalnızlaşma, yabancılaşma gibi duyguların kapısını aralar. Seven, sevilen, hayatını ve ilişkisini dilediğince şekillendirebilen, aldatan, aldatılan olarak kadının romanlarda daha aktif bir şekilde yer aldığını görürüz. Bazı kadınlar çocuk sahibi olmayı reddeder; bunu bireyselleşmesinin, kendini gerçekleştirmesinin önünde engel olarak görür. Anne olamamak ise her dönem kadın için üzüntü verici bir durum olarak karşımıza çıkar.

"1980'ler Türkiye'ye "kentsel kadın tipi"ni armağan etmiştir. Bu tip, Kemalist ideolojinin hazırladığı her hakkını elde etmiş, batıya dönük, eğitim ve çalışma hayatında kendisini ispat etmiş, feminist hareketten etkilenen kadınların oluşturduğu bir tip olarak sosyal hayata girmiştir. Bunun yanında bu "kentsel kadın tipi"nin etki alanına dâhil olmayan kadınların da bu tipin dışında kendilerine mahsus hareketlilik ve söylem oluşturduğu görülmüştür." (Öztürk,2012:7).

Bu çalışmada incelediğimiz Sibel Eraslan'ın kadın kahramanları ise *"kentsel kadın tipi"* ile önemli benzerlik taşımakla birlikte Batılı normlara uyma kaygısı taşımayan, dinî yaşamı merkeze alan kişilerdir. Geleneğin içinde güdükleştirilen dinî bilgi ve uygulamalar, "cahil" olarak nitelendirilen kadını ortaya koyar. 1980 sonrası edebiyatımızda geleneğe karşı çıkma, özgürleşme adı altında ortaya konan kadını nesneleştirmeye varan birtakım aşırı tavırlar çerçevesinde ele alınır. Eraslan, zamanın ihtiyaçlarıyla birlikte kendi ihtiyaçlarının farkında, Batılı normlara uygunluk kaygısı taşımayan, erkekle boy ölçüşmeyen, eğitimli, kentli, meslek sahibi, imanlı kadınları Türk edebiyatının şahıs kadrosuna katma gayreti göstermiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.SİBEL ERASLAN'IN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1.1.Hayatı

Sibel Eraslan, 21 Nisan 1967'de İstanbul'un Üsküdar ilçesinde doğdu. Bir Rumeli ailesinin kızıdır. Baba tarafı Selanik, anne tarafı Üsküp göçmenidir.

Babası Metin Kaptan (Mantin) uzun yol kaptanı, astsubay emeklisidir. Eraslan için baba demek otorite, deniz ve özlem demektir. Babasının görevi dolayısıyla çocukluğunun önemli bir kısmı Çanakkale'de geçer. Çocukluğunda hep babasına özlem duyduğunu, Kıbrıs Harekâtı'na katılan babasını endişeyle, ağlayarak beklediğini hatırlar. Babası onun için seyahat demektir. Sefer dönüşlerinde gezdiği ülkeleri, gördüğü coğrafyaları anlatır, hediye olarak ansiklopediler getirir. Çocuklarına İngilizce öğretmeye çalışır. Babası çocukluğunda onun için dünyaya açılmak demektir. Bu sebeple hikâyelerinde sık sık baba figürüne başvurur ve yolları hep babasına çıkar.

Annesi Refika Hanım Şilelidir. Annesinin dedesi, babası, kardeşi, kardeşinin çocukları hep denizcidir. Sibel Eraslan'ın deniz sevgisi ailesinden gelir. Dağları ve denizi seyretmeyi, seyahat etmeyi çok sever. Dikiş dikmeyi, resim yapmayı ve edebiyatı çok seven Refika Hanım "Klasik Türk Müziği" korosunda yer almıştır. Eraslan'ın duvarlarında annesinin çizdiği tablolar asılıdır. Okumayı çok seven, elinden kitap düşmeyen Refika Hanım, son yıllarında sofi-meşrep bir hale bürünür.

Ersalan birbirini seven, mutlu anne-babanın ilk çocuğudur. Sertap isminde kız kardeşi, Cengizhan isminde erkek kardeşi vardır. Babasının askerlikten gelen bir disiplini olmasının yanında annesi de titiz ve otoriterdir. Aile, çocuklarının eğitimleriyle yakından ilgilenir ve daha okula başlamadan onlara okuma yazmayı

öğretir. Böylelikle yazarın ilk öğretmenleri annesi ve babası olur. Okumayı babasından öğrenir. Annesi çocuklarının kitap okumalarını çok önemser, titizlikle takip eder. Sibel Eraslan'ın yazar olmasında annesinin çok büyük etkisi vardır.

Eraslan'ın edebiyatla ilgisi, gazete ve dergi ile teması ilkokul sıralarında başlar. O yıllarda *Milliyet Çocuk* dergisini takip eder. Yazdığı şiirleri radyoya gönderir. Şiir ve mektuplarının radyo programında okunması çocukluğunda onu çok mutlu eder. İlkokul son sınıfta deneme yazmaya başlar. Bu konuda onu teşvik eden ve yönlendiren, yazılarını düzelten annesidir. Kitap okumayı ve edebiyatı çok seven Refika Hanım kızına *"Bak şu kitabı da oku, şu şekilde yazabilirsin, bu sana çok uyacak bir yazar…"* şeklinde yönlendirmelerde bulunur. Öğretmenleri de yazdıklarını çok beğenir ve onu teşvik ederler. Batı klasiklerini okuyarak büyür, ortaokul bittiğinde bütün klasikleri okumuştur.

Üsküdar Kız Lisesi mezunudur(1985). Babasının yönlendirmesi ile hukuku tercih etmiş, Türkiye 5.si olarak İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girmiştir. Annesi edebiyat öğretmeni olmasını ister. Babasının istediği bölümde eğitimini tamamlayan Eraslan annesinin istediği alanda çalışmış olur ki kendisi bunu şöyle ifade eder: *"Savunma hakkı bana verilmedi, ben de savunma masamı sokağa kurdum, benim için yazmak savunmaktır!"*

1989'da üniversiteden mezun olur ancak kamusal alana getirilen başörtüsü yasağı sebebiyle uzun yıllar İstanbul Barosu'na kayıtlı bir avukat olamaz, Kayseri barosuna kayıt olur. İlk kez 48 yaşındayken yasak kalkar ve avukatlık cübbesini 50 yaşında giyerek "28 Şubat"ın son iki duruşmasına katılır. 1989 yılında siyasete girer. 1989-1995 yılları arasında Refah Partisi İstanbul Kadın Kolları başkanlığı yapar.

1989 yılında hukukçu ve siyasetçi Sıddık Eraslan'la evlenir. Bu esnada Sıddık Bey'in ilk evliliğinden olan oğlu Mustafa altı yaşındadır ve onlarla birlikte yaşar. Sibel Eraslan, bu evlilikten iki erkek çocuk dünyaya getirir. Mustafa, Klasik Türk Müziği sanatçısı, sazende ve kemençevîdir. Büyük oğlu Buğra endüstri mühendisi, küçük oğlu Burak hekimdir. Üç çocuk bu evlilik ortamında birlikte büyür. Eraslan'ın destek verdiği yeğenleri de aile içinde yer alır. Babaanne ve dede yılın bir kısmını onlarla birlikte geçirir. Kediler, bu büyük ailenin vazgeçilmez

bireyleridir. Büyüklerin vefatı, küçüklerin kanatlanması ile kalabalık ailesi son yıllarda tenhalaşmıştır.

1.2.Sanatı

Henüz ilkokul yıllarında annesinin teşviki ile deneme yazan Sibel Eraslan, öğrencilik yıllarında yazdıkları ile öğretmenlerinden takdir toplamıştır. Edebiyat çevresinin dikkatini lise yıllarındayken yazdığı *"Beni Kim Sevecek?"* adlı üç perdelik oyunla çeker. Üsküdar Kız Lisesi'nde bir tiyatro çalışması yapacaklardır. Tamamıyla kızların görev alacağı uygun bir metin ihtiyacı hâsıl olur. Böylelikle bir kız okulunda kızların başından geçenleri ele alan oyununu yazar.

Dilaver Cebeci, Ayla Ağabegüm (Ahmet Hamdi Tanpınar'ın öğrencisidir.) Eraslan'ın edebiyat öğretmenleridir. Edebiyatçılarla, aile büyükleriyle röportaj ödevleri veren, interaktif bir eğitim modelini benimseyen Ayla Ağabegüm, Eraslan'ın hayatına dokunan, edebiyata ilgisini besleyen önemli bir isimdir. Ayla Ağabegüm -*Herkesin hayran olduğu bir edebiyat öğretmeni olarak ifade ediyor Sibel Hanım*- öğrencilerini Türk Edebiyatı Vakfı ve Kubbealtı sohbetlerine götürür; onlara Nihat Sami Banarlı okutur. Eraslan'ın o günlerden kalan, Mehmet Kaplan'ın kırmızı kalemle düzelttiği müsvedde kâğıtları vardır. Böylelikle Eraslan bir edebiyat muhitinin içinde yetişmiş olur. İlk yıllarında *Aliye Cahitoğlu* mahlası ile yazar. Lise yıllarında Rus yazarları okumayı çok sever ve hikâyeler yazar. İlk hikâyeleri *Töre* ve *Türk Edebiyatı* dergilerinde çıkar. Üniversite yıllarında Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Cemil Meriç ile İsmet Özel'e yönelir. Münevver Ayaşlı, Samiha Ayverdi hanımefendiler Eraslan'ın, ziyaretine gittiği, feyiz aldığı yazarlar arasındadır. Üniversite yıllarında fikir ağırlıklı, makale ve deneme türü yazılar kaleme alır.

Hukuk Fakültesi'ndeyken arkadaşları Mustafa Şentop, Mevlüt Uysal gibi isimlerle *"Teklif*" dergisini çıkarır. *Teklif*, hukuk-siyaset ağırlıklı bir dergidir. O yıllarda kadın yazarlar aile-kadın-çocuk dergilerinde yazıyorken Eraslan ilk kez siyasî konularda yazan bir kadın olarak dikkat çeker. Daha sonra Ömer Lütfi Mete, Sefa Kaplan ile "*Yeni Haber"* gazetesinde çalışır, kültür-sanat muhabirliği yapar. Burada kitap tanıtımı vazifesi alır. Tanıtımını yaptığı ilk kitap Orhan Pamuk'un

"Beyaz Kale"sidir. Eser seçimi ve tanıtım yazısı ile adından söz ettirir. Üniversite yıllarından bir hocası da Muharrem Ergin'dir.

Ahmet Kabaklı'nın teklifiyle *Türk Edebiyatı* dergisinde yazmaya başlar. Diğer yandan *Mektup* dergisinde yazar. "28 Şubat"ta birkaç gün ortadan kaybolan Yaşar Kaplan'ın yerini bir süre idare etmek amacıyla *Akit* gazetesinde köşe yazarlığına başlar. 1999'dan bu yana aralıksız köşe yazarlığı yapan yazar, halen haftada iki gün Star gazetesinde yazmaya devam etmektedir. Kız Lisesi'nde ihtiyaca binaen oyun yazmasını ve Yaşar Kaplan'ın yerini doldurma niyetiyle gazeteciliğe başlamasını sebep göstererek Eraslan edebiyatını, kalemini yedek lastiğe benzetir. İhtiyaç olduğunda boşluğu dolduran kalemi ona yazarlık serüveninin kapılarını açmıştır.

Çocukluğunda ailecek radyo dinledikleri akşam saatleri, Eraslan'ın ilk hikâyesi *"Balık ve Tango"*ya ilham kaynağı olur. İlk hikâyesini Mustafa Kutlu'ya gönderir. Kutlu, hikâyeyi edebi açıdan çok iyi bulur; *"Balık ve Tango" Dergâh* dergisinde basılır Tekrar hikâyeye dönüşünde ve ilk hikâye kitabının altyapısının oluşumunda Ali Ayçil'in destek ve katkıları olmuştur. 2000 yılından itibaren *Dergâh* dergisi kadrosunda yer alır. Ömer Lekesiz, Ali Ayçil ve İbrahim Tenekeci ile birlikte Mustafa Kutlu ve Ezel Elverdi'nin sohbetlerine katılır; Mustafa Kutlu'nun talebesi olur. Mustafa Kutlu, İsmail Kara, Ezel Elverdi; Eraslan'ın her daim beslendiği bir damar gibidir(Öztürk,2009). Sibel Eraslan, *Dergâh* dergisinde adeta bir dergâh usulüyle yetiştiklerini ve orayı, gelenlerin su içtiği bir çeşmeye benzettiğini söyler.

Sibel Eraslan daha çok romanlarıyla tanınsa da gönlünün meylettiği, asıl heyecan hissettiği ve kendini bulduğu tür hikâyedir. Bu noktada kendisini *Dergâh* ekolüne dâhil eder. *Dergâh* ekolü "hikâye", *Ankara* ekolü "öykü"yü tercih eder. Eraslan'ın ifadesiyle; *"Öyküde inşa vardır, mimari bir yapı gibi inşaat kurulur. Hikâye; hakikate daha yakın sularda gezer, yaşanan sesler, renkler, kokular kurgunuzun içine siner. Bu tahkiyedir; yeniden inşa etme değil, toplumsaldır, bir meselesi vardır."* Eraslan tahkiye geleneğine yaslanarak yaşadıklarından, şahitliklerinden beslenir. Hikâyede vakayı sever.

28 Şubat sürecini göğüsleyen yazar kadrosu içinde yer alan yazar *"Fil Yazıları"* adlı deneme kitabında o dönemin olaylarını ve verilen mücadeleleri anlatır. 2004 yılında "Türkiye Yazarlar Birliği"nce "Yılın Köşe Yazarı" seçilir. 2004'de Dergâh Yayınları'ndan *"Balık ve Tango"* adlı ilk hikâye kitabı çıkar, aynı yıl Selis Yayınlarından *"Hz. Fatıma Can Parçası"* biyografi kitabı, 2006 yılında Dergâh'tan *"Parçası Benden*" adlı ikinci hikâye kitabı, Selis Yayınları'ndan 2008'de ilk romanı *"Siret-i Meryem"* basılır. *"İslam Anneleri – Zamanı Kuran Kadınlar"* roman dizisi büyük ilgi görür. Romanları Türkiye'den sonra Endonezya'da da en çok satan romanlar arasına girer. 2015'te "Necip Fazıl Kısakürek Sanat Ödülleri" çerçevesinde "hikâye" dalında ödül alır. 2017'de *"Dört Defter Rumeli Rüzgârı"* ile Rumeli'den göçen haminnelerinin hikâyelerini kaleme alır.

İtibar dergisinde hikâyelerinin yanı sıra çizimleri ve şiirleri çıkmıştır. Son kitabı *"Ayrılık Üzüntülerin Annesidir"* 2021'de Muhit Kitap'tan çıkar, 2006'dan beri dergilerde yayımlanan bazı hikâyeleriyle İtibar'da çıkan birkaç şiirini kapsar. Annesinin hastalığında resim yapmaktan uzak kalan annesine moral vermek için resim yapar. Böyle bir zamanda yaptığı bir tablo, *Ayrılık Üzüntülerin Annesidir* kitabına kapak olur. *Muhit* dergisinin yazar kadrosu içinde yer alır.

Eraslan, Prof. Dr. Zeynep Sayın ve Doç. Dr. Zeynep Direk'ten felsefe dersleri, Fatma Kutluoğlu'dan tefsir dersleri alır. Dr. Kuran Okay moderatörlüğünde mitoloji okumalarına katılır ve Ömer Lekesiz'in okuma listesini takip eder. (Öztürk, 2009) Eraslan, Türk edebiyatının zirve isimlerinden Fuzuli, Şeyh Galip ve Yahya Kemal Beyatlı hayranıdır. Fuzuli'nin eserleri, Eraslan için esin kaynağıdır. Divan edebiyatındaki aşk ve âşık anlayışının etkilerini bazı hikâyeleri ve kahramanlarında gözlemlemek mümkündür. Tanpınar'ın *Yaz Yağmuru*, Eraslan'ın başucu kitaplarından biridir. Son dönem hikâyecilerinden özellikle Cemal Şakar, Selçuk Orhan, Şule Gürbüz gibi isimleri takip eder.

Sibel Eraslan üniversite yıllarından itibaren rol model olarak görebileceği bir kadınlar dünyası kurmak ister. Bu konuda daha çok "Doğu"daki rol modellerin izini sürer. Gerek Osmanlı sarayında gerek Selçuklu tarihinde gerekse İslam tarihinde kadın kahramanların çok kuvvetli bir şekilde çizilmediğini, tarihin daha çok

erkekler üzerinden anlatıldığını düşünerek yola çıkar. Peygamberler, erenler, evliyalar, komutanlar, bütün dinlerin tarihinde, siyasi tarihlerde kahramanlar hep erkektir. Eraslan'a göre tarihin asıl canlı ve sosyal olan vadisinde türküler, ağıtlar, masallar, menkıbeler, fısıltılarla hâkim olan kadınlardır. Eraslan bu konuda konuk olduğu programlarda, verdiği konferanslarda *"Kendi coğrafyamın üzerinden örnek alacağım kadınlar aradım. Edebiyat dünyasında da kıyaya köşeye itilmiş, ele alınmamış konulardı bu kadınlar. Hz. Peygamber'in "Cennet Kadınlarının Sultanı" isimli hadisi şerifi çıkış noktam oldu."* izahatını yapar.

Hadis-i Şerif'e göre Hz. Peygamber bir gün yere dört çizgi çizerek bunların ne olduğunu sahabelerine sorar. Bu dört çizgiyi cennet kadınlarının dört efendisi olarak açıklar: İmran kızı Meryem, Huveylid kızı Hatice, Müzahim kızı Asiye ve Muhammed(sav) kızı Fatıma (Dere,2018). Eraslan, bu şahsiyetleri dörtleme şeklinde *"Zamanı Kuran Kadınlar"* dizisi olarak yazar. Sonradan bunlara Hz. Muhammed'in eşlerinden Aişe'yi ve Hz. İbrahim'in eşlerini konu aldığı Zemzem'in Annesi'ni dâhil eder.

Batı kaynaklı roman türü, insan eylemleri ve psikolojisini temele alır. Psikolojiyi, muhayyileyi oluşturan temel taşlar çoğu kez kutsal kitaplardır. Prof. Dr. Durali Yılmaz, *Roman Sanatı ve Toplum* adlı çalışmasında *"Batının musikisi, şiiri, romanı, hatta resminin Hıristiyanlıktan büyük esintiler taşıdığını"* (Yılmaz, 2011: 45), *"Yahudi asıllı yazarların eserlerinde Tevrati kültürden"* büyük oranda etkilendiğini yazar (Yılmaz, 2011: 42). Sanatta kalıcı eserlerin, ait olduğu toplumun inanç esaslarıyla yoğrulduğunun, sanatın insanın kadim macerasına ışık tutmasıyla anlam kazandığının, "*Türk insanının romanını yazacak bir kişinin kaynağının Kur'an olması gerektiği"*nin altını çizer (Yılmaz, 2011: 48).

Prof. Dr. Durali Yılmaz'ın yerli ve kalıcı bir sanat anlayışı, sağlam ve özgün eserler için ortaya koyduğu tabir-i caizse bu "şartname"yi, Sibel Eraslan, sanatında uygulamaya koymuştur. Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şerifler onun yararlandığı başat kaynaklardır. Öte yandan edebiyatıyla kadınları önceleyen, rol model kadınlar dünyası kurma niyetiyle yola çıkan bir yazar olarak kadının, dolayısıyla ailenin ve toplumun ıslahı için, günümüzün hâkim türleri sayabileceğimiz roman ve hikâyeyi tercih eder.

1.3.Eserleri

1.3.1.Deneme

-*Fil Yazıları (2002)*

1.3.2.Anı-Şehir

-*Şile Bir Denizkızı* (2010)

1.3.3.Biyografi

-*Hz. Fatıma Can Parçası* (2004)

1.3.4.Anı-Portre

-*Osmanlı Sarayında Kadın Sultanlar* (2007)

1.3.5.Hikâye

-*Balık ve Tango* (2004)

-*Parçası Benden* (2006)

-*Babam İçin Beyaz Bir Kuğu* (2015)

-*Dört Defter Rumeli Rüzgârı* (2017)

-*Ayrılık Üzüntülerin Annesidir*(2021)

1.3.6.Roman

-*Siret-i Meryem* (2008)

-*Çöl/Deniz: Hz. Hatice* (2009)

-*Nil'in Melikesi: Hz. Asiye* (2011)

-*Canfeda: Hz. Fatıma* (2012)

-*Saklı Kitap* (2013)

-*Aişe* (2014)

-*Zemzemin Annesi: Hz. Hacer* (2015)

Bu müstakil eserlerin dışında bazı kolektif çalışmalarda da kalemiyle yer almıştır:

-*Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadının Tarihi Dönüşümü* içinde **"Reel Politik Düşünceler"**

-*90'larda Türkiye'de Feminizm* içinde **"Siluetler ve Uğultular"**

-*Kadın Oradaydı* içinde **"Züleyha"**

İKİNCİ BÖLÜM

2.SİBEL ERASLAN'IN ROMANLARINDA KADIN KAHRAMANLAR

2.1.*SİRET-İ MERYEM*

2.1.1.Roman Hakkında

Yazarın ilk romanı olan *Siret-i Meryem*, Hz. İsa'nın annesi Hz. Meryem'in hayatı etrafında kurgulanmıştır. Eraslan bu eserini yazarken Ressam olan annesi Refika Hanım, kızına destek olmak amacıyla *"Meryem Mısır Sürgününde"* isimli bir tablo yapar.

Kudüs, Roma'nın bir vilayeti konumundadır. Kudüs Valisi PontiusPilatus katı kalpli, Roma'nın gözüne girebilmek için her türlü kötülüğü yapabilecek birisidir. Beytül-Makdis'teki ruhbanlar ve rehberler de makam hırsıyla dolup taşmış, çıkarları peşinde koşan kişilerdir. Mescidin başrahibi İmran ve kurban sorumlusu Hz. Zekeriya'dır. İmran ve Zekeriya peygamber çıkar gözetmeksizin hakikati ve Hz. Musa'nın şeraitini savunan dürüst, namuslu ve bilge kişilerdir. Böyle bir ortamda İmran ile Zekeriya peygamberin hal ve davranışları diğerleri ile çelişmekte, diğerlerinin çıkarları için engel teşkil etmektedir.

İmran, anne ile Hz. Zekeriyya El-İşa ile evlidir. Hanne ile El-İşa kardeştir. Her ikisi de Kudüs'ün ahlakça ve sima yönünden en güzel kadınları arasında olup Hz. Harun soyundan gelmektedirler. İkisinin de ilerlemekte olan yaşlarına rağmen çocukları olmamıştır. Eşleri Kudüs'ün uluları arasında itibarlı kişiler olsalar da, Beytü'l-Makdis'in diğer hocaları ile ters düştüklerinden, evlat sahibi olmamaları,

onların kısırlığı ve uğursuzlukları olarak yorumlanır. Haklarında dedikodular çıkar. Hanne ile El-İşa çok üzülseler de bu durumdan şikâyet etmez, sabırla dua ederler.

Hanne, anne olma yolunda neredeyse umudunu kaybetmek üzere iken bebek beklediğini öğrenir. Karnındaki çocuğu Allah'a adar. O yıllarda bazı erkek çocuklar Beytül-Makdis'e adanır, orada ilim terbiye öğrenir. İmran, Hanne'nin bu duada aceleci davrandığını söylese de Hanne kararlıdır. Baba İmran evladını göremeden ölür. Hanne bir kız bebek dünyaya getirir ve adını "Meryem" koyar. Doğumdan günler sonra Hanne de vefat eder. Hz. Meryem'i Hz. Zekeriya ile teyzesi El-İşa sahiplenir. Bu süreçte İmran'ın yakın dostu bilge-seyyah Zahter'in esir pazarından satın aldığı ve ziyareti sırasında Hanne'ye hediye ettiği küçük bir kız olan Merzanguş ve El-İşa Hz. Meryem'i birlikte büyütürler. Zahterin bildiklerini aktardığı, gelmesi beklenen resul için yetiştirdiği Merzanguş, her daim Hz. Meryem ve Hz. İsa'nın koruyucusu olur.

Hz. Meryem adanmış bir çocuk olduğu için beş altı yaşlarından itibaren Beytül-Makdis'e verilir. O Beytül-Makdis'e adanan ilk ve tek kız çocuktur. Roma, Kudüs'te kadınların okuma yazma, ilim ve din öğrenmesini, mescide girmesini yasaklamıştır. Hz. Zekeriya, yeğeni marangoz Yusuf ile birlikte Meryem için Beytül-Makdis'te yedi kapısı olan, yedisi de sağlam kilitler barındıran özel bir mihrap inşa eder. Meryem'le görüşen, onun ihtiyaçlarını karşılayan sadece Yusuf ile Zekeriya'dır.

Etrafından soyutlanmış bir şekilde Beytül-Makdis'te ilim tahsil eden Meryem'i Allah yetiştirir; Meryem'e melekler aracılığı ile yiyecekler, taze meyveler ihsan eder. Meryem meleklerin sesini duyar, onların bildirdiği duaları ezberler. Genç bir kız olduktan sonra Hz. Zekeriya ve Yusuf ile bir perde arkasından görüşür.

Cebrail, Meryem'e Hz. İsa'yı müjdeler ve Allah'ın emrini bildirir. Onun ensesine üfler, Meryem artık gebedir. Bu durum duyulduğunda idam edilmek istenir. O sıralarda Hz. Zekeriya'nın ilerleyen yaşına rağmen eşi El-İşa da gebedir. Meryem'in gebeliğini Hz. Zekeriya'dan bilirler. İkisini idam etmek isterler. Hz. Zekeriya'yı şehit ederler. Doğum zamanı yaklaşan Meryem, mihraptan çıkarak Kudüs dışında bir tepede tek başına doğum yapar. Kudüslüler onun etrafını

sardığında, Meryem'e susmak düşmüştür, Allah'ın izniyle kundaktaki yavrusu konuşur, peygamber peygamber olduğunu söyler.

Meryem ve Hz. İsa Marangoz Yusuf ve Merzanguş'un hamiliğinde yollara düşerler. Mısır, Dımeşk, Nasıra, Celile gibi farklı yerlerde ikamet eder, insanları Allah'a çağırırlar. Hz. İsa hastaları iyileştirir, ölüleri diriltir, peygamberlik vazifesini yapar. Annesi her daim yanındadır. Hz. İsa'nın yanındakilere Havariler denir. Onlarla birlikte davası için durmadan çalışır. Bu durum sarayın hoşuna gitmez, Hz. İsa'nın peşine düşerler. İsa'nın yerini bildiren bir Yahudi, Allah'ın tarafından onun siluetine büründürülür ve yakalanıp çarmıha gerilir, idam edilir. O vakitten sonra Hz. İsa'yı gören olmaz. Bu haberle birlikte üzüntüye gark olan Meryem Ana da ortadan kaybolur, onun da göğe yükseltildiği rivayetleri vardır.

2.1.2.Romanda Geçen Kadın Kahramanlar

Siret-i Meryem, Hz. Meryem'in hayatı çerçevesinde kurgulanan biyografik karakterli bir romandır. Meryem ve etrafındaki kadınlar, annesi Hanne, teyzesi El-İşa, dostu-sırdaşı-hizmetkârı Merzanguş romanın şahıs kadrosunda yerini almış önemli kadınlardır. Kudüs valisinin eşi Prokula ve kızı Dafne, Azer kızı Miryam(Mecidiyeli Meryem), Celileli Miranda eserde birtakım olayların içinde sadece isim olarak geçiyor demek yanlış olmaz.

Prokula, saraydaki tek ehl-i imandır. Kızı Dafne uzun süren ölümcül bir hastalığa tutulmuş ve Meryem Ana'nın duası ile şifa bulmuştur. Bunun üzerine Prokula Meryem Ana'ya bağlanır. Kızı attan düşüp ölünce de üzüntüsünden odasına kapanır. Yanına sadece Meryem Ana'nın gönderdiği Merzanguş Ana'yı kabul eder.

Mecidiyeli Meryem, Hz. İsa'nın dostu Azer'in yoldan çıkmış günahkâr kızıdır. Babasının ölümü üzerine çok pişman olur, tevbe ederek iman eder. Ömrünün geri kalanında kendini İsa ile Meryem'in hizmetçisi addetmiş, bu yolda gözyaşı kurumamıştır. Hz. Meryem ona sahip çıktığı için Meryem kızı Meryem, Meryem-i Sagir olarak bilinmiştir.

Celileli Miranda da Meryem Ana ile Merzanguş Ana'nın arkadaşıdır. Oğlu Efraim çatıdan düşürek ölür. Hz. İsa Efraim'i ve Azer'i elini üzerlerine koyup dua ederek diriltir.

El-İşa, Hz. Zekeriya'nın eşi, Hz. Yahya'nın annesi, Hanne'nin kız kardeşi ve Hz. Meryem'in teyzesidir. Hanne ölünce Meryem'i bağrına basar ve ilk çocukluk dönemlerinde ona eşiyle birlikte ebeveynlik ederler. Hz. Yahya'ya gebe olduğu günler ile Hz. Meryem'e meleğin gelmesi ve Hz. İsa'yı müjdelemesi aynı zaman dilimindedir. Meryem'in hamileliği duyulunca Zekeriya Peygamber konuyu El-İşa'ya açar. El-İşa da *"Karnımdaki bir süredir onun karnındaki ile selamlaşmaktadır, bunu hissediyordum."*der. Hanne'nin destekçisi, Kudüs'ün hatırlı hanımlarındandır. İmanı, ahlakı ile örnek şahsiyet olduğu romanda vurgulanır, fiziksel özelliklerinden bahsedilmez.

2.1.2.1.Hanne

Hanne, Masanoğullarından Büyük Bilge, Beytül-Makdis başrahibi İmran ile evli. Harun Peygamber'in soyundan gelmekte ve *"Harun'un kız kardeşi"* olarak bilinmektedir. Filistinli kadınlar arasında yaygın olan yün eğirmeyi çok sever. Arka bahçedeki zeytin ağaçları arasında gezinir ve tek tek isim verdiği zeytin ağaçları ile dertleşir. Menapoz yaşına gelip dayandığı halde çocuğu olmamış, çocuk hasretiyle yanıp tutuşan bir kadındır. Bundan hiç şikâyet etmez ve umudunu hiç yere düşürmez. İmran ise onun kendini bu umuda, beklentiye kaptırmasını istemez.

İmran ile Zekeriya Peygamber, Beytül-Makdis'teki diğer rehberlerin çıkarlarıyla ters düşünce, onların itibarını sarsmak niyetinde olanlar, Hanne ile El-İşa'nın kısırlığı ve uğursuzluğu üzerine dedikodular çıkarırlar.

Hanne, Zahter'in son ziyaretinde getirdiği kız çocuğu Merzanguş'a çok sevinir. Onu yıkar, giydirir, saçlarını kokulu yağlarla tarayıp örer. El-İşa ile birlikte Merzanguş'u evlat yerine koyarlar. Hanne bu sıralarda hamile olduğunu öğrenir. Karnındakini Allah'a adar. Çünkü onun gözünde en kıymetlisi doğmasını beklediği yavrusudur, Allah için en kıymetlisini adar. Baba İmran endişelidir. Beytül-Makdis'e

adanan çocuklar erkektir. Hanne, İmran'a göre bebeğin cinsiyetini bilmeden bu duayı yaparak aceleci davranmıştır.

"Hanne için dünya üzerinde evlat sahibi olabilmeye denk, onun bahasında, onu tartabilecek başka hiçbir ağırlık olamazdı. O; anne olmayı dünyada her şeyden çok isteyendi. Ama her takva sahibi kişi gibi, o da korkardı zaman zaman kendisinden. İstemelerinden. İstemek konusundaki tutkusundan…"(Eraslan,2008:96).

Hanne, anne olmayı o derece ister ki bazen kulluğu ile anne olma isteği arasında gelgitler yaşar. Bu duyguyla boğulmamak için hemen toparlanıp ellerini Rabb'ine açar, istemekten hiç vazgeçmez. Zeytin ağaçları arasında gördüğü kuş yavruları dahi onu derinden sarsar.

"Hanne sokulduğu zeytin ağacının gövdesiyle bütünleşmişti sanki. Seyrettiği manzara, dünyanın en güzel hallerini, anne olmanın değerini anlatıyordu ona. 'Rabb'im!' dedi, 'Ağaçlara ve kuşlara bile analığı öğreten Rabbim, ne olur bana da analığı tattır…"(Eraslan,2008:67).

Hamileliğinden emin olduğunda ise, tutkuyla istediği annelik, bu güçlü tutkusu onu endişelendirir. Hanne kulluğunu tutkusuna tercih etmek istediğinden bir adım atar. Bu sebeple yavrusunu Allah'a adar.

"Tüm dünyevi sebeplere olan bağımlılıklarını aşarak ilan edilebilecek bir bağlılıktı bu kulluk sözleşmesi… Tutku zincirlerinden kendini koparark, ruhunu bütün bağlardan özgür kılarak gerçekleşmişti bu adayış…

Adayışı onu, tutkusundan hür kılıyordu…"(Eraslan,2008:96).

Hanne'nin fiziksel özelliklerinden bahsedilmez. Hamile oluşunun üzerine yaşadığı sevinç ile büründüğü sima anlatılırken yanaklarının renginden, saçlarını süslemesinden bahsedilir. Sevincini eşine sofra hazırlayarak, süslenerek kutlamak ister. Ellerine kınalar yakar. Merzanguş onun saçlarını sümbül yağı ile tarayıp saçlarına boncuklar dizer. Bebek haberi, onu gençleştirip güzelleştirir.

"Yanakları yeniden pembeleşmiş, ellerine ayaklarına yepyeni bir heyecan sinmiş, gençlik günlerinin kelebek koşusu yeniden odalardan odalara takip edilir olmuştu." (Eraslan,2008:88).

2.1.2.2.Merzanguş

Merzanguş, eserin başında sekiz yaşında bir kız çocuğudur. Köy çocuklarıyla birlikte köy dışındaki su kuyularına su taşımaya giderler. Bu esnada köyü eşkıyalar basar ve herkesi kılıçtan geçirir. Köye gelen atlı adamlar çocukları toplayıp Gendora'ya götürürler. Kimi kimsesi, akrabasına ulaşılamayan çocuklar *"Yetimler İnfazı"* denilen köle pazarında satılırlar. Merzanguş da bu çocuklardan biridir. Seyyah, bilge Gendoralı Zahter tarafından her yaşı için bir altın sayılarak satın alınır. Birlikte çöller, dereler, şehirler, köyler aşarlar. Yıllarca süren yolculukları ve Zahter'in bilge kişiliği Merzanguş'u yetiştirir. Merzanguş her üzüldüğünde, ailesini hatırladığında Zahter ona kimyadan, şifalı bitkilerden, yıldızlardan bahis açar. Ona at binmeyi, kılıç kuşanmayı, okuma yazmayı, İdris peygamberin suhufunu, çiçek isimlerini, nebatatı öğretir. Zahter, önceki Kudüs ziyaretinde İmran'ın eşi Hanne'nin gördüğü rüyayı *"Yahuda kralının tacı bu evden yükselecek."* diyerek yorumlar. Merzanguş'u da adeta bu aile için, bu aileye her daim hizmet için özenle yetiştirir.

"Dokuz yaşındayken İdris suhufunu okuyup yazabilen, Tevrat'taki ilahileri ezbere söyleyebilen, gökyüzü haritasını eliyle koymuş gibi çizebilen, akıllı bir kuş misali harita ve yol bilgisi ile her göreni şaşırtıp ata binen, kılıç kuşanan harika bir çocuktu artık Merzanguş…"(Eraslan,2008:38).

Zahter bilge bir ihtiyardır ve ömrünün son yıllarındadır. Merzanguş onun en küçük ve en son öğrencisi olur. MerzanguşZahter'e*'dede'* diye hitap eder, ona bağlanır. O derece ki bir yerde Merzanguş, ihtiyar seyyaha şunları söyleyecektir: *" 'Dedeciğim, benim hem yıldızım, hem nehirim hem de dağım sensin. Sen olmasan ben bu çöllerde çoktan yitirirdim yollarımı…' "*(Eraslan,2008:41).

Zahter, Kudüs'e bir emaneti yetiştirmek ister gibi, yetiştirebilmek için dualar ederek erişir. Merzanguş'u dostu İmran'ın eşi Hanne'ye hediye eder.

"Hele Zahter'in yanındaki iri gözlü zeki bakışlı muzip kız çocuğu gördüğünde dünyalar onun oldu. Sarıldılar birbirlerine. Hanne yüzüne uzun yolculukların tozu sinmiş çocuğu şefkatle bağrına bastı…

…Onu kendi elleriyle hamama soktu, kız kardeşi El-İşa ile birlikte güle oynaya yıkadılar Merzanguş'u, Saçlarını sümbül yağı ile tarayıp güzel kokular sürdüler, kadife elbiseler giyindirdiler…"(Eraslan,2008:74).

İri gözlü, zeki bakışlı muzip bir çocuk olarak tarif edilen Merzanguş'un güzel ve gösterişli bir genç kız olduğundan bahsedilir. Meryem küçük bir kız çocuğu iken birlikte pazara giderler. Orada hayvan terbiyecisi Muhsin İbni Siraç'ın vahşi hayvanları Meryem'in ilgisini çeker. O sırada Merzanguş gayri ihtiyari İbniSiraç'a Arapça karşılık verir. Çarşı nöbetçilerinden biri onların konuşmalarını duyar ve Kudüs'e izinsiz geldiği öne sürülerek İbni Siraç zindana atılır, hayvanlarına el konur. Meryem'i Beytül-Makdis'te istemeyen, onu ortadan kaldırmak isteyenler, daha oradaki ilk gecesinde İbniSiraç'ın yılanlarını ve aslanlarını yanına salarlar. Henüz küçük bir kız çocuğu olan Meryem hayvanlara müşfik bir şekilde yaklaşır, onlarla dertleşir ve birlikte uyurlar. Sabah onların yan yana uyuduklarını görenler çok şaşırır. Hz. Zekeriya durumdan şikâyetçi olur. Zindandan çıkarılıp getirilen İbni Siraç'ı durumdan sorumlu tutarlar. Siraç alıkonulduğunu, zindanda olduğunu, olanlardan haberi olmadığını anlatmak için Hz. Zekeriya'nın evine gider. Bu görüşme sonrasında atı 'Suvat'ı Merzanguş'a hediye eder. Yıllar sonra Hz. İsa doğduğunda Meryem ve İsa ile birlikte Suvat'ın sırtında Mısır'a göç eden Merzanguş, Suvat'ı yönlendirmesiyle İbni Siraç'ı bulur. Mısır'da İbni Siraç ve Merzanguş evlenir. Merzanguş'un kılıcının ismi ise 'Rıdvan'dır.

Merzanguş Hz. Zekeriya'nın evinde, evin oğlu gibidir. At biner, kılıç kuşanır; dağa, ormana giderek avcılık yapar. Hz. Meryem'in mihraptan kovulduğu, Hz. İsa'nın doğduğu gece, rasathanede bir kuyruklu yıldızı takip eden, Beytül-Makdis üzerinde kaybolan yıldızın peşine düşen gökbilimcileri oyalar. Onları Hz. Süleyman'ın ordusunun geçtiği Neml Vadisi'ne götürür. Kahraman bir nefer gibi bu vadide gökbilimcilerle mücadele eder, onlara *"İmran kızı Meryem ve doğacak çocuğunu korumaya yemin etmiş bir neferim"(s.213)* cevabını verir. Hz. Meryem ve Hz İsa'yı aramak için atından inmeden kırk gün boyunca koşturur durur. Hz. İsa'nın doğduğu gece onları korumak için çektiği kılıcını bu yolda ömrü boyunca bir daha kınına koymaz. *" 'Erbain' adını verecekti o günlere sonradan Merzanguş… Bu süre zarfında sadece keçiboynuzu bitkisi yiyip su içerek ayakta kalmıştı."* (Eraslan,2008:230).

Merzanguş Hz. Meryem ve Hz. İsa'ya intisap eder, ömrü boyunca onların hizmetinde bulunur. Yaşıtlarının çocuk sahibi olduğu zamanlarda o at sırtında kılıcı belinde bir erkek gibi gezer. Mısır'a göç ettiğinde İbniSirac ile yaptığı evlilik dahi Hz. Meryem ve Hz. İsa'nın burada barınmasını kolaylaştırıcı bir niteliktedir.

Siret-i Meryem romanında Hz. Meryem, Hz. İsa, Hz. Zekeriya, Hz. Yahya gibi dini-tarihi şahsiyetlerin hayatları eldeki tarihi bilgilerle uyumlu aktarılırken Bilge Zahter, Merzanguş ve İbni Siraç romanın kurgusunu üzerinde taşıyan karakterler olarak karşımıza çıkar. Yazarın kalemi, roman boyunca Hz. Meryem ve Hz. İsa'nın etrafında Merzanguş'la birlikte dolanır. Eserin sonunda her ne kadar gücünü kuvvetini yitirmiş ihtiyar bir kadın olduğu sezdirilse de, Hz. Meryem'in yanı başında kılıcıyla nöbet tutmaya devam etmektedir. Çünkü o, bilge Zahter tarafından bu kutsal görev için özenle yetiştirilmiştir.

"Merzanguş kıymetli bir evrakın içine konduğu çekmece gibi, emaneti almış, hizmet sözünü vermişti. O, ihtiyar seyyahın özenle tuttuğu bir seyir veya hatıra defteri gibi, şahit olduklarını yazıp duracaktı…"(Eraslan,2008:72).

2.1.2.3.Meryem

Meryem, İmran ve Hanne'nin yaşlılık zamanlarında bir sürpriz, bir ödül gibi gelen kız çocuğu, yıllardır edilen duanın karşılığıdır. Hanne'nin istemekten vazgeçmemesi, İmran'ı ürkütür ancak Hanne hamile olduğunu öğrendiğinde, Allah'a en kıymetlisini adar. Bu yolda cimri davranmamak gerektiğini, en değerliye ancak en değerlinin hediye edilebileceğini düşünür. Roma'nın baskısı altında Musa Peygamber ve Tevrat şeraitinin bozulduğu, rehber ve ruhbanların dahi çıkarlarının peşinden gittikleri bir dönemde itibarlı bir ailenin, başrahip İmran'ın kızı olarak doğar Meryem. Annesinin duasıyla Allah'a adanır, doğumundan önce babasını, hemen sonra da annesini kaybeder. O adanmış, seçilmiş çocuktur; böylelikle yapayalnızlığı sırtlanır. *"Onu koruyan, onu yetiştiren, onu güçlü bir geleceğin kurucusu olarak metanetle büyüten Rabbiydi…"*(Eraslan,2008:126).

Babasız çocuk dünyaya getirmenin yeryüzündeki ilk ve tek örneği olan Meryem, yazgısına hazırlanırken 5-6 yaşlarına kadar teyzesi ve Zekeriya

Peygamber'in hamiliğinde geldikten sonra, Beytül-Makdis'te ilim tahsil ederek ibadetle soyutlanmış bir inziva hayatının içinden geçer. Zaman zaman yalnızca Zekeriya Peygamber ve onun marangoz yeğeni Yusuf Meryem'le görüşür. Genç kızlık çağına geldiğinde onlara da perdenin arkasından konuşur. Günler, geceler ibadet ve ilimle geçer. Birkaç kez Kudüs'ün yetim ve fakirlerini ziyaret için Beytül-Makdis'ten çıkar. Meleklerin sesini işitir, onların öğrettiği dualara tutunur. Allah'ın melekler aracılığı ile gönderdiği meyveler ile rızıklandırılır. Hz. Zekeriya'nın verdiği dersleri hemen öğrendiği gibi fazlası da meleklerle ona verilir.

"Hz Zekeriyya, Meryem'in yanına vardığında onu öğrettiği derslerin hemen hepsini ezberlemiş olarak bulurdu. Hatta kendisinin öğretmediği birtakım duaları bile ezberden okuyan bu harika çocuk, sanki meleklerle arkadaşlık ediyor, onlarla hasbihalleşiyor gibiydi." (Eraslan,2008:125)

Melek gelip ensesine üflediğinde İsa Peygamber ile müjdelenmiştir. Kudüs'te kızların ve kadınların okuma yazma, yabancı dil öğrenme, mescitte ibadet etme gibi haklardan mahrum edildiği bir zamanda Beytül-Makdis'te özel olarak yetiştirilmiştir. Anlayışı ve kavrayışı güçlüdür, ilim öğrenmeye meraklıdır ve kalem ehlidir. Allah'ın kelimesini (Hz. İsa'yı) emanet etti Meryem güzel söz sahibidir.

"*Hz. Meryem, hayatı boyunca hem öğrenmeye hem de öğretmeye devam etti. O güzel sözlü ve lisanı güçlü etki bırakan bir öğretmendi."* (Eraslan,2008:353).

Eserde Meryem'in fiziksel özelliklerinden doğduğunda kısmen bahsedilir. Küçük bir kız çocuğuyken Merzanguş'un onun siyah lale rengindeki saçlarını tarayıp renkli kurdelelerle ördüğü anlatılır. Meryem'in çehresi her daim mütebessimdir.

"Bebeğin alnı bir inci gibi pırıltılar saçıyor, minik dudakları ilahi bir tebessümle kıvrılırken yüzüne diğer bebeklerde olmayan büyük insanlara has bir anlam yerleşiyordu.

Merzanguş bebeğin yüzündeki şaşırtıcı simetriye takılı kalmıştı. Bu bebek yüzünün bir yanıyla gülerken diğer yanıyla ağlıyor gibi bakıyordu, Küçük bembeyaz yumuk avuçları havadaki bir şeyi tutmak ve kaldırmak ister gibi ileri doğru açılıp kapanıyordu." (Eraslan,2008:102).

Karakterine gelince Meryem yaşıtlarının çok üstünde bir zekâya sahiptir. Beytül-Makdis'teki 4000 çocuktan Meryem gibisi yoktur. Üzülmek, kahrolmak

Meryem için söz konusu değildir. O yazgısına gülen, her daim kanaat eden, çehresini tebessümü ile süsleyen bir kuldur.

Meryem adanmış, Meryem seçilmiş, Meryem korunmuş bir kuldur. Onun sabr u sebatı, kimsesizliği ve yapayalnızlığı, tertemizliği, korunmuşluğu romanın birden fazla yerinde vurgulanır. Meryem Beytül-Makdis'te kendisi için özel olarak yapılan, yedi kilitli yedi kapının ardındaki mihrapta kalır. Meryem'in isimleri, sıfatları eserde bu yedi kilit ve yedi kapı ile somutlaştırılır. Yedi kapının isimleri sırasıyla emniyet, mukavemet, mekanet, metanet, selamet, hıfz kapısı ve sır kapısıdır. Meryem'in her kapıda, her makamda ayrı bir ismi, ayrı bir vasfı vardır. İsimleri Safiye, Bakire, Masume, Mahcube, Merbube, Selime ve Sırriye'dir. Her kat, her kapıda sırayla temsilleri ise toprak, su, hava, demir, felekler, gökkuşağı ve sırdır. Bu temsiller bize Meryem'in karakterinin ipuçlarını verir.

Meryem'e ulaşmak zordur, ulaşanlara ise yine onu soyutlayan bir perde vardır. Yedinci kapıda Meryem bir sırdır. Perdesi Meryem'in sırrı, tesettürü, hicabı aynı zamanda kanatları, özgürlüğü, ulaşılmazlığıdır.

Meryem yün eğirmeyi çok sever. Kudüs'te eğirdiği yünler inceliği ve sağlamlığı ile ün yapmıştır. Onun dokuduğu kumaşlar, ipler *"Rişde-i Meryem"* olarak bilinir. Hz. İsa ve havarileri "Rişde-i Meryem dokumaları olan beyaz abalar giyer. Dervişlerin elbiseleri bu dokumadan yapılır. Meryem'in Mısır'da tarlalarda ırgatlık ettiğini de görüyoruz. Yardımsever ve cömert olan Meryem sade ve yoksul bir hayat sürer. Kendisine verilen hediyeleri o da başkalarına, ihtiyaç sahiplerine hediye eder.

Neredeyse bütün peygamberlerin payına düşen hicret, Hz. Meryem ile Hz. İsa'nın heybesinde de fazlasıyla yer alır. Onlar Mısır'a, Nasıra'ya, Celile'ye, Dımaşk'a, Kudüs'e uğrayarak insanlara Allah'ın dinini tebliğ ederler. Bu göçleri sırasında baş korumaları Merzanguş olur. Zekeriya Peygamber'in yeğeni Marangoz Yusuf da onların hamiliğini üstlenmişçesine yoldaşları olur. Yusuf Meryem'e âşıktır. Kudüslüler onlara gençliklerinde nişanlı ve evlenecek gözüyle bakar. Meryem'in hamileliği Yusuf'u kahreder. Yine de o bu yazgıya Meryem gibi boyun eğerek onların yanında bir aile bireyi gibi yol alır.

Eser boyunca Meryem karşımıza sabırlı, her daim metanetli, çelik iradeli, zikir ehli, çok ibadet eden, şikâyet etmeyen, mütebessim bir şahsiyet olarak çıkar. Onun çaresiz ve üzgün hissettiği iki andan bahsedebiliriz. Bu anlar, Hz. İsa'nın doğumu yaklaştığında tek başına Kudüs dışına yürüyerek bir tepedeki zeytinlikte tek başına doğum yaptığı ve Hz. İsa'nın göğe yükseltilmesinin ardından onu hiçbir yerde bulamayıp haber alamadığı anlardır. Doğum yapacağı zaman gecenin içinde kimsesiz, yalınayak, taşlar ve dikenlerden ayakları kanayan, çaresiz hisseden bir Meryem'den söz edebiliriz.

" 'Anneciğim' dedi Meryem. 'Olsaydın beni tutar, bırakmazdın…' Kendisine de şaşırıyordu bunları söylerken, çünkü yıllardır sabırla yaşamayı öğrenmiş, bir kere olsun yetimliğini sesli bir şekilde şikâyet etmiş değilken, imdi ne oluyordu böyle?" (Eraslan,2008:200).

Bağsız, yapayalnız büyüyen, anne babasını, hamiliğini yapanları kaybeden Meryem tüm duygularıyla oğlu Hz İsa'ya bağlanır. Tüm bağları, tüm duyguları onu İsa'ya çıkarmış, hem anne hem babalığı sırtlanarak ebeveynliği kendinde toplamıştı. Şimdi de her şeyi, bütün varlığı olan oğlunu kaybediyordu.

"Ruh üşür mü? Üşümek de ne demek, bazen buz tutar, sonra da çatır çatır çatlar, kırılır o buz, eğer evlat acısının el değdirdiği ten anneyse… Ruh da ten de kırık… Ruh da ten de paramparça…

Sanki doğum gecesinin Beytellehem'ine götürmüştü evlat acısı Meryem'i…

'Onu kaybetmek, onu dünyaya getirmekten de zormuş Rabbim' diye inliyordu anne." (Eraslan,2008:366).

Meryem'in romanda olağanüstü birtakım hallerine de şahit oluyoruz. Vahşi hayvanlarla konuşması ve onlarla yan yana uyuması, meleklerin seslerini duyması, meleklerin tedrisatında yetişmesi, Allah'ın ona taze meyveler göndermesi, ihtiyar balıkçının kulübesinde anlattığı rüyası ve bütün balıkların kıyıya vurarak Meryem'in sohbetini dinlemesi, meleğin ensesine üfleyişi ile Hz. İsa'ya hamile kalmasıyla birlikte eserin sonunda Hz. İsa gibi ortadan kaybolması, sırra kadem basması romanın menkıbevi anlatılarıdır.

2.2.*ÇÖL DENİZ Hz. HATİCE*

2.2.1.Roman Hakkında

Sibel Eraslan'ın ikinci romanı *Çöl Deniz*, Hz. Muhammed'in ilk eşi Hz. Hatice'nin hayatı ve duruşu çerçevesinde kurgulanmıştır. Hz. Hatice'nin şahsiyeti, eldeki bilgilere sadık kalınarak verilmiştir. Onun etrafında birtakım hayali olay ve kişiler kurgunun bir parçası olarak esere dâhil olmuştur. Yazar, bize göre zamanın Mekke hayatı ile ilgili bazı sahneleri Dücace üzerinden verirken Berenis üzerinden de okurun merak duygusunu canlı tutmayı amaçlamıştır.

Bir umre seyahati esnasında Eraslan her defasında deniz sesiyle uyanır ve bu durumdan çok etkilenir. Pencereye koştuğunda sıcak ve kuru bir coğrafyanın bağrındaki Mekke'ye bakarak hayret eder. *"Bu hararetli şehrin altında neden bir deniz gizli olmasın?"*derken aslında altında *"Zemzem Denizi"*nin kaynadığını hatırlar. Çok etkilendiği bu deniz sesi Hz. Hacer'den sonra Mekke'nin diğer annesi olarak değerlendirdiği Hz. Hatice'yi anlattığı *Çöl/Deniz* romanının ismini ilham etmiştir.

Mekke'nin hikâyesi, İbrahim Peygamber'in; eşi Hz. Hacer ile oğlu Hz. İsmail'i; Âdem peygamberden kalma, dünyanın en eski evi, en eski höyüğü "Beyt-i Atik" denilen yerin yakınlarında bırakmasıyla başlar. Hz. Hacer, daha kundak bebeği olan oğlu İsmail ile bu kuş uçmaz kervan geçmez yerde ne yapacağını bilemez haldedir. Su bulmak niyetiyle bir Safa bir Merve tepelerine koşturur durur. Bu gayret koşusu yedi defa tekrarlanır ki bebek İsmail'in yattığı yerde zemzem kaynamaya başlar. Suyun etrafı yeşerip kuşlar toplanmaya başlayınca uzaklardan geçen Cürhüm Kabilesi buraya gelir. Hz. Hacer kendilerine zarar verilmemesi ve saygılı olunması şartıyla kabilenin suyu kullanmasına hatta buraya yerleşmesine izin verir. Hz. İsmail bu kabileden bir kız ile evlenir. Hz. Muhammed onun soyundan gelir.

Kusay Mekke'de saygı ve hürmetle anılan bir atadır. Hz. İsmail soyundan gelen Hz. Hatice, Hüveylid bin Esed ile Fatıma binti Zaide'nin ilk çocuğudur. Ailesi Haşimi idi ve soyları Kusay bin Kilab ile Lüey bin Galib'e dayanıyordu. Babası Hüveylid ile Hz. Peygamberin dedesi Addülmuttalib akraba ve yakın dost idiler.

Mekke'nin ileri gelenlerinden olup bazı toplantılarını Hüveylidlerin konağında yaparlardı. Bu sebeple Hz. Hatice, Hz. Muhammed'e romanın muhtelif yerlerinde *"Amcaoğlu"* diye hitap eder. Bu hitap, onunla akrabalıktan onur duyduğunu, mutlu olduğunu ve ona olan güvenini ifade eder, birlikte iş yaptığı yıllardan itibaren.

Hatice, romanda açıklandığı üzre *'erken uyanan, yola erken koyulan'* demek. İslami davanın da ilk uyananı, ilk intisap edenidir. Vahyin şahidi, vahyin evi, peygamberin libası, örteni, koruyanı, kucaklayanı, kimi kimsesidir.

Hatice'nin kendisinden sonra dört kız kardeşi ve üç erkek kardeşi daha dünyaya gelir. Romanda kız kardeşleri Esma ve özellikle de Hale'nin desteğini, yarenliğini görür. Erken yaşta Mekke'nin ileri gelen tüccarlarından Ebu Hale bin Zürare ile evlenir. Bu eşi temiz ahlaklı bir adamdır. Hatice onu şükranla anar. Hale ve Hind isimlerinde iki oğlu dünyaya gelir. Bir sefer esnasında hastalanan Zürare genç yaşında hayata veda eder. Vasiyeti, ticaretini Hatice'nin devam ettirmesidir. Hatice de bunun gereğini yapar. Oğlu Hind hastalandığında bir gece yardımcısı Meysere ile hekimin yolunu tutar. Mekke sokaklarının emniyetten uzak, içler acısı hali, içki ve kadın düşkünlüğü içine dokunur. Düştüğü zor durum nihayetinde yeniden evlenmeye karar verir.

İkinci kez Mekke'nin soylularından Atik bin Aziz ile evlenir. Hind isminde bir kızları dünyaya gelir. Aziz sert karakterli, çalışanlarına kötü davranan, içki ve işret düşkünü bir adamdır. Kısa sürede evde azarlamadığı kimse kalmaz. Bebek Hind'in ağlamaları bile onun kızması için yeterli sebeptir. Hatice her defasında susar, susar, susar. Sadece susar. Artık bu kadının suskunluğu bile onun için kışkırtıcı bir sebep haline gelir. Bir gün Hatice yine susar susmasına da çocuklarını, yardımcısı Meysere'yi, tası tarağı toplayıp Hüveylidlerin konağına geri döner. Tek söz etmeden çıkıp gider.

Aradan altı yedi yıl geçer. Hatice kendisinin bile farkında olmadığı bir arayış içindedir. Bir bekleyiş halindedir. Mekke'nin soyluları, zenginleri, itibarlı tüccarları Hatice'nin talibidir. O hepsini usulünce geri gönderir. Rüyalar görür. Üç gece art arda devasa bir semenderi takip ederek aşk adası olarak bilinen Selem Adası'na gider. Ada bomboştur. Ada'dakileri seçemez. Daha sonra bir gece evine

güneşin doğduğunu, bütün evi kapladığını görür. Yaşlı amcası bilge Varaka bin Nevfel bu rüyayı Hıristiyan ve Yahudi âlimlerinin geleceğini haber verdiği son peygamberle evleneceği şeklinde yorumlar.

Ticarete hilelerin karıştığı, çalışanların çıkarların peşine düştüğü yıllardır. Vurgunlar alıp başını gitmiştir. Böyle bir ortamda amcası Ebu Talib'in yaşlılığı, halden düşmesi üzerine iş arayan Hz. Muhammed, Hz. Hatice'ye başvurur. Hatice *"Amcaoğlu"* diyerek ona güvenini ifade eder. İlk seferden sonra hâsılat yüz güldürücüdür. Hatice, Muhammed'in yollarını gözler bir halde bulur kendini. Kız kardeşi Hale'ye konuyu açtığında bir çare düşünürler. Muhammed'i yemeğe davet ederler. Nufeysa Hatun'un da aracılığı ile evlilik yoluna çıkarlar. Hz. Muhammed ticaret kervanlarını idare eder. Hatice'nin önceki evliliklerinden olan çocuklarına yaklaşımı, merhameti, doğruluğu ile örnek bir ev babası olur. Mekke'nin *"El-Emîn"*idir o.

İlk oğlu Kasım dünyaya gelir ancak daha süt bebesiyken vefat eder. Sonrasında kızları Zeynep, Rukayye, Ümmügülsüm ve Fatıma dünyaya gelir. Abdullah isminde bir oğulları dünyaya gelirse de henüz yürümeye başladığında hastalanarak hayata veda eder. Hatice, erkek kardeşinin ölümü üzerine yeğeni Zübeyr bin Avvam'ı evlat edinir. Ebu Talib'in yaşlılığı ve hastalığı sebebiyle evin en küçük oğlu Ali'yi de evlat edinirler. Hz. Hatice her daim çok cömert, ikramkar bir hanımdır. Zeyd, Zübeyr, Ali, Zeynep, Rukayye, Ümmügülsüm, Fatıma ve önceki evliliklerinden olan üç çocuğu ile geniş aile efradına kol kanat gerer. Amcaları, amcaoğulları ve kuzenlerini de her daim gözetir, kollar. Evi misafirle dolup taşar.

Hatice, Hz. Muhammed ticaret için sefere çıktığında onu özlemle bekler, bazen saatlerce güneşin altında yollarını gözler, uykusuz kalır. Bazen yağmurda ıslanır, ateşlenip yataklara düşer. Sevdiği eve gelmeden kendi kendisine rahat yüzü göstermez. İlk evliliğinden olan oğulları Hind ve Hale büyüyüp ticaretin başına geçtiğinde Hz. Muhammed inzivaya ve ibadete daha fazla vakit ayırır. Bazen Hatice ile birlikte Nur Dağı'na tırmanır, beraber ibadet ederler. Zaman zaman tek başına giderek günlerce orada kalır. Bu vakitlerde de Hatice ya adamlarını göndererek ya da kendisi giderek onu kontrol eder. Mekke ve etrafı tekin değildir, her daim aklı eşinde

kalır. Bu sırada Muhammed sıra dışı haller yaşamaya başlar. Sesler duyar, yolda yürürken taşlar, ağaçlar, bitkiler kendisine selam verir. Tedirgindir. Hatice hep onu teskin edendir. Cebrail geldiğinde, ilk iman eden kişi Hz. Hatice olur. İlk abdest alan, ilk namaz kılan, ilk iman eden kadın… Dağları yolları aşarak çöl sıcağında eşine erzak taşıyan bu yüce gönüllü kadına Allah ve Cebrail selam gönderir.

Müslümanların boykot edildiği yıllarda sürülerini, bütün mal varlığını feda eder. Onun Mekke'yi satın alabilecek serveti, bu yıllarda Müslümanları besler, eriyip tükenir. Artık yaşlanan ve zayıflayan bedeni ruhunu teslim eder.

2.2.2.Romanda Geçen Kadın Kahramanlar

Çöl Deniz Hz. Hatice romanında dini tarihi şahsiyet olarak Hz. Hatice, yardımcısı Meysere, kardeşi Hale, dadı Bereke, sütanne Halime; roman kurgusu gereği de Berenis, Dücace gibi kadın kahramanları takip ederiz.

2.2.2.1.Hz. Hatice

Hz. Muhammed'in ilk eşi Hz. Hatice romanda, başarılı ve güçlü bir tacire, cömert ve ikramkar bir ev sahibi, inançlı ve merhametli bir kul, şefkatli ve ilgili bir anne, her daim eşine âşık, anlayış ve sabır abidesi bir kadın olarak anlatılır. Soylu bir aileden gelmesi, güzel ahlakı, namusu ile örnek olması, başarılı bir iş kadını olması gibi meziyetleriyle Mekke'nin ileri gelen kadınlarındandır. Mekke'nin soylu ve zengin erkekleri Hz. Hatice ile evlenmek için sıraya girer. Buna rağmen yetim ve öksüz olan Muhammed bin Abdullah'ı tercih etmesi onun tok gözlülüğünü, mala mülke tamah etmeyip güzel ahlakı yeğlediğini gösterir.

Eser boyunca Hatice bu kişilik özellikleri etrafında ailesine, akrabasına, kimsesizlere, Müslümanlara kol kanat geren merhametli, şefkatli bir kadın olarak karşımıza çıkar. Sevgisi, aşkı, şefkati, merhameti, cömertliği, anlayışı, sabrı engin bir kadındır.

Hatice'nin aileden aldığı eğitim ve donanımı ile ilgili şu satırları okuyoruz:

"Annesinden kadınlığa has nice ince görgüleri ve en çok da konukseverliği, babasındansa ata binmeyi, harfleri, hesap defteri tutacak kadar aritmetiği ve uzun çöl yolculuklarında çıkabilecek kum fırtınalarında hayatını ve yolunu kaybetmemeye dair belki de tek elzem şey olan sabrı öğrenerek büyüdü." (Eraslan,2020a:28).

Hatice'nin fiziksel özelliklerinden bahsedilmemekle birlikte elindeki benlerden bahsedilir ve bunlara ileride yapılacak olan kutlu evliliğin habercisi olma işlevi yüklenir. İnsanın yazgısının şifresini avuçlarında taşımasına atıfta bulunulur:

" 'Pençe-i Hal' denilen sol avucunun içinde, kör Tevrat hafızlarının 'hattü'l hayat' adını verdiği kader yayının tam ortasında, biri yeşil diğeri kızıl iki küçük beni taşıyor olması, daha çocuk yaşta erkence yüklenilmiş bir haberin sırdaşı kılmıştı Hatice'yi…" (Eraslan,2020a:40)

Fiziksel özelliklerine hiç değinilmeyen Hatice'nin gördüğü rüya üzerine amcası Varaka bin Nevfel'e ve ibadet için Kâbe'ye gidişi esnasında kıyafetinden bahis açılır. Gerek Hatice gerek diğer kadınlar için yeldirme, nalın, şal, burnuz gibi kıyafetlerden söz edilir. Burnuz, eserde dipnot şeklinde *'bornoz benzeri bir tür pelerin'* olarak açıklanır (Eraslan,2020a:62).

"Hatice burnuzunukapinoşesini yüzünü gizleyecek şekilde düzeltti. Şalının ucunu, kendisini omuzlarından ayak uçlarına kadar iyice örtecek hale getirip Şıracılar Loncasını bir an evvel, kimseye tanınmadan hızla geçmek niyetindeydi…" (Eraslan,2020a:66).

Hatice akıllı ve başarılı bir kadındır. Soylu bir aileden gelmesi, sağlam duruşu her zaman Mekkelilerde hayranlık uyandırır. Mekke'nin ileri gelenlerinin talip olduğu, göz dolduran bir kadındır.

"Aklıyla, dirayetiyle, güçlü kişiliği, saygın karekteri, her zorun altından muvaffakiyetle çıkmayı başarmasıyla tanınan, bilinen bir kadındı o…" (Eraslan,2020a:109).

İlk evliliğinden devraldığı ticaret işlerini çalışanlarıyla birlikte devam ettiren Hatice, bu konuda tedbirli, ağırbaşlı ve başarılı bir karakter olarak karşımıza çıkar. İşin ehli kimselerle çalışmaya özen gösteren dikkatli bir iş insanıdır.

"İş erbablarına mahsus bir tabiatı vardı Hatice'nin. Acele karar vermez, meseleyi önce tespit eder, ardından güvendiği kişilerle istişare ederek çözerdi…'Tedebbür sahibi' derdi ona yakın çevresi. Basiretliydi. Meseleleri enine boyuna soğukkanlılıkla düşündüğünden görüşü açık ve uzun olurdu Hatice'nin…"(Eraslan,2020a:99).

Hatice daha İslam öncesinden imanlı, ibadetine, dua etmeye özen gösteren bir kadındır. Daraldığında, dua etme hissiyle dolup taştığında soluğu Kâbe'de alır, uzun uzun dua eder. Kâbe'deki kadınları bir müddet izler ve tefekküre dalar.

"Söyleyemedikleri, söyleyeceklerinden daha çok olan bir kandil gibi ince ince yanarak, ince ince eriyerek girdi Kâbe'nin haremine… Her girişinde sevgilinin evine girdiğininbil incinde. Her seferinde ilk kez giriyormuşçasına içi kıpır kıpır, heyecanlı…"(Eraslan,2020a:71).

Hatice, eşine sarsılmaz bir gönül bağı ile bağlıdır. O seferde iken tepeden tırnağa bir bekleyiş olur kendisi… Bir kırık testisi vardır, evinin terasında yalnız ona anlatır derdini, duygularını ona açar. Kırık testisi, Hatice'nin dert küpüdür. Bir gün yağmurda testisi çatlayıp parçalanır, kendisi de yağmurda beklemekten hastalanıp yataklara düşer, ateşler içinde yanar.

"… Hatice Hatun evlendiğinden beri bunu huy edinmişti adeta. Şayet eşi bir seferdeyse onun sefer şartlarına mahkum ediyordu kendisini… O çöl fırınlarında yanarken, 'Serin yerde beklemek bana haramdır!' der, terasın en gölgeliksiz yerinde, sıcağın alnında, ufka çakılı olarak dalar giderdi yollara. Birkaç kere eşini beklerken kendinden geçip yığıldığı bile olmuştu terasta…"(Eraslan,2020a:189).

Hz. Hatice, sabrı ve cömertliği ile, derin kişiliği ile bir denizi andırır. Mekke'nin sıcağında, çölün ortasındaki bir coğrafyada, cehaletin koynunda; dirayeti, cömertliği, sabrı, yardımseverliği, şefkati, temizliği ile engin bir denizdir. Su gibi alçakgönüllü ve cömerttir. Konağı misafirlerle dolup taşar. Akraba ve ahbapları etrafından eksik olmaz, vefalı bir kadındır. Peygamber ile evliliğinden sonra büyük bir sorumluluğun altına girmiştir. İslamiyet'ten sonra ise, yetim ve öksüzlerin, fakirlerin, kimsesizlerin, müminlerin *'Hatice Ana'*sıdır. İslam'ın evi, müminlerin annesidir Hatice. Sütanne Halime'yi yolcu ederken 45 koyun ve bir deve hediye eder. Boykot yıllarında açlıktan kıvranan Müslümanlara koyun ve deve sürülerini

bütün mal varlığını hibe eder. Başının kalabalıklığı, sorumluluğunun çokluğu ile de dalgası eksik olmayan bir denize benzetilmiştir. İlgilenmesi gereken birden fazla işi vardır.

"O, denizdi… Âşıktı. Alnındaki aşk yazgısı, onu her şart altında kıpır kıpır ve uyanık tutardı. Genişti kolları. Okyanustu. İçine herkesi sığdırabilecek kadar uzundu boyu. Sudandı elleri, alçak gönüllü ve sabırlı. Cümle sert kayaları sevgiyle okşayarak uysallaştırırdı. Üzerinde Risalet Gemisi yüzer. İçinde ümmetin garip balıkları yaşardı… O, Mekke'nin deniziydi." (Eraslan,2020a:302).

Kâinatın Efendisi Hz. Muhammed'in bu kavurucu coğrafyada serinliği, hayatını kolaylaştıranı, her daim destekçisi, yardımcısı, boykot yıllarının limitsiz finansörüdür. Eşine âşık bir kadın olan Hatice onun üzerine titrer. Onun alanına saygı duyar, kıskançlık yapmaz. Akıllı ve düşünceli Hatice eşini takip ettirerek güvenliğini sağlar, tedbiri elden bırakmaz.

"O kadar dik bir yokuşu sıcağın altında tırmandığı halde, yüzünde güller açarak selamlamıştı eşini kadın… İnzivalarına hep saygı duymuş, ama onu asla yalnız ve ilgisiz bırakmamış, bazen bizzat eşlik ederek bazense gizli gizli takip ederek destek olmuştu." (Eraslan,2020a:292).

Hatice, Muhammed'i ilk kez ticaret kervanlarıyla Şam'a gönderdiğinde heyecanla beklemekteyken, ismini bile söyleyemez. Açık edemez, onu *"mim"* harfiyle şifreler. Mim, Hatice'nin gönlünde bir şifre, bir rumuz, ismini bile söylemeye kıyamadığı sevdiğidir. Diğer yandan *"Mim"*, sevdiğinin yollarını gözleyen ağlayan gözüdür.

Hatice ise *"ha"* harfidir. Onların düğünü *"Mim ile Ha'nın düğünü"* diye ifade edilir. *"Ha"* harfi çatıya benzetilir. Hz. Muhammed'i kuşatan, kollayan bir çatı olmuştur Hatice.

" 'Ha' harfinin şemaili niçin bir evin çatısını andırır işte buradan anla!

Ve Ha harfinin elleri niçin göğe doğru açılır, bu işi de bil ve yüreğini açarak bak Ha harfinin ellerine… Orada Allah'ın Sevgilisi'ne ev, çatı, göz, mesken, iskan, imkan ve mümkün kılınmış aziz Hatice'nin aşık ellerini bulacaksın…"(Eraslan,2020a:154-155).

O Mekke'nin çölünü deniz eyleyen kadındır…

2.2.2.2.Meysere

Hz. Hatice'nin başyaveridir. Her daim hazır ve nazır bir şekilde hanımının hizmetindedir. Hizmetçi olmanın ötesinde Hatice'nin belli hal ve sırlarına vakıf bir yaren konumundadır. Dışarı çıkışlarında eşlik eden, hastalandığında başında bekleyen, Hatice'nin özel işlerine bakan hep Meysere'dir. Eserde Hatice'nin gönüldaşı olduğu söylenir.

"Uzun yıllardır yanında tuttuğu, artık bir hizmetliden çok kardeşi, sırdaşı olmuş Meysere'yi de kendisi gibi güçlü bir kadın olmaya zorlamıştı hayat şartları… Meysere, onun adına ticaret kafilelerine eşlik eder, adeta bir raportör gibi günü gününe tuttuğu notlarla dönüşte tam tafsilatlı bilgiler verirdi Hanımına…"(Eraslan,2020a:105).

Duygu durumuna ve dış görünüşüne hiç değinilmeyen Meysere eserde işlevi üzerine var olan bir kahramandır. Onun için bir köle, hizmetçi tipi demek yanlış olmaz. Onun görevi eşlik etmek, yalnız bırakmamaktır. Hatice'nin yanında yer almak elbette güçlü ve akıllı olmayı gerektirir. Yılardır Hatice'nin dizi dibinde olmak halden anlamayı ve güler yüzlülüğü, adanmışlığı da gerektirir. Muhammed'in ticaretin başına geçmesinden sonra Hatice Meysere'yi de kervana katıp Muhammed'i izlettirir.

"Sevdiği kişiyi emanet ettiği Meysere'ye daha bir bağlanmıştı bu üç aylık hasret denizinde… Onun o muzip yüzü, güleç ve halden anlar, akıllı bakışları Hatice'nin gözlerinde canlanmıştı birden bire… Ah Meysereciğim, gelsen ve anlatsan, anlatsan, anlatsan…"(Eraslan,2020a:122).

2.2.2.3.Zeyneb

Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin büyük kızıdır. Teyzesi Hale'nin oğlu ile evlenir. Zeyneb'den sonra Ümmügülsüm, Rukayye ve Fatıma isimlerindeki kızları dünyaya gelir. Bunlar eserde birer isim olarak geçer. Fatıma'dan annesi Hatice'nin ona ders çalıştırması, ezberini alması bahsinde küçük bir kız çocuğu olarak

bahsedilir. Zeyneb genç kız olmuş ve evlenmiştir. Çarşıda insanları İslam'a davet ederken babasının uğradığı hakarete şahit olur. Bunun üzüntüsüyle ağlar. Tanınmamak için peçesini iyice kapatarak testisinden babasına su ikram eder. Daha sonra annesine giderken tanınmak korkusuyla iyice sarınıp büründüğünden taşa takılıp düşer. Testisi kırılır ve boynu incinir. Annesi Hatice onu okşayıp sever. Kınalı ellerini tutar. Boynundaki darp izini görür. Daha fazla üzülmemesi için görmemiş gibi yapar.

"Peki Zeyneb'in anlatmadığı ne vardı, niye solgundu yüzü? Başındaki ipekli yemenisini geriye doğru atınca, genç gelinin boynundaki yara iziyle sarsıldı. Örtmek, annesine göstermemek istedi Zeyneb… Annesi de görmemiş gibi, düğün gününde kızına hediye ettiği gerdanlığa bakıyormuş gibi yaptı." (Eraslan,2020a:303).

2.2.2.4.Hale

Hz. Hatice'nin kız kardeşi Hale, eserde aynı zamanda onun en yakın dostu ve sırdaşı olarak yanı başındadır. Zor zamanında desteği, anne babasının yokluğunda ailesi olmuştur. Hale, Hatice'nin ailesinden yanına kalandır.

"Birbirleri için dua eden, birbirlerinin zorluklarını kendi dağlarıymış gibi omuzlayıp birbirlerinin kıvancını kuş tüyünden daha ağır olmayan bir biçimde paylaşan… Atalarından tevarüs ettikleri her ne var ise, güçlüğünde ortak, kolaylığında ikram edecek tıynette, hem cömert hem de birbirlerine yük olmayan nezakette… Hale ve Hatice…"(Eraslan,2020a:133).

Hale, Hatice'nin Hz. Muhammed ile evlilik düşüncesini ilk açtığı, yardımını ve desteğini gördüğü kişi Hale'dir. Sırlarını, duygularını ona anlatır. Bu güçlü kadın şahsiyetin kardeşi, yareni, dinleyeni, yegâne sakinleştiricisidir.

"Dünyada bana bahşedilmiş en büyük nimettir derdi Hale için.

Beni bir doğurmadığı kalmıştır, annem gibidir derdi Hatice için…" (Eraslan,2020a:134).

Hatice büyük kızı Zeyneb'i, çok sevdiği kardeşi Hale'nin oğlu ile evlendirir.

2.2.2.5.Nufeyse binti Müneyye

Hatice, Hz. Muhammed ile izdivaç niyetini ilk olarak kız kardeşi Hale'ye açtığında konuşup bir çare ararlar. Halden anlayan, güvenilir bir kadın olan Nufeysa'yı bu iş için aracı tayin ederler. Nufeysa Hatun romanda aracılık işleviyle görünür. Hz. Muhammed'e konuyu usulünce açar. Onun neden evlenmediğini, Hatice hakkında ne düşündüğünü sorar. Muhammed fakirlikten dolayı evlenmeye niyetlenmemiştir. Bütün Mekke zenginlerinin peşinde koştuğu tahire ve tacire Hatice'nin karşısında bir şansının olabileceğini düşünemez. Mahcup hisseder. Nufeysa Hatun *'Sen o işi bana bırak!'* diyerek Muhammed'in gözünde, Hatice'yle konuşup onu ikna edeceği izlenimi oluşturur.

"Güngörmüş aile dostu kadın, Yemen işi burnuzunu sırtına, Yesrip işi nalınlarına ayağına geçirdiği gibi derhal yola çıktı… Yaşı ve toplumsal statüsü, gerektiğinde erkeklerin dünyasına girip söz söyleyebilme ve en önemlisi saygın görünüp dinlenmeye el veren, güvenilir bir kadındı Nufeysa hatun…" (Eraslan,2020a:137).

2.2.2.6.Bereke

Hz. Muhammed, Hatice ile evlendiğinde yeni evine yalnız gelmemiş, dadısı Bereke'yi de getirmiştir. Babası Abdullah'ın ölümünden sonra Amine'ye kalan, onunla birlikte küçük Muhammed'in bakımını üstlenen Bereke, annesinin ölümünden sonra onu teselli eden, dedesinin ölümünden sonra da sımsıkı kucaklayan kişi olmuştur. Hz. Muhammed onun için "*Benim annemden sonraki annemdir."* der. Yeni evde de çocukların dadısı olarak sevilen, sayılan bir kadındır. Çocukların odalarına yakın ona bir oda hazırlarlar. Mekke'nin kadınları ağlayan bebeklerini getirip onun kucağına bırakırlar. Bereke'nin susturamadığı bebek, güldüremediği çocuk yoktur. Sonraki yıllarda Hz. Muhammed onu azad ederek evlendirir ve çeyizini de Hatice hazırlatır.

"Çok çabuk yaşarırdı gözleri, kalbi yufkaydı Bereke'nin… Heyecanlandığında kelimelerde takılır, peltek konuşmasıyla hüzünlü havayı hemen dağıtır, onun bu hali özellikle çocuklara hep neşe konusu olurdu. Güldüğünde inci gibi bembeyaz dişleriyle gülerdi.

Ağlayan çocuklarını susturamayan annelerin bir koşu getirip kucağına bıraktığı bebeleri ninnilerle, dualarla avutan mahir bir dadıydı Bereke…"(Eraslan,2020a:170).

2.2.2.7.Halime

Halime, Hz. Peygamberin sütannesi olup Hevazin Kabilesi'ne mensuptur. Eserde ihtiyar ama güçlü kuvvetli bir kadın olarak anlatılır. Bir gün Hz. Muhammed'i ziyaret için çıkagelir. Konuşkan, şen şakrak, samimi bir hali vardır. Hz. Muhammed, *'Annem gelmiş!'* diyerek çok mutlu olur. Halime Hatun, Hz. Muhammed'in çocukluğuna dair anıları anlatır. Ayrılırken Hz. Hatice ona hediye olarak 45 koyun ve iyi bir cins deve hediye eder.

"Halime Hatun'un konuşurken sesini bir yükseltip bir alçaltarak takındığı teatrik tavır, etrafındaki herkesi büyülüyordu. Arada okuduğu beyitler, bedevilerin su katılmamış sütü andıran hafızalarına has kadim çöl efsanelerine karışıyordu. Sırtından çıkarmadığı koyun postundan yeleği ve çarından dışarı taşan ak saçlarıyla Kaf Dağı'ndan az evvel inmiş mistik bir şiir kahramanı gibiydi Halime Hatun ve herkes nefes bile almadan dinliyordu onu…" (Eraslan,2020a:230).

2.2.2.8.Berenis

Berenis kelimesi romanda, *bir masalda geçen "Hülbe" takımyıldızının Habeş ve Sudan taraflarındaki adı* olarak açıklanır. Berenis, Habeş diyarında El-Mugan köyünden bir Hıristiyan âlimin kızıdır. Bu kız babasının yardımcısı, kâtibi Ursa ile nişanlıdır. Babası yetim olan Ursa'yı yetiştirmiş, eğitmiştir. Ursa ise işini gördüğü başka bir beyin eşi ile kaçar. Berenis aşk acısından ölmek istese de bunu başaramaz. Saçlarını kökünden keser.

"Öyleyse dedim kendi kendime, niçin kadınım diye gezeyim ki yeryüzünde bundan sonrasında? Niye saçlarım var ki benim belimi dövsün? Niye entarilerimin etekleri yerleri süpürsün? İşte o gün yemin ettim ben. Aşkımın sadakatine, kökünden kestiğim saçlarım şahit olsun… Madem ölemiyorum, kadınlığımın şahidi saçlarım ölsün hiç olmazsa…" (Eraslan,2020a:85).

Ursa gibi kendini yollara vurmak isteyen Berenis köyünden kaçar. Limanda erkek kılığında tayfa olarak bir gemiye yazılır. Yazı yazmayı ve harita çizmeyi bildiğinden korsanlar onu kendilerine alıp efendilerinin boynunu vururlar. Bir limanda dinlenirlerken korsanların elinden kaçmayı başarır. Bu sefer de Kervancılar Loncası'na yazılır. İşi develere su vermektir. Yazı bildiği anlaşılınca Kâtip Efendi'nin kalemdanlıklarını taşımakla vazifelendirilir. Kâtip Efendi, onun bir delikanlı değil de kız olduğunu anlar. Berenis ona bütün hikâyesini anlatmak zorunda kalır. Babasının adamları her yerde onu aramaktadır. Kâtip Efendi bunu haber verir. Her yıl Habeş hafızları Busra'ya, Nastura Kilisesi'ne geldikleri için Berenis'i buraya bırakır. Hafızlar Berenis'i bulduklarına çok sevinir. Varaka bin Nevfel'i ziyaret ederler. Bu sırada Berenis, Hatice ile tanışır ve onunla dertleşir. Varaka, bu dertli kızın babasına mektup yazarak onu bir süre misafir edeceğini söyler. Berenis'i kâtibi olarak alıkoyar. Erkek görünümlü, saygılı, sağlam duruşlu bir genç kızdır.

"Misafirler arasında çelimsiz bir delikanlı ayağa kalkarak temanna etti: "Selam hanımım!" diyerek saygıyla oturdu yerine. Dizlerine kadar uzanan kurşuni yeldirmesi, altında Mekke'de nadiren görmeye alışık oldukları koyu renkli keten bir şalvar ve keçi harmonisinin altında on beş, bilemedin on yedi yaşlarında bir delikanlıydı bu…" (Eraslan,2020a:79).

Berenis macerasını Hatice ile güvenle paylaşır. Dertleşme ihtiyacı Hatice gibi olgun bir anneyi görünce açığa çıkar.

"Genç kız, vakti gelince balından çatlayan incirler gibiydi. Konuşacak o kadar çok şeyi vardı ki... O kadar birikmişti ki her şey içinde…"(Eraslan,2020a:84).

Hatice Berenis'e bir anne şefkati ile yaklaşır. Onu dinleyip bağrına basar; desteğini esirgemez. Onun bilge bir kişiliği olduğuna hükmeder. Berenis, âşık bir genç kız olmasına ve genç yaşına rağmen romanda olgun ve hanımefendi bir duruş sergiler.

"Başını dizlerine doğru eğince, gözlerindeki kadehler hızla boşalmaya başlamıştı işte… Nasır tutmuş, uzun güneş günlerinde yanmış kavrulmuş elleriyle bastırıyordu dizlerini… Hatice, ona merhametle baktı, başındaki çöl adamlarına has mavi pamuklu türbanı çözdü. Neredeyse yetim bir erkek çocuğununki kadar kısa kesilmiş kumral saçlarını

şefkatle düzeltti. Mekke şartlarında oldukça kalın kaçan keçe harmanisini omuzlarından alırken genç kızın zayıf omuzlarına narin sırtına bakınca kendi kızı Hint geldi aklına …" (Eraslan,2020a:81).

Hatice nazının, sözünün geçtiği Berenis'i yardımcıdan çok dost gibi görür. Berenis'in hikâyesinden, ifade gücünden, duruşundan çok etkilenir. Âşıklıkta, gönül sızısında çaldığı kapı Berenis olur**.** Berenis'in hayatta bildiği en iyi şey masal anlatmaktır. Anlattığı hikâyelerle Hatice'nin engin gönlünü titreten, ferahlatandır. Bir gece Hatice ateşler içinde yanarken başında bekleyen Berenis ile dertleşir. Sabah kendine geldiğinde Berenis'i sorar. Hâlbuki Berenis hiç gelmemiş, Hatice düş görmüştür.

"Berenis çaresizlikle, hayatta bildiği en iyi işi yapmaya karar verdi: Masal anlatmaya… Hanımını bu kederli ve zorlu gecede ancak masallarla avutabilirdi." (Eraslan,2020a:194).

Hatice'nin ailesi bilip dayandığı kardeşi Hale vardır, bilgisine güvendiği üstadı, amcası Varaka… Ancak bir kadın olarak duygu dünyasını açtığı, aşkını anlatabildiği kahraman ise Berenis'tir. Sanıyoruz ki Eraslan, Hatice Annemiz'i nefsi duygularıyla anlatıp ruhunu incitmemek için, onu düşünde Berenis ile konuşturmuştur. Sonrasında düş görenin Hatice değil, Berenis olduğunun altını çizer. Berenis, Hatice'nin hayatına dâhil olmak isteyen bir yazar, bir masal anlatıcısı, yani yazarın kendisidir.

Eraslan, Hatice'nin hayatına dâhil olabilmenin düşünü gördüğünü, bunun için 1422 yıl kadar geç kaldığını romanda itiraf eder. Hz. Hatice'yi yazmak akıl sahibi biri için gerçek hayatta tehlikeli bir girişimdir. Edebiyat dünyasında ise Eraslan'ın düşüdür.

"Tehlikeli işlerim olmasa, sizin öykünüze nasıl dahil olabilirdim ki Hanımım? Bununla birlikte haddimi bilirim efendim, bunların hepsi sizin aşk hallerinizle ilgilidir. Konağın çatı katına çıkarak beklediğiniz Yolcu'ya yaktığınız aşk türküleri okuduğunuz şiirler öyle efsunlu ve sırlıydı ki… Siz onları kimseciklerle paylaşmayarak bize de kıyl u kalini bıraktınız. Sizinkisi aşktır, bizimkiyse ne yazık ki dedikodu…" (Eraslan,2020a:200).

Berenis Hatice'nin Varaka'ya hediye ettiği kız çocuğu Dücace'nin bakımı ve eğitimi ile ilgilenir. Erkek gibi görünümünün altında bir yavruya sahip çıkacak merhamet taşır. Dücace'yi şu cümleleriyle sarıp sarmalar:

" 'Gel bakayım. Benim tatlı kuğum. Saçları da ne güzel kokarmış, Benim güze yavrum. Dücacem. Bir gün büyüyecek. Gelin olacak ve telli duvak takacak. Bir sürü çocuğu olup hepsi ona 'Anne' diyecek…' " (Eraslan,2020a:181).

Berenis ve Dücace, Hatice'nin ne zaman bir işi olsa yardıma koşarlar, onu hanımları addederler. Eserde bazı gelişmeleri Dücace ile Berenis'in konuşmalarından haber alırız.

Berenis, romanın kurgusunu üzerinde taşıyan kahramandır. Hatice ile sohbet edebilecek bilgelikte ancak ona *"Hanımım"* diye hitap eden, köleliliğine gönüllü bir genç kızdır. Enginlikte Hatice denize, Berenis onun kıyısında güvenli bir sahili bulmanın huzuru içindeki küçük bir tekneye benzetilir:*"Berenis, sahil-i selametine ulaşmış küçük bir tekne gibiydi Hatice'nin gönül limanında…"*(Eraslan,2020a:83).

2.2.2.9.Dücace

Dücace sekiz, on yaşlarında bir esir kızdır. Hz. Hatice gördüğü rüya üzerine amcası Varaka bin Nevfel'i ziyarete giderken Ukaza Çarşısı'ndan geçer. Burada küçük bir kızın, Dücace'nin insanlık dışı bir şekilde satışa çıkarıldığını görür. Köle pazarcısı, tehditler savurarak onu pazarlamaktadır

"Üst kısmı zaten çırılçıplak soyulmuş kızın belindeki sargıyı da kahkahalar arasında çözmek üzereyken nerden yetişip geldiğini kimsenin fark edemediği bir hançerin sağ bazusuna saplanıvermesiyle dizlerinin üstüne yığıldı." (Eraslan,2020a:67).

Dücace, Bedevi kabilelerindendir. Babası, kumar borcunu ödeyemeyince karşılığında Dücace'yi köle olarak vermişti. Bunu kendisine yediremeyip Dücace'nin peşine düşen ağabeyi, onu Ukaza Çarşısı'nda bu hal üzre görünce, köle pazarcısını bıçaklar. Yakalayıp daha orada abisinin kellesini alırlar.

"Dücace, bir mal mesabesindeydi artık. Babasının borçlarını ödeyen bir mal. İşte talihsiz ağabeyinin tahammül edemediği şey de buydu… İsminin anlamı her ne kadar "kuğu" ise de hayatı sekiz yaşından sonra köle olarak alınıp satılmakla geçen bu kız çocuğu, yıllar vardı ki ailesinden kimseyi görememişti." (Eraslan,2020a:69).

Dücace, saçlarından çengele asılmış çığlık çığlığa bağırırken Hz. Hatice tarafından satın alınır. Hatice bu kızcağızı Varaka'ya hediye eder. Varaka'nın evinde onu haylaz ve muzip bir kız çocuğu olarak izleriz. Keyfi yerindedir. Genç bir kız olan Berenis ona koruyucu annelik yapar, onun bakımı ve eğitimi ile ilgilenir.

Dönemin Mekke'sinde kadının konumu, erkeklerin nefsanî hislerle kız çocuklarınave kadınlara bakışı, onları bir nesne olarak görmesi; eserde Dücace ile ete kemiğe büründürülür. İlerde yaşayacakları birtakım anlaşmazlıklar neticesinde kız çocuklarına el konulma ihtimali, bazı babaları kız çocuklarını diri diri toprağa gömme davranışına itmiştir. Kumar ve içki düşkünü babalar borçlarına karşılık kız çocuklarını köle olarak satar. Köle pazarında Dücace'nin tasviri, kölelere bakış açısını da dikkatlere sunar. Hz. Hatice'nin onu bu halde görünce dayanamayıp satın alması Hatice'nin merhametiyle ilişkilendirilir. Berenis ve Dücace'nin evin kızı mesabesinde olması, iyi muameleyle himaye edilmesi, yerleşmekte olan İslam inancının bir sonucudur. Öte yandan son peygamber Hz. Muhammed'in iki oğlunun da henüz bebeklik döneminde hayata veda etmesi ve kız çocuklarının yaşaması, müşriklerce *ebter (soyu kesik)* ve *"dalı kırık ağaç"* gibi nitelemelere sebebiyet verirken Hz. Muhammed *"Ben kızlar babasıyım"* cümlesini böyle bir ortamda bir iftihar cümlesi olarak sarf eder. Böylelikle Dücace cahiliye döneminin kölesi, İslam döneminin evlatlığı olarak eserde yerini alır.

Dücace'nin keyfi o derece yerindedir ki tatlı muziplikleri, gevezelikleriyle Berenis'i neşelendirir. Hatta çarşı pazar dolaşıp laf taşıma huyu vardır. Bunu çocuksu bir masumlukla yapar. Vahşi hayvan oynatıcılarına ilgisi olmasının ötesinde oynatma hayaliyle yılan siparişi bile verir. Onu dizginleyen, uyaran, saçlarını tarayıp ören, bir anne gibi yanında olan Berenis'tir.

Çöl/Deniz romanında tarihi-dini şahsiyetlerin yanında kurgunun bir parçası olarak yer alan Berenis ve Dücace, İslam'ın onlara sağladığı güven ortamında kök

salan iki garip candır. Hatice'nin anne şefkatiyle yaklaştığı bu kızlar, romanda haber taşıma görevini üstlenir.

2.3.*NİL'İN MELİKESİ*

2.3.1.Roman Hakkında

Nil'in Melikesi, "Firavun'un eşlerinden biri olup Hz Musa'ya intisap eden Hz. Asiye" etrafında kurgulanmış bir romandır. Hz. Asiye, Mısır'da çok Tanrılı bir dinin hüküm sürdüğü, kralların Tanrı ilan edildiği bir dönemde Hz. Yusuf'a iman etmiştir. Allah'a inanan İbranilerin erkek çocuklarının öldürüldüğü ortamda bir Apiru/İbranî çocuğu olan Hz. Musa'ya koruyucu annelik yapmış ve onu yetiştirmiş bir şahsiyet olarak karşımıza çıkar.

Kral Akhenaton, Amarna'da tahtın sahibidir. Hz. Yusuf öğretilerini kabul etmiştir. Aton, Mısır inanışlarında "Tek Tanrı"yı ifade eden bir özel addır. Tek Tanrı'ya inananların isminin sonuna eklenir: Akhen-aton. Mısır'ın genelinde ise çok Tanrılı inanç sistemi geliştirilmiş; hatta ölüler, büyükler de tanrılaştırılmış; krallar Tanrı ilan edilmiştir. Böyle bir ortamda Kral Akhen, *"Kâfir Kral"* olarak nitelendirilir. Memfis'teki Komutan Haramheb, Amarna'ya darbe yapar. Tek Tanrılı inanç sisteminin geçtiği ne kadar tablet, levha, yazılı kaynak varsa tahrip ettirilir, inananlar kılıçtan geçirilir. Bunun yanında başlangıçta amaç buradaki hanedanı ve birikimi Memfis'e aktararak Mısır'ın köklü geleneğine katmaktır. Hanedan çocuklarını saray okullarında yetiştirip ülkesine ve tanrılarına bağlı üst düzey yöneticiler haline getirmek için harekete geçilir. Ancak Komutan Haramheb büyük bir strateji hatası yapmış ve bütün hanedanı yok etmiştir. Yalnızca Akhen'in torunlarından beş altı yaşlarında bir kız çocuğu hayatta kalmıştır. Akhen'in sadık yardımcısı Bilge Apa ise türlü işkencelere maruz bırakılır ve gözlerine mil çektirilir. *"Kâfir Kralın Kör Hizmetçisi"* diye çağrılır. Haramheb, Apa'ya Amarna'dan geriye kalan yetenekli çocukların bir listesini çıkarmasını emreder. Hayatta kalan bir avuç insan, günlerce süren bir yolculuktan sonra Memfis'e ulaşır. Yolculuk esnasında Apa, kırk kadar çocuktan oluşan bir liste yapmışsa da zorlu yolculuk koşullarına çocukların çoğu dayanamaz. Memfis'e vardıklarında geriye sadece on çocuk kalacaktır. Bunlardan dördü öne çıkmayı başaracaktır.

Yes'a, Akhen'in torunlarındandır, Anne ve babası daha o bebekken ölmüş, Saray Tayası Apa tarafından büyütülmüştür. Onun doğduğu yıl sarayda misafir olan Arap bilginler ona künye düşürmüş, Mezahim kızı Asiye demişlerdir. Apa'nın büyüttüğü Asiye, Memfis'te Saray okulunda öğrenim görür ve çok başarılı olur. Herkes ona hayrandır. Asiye kraliyete bağlı görünümünün ardında çocukluğundan beri gizlice büyük dedesinin inancını içinde barındırmayı bilmiştir.

Apa'nın kaydettiği çocuklardan öne çıkan bir diğeri Pare-Aton'dur ancak ismi Pare-Amon olarak değiştirilir. Amarna çocuklarına tek heceli isimlerle hitap edildiğinden "Ra" diye anılır. Liderlik vasfı, uzun boyu ile geniş omuzları, konuşma kabiliyeti ve etkileyici ses tonu herkesi etkiler, müstakbel imparator olarak görülür.

Üçüncü çocuk Karonaim, Apiru çocuklarındandır. Apiru, Yusuf Peygamber'in dinine inanan İbranîleri ifade eden bir sözcük olarak kullanılırdı. Ka diye anılan bu Apiru çocuğu soyu ile ilişiğini kesmiş, vefasızlığını başına taç etmiştir. Mısır hazinelerinin anahtarları onda durur. Simyadan büyüye, kimyadan fal bilimine kadar birçok alanda uzman, hırslı ve doyumsuz bir gençtir.

Dördüncüsü ise Ha-Amondu ki halk dilinde Haman olarak bilinir. Ra'ya hayrandır. Asiye ile hiç anlaşamaz ve Ra'yı Asiye'nin merhametinden, mütevazılığından uzak tutmaya çalışır. Ra, Asiye ile Ha arasında kalır. Ha, başrahip ve başvezir olarak Ra'nın her daim yanında, onun kibrini besleyen bir başdanışmandır.

Kraliyet okulunda Kör Bilge Apa Mısır kurallarına bağlı bir öğretmen olarak saygı görür. Özenle yetiştirdiği dört öğrencisi okulun gözdeleridir. Ra kral olur, Asiye kraliçe… Ha, başrahip ve başvezir, Ka simyacı hazinedar… Bu makamın, iktidarın odağındaki Asiye yapayalnızdır. Geldikleri makamda eski samimiyetleri kaybolmuş olarak bulur arkadaşlarını ve gün geçtikçe onlardan uzaklaşır. Amarna'dan bu yana "evsiz"dir o. Ra ile evliliği ve Kraliçe oluşu, onu bir eve ait olma hissiyle ümitlendirse de aradığını bulamaz. Sarayda, herkes ve her şeyin emrine amade olduğu bir kraliçe iken makam-mevkiden uzak, kendi olabildiği küçük bir evin hayalini kurar.

Ra, gün geçtikçe daha katı ve nefsine düşkün bir Kral olur. Ha, Ra'yı kışkırtan ve yöneten bir güç olarak her şeyi organize eder. Saray eğlenceleri, piramitlerin ve saraya ait binaların inşası yegâne hizmetidir. Bir gün rüyasında bir Apiru çocuğu tarafından tahtından edildiğini, sarayının yakıldığını görür. Bunun üzerine yaptığı toplantıda Apiruların erkek çocuklarını katletme kararı alırlar.

Apirular, Mısır'ın kast sisteminde en aşağıdaki kölelerdir ve en ağır işlerde aç susuz bir şekilde çalıştırılırlar. Goşen civarında ikamet ederler. Onlar devletin iş gücüdür. Hiçbir hakları yoktur. Varlıklarına katlanılmasının sebebi ağır inşaat işlerinde çalıştırılmalarıdır. Apiruların yaşadığı yerler, hastalık ve sefalet içindedir. Kraliçe Asiye bir gezisinde bu durumu görür ve çok üzülür. Onlara bağışta bulunur, şartlarını iyileştirmek için didinir. Apiruları ondan başka gözeten olmadığı gibi, şimdi bir de çocuklarının düşürülmesi, katledilmesi ile mahv u perişan olmuşlardır.

Böyle bir zamanda Ka'nın amcası İmran ile Yakobed'in erkek çocukları dünyaya gelir. Bir süre çocuğu saklamayı başarırlarsa bütün dikkat kendilerine yönelir. Komşuları, akrabaları tarafından ihbar edilirler. Artık dayanamayan Yakobed, bir sal ile bebeğini Nil'e bırakır. Nil nehrinde gezintide olan Asiye, bebeği bulur ve ona Musa adını verir. Son zamanlarda gittikçe içine kapanan ve yalnızlaşan Asiye'nin mutluluğunu gören Ra, istemeyerek de olsa bebeği büyütmesine izin verir.

Ra'nın bütün taşkınlıklarının ardından tanrılığının ilanı edilmesiyle Kraliçe Asiye için saray hayatı tahammül edilemez bir hal alır. Musa ile yazlık saraya taşınır. Bir süre burada ikamet ederler. Zaman zaman Yakobed'in de misafirliğe gelmesi ile Musa'yı birlikte büyütürler. Prens Musa, kölelerin ve Apiruların şartlarının iyileştirilmesi, haklarının korunması ile ilgili adımlar atar; halkın desteğini görür. Diğer yandan saraydaki lüks hayat ve halkın ihtiyaçlarının görmezden gelinmesi halkın arasında kıpırdanmalara sebep olur. Mısır bir kazan gibi kaynamaktadır. Kral Ra ölür, Kraliçe Asiye cenaze törenine eşlik eder. Yeni Kral Menmatre, Asiye'yi yeniden kraliçe ilan etme niyetindedir ve saraya taşınmasını ister. Bu sırada Prens Musa karıştığı bir tartışmada bir Apirunun hakkını korumak isterken cinayet işler. Bunun üzerine firar eder. Şuayb Peygamber'in yanına göç eder. On yıl kadar onun yanında kalır, kızıyla evlenir. Dönüş yolunda artık Musa da peygamber olmuştur.

Musa Peygamber saraya giderek Kral Menmatre ve diğerlerini Allah'ın dinine davet eder. Asiye iman ettiğini açıklar. Süs Bayramı'nda bir karşılaşma tertip ederek sarayın bütün simya ve büyü ile uğraşanlarını Musa'nın karşısına çıkarırlar. Musa Peygamber asasını attığında dev bir ejderhaya dönüşür. Ejderha önüne geleni yutar. Büyücülerin büyük kısmı Musa'nın Rabb'ine iman eder. Kraliçe Asiye ve yardımcısı Sare, yandaşlarıyla birlikte zindana atılır. Dinlerinden dönmeyince ateşe atılarak şehit edilirler.

2.3.2.Romanda Geçen Kadın Kahramanlar

Nil'in Melikesi romanının kadın kadrosunda Hz. Asiye, Hz. Musa'nın annesi Yakobed ile ablası Meryem, Asiye'nin yardımcısı Sare Hz. Musa'yı yetiştiren bir zümre olarak yer alır. Bunların dışında Kral Akhen'in eşi, Kuzey Prensesi Patare'den kısaca bahsedilir. Romanın dekorunda çok canlı bir şekilde yerini alan Nil Nehri de bir kadın kahraman mesabesinde kimi zaman sakin kimi zaman da çoşkun bir şekilde akar durur.

2.3.2.1.Patare

Kral Akhen'in eşi. Kral Akhen, son demlerinde kısa zaman önce ölen eşinin yasını tutmaktadır. Kraliçe Patare de, Kral gibi Yusuf Peygamber'in dinini benimsemiş, bu durum adeta onların aşkının ve sadakatinin mührü olmuştur. Patare, tek bir yerde mevzubahis edilmesine rağmen inancının vurgulanmasından öyle anlaşılıyor ki, Asiye'nin imanının kaynağı bir büyükanne olsa gerektir. Asiye, Memfis'te Kraliyet Okulu'nda yetişmesine rağmen çocukluğundan hayatının sonuna kadar koruyabildiği güçlü imanını köklerine borçludur. Patare dost canlısı biri olduğu kadar cesur bir lider özelliği de gösterir.

Olay örgüsünde hiç değinilmeyen Patare'nin maddi ve manevi güzelliğinin üzerinde durulmasının sebebi de Asiye'ye bıraktığı genetik mirasta aranmalıdır.

"İnce, uzun ve asla sırrını vermez hüzünlerle yükselen boynu, aklının tüm parlaklığını ortaya koyan geniş alnı, antimonla belirginleştirilmeye ihtiyaç duymayan o iri ve çekik simsiyah gözleri, sezgi ve uyumun tüm kavisleriyle kıvama ermiş burnu, ilk bakışta

hemen herkesin İmparator'dan daha uzun bulacağı boyu posu, herhangi bir ağartıcı pudraya ihtiyaç duymayan bembeyaz teniyle…" (Eraslan,2011:13).

2.3.2.2.Asiye

Hz. Asiye'den, Kuran-ı Kerim'de "firavunun hanımı" diye bahsedilir. Adının Asiye olduğu Hz. Peygamber tarafından bildirilmiştir(TDV,2020:329-330). Hz. Asiye'nin büyük dedesinin Hz. Yusuf zamanında "Mısır Firavunu" olduğuna dair rivayetler vardır. Romanda da Asiye, Mısır'ın çok tanrılı inanç sistemiyle ilgili tabletleri sildirip Tek Tanrı Aton'a inanan, Mısır'ın inanç sistemini değiştiren Kral Akenaton'un torunu olarak yer alır. Ailesi hakkında tarihi bilgiler bulunmayan Asiye'nin romanda anne ve babasını çok küçük yaşta kaybettiği, büyük dedesinin hizmetkârı Apa tarafından büyütüldüğü anlatılır. Hz. Asiye sade ve duru güzelliğinin yanında, uzun boyu ile heybet ve ihtişam abidesi bir kadın olarak çizilir.

"Bir kuğu gibi hüzünle titreyen ince bir boyun, herhangi bir pudrayla beyazlaştırılmasına gerek kalmayan zambak bir ten, yıldız gibi parlayan iri simsiyah gözler, Mısır kadınlarına kıyasla hemen kendini fark ettirecek derecede uzun bir boy, konuşurken Nil'in bahar çağıltılarını anımsatan ahenkli bir ses, vakarlı bir neşe ve kendisiyle hemen her tanışanı etkisi altına alan alçak gönüllü ve cömert bir ahlakın sahibiydi Yes'a." (Eraslan,2011:39).

Asiye'nin romanda işlenen yönü merhamet ve ahlakıdır. Onun için bulunduğu makamın yüklediği bir ihtişamdan söz edilemez. İhtişamı sadeliğine, mütevazılığına ve ahlakına yaslanır.

"Kadim Mısır kitabelerinde çizilmiş hiçbir kraliçe, onun ihtişamıyla boy ölçüşemezdi. Seher sularında açmış bembeyaz bir nilüfer gibiydi, Melikenin heybeti, firavunu bile etkilemiş, iddia etmekte olduğu tanrılığını unutturacak kadar kendinden geçirmişti." (Eraslan,2011: 328).

Kraliyet Okulu'nda öğrenci olan Asiye, çok başarılıdır. Okulda merhamet ve ibadet yönüyle madalyalar, armalar kazanır. Okulda üç madalyon sahibi olan tek çocuktur. Bereket, barış ve ibadeti temsil eden armalara sahiptir. Bu niteliklerine bakılarak Asiye'nin yeni kral adayı ile evlendirilip kraliçe olmasına karar verilir. Kraliçe olmak, onun hayatında büyük bir anlam taşımaz. Asiye, hissettiği ve inandığı

gibi yaşamaya belli ölçülerde devam eder. Bazen başına bir tülbent örtüp iki sadık hizmetçisiyle birlikte kendi dairesini temizler. Saray kurallarına aykırı olan bu eylemi herkesten gizlenir. Kraliçe makyajı ve kostümünden kurtulduğu için havuzunda vakit geçirmeyi çok sever.

"Bayram ve kutlama günleri dışında günlük olarak kullanılan dört ayrı protokol peruğu ve yüzde adeta bir maske gibi her an taşınması gereken ağır beyaz pudra ile yoğun göz makyajı, Kraliçe için tam bir ızdırap olduğundan… Yaz öğlenleri… Botanik bahçesinden nilüferli havuzlar… Kraliçe'nin tüm bu yüklerinden kurtulduğu özgürlük saatleri anlamındaydı. En yakın nedimelerini bile şaşırtan sadeliği, aslında ne kadarda genç bir kadın olduğunu düşündürürdü." (Eraslan,2011:81).

Kraliçe Asiye'nin sarayda en sevdiği yerlerden biri de bahçesidir. Ağaçlara ve kuşlara çok düşkündür. Çeşit çeşit ağaçlar, bitkiler, meyveler yetiştirdiği gibi bunları da halkın hizmetine sunar. Alçakgönüllü, merhametli, yardımsever bir kadın olarak yoksul halkın sevgilisi haline gelir.

"Kıtlık zamanlarında Kraliçe'nin halka açık tuttuğu incir bahçeleri, halkın imdadına koşar, kuraklığın kavurduğu milletin dizlerine derman olurdu. 'İnciri sevdiğimiz kadar severiz İmparatoriçeyi!' derdi yoksul tebaa. İmparator da bu yüzden müteşekkirdi, onu birkaç yıl evvelki kuraklık senesinde 'halkın annesi' ve dillere destan meyvesi inciri de 'kutsal ağaç' ilan etmişti." (Eraslan,2011:85).

Asiye insanları sınıflandırmaz. En yoksul halk kesiminin derdiyle dertlenir, imkânlarını onların yolunda kullanır. İkramları sonucunda *"Yoksulların Annesi"* olarak anılır. İçinde en ufak bir kibre yer yoktur. Sarayın ve Kral'ın müsrif tutumundan, makam tutkusundan, eğlence düşkünlüğünden iğrenme derecesine gelip sarayı terk eder.

"Kendi bütçesinden maaş ödeyerek her mahallede vazifelendirdiği hekimler, hastaların bakımlarını yapardı. Dulların ve yetimlerin kaydını tutturur, yoksul çocukların sanat öğrenmesi için meslek loncalarında onlara yer ayırtırdı. Haftada bir yazlık sarayını halka açar, Mısırlıların dertlerini doğrudan dinlerdi. Adaklar ve bağışlarla fakirleri gece gündüz yoklar, özellikle saygı duyduğu ebelik sanatını destekler, mesleğe dair bilgi ve görgünün yaygınlaşması için kayıtlar tutturur, kitabeler yazdırtır, hatta ebeler loncasının fahri önderliğini yapardı." (Eraslan,2011:235).

Asiye, Amarna'daki yurdundan koparıldığından beri bir yuva hayali kurar. Kendine ait bir evin özlemini duyar. Kalbini sızlatan evsizlik, yurtsuzluk duygusu hiçbir dönemde yakasını bırakmaz. İçindek, yalnızlık, kimsesizlik hissini hiçbir şey geçiremez. O koskoca saraya sığamaz. Yoksulların, Apiruların virane halindeki evleri bile onun için daha sıcak ve samimidir. Ancak Kraliçe hayatından şikâyetçi değildir. Dirayetini, yaşama sevincini ve inancını hiç kaybetmez. Sadece onu büyüten, ailesi ve her şeyi olan Apa'yı kaybettiği gün denizin içinde saatlerce oturup ağlar ve dalgalarla dertleşir.

"Kafesteki kuşlar kadar yaralı Asiye… Başı kanıyor, gözü, kalbi kanıyor ağrıdan… Tacı tahtı olduğu halde bir esirden farksız o anda Kraliçe Asiye. En az diğerleri kadar evsiz yurtsuz bir esir…"(Eraslan,2011:233).

Asiye evlendiği zaman *'bir eve sahip olma'* ümidi taşır. Ancak Kral Ra'nın gün geçtikçe artan kibri, makam hırsı aralarına girer. Asiye, kadınlığın kadim hayali olan, "kendisini fark eden bir eş, küçük ama sıcak bir ev ve bir evlat sahibi olma"yı arzularken gittikçe yalnızlaşır.

"Asiye'nin dileği bu kadar uzun boylu değildi; o, memleketten çok, ev olarak görüyordu sevdiği kişiyi. Çocukluğunda koparıldığı evinin yerini asla dolduramamıştı Memfis'te geçirdiği saray günleri." (Eraslan,2011:88).

Ra ise her seferinde daha genç ve daha güzel kızlarla gününü gün eder. Kibri, ona ulaşmanın yollarını tamamen kapatmıştır. Ra'nın mükemmeliyetçiliği ve katılığına karşılık Asiye eksik ve kusurları daha samimi bulan, hayat dolu bir kadındır. Saray hayatı, tüm konforuna rağmen Asiye'nin huzurunu sağlayabilecek nitelikte değildir.

"Gücün yanı sıra güçsüzlüğü, gençliğin yanı sıra çocukluğu ve ihtiyarlığı, başarının yanı sıra başarısızlığı, eskimeyi, hastalanmayı, kendinden eminlik kadar kararsızlıkları, yani hayatın her kıvrımını içtenlikle kabul eden Asiye daraldıkça daralıyordu sarayda. Bahçesine sığınıyordu."(Eraslan,2011:83-84).

Asiye, gün geçtikçe eğlenceye başta "ev"i olarak görmeye hazırlandığı sarayı ve kocası olarak gördüğü Ra'yı da kaybeder. En başından beri göremediği

gerçeği fark eder. Asiye başarısı ile Kraliçelik konumunu elde etmiş ama eşinin gönlüne girememiş, evini, yuvasını kuramamıştır.

"Feci bir iç çarpıntısıyla fark ediyor… Belki de en başından beri her şey yalandı. Hiç sevilmemiş, istenmemişti… Olabilir mi? Neden olamasın? Sonra aynalara bakıyordu saatler boyunca, yüzündeki hemen her çizgiye bin kusur bularak, tüm zehirli okları kırık kadınlık gururuna usanmadan saplıyordu…

Kapıları yüzüne örtülmüş bir ev gibiydi erkeği artık ." (Eraslan,2011:166).

Asiye, Nil Nehri'nde bir sandık içinde bulduğu Musa'yı büyütür. Onu evlat bilip annelik yapar. Musa'nın gerçek annesi Yakobed ile yakın dost olur. Kendisi anne olamasa da merhamet ve duygu yüklü yüreği bir anneninkinden daha az şefkatli değildir. Bebekleri öldürülen Apiru kadınlarının hali onu hasta edip yataklara düşmesine sebep olur.

"Öz annelerden geri kalmayacak rikkatli bir kalbi vardır... Kalbinde çarpan şefkat dalgaları tıpkı Nil Nehri'nin sabırlı ve küçük elleri gibi taşların yüreğini açacak kabiliyettedir. Musa'ya olan sevgisi ve düşkünlüğü kalbinin zarına işlemiştir adeta." (Eraslan,2011:286).

Saraydaki yalnızlığı ve kimsesizliğinin üzerine kendini halka, yoksul tebaaya adar. Kendini onlardan farklı görmeyecek kadar alçakgönüllüdür. Tertemiz bir inanç, samimi ve alçakgönüllü bir cömertlikle Asiye masumiyet abidesidir. Halkın gözünde kral da devlet de Asiye'dir.

"Kraliçe Asiye devletti halkın gözünde. Aralarında gezinen, içlerinde dolaşan, kendileriyle konuşan bir devlet." (Eraslan,2011:236).

Hz. Asiye'nin duası Tahrim Suresi'nde geçer ve o Allah'tan bir ev ister: *"Rabbim! Benim için cennette bir ev yap, beni firavundan ve onun yaptığı kötülüklerden kurtar, beni bu zalimler topluluğundan kurtar*!(et-Tahrim 66/11)"(TDV,2020: 330). Saraylara sığmayan Asiye'yi bu dünya üzerinde mesut edecek bir ev, bir sığınak, bir yuva bulunamaz. İnancı sebebiyle ateşe atılarak şehit edilen Asiye'nin ölüm günü, son sayfada "eve dönüş" olarak verilir.

2.3.2.3.Yakobed

Yakobed, Ka'nın amcası İmran ile evlidir. Hz. Harun ile Hz. Musa'nın annesidir. Goşen'de ailesi ile birlikte yoksulluk içinde yaşar. Hz. Musa'nın doğduğu yıllarda genç bir kız olan Meryem, annesi Yakobed'in her daim destekçisi olur. Harun, kalım yılında doğar, Musa ise ölüm yılında. Meryem'in zekâsı ve yardımları ile Musa'yı saklarlar. Bu sıralarda Yakobed rüyalar görür. İçine bazı sesler ilham edilir. Çocuğunu suya salıvermesi istenir.

Yakobed eserde evladını koruma endişesiyle yer alan bir annedir. Saygılı, itaatkâr ve inançlı bir anne duruşunu her daim korur. Korku ile teslimiyet arasındaki gelgitlerle yaşar.

"Sanki ikiye ayrılmıştı vücudu ana Yakobed'in. Gördüğü düş ve aldığı ilhamlarla yatışan dingin kalbi bir köşede… Günlük zulüm rutinleriyle pişip kül kesen zihni ayrı köşede…

Sanki iki urgana bağlıydı iradesi. Biri bir yanından çeker, teslimiyetle denize sal çocuğunu der… Diğeri öte yandan çeker, bir anne göz göre göre çocuğunu nasıl da atarmış denizlere, der…"(Eraslan,2011:195).

Bebekleri öldürülen Apirular, *"Benimki öldü, onunki de yaşamasın!"* düşüncesiyle birbirlerini ispiyonlar hale gelmişlerdir. Şikâyetler üzerine ekipler gelip birkaç defa gelip Yakobed'in evinde arama yapar. Yakobed ve kızı Meryem bir koyun kesip parçalarını bir çukura gömmüştür. Ekiplere bebeğin düştüğünü söylerler. Buna kimse inanmak istemez. Konu komşu, hısım akraba sürekli misafirliğe gelerek onları gözlemlemek ister. Gösterdikleri çukur ve atıklar onları ikna edememiştir. Bunun üzerine Yakobed ve Meryem, bir gece bebeği öpüp koklarak bir salın içinde Nil Nehri'ne bırakırlar.

Kraliçe Asiye bebek sütten kesilene dek her hafta bebek Musa ve ailesini ziyaret eder. Sütten kesildiğinde bebeği bir törenle alıp saraya götürürler. Sütanne Yakobed zaman zaman saraya onları ziyarete gelir. Koruyucu anne Asiye ve Sütanne Yakobed Hz. Musa'yı birlikte büyütürler. Hiç kıskanmadan, hak iddia etmeden, dostane bir ilişkinin tarafları olurlar. Anne merhameti ve dualarıyla ellerini Hz. Musa'nın üzerinden hiç çekmezler..

"Çok konuşmazdı aslında bu iki kadın.

Gözleriyle anlaşır, karşılıklı gördükleri rüyaların tabirlerinden bilirlerdi birbirlerinin hallerini. Kadın kadına, göz göze bir anlaşmaydı bu… Aynı çocuğu birlikte büyütmüş, diğerinin hududunu çiğnemeden birbirlerine karışmışlardı." (Eraslan,2011:285).

2.3.2.4.Meryem

Meryem, Hz. Musa'nın ablasıdır. Annesinin doğumunda, bebeğin bakımında ve saklanmasında, sütanneye yönlendirilmesinde zekâsı ve cesaretiyle rol alan kişidir.

"Evin gözü açık kızı Meryem, her an jurnallenebilecekleri korkusuyla, annesinin yakın akrabalarına misafirliğe gittiğini, yarın veya sabaha karşı döneceğini söylemişti komşulara. Evde kimse yoktu görünüşte. Tam bir haftadır biriktirdiği ekmek kırıntılarını bahçeye özenle sermiş, ağaçların dallarına astığı kafeslerdeki ötücü kuşlar vasıtasıyla çevrede ne kadar kuş varsa bahçelerinde toplamayı becermişti… "(Eraslan,2011:189).

Bebek Musa'yı Nil Nehri'ne bıraktıklarında gizlice takip eder. Onu Asiye'nin aldığını görür. Sütanne arayışına girdiklerinde ise saraya giderek onlara uygun bir sütanne bildiğini söyler. Böylelikle Bebek Musa'nın sütannesi konumunda olan Yakobed'le de ilişkisi hiç kesilmemiş olur.

Meryem zeki ve hamarat bir genç kızdır, nişanlıdır.

"Muhafızlar bu eli çabuk kızı pek beğenmiş, pek akıllı bulmuşlardı. Hatta kendilerince iftihar cümlesinden saydıkları lakırdılarla, onun ileride pekâlâ bir muhafız eşi olabileceğini, Apiruların yoksul mahallelerinden çıkıp Mısır'ın saygın mahallerine gelin olabileceğini söylüyorlardı." (Eraslan,2011:197).

2.3.2.5.Sare

Punt Kralı, Kraliçe Asiye'nin doğum günü için özel cins kuşlar gönderir. Kral Ra, Kraliçe'nin doğum gününü unutmuştur. Punt Kralının hediyesinden ilham alarak Kraliçe'ye bir mektup yazar ve onun istediği iki hizmetkârını sarayın korumasına alacağını bildirir. Asiye buna çok sevinir. Nakkaşlar Köyü'ndeki Usta

Bes'e bir mektup yazar. Onun terbiyesinden geçmiş bir kız, bir de erkek çocuk ister. Usta Bes, Kraliçe'ye Tahnem ile Sare'yi gönderir. Bunlar 8-10 yaşlarında iki çocuktur. İkisi de ailesini kaybetmiş ve Elçi Yusuf'un dinine inanan maharetli çocuklardır.

"Atların arasında kendisine doğru bir çift siyah göz bakıyordu. Küçük elleriyle tahta mazgalları itip bir zıplayışta güverteye çıkıveren kendi yaşlarında küçük bir kız çocuğuydu bu… Mazgalın önünde durarak yolunu kapatan Tahnem'in omzuna vurup 'Yol versene küçük bey!' dedikten sonra, hızla Yabancı Efendi'nin yanına koşuverdi kara gözlü küçük kız." (Eraslan,2011:141).

Sare, anne ve babasını kaybetmiş bir kız çocuğudur. Usta Bes, onun saçlarını ustura ile keserek kendine çırak edinir. Bir inci ustası olarak yetiştirir.

" 'Nakkaşların saç uzattığı görülmüş, işitilmiş şey midir?' diyerek tuttuğu gibi kesivermişti Sare'nin beline kadar inen saçlarını… Daha ertesi günse, omuzlarına kadar inen halleri de çok gelmiş olsa gerek ki derhal usturaya vurulmasını emretmişti zavallı kızın saçlarının." (Eraslan,2011:158).

Saçları kesilerek çıraklığa, çile doldurmaya alınan Sare, Çöl/Deniz'deki Berenis karakterini hatırlatmaktadır. Sare Asiye'nin, Berenis Hatice'nin sırdaşı olur. Sare'nin saçlarını ustası keserken Berenis sevdiği tarafından terk edilince kendi saçlarına kendisi kıyar.

En nadide incilerin dilinden anlayan Sare, Kraliçe Asiye'nin yoldaşlığına seçilmiştir. Sare ve Tahnem geldikten sonra Asiye sarayda yalnız değildir artık. Hz. Musa'ya birlikte bakar, birbirlerine aile olurlar. Kraliçe, yanında büyüyen ve çok güzel bir genç kız olan Sare'yi korumak için onu Tahnem'le evlendirir.

"Sare'nin duru güzelliği, gideceği yerdeki soyluların derhal dikkatini çeker, kurulacak bin bir tuzakla kızcağızın başına kim bilir neler gelirdi! Onun zevk nesnesi bir köle haline getirilmesine engel olmanın belki de tek yolu, evli bir kadın kimliği ile gönderilmesiydi Mısır Sarayı'na. Haddizatında, bu bile güçlükle koruyabilirdi güzeller güzeli Sare'yi." (Eraslan,2011:284).

Sare, Asiye ile benzer bir hayattan gelir ve aynı sona ulaşır. Allah inancı, anne babasını küçük yaşta kaybetmesi, güzelliği ve inancından dönmeyerek ateşe

atılması ile Asiye'nin ayak izlerini takip eden bir kahramandır. İnci ustası olan Sare, en değerli incinin, dürr-i şehvarın–Asiye'nin- hizmetkârı olur. Asiye için kölelikten farksız saray hayatı, görünüşte birer köle olan Sare ve Tahnem ile güzelleşir.

2.3.2.6.Şifra ve Pua

Şifra ve Pua, Apiruların merhametli ebeleridir. Kral'ın Apiru erkek çocuklarının öldürülmesi emrine itaat etmedikleri için katledilirler. Şifra ve Pua'dan aynı cümlelerle bahsedilir. Güler yüzlü, sevgi dolu, cana merhametli, duyarlı bu kadınlar bebek siması gibi masum görülürler ve zulme ortak olmayarak masumiyetlerini ispat ederler. Zalimle mazlum arasında kalma durumu maduniyet, eserde bu iki ebe üzerinden verilmiştir.

"Şifra ve Pua da iki görgülü ebe olarak, yüzlerce bebeğin parmak izlerini taşırlardı simalarında. Bu yüzden yaşları kaç olursa olsun bebeğe benzeyen halleriyle girdikleri her cemiyete neşe ve mutluluk saçar, bedenlerine sinmiş o iyilik mayası herkese huzur verirdi… İnsanlar onlar içeri girdiğinde hemen ayağa kalkar, yanlarına koşar, hal hatır sorar, oturacak yer, ikram edecek nevale bulamaz, başlarına taç ederlerdi Pua ile Şifra'yı… (Eraslan,2011:178-179).

2.3.2.7.Nil Nehri

Nil, dünyanın en uzun nehridir. Kaynağı hakkında farklı efsaneler vardır. Romanda Nil'den cennet ırmağı olarak bahsedilir. Roman boyunca bir kadın karakter kadar canlı, renkli ve hareketli bir şekilde karşımıza çıkar. Onu Asiye'nin dostu, arkadaşı, sırdaşı ve hatta kız kardeşi kimliklerinde buluruz.

"Hiçbir yere ait olamamayı bir kere daha acıyla hissetti Kraliçe. Sonra nehre döndü: 'Uzun saçlı ve sabırlı arkadaşım!' dedi Nil'e, bana bildiklerini anlat."(Eraslan,2011:108).

Dünya hayatı saraylarda geçen Asiye servet ve iktidarın içinde kimsesizdir. Sığınabileceği bir ailenin yokluğunda yardımsever ve alçakgönüllü Asiyeancak bir nehirle denk ve arkadaş olabilecek derinlik, serinlik, duruluk, merhamet ve pırıltıdadır.

"Nil nehriyle ikizdi Kraliçe Asiye. Su burcundan… Gayretli kollarıyla sarıldıklarında, bereket yağardı her ikisinin de kıyılarına. Hem çok hassas ve muti bir yapısı vardı dışarıdan bakıldığında ikisinin de… Kıvrıla kıvrıla gider, yalçın kayaları küçük elleri ile yatıştırırlardı… Hem de gayretli, sabırlı nice dili bilirlerdi. Irmakların dillerini, acı tatlı nice çayların, derelerin, dillerini toplarlardı kelimelerine… Ağırbaşlı, alçakgönüllü iki derviş gibiydi Nil ve Asiye… İkisi de uzun saçlıydı…"(Eraslan,2011:270).

Derin bir yalnızlık içinde olan Asiye ateşe atıldığında ardından ağlayanı sadece Nil'dir. *"Nil, kız kardeşi için ağlıyordu o sabah… İçindeki bütün balıklar, kıyılarındaki inciler diplerindeki anemonlar, kenarlarındaki akasyalar, içlerinde dağların sırrını tutan çöller…"* (Eraslan,2011:350).

2.3.CANFEDA Hz. FATIMA

2.3.1.Roman Hakkında

Canfeda Hz. Fatıma, Hz. Muhammed'in küçük kızı Hz. Fatıma ve Ehl-i Beyt'e duyulan sevgiyi, bağlılığı dile getiren bir romandır. *Siret-i Meryem, Çöl/Deniz Hz. Hatice, Nil'in Melikesi* ile birlikte bir dörtleme oluşturur. Bu romanlar Eraslan'ın ifadesiyle, Hz. Peygamber'in *"Cennet Kadınlarının Sultanı*" isimli hadis-i şerifinde belirtilen dört kadın şahsiyeti konu edinir.

Romanın girişinde Bağdat'ta Ehl-i Beyt sevdalısı bir şair olan Zebun bin Mestan ve eseri *"Divan-ı Zehra"*nın başına gelenler anlatılır. *"Divan-ı Zehra"*yı yazdığını söyleyen belki kırk, belki yüz kırk kişi vardır. Bir şikâyet üzerine bu kişiler tutuklanır. Çıkan yangında evi, kütüphanesi, her şeyi yanan Zebun bin Mestan Efendi de bunlardan biridir. En çok 1200 sahifelik *Divan-ı Zehra*'nın yanışına hayıflanmaktadır. Mahkemede eserin sahibi Zebun bin Mestan Efendi, mesel adını verdiği kırk bölümde eserin içeriğini anlatır ve beraat eder. Okuduğumuz bu kırk meselde Ehl-i Beyt sevdalısı bir grup insanın buluşması, maceraları ve çıktıkları hac yolculuğu konu edilmiştir.

Kerbela'da Nergis Han'ın sahibi Hüsrev Ağa; sahabe Afif el-Kindi'nin torunlarından ve Belh tüccarlarından olan Cüneyd Kindi; Cüneyd'in çöl yolculuğunda bulduğu, anası babası bir baskında katledilmiş, kimsesiz kız çocuğu Nesibe; Cüneyd Bey'in tam on beş yıl sonra kavuştuğu oğlu Abbas ile Abbas'ı büyüten Destigül Nene; Kuşadası'ndaki Hırka-i Şerif hadimlerinden Haşim; bir çöl eşkıyası iken duyduğu bir ilahi ile imana gelen Botanlı Ramazan Usta hac yolculuğunun öne çıkan şahsiyetleridir. Hz. Hüseyin Türbesi'ni ziyaret edip dualar ederler. Amaçları hac yoluna çıkmaktır. İstanbul'daki Büyük Hünkâr'ın Bağdat'a geleceği haberleri ile alınan tedbirler ve kısıtlamalar dilden dile dolaşmaktadır. Bu durum yolcuların Kerbela'da bir süre beklemelerine sebep olur. Kerbela'daki Hz. Hüseyin ve Ehl-i Beyt âşıkları tedirgindir, Kerbela kaç sultan zamanında yakılıp yıkılmış, kaç sultan zamanında da imar edilmiştir olduğundan bu toprakların yeniden

bir yıkıma uğramasından endişelidirler. Ehl-i Beyt sevdalısı bu kişiler İmam Hüseyin Türbesi'ni koruyup kollamayı, onun yolcularını ağırlamayı asli görevleri addetmişlerdir.

Cüneyd Kindi, İmam Azam fıkhına; dostu Hüsrev Ağa ise İsnaAşeriyye koluna tabidir. Farklı coğrafyalardan ve ayrı itikatlardan oluşan bu grubun ortak noktası Hz. Muhammed, Hz. Fatıma ve Ehl-i Beyt'e duydukları derin sevgi ve hayranlıktır. Zıtlıkların, yıkımların, ayrılıkların şehri Kerbela'da, tüm ayrılıklara inat, inananlar bir olup Hz. Hüseyin Türbesi'nde duaya durur, kendilerinden geçerler.

Yolların güvenliği sebebiyle seyahat kısıtlaması getirilmiş olsa da hac yolcularına amanname verilmiştir. Kerbela'da kaldıkları esnada yakınlaşan grup üyelerini bir arada tutan ulvi bir amaç vardır. Kadiri Han sahibesi Tenzile Hanım'ın gönderdiği sandıktan onları hayretlere sevk eden bir mektup çıkar. Bunun sırrı eserin sonlarında ifşa olur. Hırka-i Şerif Hadimi Haşim, Efendi'nin kızına âşık olur, bu aşk derdiyle yataklara düşer. Gönlünü kaptırdığı Gülçehre Hanım'ın soylu biriyle evleneceği haberi onu daha da yıkar. Soyu Veysel Karani'ye dayanan genç ve iman ehli Haşim, duygularını küllendirmek maksadıyla hac yolculuğuna çıkar. Ancak efendisinin yazdığı mektup ve hazırladığı kurgu ile farklı imtihanlara tabi tutulur ve Mekke'de muradına erer. Bu izdivacın mimarları olan grup yol boyunca Hz. Muhammed, Hz. Fatıma, Ehl-i Beyt ve sahabelerden dem vurarak onların izini sürer. Kırk meselde anlatılan eserde, yolculuğun içinde Hz. Fatıma'nın iman, iffet ve ibret dolu hayatı dikkatlere sunulur.

Hac yoluna çıkmaya niyetlenenlerden biri de Şair Zebun bin Mestan Efendi'dir. Yangında her şeyini kaybettiği yetmezmiş gibi, *"Divan-ı Zehra"*yı yazma iddiasında bulunduğundan hapse atılır, hac kafilesine katılamaz. Mahkeme neticesinde gerçek şairin kendisi olduğu anlaşılır. Bağdat'a gelen Büyük Hünkâr ise Hz. Fatıma ve Ehl-i Beyt aşığı bu şairi bilhassa ziyaret eder. Şairse artık iddiasından vazgeçmiş, divanını gönlünde, aşkında eritmiştir. *Divan-ı Zehra* ise bulunamamıştır. Büyük Hünkâr, Kerbela'yı da ziyaret eder. İmam Hüseyin Türbesi'nde duaya durur. Son derece saygı, sevgi ve bağlılık içinde ziyaretini tamamlar. Korkulan olmamış, Hünkâr Kerbela'ya ve Ehl-i Beyt'ehürmetkârlığı ve cömertliğiyle iz bırakmıştır. Ehl-i Beyt aşkı bu coğrafyanın ve inancın birleştirici gücüdür.

2.3.2.Romanda Geçen Kadın Kahramanlar

Canfeda Hz. Fatıma'da, dini-tarihi şahsiyet olarak Hz. Fatıma romanın merkezinde yer alır. Annesi Hz. Hatice, kızı Hz. Zeynep, ablaları Hz. Zeynep ve Ümmü Gülsüm, Hz. Peygamber'in eşlerinden Ümmü Seleme, Zeynep binti Cahş ile Hz. Aişe, bunların dışında Esma binti Umeys, ÜmmüEymen anektotların içinde çoğu kez isim olarak yer alırlar.

*"Divan-ı Zehra"*nın içindeki hayali kadın kahramanları Destigül Nene, Nurbanu Hanım, Kadiri Han sahibesi Tenzile Hanım, Nesibe, Gülçehre Hanım, Hace Gülsüm Hanım olarak sıralayabiliriz.

2.3.2.1.Hz. Fatıma

Hz. Fatıma nübüvvetin kızıdır. Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin en küçük kızlarıdır. Annesinin ölümünden sonra babasının en yakını, en sevdiği, en kıymetlisi, en sahip çıkanı Hz. Fatıma olmuştur. O kadar ki ona '*babasının annesi'* derler. Nübüvvet evinde İslam'ın nuruyla aydınlatılmış, Kur'anlaziynetlendirilmiş, peygamber ahlakıyla yetişmiş örnek şahsiyettir. Babası Hz. Muhammed'e en çok benzeyen de odur.

"Vahyin çeyizi gibiydi Fatıma Zehra… Onun gelinlik bohçasını, Babasının sözleriydi dolduran… İslam geliniydi o… Onun gelinlik duvağıydı Kur'an-ı Kerim, ki Babasının okuduğu ayetlerle dokunmuştu bu kutlu duvak…

Sureti Kur'an'la, tıyneti Peygamber ahlakıyla yoğrulmuş bir eser, bir timsal, bir numuneydi Fatıma…" (Eraslan, 2020b:322).

Peygamber(sav) onun Hz. Meryem'e benzediğini söylemiştir. Ahlakı, güzelliği, sadeliği dillere destandır. Hac yolcuları Hz. Fatıma'nın bu erdemleri üzerine konuşup menkıbeler anlatırlar. Hz. Fatıma inançlı, gayretli, sabırlı, hayâ sahibi, iffetli ve ilim sahibi bir kadındır. Peygamber, onun evinde gördüğü yiyecekleri sorduğunda "Allah'tandır…" cevabını alır. Bunun üzerine onun Hz. Meryem'e benzetir, "…*benim yüzü gibi sözü de Meryem'e benzeyen evladım…"* diyerek sever.(Eraslan, 2020b:226).

Hz. Fatıma, hiçbir zaman dünya malına ve güzel giysilere itibar etmemiş; ahlakını ve inancını, takva elbisesini giyinmiştir. Bu dünyaya dair ne varsa Hz. Fatıma'nın dünyasına uzanamamıştır. Tek kat elbisesi ile ömür geçirmiştir.

"İffet örtüsünü mübarek başına koyarak ismet feracesini tertemiz bedenine sarınarak çıkar. Bir güneş misali, Mekke'nin tenha sokaklarına ayak bastığında ibretli sırlarını da peşinde taşımaktadır." (Eraslan, 2020b:150).

Eline avucuna geçenleri, çocuklarının rızkına kadar neredeyse her şeyi paylaşmış, diğerkâmlıkta zirve bir şahsiyettir. Geçim sıkıntısı had safhada olmasına rağmen rızık kaygısı yaşamaz. Mekke'nin abluka günlerinde çeyizini Müslümanlara hibe eder. Müslüman kardeşlerinin nefsini kendi nefsine tercih eder, kapısını çalanları boş göndermez. Kapısı her daim herkese açık kalmıştır.

"Her başı sıkışan çocuğun uğradığı kapıydı Fatıma.

Dertlilerin, kimsesizlerin Fatıma'sıydı o…

Çocuğu içeri buyur ederdi hemen, yüzünde binbir tebessümle, gülümseyerek." (Eraslan, 2020b:117).

Değirmende un öğütüp ekmek yapmaktan avuçlarında yaralar açılmış, zorlu hayat şartlarından geçmiştir. Peygamber evinin etrafında kimsesizleri toplayan, bir ilim yurdu olan Suffe'nin işlerine bakar, ekmek yapar, su taşır ve kayınvalidesine yardım eder. Zaman zaman babasının kapısını çalmış, edebinden yardım isteyemeden geri dönmüştür. Kızının içinde bulunduğu şartlara bir baba olarak kederlenen Peygamber, ona öğütlerde bulunmuştur. Çok üzülse de devletin imkânlarını kızı için değil yoksul Müslümanlar için kullanmayı tercih etmiş, kızına bir yardımcı tahsis etmekten imtina etmiştir.

"Allah Resulü(sav),kızı Fatıma Zehra'ya; 'Ey Fatıma, Cebrail bana şu haberi getirdi: Mümin kadılar içinde en büyük ıstıraba sen mübtela olacaksın, gayret et de sabır yönünden onlardan geri kalma' demişti defalarca. Fatıma bu ihtarı terbiye haliyle işitip kabullenmişlerdendi." (Eraslan, 2020b:290).

Az bir mehir karşılığı Hz. Ali ile evliliği Medine sokaklarında konuşulmuş, ona yakıştırılmamıştır. Sayısı iki elin parmaklarını geçmeyecek mütevazı bir çeyizle gelin olmuştur. Hanesinde bulunan birkaç eşyası da kullanılır vaziyette değildir.

Hz. Muhammed, kızı Fatıma'ya çok düşkündür. Onu görmeden duramaz, her sefer öncesi ve sefer sonrası ona uğrar. Evleri çok yakın olmasına rağmen evine Fatıma'nın evine bakan bir pencere açtırmıştır. Onun için *"Canımdır, ciğerköşemdir"*der. Fatıma, eşi ve çocukları ehl-i beyttir.

"Bir rahmet çeşmesi gibi, her daim mübarek babasını şakıyan rahmet pınarıydı, aşk şelalesiydi. Hasretle sular serptiği gülistan, ümmetin Resulullah sevdasını derdiği muazzam bir has bahçeydi…" (Eraslan, 2020b:242).

Hz. Fatıma da babasına çok düşkündür, onu her gördüğünde derhal ayağa kalkıp ellerini öper. Annesinin ölümünden sonra ona ayrıca düşkün olmuş, üzerine titremiştir. Annesinin ölümü, Fatıma'nın mahzunluğunun önemli sebeplerindendir. Babasını iyi hissettirmek, babasına sahip çıkmak, kol kanat germek Fatıma'nın en hassas sorumluluğudur.

"Kapıyı çalışından bilirdi Fatıma… Bu gelen, Kâinatın Efendisidir… Âlemlere Rahmet Babası çalmaktadır kapısını… Bir ateş, bir rüzgar olurdu da uçardı kapıya Fatıma böyle anlarda… Yeryüzü olur, aşkla koşardı…

(…)İlkbahar gibi açardı babasına kapıları Fatıma…'Buyursunlar' derken gül bahçelerine davet ederdi sanki… Kalbiydi 'buyrunuz' derken Babasına ikram ettiği…" (Eraslan, 2020b:224).

Babasının ölümüyle çok ağlamış ve ağlamaları o dereceye varmıştır ki etraftakiler ağlamasından rahatsız olmasın diye Hz. Ali ona Medine dışında "Beytül-Ahzan" denen bir yer yaptırmıştır. Fatıma her gün buraya giderek yasını tutmuştur. Babasının ölümünün yaklaştığını söylemesi ile ağlayan Fatıma, onun ardından ilk kendisinin gideceğini öğrendiğinde ise gülmeye başlamıştır. Babası ile ilgili en küçük hadise onun yüreğini titretir.

"Babasının gözlerindeki denizin kabardığını görünce Fatıma… Baştan ayağı dalgalanan bir ummana dönüştü… İçinden binbir kere koşup sarılmak ve doyasıya ağlamak geçiyordu… Vakarı, onu tuttu… Emin adımlarla Babasına yanaşıp ellerinden öptü… Babasının mübarek avucuna bir küçük pırlanta gibi koydu tek bir gözyaşını…" (Eraslan, 2020b:259).

Hz. Fatıma genç yaşta beş çocuk dünyaya getirmiştir. Hz. Hasan zehirlenmiş, Hz. Hüseyin Kerbela'da şehit edilmiştir. Küçük oğlu Muhsin çocuk yaşta yakalandığı bir hastalığın pençesinden kurtulamamıştır. Ümmü Gülsüm ve Zeynep isminde iki kızı olmuştur. Zeynep, Hz. Hüseyin ile Kerbela yollarına düşmüştür. Evlatlarının üstüne titreyen, sevgi dolu, fedakâr bir annedir. Öleceği günü bilen Fatıma, ertesi gün evlatları mağdur olmasın diye ekmek yapmış, onları okşayıp saçlarını gül sularıyla taramış, ölümüne şahit olmasınlar diye türlü bahanelerle onları evden uzaklaştırmıştır. Peygamber'e Hz. Hatice'yi hatırlatandır. Hz. Peygamber'in soyu Hz. Fatıma'dan devam etmiştir.

Anne babasını, çok değer verdiği ilk eşi Hz. Hatice'yi, oğlanlarını kaybetmenin acısını derinden hisseden babası Hz. Peygamber'e adeta annelik etmiştir. Onun tutunacak dalı, bağı bahçesidir. Hz. Fatıma, babasının dünyadaki cennetidir.

"Hz.Resulullah(sav), kızı Fatıma'yı sık sık alnından ve saçlarından öptüğü için hayret ederdi temiz zevceleri kendisine… O ise şöyle derdi: 'Fatıma'dan cennet kokusunu koklarım…' Çünkü Fatıma ana rahmine düşmeden evvel, Babasına cennet ağacı Tuba'nın yemişlerinden takdim etmişti melekler… Babası ne zaman cennete hasretlik çekse, kızında bu hatırayı koklardı…" (Eraslan, 2020b:288).

2.3.2.2.Zeynep

Hz. Zeynep Hz. Fatıma'nın kızıdır. Eserde annesine benzediği söylenir. Ağabeyi Hz. Hüseyin ile Kerbela'ya gitmiş, ağabeyinin şahadeti üzerine çok fazla gözyaşı dökmüştür.

"Oysa güzel gözlü, nur yüzlü Zeynep'in ilk ayrılık feryadı bu sözleri işitir işitmez kopmuştu. Binlerce kuş havalanmış göklere, ayrılığın yüzlerce kılıncı çekilmiş gibi sahralara, Zeynep daha yolda helak olmuştu… Ağabeyi Hüseyin'in gömleğini defalarca öpüp kokluyor, çıktıkları bu ah'lı yolun tertipleyicilerine dair şikâyetlerini anası Zehra'ya arz ediyordu…" (Eraslan, 2020b:26).

2.3.2.3.Nurbanu Hanım

Nurbanu Hanım, Cüneyd el-Kindi'nin genç ve güzel eşidir. Cüneyd Bey, eşine o derece düşkündür ki, ticaret için kervana çıkarken eşini ve kundaktaki oğlu Abbas'ı da yanında götürür. Uyarıları dinlememiş, gönlü onlardan ayrı kalmaya razı olmamıştır. Uğradıkları bir baskında Nurbanu ve bebeğini kaçırırlar. Nurbanu bir konağa köle olarak satılır. Konağa ebe olarak giden Destigül'e, mutlulukları neticesinde Nurbanu'yu ve oğlunu hediye ederler. Nurbanu, yaşadıklarına dayanamaz ve kısa süre içinde vefat eder. Onun oğlu Abbas'ı ise Destigül büyütür.

Nurbanu Hanım'ın genç ve güzel oluşu, eşinin ona olan bağlılığı ve onu bulma ümidini yıllarca taşıması ile bu tahkiyenin konuklarındandır. Hakkında ayrıntılı bir malumata girişilmez. On beş yıl sonra Destigül Nene, Abbas'ı Cüneyd el- Kindi'ye yardımcı olarak verdiğinde, Cüneyd Bey'in yanından hiç ayırmadığı ata yadigârı testide Abbas, annesinin kokusunu alır. Testiyi göğsünde taşır. Abbas'ın hikâyesini dinlediğinde Cüneyd Bey, bir ümide kapılsa da temkinli davranır. Daha sonra Abbas, anneciğine olan özlemini anlatırken *"Annem Nurbanu…"* dediğinde, Abbas'ın yıllardır aradığı oğlu olduğunu anlar.

2.3.2.4.Destigül Nene

Tıkrit'te doğmuş, *'Yâ Mebrûr!*' mahlasıyla konuşan eski ebelerdendir. Bir konağa ebe olarak çağırıldığında, konak sahibinin mutluluğu üzerine hediye ettiği Nurbanu Hanım ve çocuğu Abbas'a sahip çıkar. Annesi ölünce Abbas'ı o büyütür. Destigül Nene kördür ancak görmüş geçirmişliği, inancı, Ehl-i Beyt sevdası ile gönül gözü açılmıştır: *'Biiznillah, Mesih mizaçlı bir hatundur nenem' derdi. 'Dünyanın kör kıldığı cümle gözleri açar. Onun gözleri dünyaya kör, Muhammedi aşka açıktır…'* (Eraslan, 2020b:50).

Onun iki tane isteği vardır. Ömrünün sonuna geldiğini hissettiğinden emaneti –Abbas'ı- sahibine teslim etmek ve son kez hacca gitmektir. Emaneti teslim eder ancak yıpranmış bedeni bir hac yolculuğuna daha dayanamaz. Yolda emr-i Hak vaki olur. Abbas'ı emanet edeceği kişiyi seçmekteki isabeti de onun gönül gözünün açıklığını ortaya koyar.

Destigül Nene, yüz yaşına merdiven dayamış, fakir bir ihtiyardır. Yıpranmışlığı ve solmuş rengine bakılırsa uzun yıllardır aynı elbiseyi giydiği anlaşılır. Bu haliyle dilencilere sadaka dağıtmaktan geri durmaz. Kurumuş ve çatlamış dudaklarından zikri eksik etmez. Günlerini oruçlu geçirir. İnançlı, ibadet ehli, anlattığı menkıbeleri, fakirliğine rağmen gönlünün zenginliği, körlüğüne karşın gönül gözünün açıklığı ile yüz yaşlarında bilge bir ihtiyardır. Günlerini oruçlu geçirir, ağzından duası, zikri eksik olmaz.

Destigül Nene, Hz. Fatıma ve Hz. Peygamber'in menkıbelerini coşkulu ve heyecanlı bir şekilde anlatır. Dinleyenler o zamana gidip de yaşananları bizzat müşahede etmiş gibi hisseder. Torunu bildiği Abbas'ı bu menkıbelerle edepli ve sadık bir genç olarak yetiştirir. Emanete sahip çıkması ve eğitimci kişiliği ile herkesin saygısını görür.

"DestigülTıkriti, öyle coşkuyla ve sanki yaşıyormuşçasına anlatırdı ki siyer hikayatını, sesi bir nehir gibi çağıldamaya başlar, bükük beli doğrulur, boyu taa yıldızlara kadar uzanan feriştaha dönerdi. Torunu Abbas ise olduğu yerde dizlerinin üstüne çöker, onu dinlerken açılan bir başka boyutun eşiğinde, nenesinin anlattıklarını yaşamışçasına seyrederdi. Sadece seyretmezdi hatta, nehrin içine atlayıp zamanın aktığı demlere yüzerdi. (Eraslan, 2020b:50).

2.3.2.5.Nesibe

Nesibe, bir vaha baskınında bütün ailesi öldürülmüş bir kız çocuğudur. Cüneyd el-Kindi, akrabalarını bulup vermek üzere bu kızcağızı alır. Akrabaları ortada yoktur. Hac yolcularının arasına katılmış olur böylelikle Küçük Nesibe. Keyfi yerindedir bu öksüz ve yetim kızın. Elbirliği ile onu mutlu etmeye çalışır, ellerini üzerinden çekmez yolculuk esnasında oluşan dost zümresi. Cüneyd Bey ona yeni elbiseler hediye eder, Hüsrev Ağa küpe. Genç ve merhametli Haşim, onu gezdirir, eğlendirir. Hace Gülsüm Hanım ise onun bakımını üstlenir.

"Beş dakika sonra atın üzerinde iki kişiydiler. Altı yaşlarında var yok küçük bir kız olan Nesibe, Cüneyd-i Kindi'nin sırtına sımsıkı sarılmıştı. Nesibe, vaha baskınında kaçırılmış, ailesi gözlerinin önünde katledilmiş, sonra da zayıf ve hasta olduğu gerekçesiyle, 'Haydi, dayına gideceksin' denilerek ölüme terk edilmiş bir çocuktu." (Eraslan, 2020b:91).

Hz. Muhammed, Hz. Fatıma ve Ehl-i Beyt'in izini süren hac yoldaşları, *"Ben kızlar babasıyım."* diyen, kız çocuklarının öldürüldüğü bir dönemde kızını omuzlarında taşıyan Hz. Muhammed'in sözlerini, sünnetini düstur edinmiştir. Hz. Fatıma, bu minvalde örnek bir kız çocuğudur. Ailesi katledilmiş ve köle olarak yabancıların eline düşmüş kız çocuklarına çöl kanunlarında sıcak bakılmaz, öldürülmeleri evla görülürken Hz. Fatıma'nın izini süren Ehl-i Beyt sevdalıları Küçük Nesibe'yi mutlu etmek için çırpınır durur. İslam ve imanın kız çocuklarına sunduğu yaşamı, özgürlüğü Nesibe üzerinden okuyucuya sezdirir Eraslan. Acıklı bir hikâyenin kahramanı olan Nesibe, yolculuk ve hac süresince güvende olduğunu hissetmiş; neşeli, akıllı ve duyarlı bir kız çocuğuna evrilmiştir.

"Kıssanın bitiminde Haşim'in ısmarladığı haşlanmış mısırdan yapılan bir şekerlemeyi yerken Nesibe, inci kolyesini sallıyordu: 'Allah bana da bire bin verdi!' " (Eraslan, 2020b:239).

2.3.2.6.Hace Gülsüm Hanım

Haşim'in annesidir. Her anne gibi yataklara düşen oğlu için üzülür. Ona yar olmayacak bir güzel uğruna yaşadıklarına kayıtsız kalamaz, oğluna nasihatte bulunur. Fakir ve merhametli bir kadındır.

Daha sonra ise Haşim'in düğününde, Mekke'de karşımıza çıkar Gülsüm Hanım. Hazırlanan plan gereği, İstanbul'daki "Sünbülî Dergâhı" şeyhinin fermanı ile Haşim de, annesi Hace Gülsüm Hanım da, farklı kafilelerde hac yoluna çıkarılmıştır. Mekke'ye getirilen Hace Gülsüm, bu esnada küçük Nesibe ile tanışır ve onunla yakından ilgilenir. Nesibe böylelikle Haşim, Hace Gülsüm Hanım ile birlikte Haşim'in kayınpederi Mansur Bey'in korumasına geçer.

"Haşim'in anası Hace Gülsüm Hanım maşallah kanadını bir eğdi Nesibe'nin üstüne… Bir daha çıkarmıyor koltuğunun altından garip yavruyu." (Eraslan, 2020b:332).

2.3.2.7.Gülçehre Hanım

Haşim, hizmetini gördüğü Seyfullah Efendi'nin akrabalarından olan Gülçehre Hanım'a âşık olur. Bir süre sonra ise onun soylu biriyle evleneceği haberini alarak üzüntüsünden yataklara düşer.

"Gülçehre Hanım, kaynayan pınar sesli, altın yüzlü, güzel ahlaklı, gülibrişim gözlü Gülçehre Hanım, Haşim'in yüzündeki kızıllanmayı hiç fark etmeden, yaylı arabasına binip gitmişti günü geldiğinde…" (Eraslan, 2020b:55).

2.3.2.8.Firuze Yelpazeli Emire-Manzur bin Uzzab kızı-

Medine ziyaretinde Firuze renkli bir yelpaze bulur Haşim, sahibini sorup soruşturur. Sahibesi Mekke-i Mükerreme'ye ziyarete gitmiştir. *'Mekke'ye gittiğinizde karşılaşırsanız verirsiniz ya da şehreminine teslim edersiniz!'*diyerek yelpazeyi Haşim'e emanet ederler. Mekke'de denk geldiği mavili bir hanımın rüzgârına kapılır Haşim. Hanımın hizmetkârı Haşim'e gelerek elinde oynadığı yelpazenin Emirelerine ait olduğunu, onu neden alıkoyduğunu söyler. Haşim, tam da küllendiğini düşünürken bu mavili hanımın silueti ile aşkı tekrardan depreşir.

Diğer yandan Medine'de bir hurma bahçesinde yere düşmüş, kurtlu hurmalardan birkaç tane cebine koyan Haşim, hurma bahçesinin sahibi tarafından suçlanır, ne yapsa da kendini aklayamaz. Böyle bir yolculukta, bu kutsal topraklarda düştüğü hale çok üzülür. Bahçe sahibi Mansur bin Uzzab ona hakkını helal etmek için bir şart koşar. Şart; bir eli çolak, bir gözü kör, bir ayağı topal olan kızı ile evlenmesidir. Haşim gönlünü mutmain edecek çareyi evlenmekte görür bütün gelgitlerine rağmen. Kendisi için hazırlanan planın içinde bir süre hırpalanır, gönlünde dinmeyen bir sevda çırpınırken.

Haşim'in görmeden evlenmeyi kabul ettiği Mansur kızı, Firuze yelpaze sahibi mavili hanımefendidir.

Üveys ailesinin Kuşadasından İstanbul'a gidişine, Gülçehre'nin evliliğine katlanamayacağı dolayısı ile iştirak etmeyen Haşim, Kerbela üzerinden hac yoluna çıkmıştır. İstanbul'daki Sünbili Dergâhı şeyhi ise, Haşim'in kuşunun ağlamaktan

sırılsıklam olmuş halinden durumu anlayarak kuşla dertleşir; Kerbela ve Mekke'ye gönderdiği mektuplar amacına ulaşır. İstiridye içindeki inci misali, Mansur kızı Emire Hazretleri, gizli güzelliği ile eserin masalsı prensesidir. Kralın kızını evlendirmeye razı olduğu çoban misali Haşim; gür imanı, tertemiz niyeti ile bu masalın murada eren gencidir.

Bu romandaki hac yolcuları imanları, sadakatleri ve emanete yaklaşımları ile sahabeyi temsil eder. Onların sahip çıktığı Nesibe, İslam'ın sarıp sarmaladığı çöl yanığı bir kız çocuğudur. Hırka-i Şerif hadimi Haşim, Peygamber'e olan engin sadakati, dünyaya karşı tokgözlülüğüyle öne çıkar ve Hz. Ali'ye karşılık gelir. Harama bakmayan gözü, harama uzanmayan eli ve harama gitmeyen ayağı ile Mansur kızı Emire'nin Hz. Fatıma gibi iffet timsalidir.

Ahmet Sadreddin, Dünya Bizim sitesinde eserin farklı dini ve geleneksel anlatıların rehberliğinde oluşturulduğunu yazar. Bazı dinî-tarihî şahsiyetlerle arasında benzerlikler ve bağlar mevcuttur.

"*...sadık uşak üzerinden Ayvaz'ı, âşıkı anlatırken Mecnun'un ve Leyla'nın hikâyesini, eski haydut üzerinden de İbrahim Ethem'in hikâyesini anlatıyor isimlerini değiştirerek. Oğluna kavuşmak isteyen bir baba da var hikâyede. O da Yakup'a (a.s) gönderme yapıyor."* (Sadreddin,2012).

2.5.*SAKLI KİTAP*

2.5.1.Roman Hakkında

Sibel Eraslan, *Fil Yazıları* ve *Saklı Kitap* gibi eserlerinde "28 Şubat Darbesi"ni ele almıştır. *"Fil Yazıları*"nda, başörtüsü yasağı sebebiyle özgürlüğü kısıtlanan kız öğrencilerin yaşadıklarına yer veren yazılar, *"Saklı Kitap"* romanının da çıkış noktası olmuştur, diyebiliriz (Eraslan, 2002). Gerçek hayattan derlediği yaşantılar ve kişilikler, *"Saklı Kitap"*taki kadın karakterlerin oluşumunu beslemiştir. Sibel Eraslan, *"28 Şubat'ın edebiyatla göğüslenmesi gereken bir dönem olduğunu, ortaya konulan sınırlı sayıda esere rağmen anlatılamamış hazin bir hikâye olduğunu* söyler." (Tezcan,2014).

Eserin başında bir öğrenci evinde toplanan kızlar Kehf Suresi okurlar. Romanın kahramanı ve anlatıcısı T, sureyi dinlerken dalar gider. Her devrin "Yedi Uyurlar"ı olduğunu ve iktidarı elinde bulunduran, onlara baskı yapan bir otoriteyle baş etmeleri gerektiğini düşünür. Başını örttüğü için "İkna Odaları"na alınan T'den arkadaşlarının ismini vermesi istenmiştir. T,uzatılan kâğıda "Yedi Uyurlar"ın ismini yazar ve bir köpek resmi çizer. Arkadaşlarını ele vermez. *Saklı Kitap*'ta bu arkadaşlarının yaşadıklarını anlatır. Öğretim üyesi olan ve gazetede yazılar yazan Faruk Hoca, arkadaşlarına sadakati, inatçılığı ve dikbaşlı yapısı sebebiyle T'yi Yedi Uyurlar'ın köpeği "Kıtmir" ile özdeşleştirir.

Eraslan bu romanında, kadın kahramanlarının kısıtlanmasını, seslerinin duyulmamasını isimlerindeki sesli harfleri kısarak sembolize etmiştir.

2.5.2.Romanda Geçen Kadın Kahramanlar

2.5.2.1.T/Kıtmir

Saklı Kitap, T'nin yurt dışında master yaparken yaşadıklarını kaleme aldığı eserdir. İknacılar, başörtülüleri "T" şeklinde etiketlediklerinden o da kendinden böyle bahseder. T denmesine çok bozulur, bu durum onurunu kırar. Ancak kararını

içselleştirmiş, girdiği yolu kabullenmiş olması sebebiyle bu hitabı hayatının bir parçası olarak bağrına basar.

T, genç ve başörtülü bir öğretmendir. T, çalıştığı okulun müdürü tarafından "Kötü Örnek" teşkil ettiği öne sürülerek şikâyet edilir. Çeşitli soruşturmalar geçirir. Başörtüsünden vazgeçerek peruk takmaya başlar. Bu defa da "ideolojik peruk" yasağına takılmıştır. Bütün dostları benzer sıkıntılarla farklı yerlere savrulmuştur.

T, başarılı bir yargıç adayı olan nişanlısı Cemil'den ayrılır. Cemil'in annesi ve halası, başörtülü bir kızın Cemil'in geleceğine gölge düşürmesinden endişe eder. T ile konuşarak Cemil'in hayatından çıkmasını isterler. Dahası son zamanlarda Cemil'in etrafında dolaşan, ailesinin de ona yakıştırdığı başka bir aday vardır. Cemil ailesine karşı koyamaz, T'yi gözden çıkarmıştır. Cemil'in son zamanlarda mesafeli duruşunu, ilgisiz tavırlarını anlaması uzun sürer çünkü nişanlısına âşıktır. Ailesinin ikazı, T'nin gözünü açar; Cemil'in gözünde bu aşkın bitmiş olduğunu anlar. *Saklı Kitap*'ı ona bir mektup, bir iç dökme mahiyetinde yazmıştır. Başörtüsü, gelinen noktada sevdiği ile yollarını ayırmasının da sebebi olmuştur.

"Koluna girmek istediğimde bir dakika anlamında elinle işaret ederken diğer kulağını tıkayarak telefona eğilişin, mavi eşarbımı fark etmeyişin, kızlı erkekli bir arkadaş grubunla aniden karşılaştığımızda çok beklediğim halde beni onlarla tanıştırmayışın, pardösümün yakasını düzelterek, eşarbıma çekidüzen vererek senden birkaç adım geride yerlere bakarak susuşum, benden dolayı telaşlanman, utanman hatta benden…" (Eraslan,2017c:140).

T, dar gelirli bir ailenin kızıdır. Babası öğretmen, annesi ev hanımıdır. Bir kız kardeşi vardır. Halası ve babaannesi de onlarla yaşar. Annesi dikiş dikerek eve destek olur. Üniversiteye başladığında lise arkadaşlarını tanıyamaz olur. Kılık kıyafetler, konuşmalar, ahlaki değerler değişmiştir. Pahalı mekânlarda buluşan arkadaşları ondan rahatsız olduklarını, T'nin onlara ayak uyduramadığını hissettirirler.

"Giderek konuşacak şeylerin azalması, saçımı hala kurdeleyle at kuyruğu şeklinde bağlayışımın, dizlerinin üstüne bir türlü çıkmayan etekliğimin, kökünden kesik ojesiz tırnaklarımın daha bariz bir suskunlukla karşılanması her buluşmada…" (Eraslan,2017c: 45).

T dışlandığına değil de arkadaşlarının gerçek yüzlerini geç fark ettiğine üzülür. Okuyan, belli ahlaki değerleri önceleyen T; sade, iddiasız ve gösterişi sevmeyen bir karakterdedir. Arkadaşları tarafından dışlanmaını, aralarına giren soğukluğu sosyo-ekonomik sebeplerden öte zihni ve ideolojik sebeplere bağlar.

"Sahte olandan kaçmak, samimi bir tebessüm, nezaket, ikram, başkasını fark ediş, duyarlılık, diğerine saygı, iyilik, umut, dostluk, fedakârlık… Bunlardı aradığım sanırım… Kalbimdeki saklı kitap, bunları fısıldıyordu bana. Her çocuğun kalbinde fitri olarak taşıdığı o saklı kitap, masumiyete dair…

(…)Yolumu arıyordum…" (Eraslan,2017c: 48).

Kur'an okuyan, namaz kılan, kendini yetiştirme gayesi güden bir arkadaş grubuyla yolu kesişir. Kendini bulma yolculuğu, yeni arkadaşlarının arasında onun için daha da anlam kazanır. Dâhil olduğu yeni arkadaş çevresi, T'nin ideallerini, inancını ve dini duygularını pekiştirir. İçindeki arayışlara birer cevap, yolculuklarına birer menzil bulmuştur.

"Zihinsel olarak arınmayı, kulluğu, rabbin karşısında gerçekleştirilmesi gereken sorumluluk bilinciyle yerine getirmeyi, bunun içinde özgürlüğü çok önemsiyordum. Kalbimle baş başa kaldığımdaysa bağımsızlık ve özgürlük gibi kavramların bana yetmediğini, kalbimin bir türlü sükûna ermediğini, yatışmadığını, fakirliğini bir türlü yenemediğini fark ediyordum, daha içsel ruhani, irfani bir yol arıyordum." (Eraslan,2017c:110).

Üniversite son sınıfa geçtiğinde başörtüsü takmaya karar verir; önceleri örnek aldığı, idealist bir öğretmen olan babasını hayal kırıklığına uğratır. Öğretmenliği tehlikeye düşer, defalarca soruşturma geçirir. Peruk takmaya başlar, durum değişmez. Nişanlısını da kaybedince Viyana'ya master için gider ve orada yaşadıklarını kaleme alarak "Saklı Kitap"ı yazar.

2.5.2.2.Sryy

Fatih'te 'Kızlar Evi' denilen, genellikle yoksul kız öğrencilerin kaldığı bir yurt vardır. Babasının gurbetçi kızlar için tahsis ettiği ve yurt haline dönüştürülmüş bu apartmanda Sryy, hafta içi görevli bir abla gibi çalışır. Maddi durumu iyi bir ailenin kızıdır ancak sadece hafta sonlarını evde geçirir. Kızlar Evi'nde kız

öğrencilere ablalık yapar, destek olur. Onlara sevecenlikle, anaç bir tavırla yaklaşır, küçüklerin üstünü örter.

"Sofular'da iki katlı kagir konakta oturan saygıdeğer bir mollalar sülalesince inci gibi özenle yetiştirilmiş, zeka, ahlak ve görgü sahibi bir kız evlattı Sryy.

(...)Bu haliyle kardeşliği ve velayeti yeniden kuran bir toplardamar mesabesindeydi Sryy. Hatırlatandı. Bakan kişiye Allah'ı hatırlatan. İyi şeyleri, doğru şeyleri anımsatırdı hasbelkader kendisini seyredenlere." (Eraslan,2017c:73).

Sryy, vaktini dolu dolu geçiren gayretli bir kızdır. Zekâsı ve çalışkanlığının yanında sanata olan meyli, zevk sahibi oluşu, dirayeti, enerjisi ile kızlara önderlik eder. Herkes uyuduktan sonra kısık sesle radyo dinler; İngilizce ve Arapça ajansları dinleyerek Türkçeye çevirir. Astronomi'de master yapmaktadır. Yıldızları izler.'Kızlar Evi'nde kaldığı bir gece T, uyumak istemeyip onu izler. Sryy, T'yi yanına çağırarak Büyük Ayı Takım Yılldızı'nı gösterir ve isimlerini sayar. T, onu her zamanki gibi hayranlıkla izler, yıldızlara benzetir. Herkes uyurken onun ayakta olmasını ise *"Yıldızlar uyur mu hiç?"* şeklinde açıklar(Eraslan,2017c:80). Sryy, nazik tavırlarıyla herkese kendini o derece özel hissettiren, yıldız mesabesinde bir abladır.

"Sryy çok sevecendi tüm seçkinliğine, ağırbaşlılığına ve ilmine rağmen… Hepimizle tek tek ilgilenir, tüm öğrencilere vakit ayırır, kimisine Kur'an-ı Kerim öğretir, kimisine matematik, kimisine İngilizce çalıştırırdı.

(...)Müzisyen de değildi, ama üniversiteli kızların kurduğu ilahi grubunun provalarını da hep o dinlerdi. Zannederim zevk sahibi olmaktı onunkisi daha çok. Tarzı, üslubu önemserdi, güzelden anlardı." (Eraslan,2017c:75).

T, Sryy'yi en son, hakkında açılan soruşturma ile ilgili ifade vermeye gittiğinde, Vatan Caddesi'nde kadın polislerin arasında görür. Yanında otuz kadar kız öğrenci vardır. T'yi görünce ona hafifçe gülümser ama tanıdığını belli etmez. Polis T'nin onlara baktığını fark eder ve bir bağlantısı olup olmadığını sorar. T, tanımazlıktan geldiği Sryy'yi gördüğünde çok utanır. Artık başörtüsü yoktur, peruğu vardır. Yolundan geri adım atmış, dava arkadaşlarını unutmuş bir konumda olmak içine dokunur.

Sryy, inancı ve kararlılığı, çizgisinde sebatı ile sıkıntıları misafir eyleyen derviş meşrep bir genç kadındır. *"Dünya bir çocuktu Sryy'nin nazarında sanki… Kaprislerine tebessüm ederek göğüs gerilen, bununla birlikte hakikate dair nazik davetin,nasihatin de asla esirgenmeyeceği,sevilen, küçük bir çocuk…"* (Eraslan,2017c:76-77).

2.5.2.3.Shrysf

Seheryusuf, T'nin sınıf arkadaşı Sevda'nın ablasıdır. Sevda ile birlikte sık sık onun yanına giderler. Hatta öğle yemeklerini onun yanında yerler. Shrysf, biyoloji bölümünden mezun olmuş, özel bir laboratuarda çalışıp aynı zamanda master yapmaktadır. Eşi askerde olan Shrysf'nin dört yaşında bir kızı vardır. Her durumda ümidi elden bırakmayan, bütün sıkıntıların arasında baharı, kelebekleri görebilen ince ruhlu, anaç bir abladır.

"Hep gülümsüyormuş izlenimi verirdi çekik gözleriyle mahcup olduğunda hemen kızarıveren yanakları… Çok garip… Şu anda düşününce bile hep tebessüm ederken hatırlıyorum büyük kızların hepsini. Hiç dertleri tasaları olmaz mıydı bu ablaların? Olurdu elbette… Diğer büyük kızlar gibi, onun da pek bilmezdik özel hayatını; yani onlara hiçbir keder, hiçbir acı el değdiremezmiş gibi gelirdi bize. Yakınmazlardı çünkü, kendi sorunlarını bize yansıtmazlardı hiç." (Eraslan,2017c:82).

Sevda başörtüsü sebebiyle açığa alınınca üzüntüsünden kimseye söyleyemez. T Shrysf'ye durumu izah etmeye gider. Shrysf bu sırada ağlıyordur. Hasta olan babası fenalaşmış, hastaneye kaldırılmıştır. Ertesi sabah Shrysf ailesinin yanına İzmir'e gider ancak babasını bir kere daha dünya gözüyle görmek nasip olmaz. Babasının cenazesine yetişir.

"Ayağa kalktı önce Shrysf… Elini cebine soktu. Yüzü kıpkırmızıydı. Üzüntü, kızgınlık, anlamsızlık, şaşkınlık, haksızlığa uğramış insanlara has duyguların iç içe geçtiği o yüzü, çiçek tarhları arasındaki o abla yüzünü hiç unutamam… Kötü haber saplandığı zaman iyi insanlara, sabır ve sukunet onlara diğer insanlardan daha çabuk mu inerdi bilmiyorum ama Shrysf kapıdan giren ağır misafirini ayakta karşılayan bir ev sahibinin ince tevekkülüyle buyur etmişti aldığı bu netameli haberi." (Eraslan,2017c:86).

Shrysf, Sevda'nın açığa alınması üzerine Cumhurbaşkanına bir mektup kaleme alır ve mağduriyetlerini dile getirir. Bunun üzerine tutuklanarak hapse atılır. T, Shrysf'yi son gördüğünde onkoloji bölümünde yatmaktadır, çok zayıflamıştır. Shrysf için onkoloji servisi son duraktır.

Shrysf, T için bir abladır; onu kardeşinden ayrı tutmaz. Her daim tebessüm eder. Yakındığını, moralinin düştüğünü hiç görmemişlerdir. Çok üzgünken dahi etrafına güzel şeylerden, çiçeklerden, kelebeklerden bahseder. Onkoloji servisinde dahi bunu başarır.

2.5.2.4.Mhdvrn

Mahidevran, ODTÜ Fizik'te okurken başörtüsü yasağı gelince bırakmış, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne başlamıştır. O zamanlar her üniversite ve bölüme yasak aynı anda uygulanmaz. Hukuk son sınıftayken de aynı sebeple okulu terk ederek Bergama'ya döner ve babasıyla tarım yapar. Mhdvrn, bu durumu hiç dert etmez, ilim için gerekirse bütün illeri gezip yetmezse Çin'e gidebileceğini söyler. İri yapısı, cesareti ve girişkenliği ile dikkat çeken, zekâsı ile parlayan özel bir kızdır.

*"Zeka ve hafıza küpüydü. (...)*boylu poslu, *gürlek sesli, lider ruhluydu.1.80'lik boyuyla herkese tepesinden bakar, kollarını hafif yana açarak heybetli yürüyüşünden dolayı şayet dışarıdaysa yolda yürüyenler, okuldaysa erkek öğrenciler bile o geçerken yana çekilip hürmetle yol verirlerdi."* (Eraslan,2017c: 94).

Farklı alanlarla aynı anda ilgilenen meraklı bir kızdır. Öğrenci evlerinde ütüler, kaloriferler, birçok alet onun elleriyle tamir olunur. Öğrenciler onun uçak bulsa kullanabileceğini söyler. Okul gazetesinde basket maçları hakkında yazılar yazar, karikatürler çizer. İnternet sayfalarında başörtüsü yasağı ve hukuki skandallarla ilgili haberleri o yazar. Kaligrafik yazılar yazmak, farklı makineleri incelemek,farklı diller öğrenmek onun ilgi alanlarındandır. Yaşadığı başörtüsü sıkıntısı, önüne set çekemeyecek, moralini bozamayacak kadar önemsiz kalır Mhdvrn'nin kabiliyet ve donanımı karşısında.

"Esparanto diliyle bile yazışabilen tanıdığım tek insandır halen. Mors alfabesi, dilsiz alfabesi de cabası… Şaşırtıcı bir dehası vardı Mhdvrn'nin… İnanılmaz biriydi…

Hayatı onun canını sıkacak herhangi bir şey olabileceğini düşünemezdik hiç birimiz… O, merak demekti, baştan ayağa merak…" (Eraslan,2017c: 95).

Mhdvrn, okulu bitiremeyip köyüne döner. Bir gün babasıyla ilçeye bankaya giderler. Bankada ABD'li bir heyet tercüman geciktiği için telaşlı telaşlı gezinirken Mhdvrn imdada yetişir. Sonrasında babası bu yabancı heyeti köylerine davet eder. Köy yolunda araçları bozulunca çözüm yine Mhdvrn'den gelir. Adamlar Mhdvrn'ye hayran olur. Döndüklerinden birkaç ay sonra ise Mhdvrn'i ülkelerine davet ederler.

Bu zehir gibi kafa, teslim olmuş ruhuyla Mhdvrn'nin yasakların işlemediği bir kişiliği vardır.*"..yasaklar ABD'ye de uzansa bir gün, o ne yapıp eder Mars'a kadar giderdi. Kaderiyle barışık bir seyyahtı o sanki…"* (Eraslan,2017c: 99).

T, onu en son havalimanında görür ve ABD'ye yolcu eder. O sırada gökyüzünde kuş sürüleri vardır. Sonrasında ne zaman kuşları görse Mhdvrn'nin selam gönderdiğini düşünür.

2.5.2.5.Mcd

T'nin "küçük dev kız" olarak adlandırdığı Macide Abla'nın hayatında önemli dokunuşları olmuştur. İlk kez Mcd ile abdest alıp namaz kılar. Başörtüsü bağlamayı ilk defa Mcd'den öğrenir. Nişanlısı Cemil'e meylini ilk fark eden, ablalık hassasiyeti ile T için endişelenen ve uyaran da Mcd olur.

"Hüdhüd kuşuna benzetirdim seni, küçük, minnacık ve en uzaklardan en önemli haberleri taşıyan. Hiçbir cümlen bir diğeriyle aynı olmazdı, her kelimen bir kulaç daha öteye yüzdürürdü hepimizi…" (Eraslan,2017c: 103).

Mcd, yasağa direnişin başta gelen isimlerindendir. Kur'an-ı Kerim okumak onun için hayatla eşdeğerdir. Hz. Peygamber ve sahabe sevdalısı bir gençtir. Yer gibi yapıp tabakları diğer kızların önüne sürecek derecede diğerkâm birisidir. Mcd, ilmi ve samimiyeti ile anlattığını karşı tarafa geçiren, hayatlara dokunan bir etki oluşturur. Anlatmakla kalmaz, yaşayan ve yaşatan bir ruh iklimini etrafına sirayet ettirir. Onun sohbetini dinleyenler köşeyi dönünce Kâbe'yi karşılarında görecekleri hissine kapılır, Kur'an ayetlerinin o anda nazil olduğunu düşünür.

"Allah affetsin, sen öyle çok anlatırdın ki, ben Hz. Resulullah'ı(sav) hayattadır, halen Medine'dedir, bizi beklemektedir, şayet bir gün gitsek, tek tek, isim isim bizi tanır zannederdim… Sonra sahabiler de vardı, onlar da yaşayıp durmaktaydı, aramızdaydılar hepsi sanki, bir gün köşeyi dönüp Hz. Enes'le yüz yüze geliversek mesela, hiç şaşırmazdım, gülümseyerek selam verecek kadar yakın, tanıdık gelirdi hepsi…" (Eraslan,2017c:105).

Havalar ısınınca T ile birlikte Mcd'nin memleketi Biga'ya gitme hayali kurarlar. Ancak Mcd, dernek açmak üzere Malatya'ya giderken trafik kazası geçirir. Yolda önlerine çıkan ağaca çarpan araçta Mcd son nefesini verir, adı şehitler defterine yazılır. T, buna inanmakta güçlük çeker ve ardından çok ağlar.

2.5.2.6.Glstn

Gülistan, Karslı. Ailesi Kars'ta yaşar, maddi yetersizlikten ailesinin yanına gidemez. Dört yıl boyunca aynı ayakkabı ve aynı pardösü ile okula gidip gelir. İnce kalpli, sessiz sakin, evlilik, çocuk hayalleri kuranöte yandan çok ders çalışan ve notları çok yüksek olan gayretli bir kızdır

"Çok ders çalışırdı, çok az yemek yerdi, pazartesi ve perşembeleri muhakkak oruçlu geçirirdi. Fetih Suresi'nde bahsi geçen sükunet, sanki her daim gökten onun başına yağardı. Kar melekleri kadar sessiz ve çalışkandı." (Eraslan,2017c:110).

Glstn, manevi eserler okur. Ehl-i Beyt sevdalısıdır. Arkadaşları rüyalarını hep ona anlatır, o da hep iyiliğe yorar, dediği de çıkar. T, onun günlük basit olaylardan bahsetmesinde bile ruhani hava estiğini hisseder. Arkadaşlarına kalbi tertemiz tutacak zikirler öğütler.

"Gülistan kalbime hitap eden bir dosttu. Salâvat getirirken yüzü kıpkırmızı kesilir, hele Kerbela'dan söz ederken rengi uçar, elleri titrerdi. Alnı ayna gibi parlaktı. Bazen baktığımda kendimi görebileceğimi zannettirecek kadar." (Eraslan,2017c:110).

Edep ve hayâ sahibi, sessiz ama sağlam duruşu, sabrı zorları kolay eden, her şeyi güzelleştiren kişiliği ile ismi gibi etrafında güller açtıran genç bir kızdır. Gittiği yere, girdiği ortama huzurunu da götüren, küslüğü bitiren, barışçıl ve insancıl bir kişidir. *"Kimse kıramazdı onu. Hatta aramızda atıştığımız olurdu bazen arkadaşlarla, Glstn*

geliyor dedikleri gibi derhal keserdik tartışmayı. Herkesi birbiriyle barıştırandı. Herkesin sırrını tutan." (Eraslan,2017: 111).

Okulun bitmesine yarım dönem kala, yasaklar sebebiyle bir yakınlarının oğlu Arslan'la evlenir. Arslan başarılı bir pilottur ve dönem dönem harekâta gider. Küçük oğulları böbrek hastasıdır, bir süre sonra Glstn'nın başörtüsü sebebiyle hastanede oğluna bakmazlar, onları lojmanda istemezler. Komşuları yüz çevirir, komutanları baskı yapar. Arslan, Glstn ve çocuklarını anne babasının yanına bırakır. Resmi olarak boşanırlarsa da yeterli gelmez, bir süre sonra basit sebeplerle ordudan ihraç edilir. Farklı işlerde çalışır. Glstn'nin yaptığı börekleri satar, tezgâhtarlıktan inşaat bekçiliğine kadar uzanır. En son Ankara'da kiraladıkları bir depoda geri dönüşümle uğraşırlar. Cam şişe, kâğıt ve teneke kutuları istifleyip hırdavatçılara satarlar. Kıt kanaat ancak huzurun ve teslimiyetin eksik olmadığı bir hayatları vardır. T, onları ziyaret eder ve iki odadan ibaret evlerinde çocuklarla birlikte uyur. Bunun hayatının en rahat uykusu olduğunu söyler.

"Hanım hanımcıktı, ağırbaşlıydı. İyi bir eş ve iyi bir anne olmak üzere gönderilmişti sanki dünyaya." (Eraslan,2017c:108).

2.5.2.7.Dry

Derya, Kelkitli. Zümrüt gözlü, hisli bir kızdır. Anaokulu öğretmenliği okur, son sınıftayken çalışmaya başlar. Ayrı şehirlerde okuyan kardeşlerine ve annesine harçlık gönderir. Geçim derdinden evlenmeyi dahi hayal edemez. Ailesine sahip çıkmak, hayatını kazanmak gibi öncelikleri olan, zorlu bir yaşamdan gelen Dry fedakâr bir aile babası gibi nefsinin isteklerini ötelemiş, sorumluluk sahibi bir genç kızdır.

"İsmiyle müsemmaydı Dry. Hepsi de fırtına gibi esen dört babasız kardeşin en büyüğüydü. Kardeşlerinin ve aslında annesinin de annesiydi." (Eraslan,2017c:127).

Çocuklarına çok düşkündür ve onlar için bir öğretmenden fazlasıdır. Başındaki örtü sebebiyle görevden alınır, hapse atılır. T onun için nişanlısından yardım ister. Daha sonra küçük kardeşi Hümeyra'yı da yanına getirtir ve Kız İmam Hatip Lisesine yazdırır. Hayali "Hilal Anaokulu" ismiyle okul açmak ve annesini de

yanına alarak ailesini birleştirmektir. İmam Hatiplere baskın düzenlenip kardeşi de zarar görür. Hayalleri yarıda kalır. Memleketine döner ve orada "Hilal Tuhafiye"yi açar. T, onu ziyarete gittiğinde soruşturması devam etmektedir. Ailesinin hamiliğini yapan Dry için yıkılmak, üzülmek gibi bir seçenek yoktur, geçim derdindedir. Ailesini ve öğrencilerini anaç duygularla kucaklayan, genç yaşta zorluklara göğüs geren Dry'nin kamburu çıkmıştır.

"Henüz yirmi yaşındayken hafifçe öne bükülmeye başlamış omuzlarından hiç şikâyet etmezdi ama… Yıllar içinde bu bükülme yine hiç itiraz etmediği hafif bir kambura dönüşmüştü. Şâyet birkaç dakikalığına herhangi bir sandalyeye oturup şöyle bir kez olsun gönlünce oh diyerek geriye yaslansa, düzeleceğini hayal ettiğim bir fedakarlık anıtıydı sanki omuzlarındaki kabartı…" (Eraslan,2017c:128-129).

2.5.2.8.Blks Skryl

Belkıs Hanım, Çemberlitaş'ta, iki katlı bir binada "Eski Diller Atölyesi"ni çalıştırır. Atölyede Osmanlıca yazma ve okuma, İbranice, Latince, Arapça ve Farsça dersleri verilir. Ebru gibi geleneksel sanatlar icra edilir. T ve arkadaşları hafta sonları soluğu Blks'nin atölyesinde alırlar.

"Mahkum ve reddedilmiş dillerin, yasaklanmış kitapların, mühürlenmiş alfabelerin, yırtılmış varakların, devrilmiş ebru teknelerinin, telleri koparılmış yaylı tamburların, lirlerin, gömülmüş santurların parmak izlerini taşıyordu bu kadın…" (Eraslan,2017c:152).

Blks, başörtülü değildir ancak İknacılar onun peşine de düşmüşlerdir. Blks'ın atölyesi geçmiş ile bağ kuran bir yapıdır. Buradaki etkinliklerden maksat bir nevi geçmişi yaşatmak olduğundan hedeftekilerden biri de Blks'dir. Sessiz, sakin ve kibar bir insandır. Zarafeti, sadeliği ve hissiyatı ile seçkin bir zevk sahibi olduğu anlaşılan Blks ilme ve sanata mütemayildir.

"Altın ya da gümüş mücevher kullanmazdı hiç, en çok ametistti sevdiği. Gözleri de saçları da sevdiği taşın rengine çalardı çoğu kez. Eflatundu belki de onu hep melankolik bulmama sebep… Masallarda gezinirdi küçük ayakları atölyenin ahşap merdivenlerinde…" (Eraslan,2017c:154).

2.5.2.9.Lamia Hala

Lamia Hala, Blks'nin halasıdır. Genç kızlığında ablası Seniha Hanım ile Sakarya'da bir akrabalarına ramazan ziyaretine giderler. Bir gece teravih çıkışı, mahallede yangın çıkar. O esnada Halkevi'nden çıkan gençlerle cami cemaati arasında bir arbede yaşanır. Alevlerin etrafı sardığı gecede Seniha(17) ve Lamia(15) kardeşler kavganın içinde kalır. "Sarı" isimli, feraceli kızlara musallat olan cinin kendisine musallat olduğunu düşünür. O korkuyla sarı alevlere koşullanan Lamia Hanım, bir daha asla gün yüzüne çıkmaz.

Lamia Hala, daha sonra Sakarya'ya gelin giden ablası Seniha'dan ayrılmak istemez, çok ağlar. Onu da Seniha ile birlikte Sakarya'ya gönderirler. Hayatını çiftlik evinde, bahçeye bile inmeden, okuyarak ve ibadetle geçirir. Gazeteleri takip eder. Çalışanlarına okuma yazma öğretir. Yeğenlerine bakar. Etraftaki fakir öğrencileri okutur. Çalışanları kontrol eder, her gün onlarla bir saat vakit geçirir. Talipleri çıksa da tatlı dille geri gönderip evlenmez.

Lamia Hanım'ın annesi küçük kardeşinin doğumunda ölür. 17 yaşında olan Lamia Hanım *"Ben anneciğimin yerine kardeşime bakarım."* deyince bebeği Sakarya'ya getirirler. Lamia'nın büyüttüğü bu kardeşi, Blks'nin babasıdır. Lamia'nın okuttuğu öğrencilere ve kardeşine öğüdü öğrenci okutmasıdır.

Kocaali'de Pervane Köy'de ikamet eden 90 yaşındaki Lamia Hala'yı evinden bir türlü çıkartamazlar. Barajın suları köyü istila edeceğinden bütün köy boşaltılmıştır. Bir tek Lamia Hala kalmıştır. Dışarı çıkmadan yaşayan Lamia Hala'yı ikna edemeyen kaymakam Blks'yi arar. Blks T ve Faruk Hoca'dan rica ederek onlarla beraber halasını İstanbul'a getirir. Gişelerde arabaları durdurulur, Faruk Hoca tutuklanır. Yüzü gözü örtülü şekilde yola çıkarılmış Lamia Hala'nın örtüleri açılır. Sarı'nın geldiğini düşünerek fenalaşan Lamia Hala hastaneye kaldırılır ve kısa süre sonra vefat eder.

Blks'nin babası okuttuğu öğrencilerden öne çıkan zeki bir çocukla Blks'yi evlendirmiştir. Ancak Blks'nin eski eşi dünya hırsına kapılıp çıkarları doğrultusunda hareket eder. Çıkarlarının doğrultusunda hareket eden bu adam, Blks ile Faruk hakkında dedikodular çıkarır. İkisinin hakkında asılsız haberler basına yansır. Blks

ile araştırma görevlisi Faruk Bey yakın arkadaştırlar. Faruk'un dekanı, Blks'nin eski eşidir. Faruk'la da ayrıca uğraşır. Faruk'un odası basılmış, bulunan Arapça ve Farsça gramer kitapları sebebiyle hakkında soruşturma başlatılmıştır. Faruk aynı zamanda bir gazetede yazılar yazmaktadır. Blks'nin ise çekişmelere, mücadeleye gücü yoktur. Eski eşi zaten ağır bir darbe almıştır. Blks, gittikçe halasına benzeyerek içine ve eve kapanır.

Faruk, gazetede çalıştığı için, ondan Blks ile mülakat gerçekleştirmesini isterler. Blks'nin yıpranmış ve içine kapanmış kişiliğine daha fazla zarar getirmemek için Faruk Bey bunu kabul etmez. Öte yandan Blks'nin anneannesi Zeynep Hanım'dan kalan bir el yazma *"Leyla vü Mecnun"* divanı vardır. Belkıs'ın mirasyedi kuzeni Rıfat, bunu ele geçirir, el yazma eski bir Kur'an-ı Kerim diyerek bir müzayedede satmak ister. Faruk buna engel olur. Zeynep Hanım'ın eski Kur'an-ı Kerim'in içine diktiği *"Leyla vü Mecnun"*u T'ye emanet eder. Böylelikle Blks'nin gönlünü de kazanmak niyetindedir.

2.5.2.10.Zeynep Hanım

Zeynep Hanım, Blks'nin anneannesidir. Feridun Bey, Zeynep Hanım'ın eski nişanlısıdır. Kafkasya Cephasi'ne çıkmadan evvel Zeynep Hanım'a el yazması bir *Leyla vü Mecnun* risalesi verir. Feridun Bey bir daha geri dönmez.

Zeynep Hanım, eski harflere savaş açıldığı bir zamanda bu risaleyi el yazma bir *Kur'an-ı Kerim*'in içine diker. Eve teftişe gelenler sekiz adet *Kur'an-ı Kerim* tespit etmiş, Zeynep Hanım'a *"Bir eve sekiz Kur'an çok değil mi? Bir tanesini seç, gerisini imha edelim"* derler. Hafız olan Zeynep Hanım, *Kur'anları* içi sızlayarak teslim eder. Risalenin bulunduğu *Kur'an*'ı seçmiştir. Onu Blks'ye bırakmıştır. Ayrıca Zeynep Hanım'ın aktarımıyla Blks'den dinleyen Faruk Hoca'nın günlüğünde yazdığına göre eski kitapların yakılması, dumanları günlerce sürmüştür.

Faruk Bey sonu gelmeyen soruşturmalarla içeri atılmıştır. El yazma *Kur'an* ve divanı günlüğünün içine yerleştirmiştir. Günlüğünü T'ye gönderir. T,Viyana'ya giden uçakta Faruk Bey'in günlüğünü okur. Blks'nin kayıp el yazması divanına da emanetçi olmuştur. Faruk Bey, eseri müzayedede satılıp imha edilmekten kurtarmış,

"Yasaklı Kitap" adıyla "Kıtmir"in bekçiliğine emanet emiştir. T, Viyana'da yaşadıklarını ve arkadaşlarını anlattığı *"Saklı Kitap*"ı yazar.

"*Saklı Kitap"* ismi birden fazla anlama gelecek şekilde kullanılmıştır. T'nin eserin muhtelif yerlerinde *"her çocuğun içinde saklı olan kitap"* şeklinde bahsettiği "*Saklı Kitap*" kişinin yaradılışı, özü, çocukluktaki saflığı ve bunu muhafaza edişidir. *Saklı Kitap* insanın özü, yaratılışın sırrıdır. Bu özü muhafaza eden "Yedi Uyurlar"ın ve sadık "Kıtmir"lerin her dönemde var olduğu, T'nin hikâyesiyle verilir.

"Saklı Kitap", bir dönem yasaklı olarak değerlendirilen ve geçmişle bağı koparmak adına imha edilen, geçmişe dair her türlü kitabı da ifade eder. Bir saklı kitap da Zeynep Hanım'ın Kur'an'ın içine sakladığı, eski nişanlısından kalma "*Leyla vü Mecnun"* divanıdır. Buradaki *"Saklı Kitap"*, Türk Milleti'nin manevi hazinesinden bir damladır ve onu bir müddet için Blks koruyacaktır.

"*Saklı Kitap"*, bir dönem "Bir eve bu kadarı fazla, bir tane yeter" denilerek toplatılan *Kur'an-ı Kerim*'dir. Romanda *Kur'an-ı Kerim*'lerin toplanmasına karşılık onu muhafaza eden hafızların varlığının iması Blks'nin anneannesi Zeynep Hanım'ın hikâyesi ile verilir.

Bunların dışında Mhdvrn'in şahsında eğitim ve çalışma hakkı kısıtlanan, çareyi beyin göçünde bulan başörtülü kadınların serüveni kaleme alınmıştır. Ailesinin hamiliğini yapan ve kız kardeşini okutmak için çabalayan Dry'ninhikâyesi ile imam hatip öğrencilerinin mağduriyetlerine değinilir. Sryy, bir milletin yıldız gibi parlak geleceğini simgeleyen, hapislerde çürütülen cevheridir. Shrysf ve Mcd, başörtü davasının şehitleridir.

2.6.*AİŞE*

2.6.1.Roman Hakkında

Saklı Kitap'ta olduğu gibi, *Aişe* romanında da kahraman-anlatıcı vardır. Eraslan bu eserinde ayrıca bir kurguya gitmemiş, o dönemin bilgilerini Hz. Aişe'nin perspektifinden roman formunda okura sunmuştur.

Roman "Aişe'nin Beş Vakti" iç başlığı ile başlar. "Hayatımın Sabah Vakti" bölümünde çocukluğu ve ailesi anlatılır. Hz. Aişe, Teymoğulları sülalesinden gelen Hz. Ebûbekir ile Ümmü Ruman'ın kızıdır. Anne-babası, ablası, ağabeyi, babaanne ve dedesi ile birlikte yaşar. Teymoğulları kumaş ticareti ile uğraşan saygın bir ailedir. Ebûbekir, ticaret için gittiğinde ÜmmüRuman da, kızlar da onun yollarını gözler. Babanın eve dönüşü neşe ve mutluluk getirir. Aişe; titiz bir anne, çok hamarat bir abla himayesinde büyüse de ev işlerinden çok oyun oynamayı, hikâye dinlemeyi, şiiri sever.

"Hayatımın Öğlen Vakti" bölümünde İslam'ın yayılması ve bunun karşısında Mekke'nin tavrı ele alınır. Bazı sahabelerin Müslüman oluşları, Ebubekir'in inanan köleleri para karşılığında sahiplerinden alıp azat etmesi üzerinde durulur. Bu durum Mekke'nin ileri gelenleri ile Ebûbekir'in arasının açılmasına sebep olur. Ailecek endişeli günler geçirirler. Evleri müminlerin girip çıktığı bir yer olur. En itibarlı misafirleri ise Allah Resulü'dür. İlk eşi Hz. Hatice'nin ölümü üzerine Hz. Muhammed, Aişe'ye talip olur. Aişe'nin Mekke'nin küçük yaşta söz kesme geleneğine uygun olarak yapılmış bir nişanı vardır. Karşı taraf, Ebubekir ve ailesinin Müslüman olması üzerine nişanı bozar. Böylelikle Aişe ile Muhammed, nişanlanırlar. Müslümanlara uygulanan boykot sebebiyle zorlu geçen üç senenin ardından, Ebubekir Hz. Muhammed'e hicrette eşlik eder. Ebûbekir'in ailesi ise bir süre daha Mekke'de kalır. Boykot yıllarında ellerinde avuçlarında olanı infak eden Aişe ve ailesi birtakım sıkıntılarla yüz yüze gelir. Aişe nişanlısına duyduğu derin özlemin de etkisiyle yataklara düşer. Büyükanne ve büyükbabası başından ayrılmaz. Daha sonra gelen haberle onlara da hicret yolu görünür.

"Hayatımın İkindi Vakti" başlığında Aişe'nin Hz. Muhammed ile evliliğinden manzaralar sunulur. Birbirlerine yaklaşımları, hitapları, ibadetleri, yaşam tarzları ve aile ilişkilerine genişçe yer verilir. Diğer taraftan Bedir, Uhud, Hendek gibi İslam'ın ilk savaşlarındasahabelerin menkıbe ve kahramanlıkları ile Medine'deki yaşam tasvir edilir. Aişe'nin Peygamber'in diğer eşleri ile ilişkisine, eşini kıskanmasına, yer yer eşler arası rekabete değinilir. Aişe, zaman zaman seferlerde Hz. Peygamber'e eşlik eder. Savaşlarda cephe ardında ekmek yapımı ve yaralıların bakımında görev alır. Bir seferde düşürdüğü gerdanlığını ararken kervanı kaçırır. Arkadan gelen bir sahabe ile Medine'ye döner. İfk hadisesi[2] olarak bilinen bu olayda Aişe'ye iftira atılır. Aişe hastalanır, uzun süre yatağından çıkamaz duruma gelir. Ailesinin yanına gider. Masumiyeti ayetle desteklenince evine döner. Başka bir seferde teyemmüm emrinin inmesine vesile olan kadın da yine Aişe'dir.

"Hayatımın Akşam Vakti" bölümünde Hz. Peygamber'in eşleri ve birbirleriyle ilişkilerine uzunca yer verilir. Bütün eşler arasında Aişe'nin yeri, ayrıcalıkları vurgulanır. Eşlerin ganimetlerden daha fazla pay istemesi üzerine gerçekleşen "İla Hadisesi"[3] (Peygamber'in eşlerine küsmesi) konu edilir. Veda Haccı ve Veda Hutbesi, Peygamber'in hastalığı, Aişe'nin odasında geçirdiği son günleri ve Aişe'nin kucağında ölümü ile bölüm sona erer.

Son bölüm "Hayatımın Yatsı Vakti"nde Aişe'nin ilmi, dini anlatma ve fetva verme konumu üzerinde durulmuştur. Halife Osman'ın öldürülmesi üzerine katillerin acilen yakalanmasını isteyen bir grup Hz. Ali'ye muhalefet eder. O sırada hacca gitmiş olan Aişe Annemiz'in etrafında toplanıp işin iç yüzünü gizleyerek Aişe'nin desteğini sağlarlar. Aişe, tepkiler büyüyünce durumun çığırından çıkarıldığını anlasa da geri dönmesine imkân kalmamıştır. Müminler, gayrimüslimlere karşı omuz

[2]İfk, "iftira, en kötü ve en çirkin yalan" demektir. Mustalik Gazvesi'ne Hz. Peygamber, eşi Hz. Aişe'yi de götürür. Dönüş yolunda konakladıklarında Hz. Aişe, kız kardeşinden ödünç aldığı kolyeyi düşürdüğünü fark eder ve onu aramaya gider. Bu sırada ordu hareket eder ve Hz. Aişe orada kalır. Nasıl olsa fark ederler, diye üşünerek bir süre orada bekler. Ordunun artçılarından Safvan b.Muattal es-Sülemi kamp yerini kontrol ederken onu görüp devesine bindirir. Safvan kendisi yaya olduğu için ancak mola yerinde kafileye ulaşırlar. Bunu gören bazı kötü niyetli kişiler Hz. Aişe'ye iftira atarlar. Medine bu dedikoduyla çalkalanır. Hz. Aişe bunuduyduğunda babasının evine gider. Hastalanıp yatağa düşer. Bir süre sonra onun temizliğine dair ayet iner. (en-Nur, 11-20.) (TDV,2020:253-254)

[3] bk. "Sibel Eraslan'ın Roman ve Hikayelerinde Kadın Kahramanlar", s.96-97.

omuza savaşan sahabeler arasındaki çatışmada hevdeci[4] delik deşik edilen Aişe Annemiz'i kurtaran, ona kol kanat geren Emirelmüminîn Ali olur. Bu olay, Aişe'nin en büyük pişmanlığıdır.

Mütevazı yaşamına, Hz. Peygamber'in ölümünden sonra da aynı şekilde devam eden Aişe Annemiz, bütün enerjisini Kur'an ve sünneti anlatmak için kullanır.

"Aişe", yaşanmış olaylar çerçevesinde yazılmış olup siyer formatında bir eserdir. Onu roman kılan, Aişe'nin gözünden anlatılmış olmasıdır. Odakta Aişe'nin Peygamber Efendimiz ve diğer eşleri, müminler açısından yeri, yaşantısı üzerinde durulurken zeminde Peygamber'in hayatı, yaşam tarzı, sahabelerin kahramanlıkları, zamanın Mekke ve Medine'sinin yaşamı vardır. *Aişe* romanı, *Çöl/Deniz* romanının devamı olarak nitelendirilebilir; birlikte iki ciltlik siyer kitabı özelliği gösterirler.

2.6.2.2.Romanda Geçen Kadın Kahramanlar

2.6.2.1.Aişe

Aişe'nin eserde öne çıkan özellikleri zekâsı ve ilmidir. Fiziksel özellikleri bilinmezken zayıf bünyesi ve kırmızı yanaklarından söz edilir. Kırmızı yanaklı olduğundan "Hümeyra" lakabını almıştır.

"Hümeyra… Beyaz tenli, yanakları kırmızı kız çocuklarına takılırdı bu lakap. Ahmerden gelirdi suyu, hamraya kadar çıkardı tepesi Hümeyra kelimesinin… Beyaz, pembe, kırmızı, kızıl… Bunlar benim çocukluk renklerimdi." (Eraslan,2020c:29).

Aişe, oldukça titiz bir anne ve kendisinden on altı yaş büyük çok hamarat bir ablaya sahiptir. Onların himayesinde yetişse de bu alandaki tedrisattan geçmez, ev işlerinde kendisine pek sıra gelmez. Annesi Aişe'ye daha ağırbaşlı olma, herkese çok soru sormama, daha düzenli olma konusunda uyarılarda bulunur. Sokağa çıkmayı, oyun oynamayı çok seven neşeli bir çocuktur. Aişe'nin neşesi; sevinen, gülen, yarışan, küsen çocuksu tarafı hayatı boyunca devam etmiştir. Evin küçüğü

[4] Devenin sırtına konan, kadınlara mahsus, üstü kubbeli bir çeşit sepet, mahfe (Ayverdi,2011:500). Bu sözcük, Aişe kitabında "hedvec" olarak geçer(bk. s.340).

olması sebebiyle babası, dedesi ve büyükannesinin de ilgisini fazlasıyla hissetmiş; becerikli kadınların arasında nazlanarak büyümüştür.

"Aişe hiç büyümeyecek ki… derdi hemen annem.

Sabah uyanır uyanmaz arkadaşlarıyla oynamaya gitmek ister, kan ter içinde gün boyu koşar da bir lokma ekmek atmaz ağzına, onun yaşındakiler çoktan ip büküp yün eğirmeye başladılarsa da o illaki deve dövüşlerini seyretmeye gider ağabeyiyle… " (Eraslan,2020c:17).

Oyun oynamayı seven, çocuksu ve neşeli yanı ağır basan Aişe evinin hanımı olduğunda dahi bu yönünü bırakmaz. Yağmur damlaları bile çocukluğuna geri dönmesine yetecektir: *"Evin içinde küçük bir kıza dönmüştüm parmak uçlarına basa basa, minik minik yağan şu yağmurun sesiyle."* (Eraslan,2020c:180).

Aişe, az yemek yiyen, zayıf bünyeli, düzeni bozulduğunda hastalanan, narin bir yapıdadır. Çocukluğunda ailesi beslenmesine dikkat eder, bu konuda ellerinden geleni yapar. İştahsız bir çocuk olduğu için ofrada onu babası ile dedesinin arasına oturturlar. Nişanlısı Hz. Muhammed'in hicreti ve uzaklık Aişe'yi yataklara düşürür. Hicret ettiğinde ise Medine'nin havası dokunur ve yine hastalanır. İyice zayıflar ve saçları dökülür. İfk hadisesinde de çok üzülen Aişe uzun süre hasta yatmıştır. Zayıf bedeni değişimler karşısında yemeden içmeden kesilir ve bir hastalığa duçâr olur.

"Yemeden içmeden kesilmiştim. Zaten zayıf olan bünyem hasretle, merakla titreşirken adeta şeffaf kelebek kanatlarına çevirmişti felek elimi ayağımı… Bu bekleyiş günlerinin bazılarında ayağa kalkacak, adım atacak takatim bile kesilirdi. Böyle vakitlerde büyük annemin baş ucumda nöbet tuttuğunu, gözleri görmez bir ihtiyar olan dedemin iki büklüm haliyle asasına yaslana yaslana bana süt getirdiğini görünce, üzüntüm daha da katlanırdı…" (Eraslan,2020c:95).

Zayıf ve narin yapısı, onu ev işlerinde dahi yorgun düşürür. Aişe'nin ev işleriyle arası genç kızlık zamanlarında da evliliğinde de pekiyi olmamıştır. Özellikle yemek yapma konusunda sıkıntılar yaşamıştır. Yemek yapmayı sanat olarak değerlendirir. Kendisi için ise *"Yemek yapmak benim için aşılması güç bir dünyalık sınav…"* der (Eraslan,2020c:139). Peygamber'in eşlerinden aşçılıkta çok başarılı olanların olması, Aişe'yi bu konuda zorlar.

"Kendiişlerimi kendim yapmak zorundaydım odacığımda. El değirmenimde un öğütür, hamur yoğururken bazen yorgunluktan uyuyakalırdım da komşunun eve giriveren keçisi, hamurumu çalardı…"(Eraslan,2020c:139).

Aişe, saygın, söze ve şiire çok kıymet verilen bir ailede büyümüştür. Ticaret seferi dönüşlerinde babasının anlattığı hikâyeler, dedesinden dinlediği masallar, evlerine gelen itibarlı kimse ve şairlerin arasında okunan şiirlerle kendisinde konuşma adabına dair bir alt yapı oluşmuştur. Birden fazla yerde Aişe'nin bu özelliği ele alınır (Eraslan, 2020c: 27-28). Merak duygusu, büyükleriyle, evlerini doldurup taşıran itibarlı misafirlerle kurduğu iletişim onun yetişmesinde önemli rol oynamıştır.

"Ben, şiirler kızıydım. Böyle büyütmüştü beni çocukluk evimin büyükleri…

Daha sonrasında, ashabın en fasih konuşanı olduysam bundandır. Böyle söylerdi dinleyenler…"(Eraslan,2020c:121).

Hz. Peygamber Aişe'nin donanımı ile yakından ilgilenmiş, bir öğretmen gibi onu işlemiştir. Anlayışı ve zekâsı ile belli bir seviyesi olan Aişe'yi öğrenme ve öğretme konusunda teşvik etmiştir.

"Bir şeyi tam olarak öğreninceye kadar sormak adetimdi. Çünkü 'Güzel soru sormak ilmin yarısıdır' diyerek, tüm ashabı ve özellikle ev halkından beni, sormaya ve öğrenmeye teşvik ederdi Allah Resulu…" (Eraslan,2020c: 120).

Hz. Peygamber buna karşılık bazı konularda Aişe'yi yarışma hırsı ve dünya malına karşı uyarır. Ona ikaz ve hatırlatmalarda bulunarak dizginler: *"Benim yarışçı mizacımı bildiği ve çok çocuksu bulduğu için bazen kendisi de tatlı karşılıklarla katılır, çoğu kez de bunun bir nevi hırsa dönüşmemesi konusunda güzel ikazlarda bulunurdu."* (Eraslan,2020c:150).

Aişe, on sekiz yaşında iken elli iki yaşındaki Hz. Peygamber ile evlenir. Eşine yoğun duygularla bağlıdır, onu diğer eşlerinden çok kıskanır. Bazen baştan ayağa elbisesine bürünerek takip eder, kimi zaman kendini tanınmaz hale getirerek diğer eşleri gözlemeye çıkar. Diğer eşlerin sırası olduğunda, onu yanına çağırmak için çareler düşünür, küçük oyunlar çevirir. Hz. Peygamber ile kadınlara has duygusallıkla söyleşir, şakalaşır. Eşiyle bazen küser bazen de aralarında yarışlar

yaparlardı. Aralarındaki anlaşmazlıklar, sıkıntılar dünyaya ait istekler ve diğer eşler konusunda zuhur etmiştir.

"Bense, yanındayken bile özlerdim. Yanında uyurken bile katlanamazdım onsuzluğa, sakınırdım onu kendi gözümden, gözlerim kapalıyken bile gözlerdim, nefes alışverişlerini bile tek tek sayardım.

Ben ona hiç alışamadım.

Her seferinde ilk kez görüyormuşum gibi çarpıldığım bir rüzgar eser ondan…

İçimde durmak bilmeyen depreme durduran dağımdı o benim." (Eraslan,2020c:111).

Aişe, Medine dönemindeki eşler arasında ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Peygamber'e kadınlarından bir tek Aişe'nin yanında iken vahiy gelmiştir. Cebrail'i Hz. Dıhye kılığında gören tek kadındır(Kendisinden başka görenler ise Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'dir.) (Eraslan,2020c: 239). Hz. Ali, Aişe'den*"Resulullah'ın Habîbesi"* diye bahseder(s.188). Elçileri Aişe'nin yanında kabul eder. Son günlerini Aişe'nin odasında geçirir, Aişe'nin kollarında son nefesini verir ve Aişe'nin odasına defnedilir. Bunların dışında Aişe, ifk hadisesinde iffetine ayet inmiş ve teyemmüme vesile olmuş kadındır.

"Allah beni iki kere ayetleri aracılığı ile desteklemiştir…

Hem iffetim hem de suyun olmadığı yerde su yerine geçecek toprağın temizliğiyle...

Namuslu bir kadının şerefiyle toprağın tertemizliği arasındaki bağdır Aişe'nin kaderi…

Aişe, iki kere temizlenendir ki onun iffeti, toprağın da iffeti gibidir…"(Eraslan,2020c: 231).

Hz. Peygamber'in eşleri ve sahabeler arasında Aişe zekâsı ve ilmi ile öne çıkar. Peygamber'den öğrendiklerini diğer kadınlara anlatmada en önemli rol Aişe'nindir. Peygamber'in ölümünden sonra fetva veren bir konumu haizdir. Resulullah'ın sözüyle romanda ilim konusunda Hz. Meryem ve Hz. Asiye ile birlikte Hz. Aişe'nin erkeklerle yarışan bir konumda olduğu anlatılır. Eski dönemlerde kadının sosyal hayattaki yeri düşünüldüğünde bu mukayese önem kazanır. Kadınlar

arasındaki yeri ise Peygamber tarafından tiridin yemekler arasındaki yerine benzetilir (Eraslan, 2020c:139, 237).

"Babam Ebubekir ve diğer halifelerin zamanında bağımsız olarak fetva verecek kadar ilmim vardı. Fetva konusunda bana gelen bazılarını Emirelmüminin Ali'ye gönderdiğim de olurdu, sonra bakardım ki o kişiyi bana yeniden yollamış…

İlmim Resulullah sayesindedir. Benim öğretmenim o idi…" (Eraslan,2020c;121).

2.6.2.2.Ümmü Ruman(Zeynep b.Amir)

Hz. Ebûbekir'in ikinci eşi, Hz. Aişe'nin annesidir. Hz. Ebûbekir'in ilk evliliğinden olan kızı Esma ile uyum içinde olup çok iyi anlaşırlar. Annesi Aişe'nin ev işlerinden uzak, oyuna düşkün oluşunu eleştirir. Ebubekir'den önce Abdullah İbn-i Haris el-Ezdi ile evlenmiştir. Ümmü Ruman; disiplinli, titiz, Arap geleneklerine riayet eden, ailesinin itibarını korumak için çırpınan düşünceli bir kadındır. Çevresine karşı tedbirli davranır, çocuklarının terbiyesini önemser. Eşinin sefer dönüşünde anlattıklarını, sırlarını saklar, bunun için çocuklarına da tembihlerde bulunur.

"Bildim bileli her işini düzenle yürüten, tertibini en çileli günlerinde bile elden bırakmayan mükemmel bir kadın… Hele söz konusu, evimize gelen bir misafirse, hele gelen kişi Allah'ın Resulü ise… Varın gerisini siz hesap edin. Yine benim bir türlü büyümeyişimden, artık koca kız oluşumdan, hala arkadaşlarımla oyun oynayışımdan etrafı tertipli düzenli tutmayışımdan yakınıyor" (Eraslan,2020c:63).

2.6.2.3.Esma

Hz.Aişe'nin ablası, Hz. Ebûbekir'in ilk evliliğinden olan kızıdır. Annesi Kuteyle'dir. Aişe'den 16 yaş büyüktür. Esma, zeki ve hamarat bir kızıdır. Evi çekip çevirmede oldukça maharetlidir. İnce bir anlayışa sahip olup olgun ve ağırbaşlıdır.

"Ondaki anaç cevher benim için hep imrenilecek bir yol ve baht açıklığı olmuştur…

İnce anlayışın, mükemmelliğin, nezaketin, ağırbaşlılığın timsali olarak onu hep sabretmesiyle de hatırlarım ben… Dünyanın en yakıcı ateş fırınına sürülse alevlerin içinden sapasağlam çıkacak, ayarı emsalsiz derecede yüksek bir altın sikkesiydi ablam Esma…" (Eraslan,2020c:25).

Esma'nın hamaratlığı ile Aişe'nin ev işleriyle olan mesafesi mukayese konusu olmuştur. Anne, bu noktada Aişe'yi korumaktan uzak, Esma'ya yakın bir duruş sergiler.

"Kendimi bildim bileli annemin sıkı terbiyesi altında, insanlara çok soru sormamam, sessiz sakin ve ablam Esma gibi olgun bir küçük hanımefendi olmam konusunda uyarıldığım için…" (Eraslan,2020c:16).

Esma, Aişe'nin her zaman yanında ve destekçisi olmuştur. Küçükken onunla ilgilenmiş, büyüdüğünde de elini üzerinden çekmemiş, ona hediyeler getirmiştir. İfk hadisesinde Aişe'nin kaybettiği gerdanlığı da Esma hediye etmiştir. Hamaratlığı, işbilirliği, anaçlığı ile Aişe'nin hayatını kolaylaştıran bir kadındır.

"O, yalnızca küçük kardeşi beni değil, hepimizi tek tek merak edendi. Uyuyanların üzerini hafifçe örter, su kırbalarını asla boş tutmaz, bağlanması gerekeni bağlar, çözülmesi gerekeni serbest bırakır, örtülmesi gerekeni özenle örtüp salıverilmesi gerekeni asla geciktirmezdi. Tüm bunları sessizce yaparken asla öne çıkmaz, mükemmel bir vezir gibi hepimize nezaret ederdi. O kadar ince düşünceli bir refakatçi daha tanımadım ömrümde…" (Eraslan,2020c:26).

Babası Hz. Ebûbekir, Hz. Muhammed'e hicrette eşlik edeceği zaman Esma, yol hazırlığı yapar. Zaman daralıp da paketleri bağlayacak bir ip bulamadığında kuşağını ikiye bölerek kullanır. Bu hareketiyle Peygamber'i ziyadesiyle memnun eder.

"Hazırladığımız dengi bağlayacak urganı bulamıyorduk bir türlü… Esma o telaş içinde belindeki kuşağı çözüp ikiye kesmiş, hazırladığı denkleri bağlayıvermişti… Resulullah'ın çok hoşuna gitmişti bu el çabukluğu, bu maharet… Tebessümle Esma'ya bakarak, 'İki Kuşak Sahibi' demişti… Zatü'l-Nikateyn, bebek bekleyen ablam Esma'nın unvanı olacaktı bundan sonrasında…" (Eraslan,2020c:84).

Esma, Haticetü'l-Kübra'nın yeğeni Zübeyr b.Avvam ile evlidir. Hicret esnasında hamiledir ve Medine'ye yaklaştıklarında yolda doğum yapar. Bebeği

Medine'ye vardıklarında Resulullah'a verirler. Peygamber ona Abdullah ismini koyar. Hz. Aişe, künyesi olmadığından yakındığında Allah Resulü, Senin künyen yeğenin Abdullah'tandır, der.

2.6.2.4.Zeynep

Hz. Muhammed'in büyük kızıdır. Hz. Rukayye, Hz. Fatıma romanda isim olarak geçer. Bedir Savaşı bahsinde ise Zeynep, kocası Ebu'l-As'ınesir düşmesi acıklı hayatı ile yerini alır. Bedir'de müşrikler arasında olan Ebu'l-As esir düşünce Zeynep, annesi Hatice'den yadigâr gerdanlığı fidye olarak gönderir. Gerdanlık Hz. Muhammed'in eline geçtiğinde çok mahzun olur, esiri bırakıp gerdanlığı da sahibine telim etmeyi önerir. Bu önerisi sahabe tarafından kabul görür.

Ebu'l-As, Medine'de gördüğü güzel muameleden sonra Zeynep'in babasına kavuşmasına, Medine'ye hicretine izin verir. Medine yolunda ve hamile olan Zeynep'in yoluna çıkan müşrikler onu devesinden düşürürler. Bebeğini kaybeden Zeynep, Medine'ye vasıl olduktan kısa bir süre sonra da vefat eder.

2.6.2.5.Ezvâc-ı Tahirât

Ezvâc-ı Tahirât, Hz. Peygamber'in temiz eşleri için kullanılan bir tamlamadır. *Aişe* romanında Hz. Peygamber'in eşlerine de bir bölüm ayrılmış ve onlarla ilgili kısa kısa bilgiler verilmiştir. Eşler arasındaki kıskançlıklara, şakalaşmalara ve nihayetinde birbirlerine olan saygı ve yakınlıklarına da değinilmiştir. Aişe, diğer eşleri *"arkadaşlarım, yoldaşlarım"* hitaplarıyla aktarır.

Hz. Aişe perspektifiyle sunulan romanda Hz. Hatice, Hz. Peygamber'in gözbebeği olarak nitelendirilir. Diğer eşlerin arasında onun ağırlığına vurgu yapar. Aişe, Peygamber'le Hz. Hatice'nin vefatından sonra evlenmiştir ancak Aişe'nin en ziyade imrendiği, kıskandığı Hatice'dir.

Hz. Aişe, Hz. Peygamber'i diğer eşlerinden kıskanmış, zaman zaman onunla daha fazla vakit geçirmek için küçük oyunlar tertip etmiştir. Bir sefer esnasında Hz. Hafsa'nın sırası iken ona develerini değiştirmeyi teklif etmiş, Hafsa da kabul

etmiştir. Hz. Peygamber ise Aişe'ye bir şey sormak istediğinden onun devesine yönelmiş, Hafsa olduğunu görünce onunla vakit geçirmiştir. Aişe yaptığına çok pişman olmuş, çok üzülmüştür.

Bir savaşta esir düşen Yahudi Nadiroğullarının reisinin kızı Safiyye'yi Hz. Peygamber nikâhına alır. Herkes Safiyye'nin güzelliğinden ve zekâsından bahsetmektedir. Aişe tepeden tırnağa örtünerek ve kimliğini gizleyerek onu görmeye gider. Gerçekten de söyledikleri gibidir ve Aişe'nin içi kan ağlar. Dönerken Hz. Peygamber arkadan Aişe'yi görür ve tanır. Ona *"Safiyye'yi nasıl buldun?"*diye sorar. Aişe ise; *hiç de güzel değil, hiç de zeki değil, nihayetinde bir Yahudi kızı*; gibi cevaplarla kıskandığını belli eder.

Eşler arasında Aişe'nin en ziyade yakın olduğu Hafsa binti Ömer'dir. Hafsa ile sırdaştırlar. Hz. Hafsa çok iyi yetiştirilmiş ve okuma yazma bilen, zeki bir kadındır. Bir gün Hz. Safiyye gösterişli bir kıyafet giymiştir. Bunu gören Aişe ile Hafsa, Resulullah'ın böyle dünya nimetlerinden yüz çevirdiğini bildiklerinden, *"Deccal çıkmış!"* diyerek Safiyye'yi korkuturlar ve hurma dallarıyla örtülü bir mahzene saklarlar. Gülüşürlerken gelen Hz. Peygamber durumu anlar ve Safiyye'yi bulunduğu yerden çıkararak üstünü başını temizler.

Zeynep binti Cahş, Safiyye'ye kızdığı bir anda onun Yahudi kızı olduğunu ima eden sözler sarf eder. Bu sebeple Hz. Peygamber bir süre onunla konuşmaz. Zeynep Annemiz, bu duruma çok üzülür ve Aişe'yi aracı yaparak onunla barışır. Karşılığında kendi gecesini Aişe'ye verir. Yine Hz. Zeynep akrabalarının hediye ettiği baldan Hz. Muhammed'e bal şerbeti ikram eder. Peygamber böylelikle onun yanında fazladan vakit geçirmiş olur. Bu durum diğer eşler arasında kıskanmalara, söylenmelere sebep olur. Bu konuda Hz. Peygamber'i uyarırlar. İfk hadisesinde laf çıkaranlardan biri kız kardeşi Hanne olduğu halde Zeynep binti Cahş da Aişe'nin masumiyetini ve hayırlı bir kadın olduğunu, doğrudan ayrılmadığını söyler.

Sevde binti Zem'a, Hz. Hatice'nin vefatından sonra evlenir Hz. Peygamber'le. Onun evlatlarına, evine kol kanat gerer. Hz. Aişe ile aralarında epey yaş farkı vardır. Yaşlılığında eve kapanır ve vaktini ibadetle geçirirken kendi gecesini de Hz. Aişe'ye verir.

Hz. Peygamber elçileri, hediyeleri daha çok Hz. Aişe'nin odasında kabul ettiğinden diğer eşler bu durumu kıskanırlar. En sonunda Ümmü Seleme önderliğinde toplanıp bir karar alırlar. Hz. Fatıma'yı aracı koyup durumdan rahatsızlıklarını dile getirirler. Hz. Peygamber Aişe'yi kastederek "*Benim sevdiğimi sen de sev Fatıma!"* sözüyle niyetini belli eder, bundan tam anlamıyla vazgeçmez. Fatıma'yı ikinci kez göndermek istediklerinde Fatıma reddeder. Daha sonra Hz. Peygamber bu işleri Elçiler Odası'nda görmeye başlar.

Hz. Peygamber, dünya nimetlerine oldukça mesafelidir, dünya malını odalarının eşiğinden içeri sokmaz. Bazen aylarca evinde ocak yanmaz. Yemek piştiğinde ise Suffa ehlinden ayrı yemez. Eşleri zaman zaman bu durumdan sızlanırlar, ganimetler arttığında kendilerine daha fazla pay isterler. Bu durumla baş edemeyen Hz. Peygamber, eşleriyle konuşmayacağına dair yemin ederek bir ay boyunca hazine odasında kalır. Sonrasında eşlerine isterlerse onları boşayabileceğini, isterlerse onunla bu hayata razı olup Allah'ın rızası için çalışmalarını söyler. (İla Hadisesi)

Hz. Aişe, Hz. Muhammed'e, yanındayken vahiy gelen tek kadındır. Hz. Ali, ondan *"Resulullah'ın Habîbesi"* olarak bahseder. Diğer eşlerin de Aişe'nin konumuna imrendiğinden bahsedilir. Hz. Muhammed, hastalığını ve son günlerini Aişe'nin odasında geçirir, Aişe'nin kucağında son nefesini verir.

Zaman zaman kıskançlık ve anlaşmazlıklar vukua gelse de onlar "Ezvac-ı Tahirat"tır, hakkı gözetmeyi ve uzlaşmayı bilirler. Allah'ın rızası ve Resulullah'ın sevgisini her şeyin üstünde tutarlar. Ezvâc-ı Tahirât, dünyaya meyletmeme, çok ibadet etme, cömertlik, infak ve iffet gibi vasıflarıyla öne çıkar. Ayette bildirildiği üzere Hz. Peygamber'in ölümünden sonra "Müminlerin Anneleri" vasfıyla ümmeti bilgilendirmeye önem verip hayatlarını tesettüre riayet ederek ve ibadetle geçirirler.

Romanda bunların dışında kadınların sosyal hayata katılmasının izlerini de okuruz. Kadınlar Aişe'ye ve Hz. Peygamber'e gelerek bilmediklerini danışır, savaşlarda cephe gerisinde aktif bir rol alırlar.

2.7.*Hz. Hacer ZEMZEM'in ANNESİ*

2.7.1.Roman Hakkında

Zemzem'in Annesi, Hz. İbrahim'in ikinci eşi Hz. Hacer'in hayatı etrafında kurgulanmış bir romandır. Roman, Hacer'in esir alınış ve Mısır'a getirilişi ile başlar. Hacer çöl vahalarında kurulmuş bir köyün emirinin kızıdır. Onlara "Çöl Mirleri" derler. Büyükbabası vahalar arasındaki çatışmalara son verip barışı temin etmiş ve liderliği ele geçirmiş bir mirdir. Vaha köylerinin başındaki prenslerin emiri olmuştur. Sanaa oğullarındandırlar. Kuzey ülkesinin komutanları burada bir kıyım gerçekleştirir ve Çöl Mirleri'nden, bu aileden tek hayatta kalan kişi Prenses Hacer'dir.

Hacer diğer esirlerle birlikte "Esirler Sandalı"na bindirilerek Kuzey Ülkesi'nedoğru yola çıkarılır. Mısır'dan -Hacer'in, Çöl Mirlerinin diliyle- Kuzey Ülkesi olarak bahsedilir. Çeşitli eziyetlerle geçen üç gün üç gecelik yolun sonunda bir mahzene atılırlar. Birkaç günlük mahzen macerasından sonra ise esirler ayrılarak çeşitli yerlere gönderilir. Genç kız esirler, esir kızlardan sorumlu Hazyereç'e gönderilirler. Hazyereç esir kızların yetiştirildiği esirler okuluna bakar. Bu kızların bir kısmı giydirilip süslenip Kral'a sunulacaktır. Prenses olması sebebiyle Hacer de bunların içindedir. Hazyerec hamam için hazırlanan kölelerin sırtına esaret mührünü basar. Prenses Hacer'in sağ omzunda nilüfer yaprağı şeklindeki doğum lekesini andıran mührü görünce beyninden vurulmuşa döner. Diğer kızları göndererek onunla özel konuşur. Aynı mühür Hazyereç'te de vardır. O da güneydeki vahalardan esir alınmış bir prensestir ve Kral Avemeleh'ingözdesiyken oyuna getirilmiş, gözden düşürülmüştür. Sonrasında esirler okulunun sorumlusu olmuştur. Hacer'in yol yordam bilmediği, Kral'a layık olmadığı gibi gerekçelerle, göstermelik bağırıp çağırmalarla onu okula alır. Niyeti Hacer'i Kral'dan korumaktır.

Bu sıralarda Kral Avemeleh'in uzun süren bir sefere çıkması, Hazyereç ile Hacer'in işini kolaylaştırır. Hacer, Hazyereç'in asistanı gibi etrafında gezer. Siyahî güzel bir genç kızdır. Alnında parlayan bir nur vardır. Hazyereç, kendisinin Hacer'i korumak ve gerekli yere teslim edilmek üzere görevli olduğuna inanır. Mısır halkı

krallarına taparken, Allah inancı lafı edilemezken, Hazyereç Allah'a inanmaktadır. Tıpkı Hacer gibi. Hacer çocukluğundan gelen Allah inancına sahiptir, bunu hiç kaybetmez.

Efendi İbrahim'in şehre teşrifi söylentilerinin yayılmasıyla Kral Avemeleh'in saraya dönüşü aynı zamana rastlar. Efendi İbrahim'in eşi Sare'nin güzelliği dillere destandır. Kral, güzel kadınlara düşkündür. Evli ya da bekâr fark etmez, beğendiği kadını alıkoyar. İbrahim Peygamber sarayda Sare ile kardeş olduklarını söylemiştir. Kral, Sare'yi dairesine çağırtır. Hazyereç Sare'yi Hacer'in refakatinde Kral'a gönderir. Hacer'e Sare'nin hazinedarı olduğunu söylemesini tembihler. Arkalarından secdelere kapanarak dualar eder. Onları Allah'a emanet eder. Sare, Kral'ın önünde eğilmez, Allah inancını dillendirir. Kral hiddetlenerek Sare'ye yaklaşır. Ona dokunmak istediğinde elleri taş kesilir. Geri adım attığında eski haline döner. Bu üç kez tekrarlanır. Sare ve İbrahim'in büyücü olduğuna kanaat getirerek onlara hediyeler bağışlar ve şehir dışı edilmelerini emreder. Hacer, Sare'ye verilen hediyeler arasındadır.

Efendi İbrahim ve halkı uzun süren bir hicret halindedir. Çöl yürüyüşleri yıllarca devam eder. Uygun gördükleri yerde çadırlarını açıp konaklarlar.. Hacer artık aileye dâhil olmuştur. Efendi İbrahim ve Sare Hanım'a hizmette ve saygıda kusur etmez, büyük bir saygı ve sevgiyle onlara bağlanır. Evin kızı gibi olmuştur.Değer verilir, fikri sorulur. Sare Hacer'e bir köleden çok evlat mesabesinde yaklaşır. Hacer, İbrahim Peygamber ve Sare Hanım'ın mektebinde ilim tahsil eden bir talebe gibidir. İmanı pekişir, inancı sağlamlaşır. Sare aktardığı bilgilerle ve hediye ettiği elbiselerle Hacer'i günden güne donatır. İbrahim Peygamber'in doğumunu, putları kırmasını, Nemrut ile imtihanını, ateşin içinde gül bahçesini yaşamasını dizinin dibine oturtarak Hacer'e anlatır, onu ince ince işler.

Sare şeffaflığa varacak derecede beyaz tenli, soylu, görgülü bir hanımdır. Güzelliğinin methi ülke sınırlarını aşmıştır. Çevreden onun güzelliğini görmeye gelen kadınlar olur. Diğer yandan Hacer de Sare'ye hayranlıkla bağlıdır. Hacer, onlara katılalı dört yıl olmuştur. Büyüyüp boy atmış, güzel, genç bir kız olmuştur.

İbrahim Peygamber ve Sare birbirine çok bağlı iki yoldaştır. Yaşları ilerlemiş, bir evlat sahibi olmak nasip olmamıştır. Yıllarca birbirlerinden gizli dua eder, evlat özlemlerini birbirlerine hissettirmezler. Sare'nin üzüntüsü gittikçe derinleşir. Efendi İbrahim'e Hacer'i defalarca teklif etmişse de Efendi İbrahim her seferinde reddetmiştir. Bu tekliflerden sonra Efendi İbrahim Hacer'le konuşmaz, ondan kaçar. Sonunda evden uzaklaşarak kurbanhanede gecelemeye başlar. Bu durum Hacer'in dikkatinden kaçmaz; bir kusuru olup olmadığı düşünerek hayıflanır. İbrahim'in de Sare'nin de yaklaşımı değişmiş, araya soğukluk, resmiyet girmiştir. Hacer içten içe tedirgindir.

Nihayetinde Allah'tan gelen işaret neticesinde İbrahim Hacer'i kabul eder. Sare, Hacer'i azat eder ve çeyizini hazırlayarak Efendi İbrahim ile evlendirir. İbrahim Peygamber'in evlat sahibi olması için dualar eder, adaklar adar.

Hacer şaşkınlığının ve mutluluğunun ötesinde mahcuptur. Çok sevdiği hanımı Sare'nin karşısına çıkacak cesareti kendinde bulamaz. Onun sarsılmaz bir aşkla bağlı olduğu eşini elinden almış gibi hisseder. Onun hazırladığı çeyizle evlenmiştir. Onun artıkları ve ihsanları ile kurulan yuvasında saadetini içinde yaşar. Sare'ye hizmette kusur etmez. Sare ile artık soğuk ve mesafeli bir ilişkileri vardır, ikisi de aynı adama âşıktır.

Hacer'in Efendi İbrahim'in emanetini taşıması sevinçle karşılanır. Hacer Sare'yi üzmemek için onun karşısına çıkmamaya özen gösterir. Sare onu ziyarete gelir, ona yardımcı olur; İsmail'in doğuşu üzerine adaklarını gerçekleştirir. İsmail'i kucaklayıp bağrına basar. Bir gün Sare Hacer'in çadırına gelip Efendi İbrahim, Hacer ve İsmail'i bir mutluluk tablosu içinde temaşa edince ipler kopar. Hacer ve oğlunun bileti kesilir.

Bu arada Sare'ye bir bebek müjdesi vardır, Hacer'in payına yollar düşmüştür. Efendi İbrahim önde, Hacer ile bebeği arkada günlerce süren çöl yolculuğu yapar. Tek kelime etmeden. Efendi İbrahim, Sare'ye verdiği söz gereği hiç konuşmaz. Bebek İsmail hastalanır, susuzluktan dudakları çatlar, yüzü gözü kum içinde kalır. Hacer'in sütü çekilmiştir.

Çölün ortasında, yıkıntıların olduğu bir höyüğe geldiklerinde Efendi İbrahim durur ve Hacer menzile ulaştıklarını anlar. Hz. İbrahim gitmeye davrandığında Hacer *"Bizi burada bırakıp nereye gidiyorsun?"* diye feryat eder ve ayaklarına kapanır. Bu bahiste, İbrahim hiçbir şey söylemez ki bir kez dahi dönüp arkasına baksa zemzem akmayacaktır! Hacer bebeği için biraz su bulmak niyetiyle iki tepe arasında hızlıca koşar. Her koşuşta biraz daha ferahlar, biraz daha sükûnete erer. Artık Allah'a teslim olmuş, ona güvenmiştir. Yedinci koşuyu tamamladığında ise Bebek İsmail'in topuklarını vurduğu yerden su fışkırdığını görür. Heyecanla *"dur"* manasında *"Zem zem… Zemzem"*(Eraslan,2021:280) diyerek suyun etrafını çevirir. Bu kuş uçmaz kervan geçmez yerde kuşlar hemen suyun başına toplanır. Bir damla suyu kalmayan ve konaklayacak yer bulmak için yollarda olan Cürhüm kabilesi oradan geçerken Hacer'i ve suyu görürler. *"Selam! Ey çeşme sahibesi mübarek kadın, bir yudum suyumuz kalmamıştır, suyundan kullanabilir miyiz?"* dediklerinde Hacer, ona itaat etmeleri karşılığında kullanabileceklerini söyler (Eraslan,2021:283-284).

Cürhüm kabilesi oraya yerleşerek Hacer ve İsmail'e de bir çadır kurar. Burası zaman içinde suya sahip olması, Cürhümlülerin misafirperverlikleri sebebiyle kervanların uğrak yeri olur. Bir ticaret merkezine dönüşür.

Aradan on dört yıl geçtiğinde gördüğü rüya üzerine kurban ibadeti ile emrolunan efendi İbrahim Mekke'ye gider. Oğlu İsmail ile birlikte Kâbe'yi inşa eder. Hz. Hacer, *"Mekke'nin Annesi"*dir ve Kâbe'de oğlu Hz. İsmail ile birlikte ebedi uykusundadır.

2.7.2.Romanda Geçen Kadın Kahramanlar

Mısır Kralı Avemeleh, dili kesik esir sandalcı ve Efendi İbrahim dışında eseri kadın kahramanların canlandırdığını görürüz. *Zemzem'in Annesi*bir kadınlar romanıdır. Hacer'in esaret yıllarında; Leferen'in çevirdiği birtakım oyunlarla saray işlerinde oynadığı rol, kralın eski gözdesi Hazyerec ve esir kızlar okulu ile saray daha çok kadınların aktiviteleri üzerinden verilir. Hacer, Sare'ye hediye edilince bu iki kahramanın önderliğinde kurbanhane hadimleri yaşlı kadınların da eşlik etmesiyle yine bir kadınlar dünyası içinden geçeriz. Bu bölümde başkahraman Sare Hanım'dır.

Efendi İbrahim ile evliliği, İsmail'in doğuşu ve Mekke'nin kuruluşunda etkin kahraman Hacer'dir.

Dini-tarihi şahsiyet olarak Hacer ve Sare romana yol veren iki ana vadi iken Hazyerec, Leferen, Besta Ana ve Savta Ana gibi yazarın hayal dünyasının ürünü olan kadınlar eseri hareketlendirmiştir.

2.7.2.1.Hazyerec

Hazyereç, Kral Avemeleh'in eski gözdesidir. Krala âşık olmuş, onun da kendisini sevdiğine inanmıştır. Ancak Leferen tarafından oyuna getirilmiş, mahkûm edilmiştir. Efendisi yaşlı Andelip'in, Leferen'in kurguladığı suçu üstlenmesi ile idamdan kurtulmuştur. Daha sonra esir kızlar okulunun başına getirilmiştir. Gözlerinden okunan derin bir kederi ve hışmının yanında güzelliği ve kadınsılığı ile *"iki farklı kişilik barındıran"* bir hali vardır. Eski mevkiini kaybetmesi, krala olan aşkının karşılık bulamaması sebebiyle kederlidir. Yas simgesi olan tavus kuşu tüyleriyle saçlarını süslemiştir.

"Geceyle gündüz yan yanaydı Hazyereç'in çadırında. Çift cinsiyetli gibiydi bu haliyle Hazyereç. Kahırlı bir askerle, güzelliğine pek düşkün cariye aynı anda kaçmıştı içine de kimsecikler bilmiyordu bu sırrını sanki…" (Eraslan,2021:41).

Kederli bir kadın olmasının yanında güçlü ve iradelidir. Konumu gereği esir kızları yetiştirirken göz açtırmayan, otoriter bir tarafı vardır. Elindeki kırbacı sağa sola sallayarak etrafına korku salar. Hacer onu ilk gördüğünde *"Felaketler tellalı"* olarak nitelendirir.Eserde işini yapmaktaki başarısı, görev bilinci ile öne çıkar. Otoriter görünümünün altında hakikati gözeten merhametli bir kalbi vardır. Kederi, neşesi ve isyanı iç içedir. Sarayda Leferen'in karşısında iyiyi temsil eder. Otoritesi, dirayeti ve içinde gizlice büyüttüğü iyi yanı, inancından kaynaklanmaktadır.

"Sadece yüreklere korku salan birisi değildi Hazyereç. Daha ilk bakışta, kahrından ve gazabından daha ağır basan bir keder de taşıyordu bu orta yaşlı kadın… Kahır ve hiddet onun esmer ve yorgun yüzünün kalkanı gibiydi…

(...)Yeniden asabi kahkahalara boğulurken, içindeki dipsiz kuyulardan çıkardığı kovalar, neşeli olmaya çalışan içli nağmeler taşırıyordu gün yüzüne." (Eraslan,2021:36-37).

Hacer gibi Çöl Mirlerinden esir düşmüş bir cariyedir. Zamanında esir kızların eğitimi ile ilgilenen ve aynı zamanda rüya tabircisi olan Andelip'in korumasını kazanmıştır. Hacer ile soyu, esir düşme macerası özdeştir. Esareti sırasında gördüğü bir rüyayı yorumlayan Andelip bir daha onun üzerinden elini hiç çekmez. Hatta yeterince yaşlandığını söyleyerek Hazyereç için kurulan komploda suçu üstlenerek idama gider.*"Sen, güneşi tamamlayacak aydınlığı korumakla görevlisin demişti Andelip o günlerde Hazyereç'e ve gözünü ondan ayırmamıştı bir daha…"* (Eraslan,2021:65).

Hazyereç, düşünde güneşin üç parçaya bölünüp birinin kucağına düştüğünü ve sonra onu alıp yerine taktığını görür. Böylece parçalar birleşerek daha da parlak bir hal alır. Andelip bunun üzerine onu önemli bir göreve hazırlandığını anlar. Görev Hacer'e korumalık etmek ve onu yerine teslim etmektir. Göçebe soydan gelişi ve manevi gücü, savaşçı ruhunu beslemiş yiğit bir kadındır: *"Hazyereç, nehir mirlerinin gözü pek bir kızı olarak yetiştirildiği günlerde kimsenin boy ölçüşemeyeceği derecede iyi mızrak ve bıçak kullanmasıyla namlı bir prensesti."* (Eraslan,2021:64).

Kederine rağmen gücünü koruyabilmesi inancından gelir. Hazyereç, saraydakilerin aksine gizli gizli Allah'a inanmakta ve dualar etmektedir. Onu diri tutan diğer bir sebep ise gördüğü rüya ve üzerine düşen görevi yapma aşkıdır.

Kralın uzun süren seferi Hazyereç'in işini kolaylaştırır. Eğitme bahanesi ile Hacer'i esirler okuluna alır ve yanından hiç ayırmaz. Efendi İbrahim ile Sare saraya geldiklerinde, Hacer'i Sare'nin hazinedarı yaparak krala gönderir. Arkalarından secdelere kapanır, ağlayarak dualar eder. Efendi İbrahim'in suhuflarını alır. Görevini başarıyla yerine getirip Hacer'i teslim ettiğinde sandalcı ile birlikte İbrahim'in getirdiği dine inanan iki kişiden biridir.

"Sırlarla doluydu o…Tüm örselenmelere rağmen hayal gücünü asla öldürmemiş, hep diri tutmuş, iç özgürlüğünü ancak ruhunu kimseye teslim etmeyerek koruyabilmişti. Özgürlüğün, umudu hiç yitirmeden tahayyül edebilme dirayeti olduğunu öğreniyordum ondan." (Eraslan,2021:52).

2.7.2.2.Andelip

Hazyereç'in ustasıdır. Sarayda esir kızların kâhyası olarak görevli, bilge bir kadındır. Ayrıca rüya tabircisi olarak bilinir. Hazyereç'in gördüğü rüya üzerine, onu yetiştirir ve koruyup kollar. Hakikat ışığını gördüğü Hazyereç'e isnat edilen suçu ilerleyen yaşını bahane ederek üstlenir. Kendi rızası ile ölüme gider. Andelip'in bilgeliği ve fedakârlığı sayesinde Hacer Mısır sarayında Hz. İbrahim için himaye edilip hazırlanır.

"Çırak kızların kahyası olan Andelip adındaki bu yaşlı kadın esarete düştükleri bu ilk günlerde esir kızlara nezaretle ve saraya ayrılacakları seçmekle görevli bir kımseydi… Rüya tabircisiydi aynı zamanda… Hazyereç'in esir olarak kuzey kıyılarına getirildiği ilk günlerde gördüğü bir rüyadan çok etkilenmiş, bundan sonrasında Hazyereç'e hep göz kulak olmuştu ihtiyar Andelip Usta…" (Eraslan,2021:65).

2.7.2.3.Leferen

Leferen, sarayın iç yüzünü göstermek maksadıyla oluşturulmuş bir kahramandır. Sarayda iyiliğin ve yardımın simgesiHazyereç, kötülüğüm timsali ise Leferen'dir. O, kötülüğü, çıkarlarının kölesi haline gelmişliğiyle tek başına bir saraydır o.*"İnsanlıktan çıkmış bir köleydi o ve özgürlük diye bir kelime yoktu onun siyah, simsiyah defterinde… O kelimeyi, yani insanı insan kılan, onun defterinden silmiş çıkarmıştı Allah… O, kimsesizdi…"* (Eraslan,2021:66).

Çırak kızların süslenmesi ve makyajı ile görevlidir. Bunun yanında krala bağlı soytarılardan sorumludur. Hilebazlığı ve yüzsüzlüğü ile karışmadığı olay hemen hemen yoktur. Kralın soytarılarına yakın olduğu için kralın da kanına girebilen, çıkarları uğruna her şeyi yapabilen bir köledir. Köle olmasına rağmen hırsının ve kötülüğünün, bencilliğinin kölesi olmuş saray adamlarını yöneten konumuna gelmiş bir nasipsizdir.Yalnızca bencilliğin ve çıkarların at koşturup güvenin bodrum katta konakladığı Mısır sarayında kim köle kim kral belli değildir.

Leferen kim olduğunu, nerden geldiğini unutmuş, duygularını öldürmüş bir esirdir. Kısa boyu, orantısız vücudu ile güzelliğin uğramadığı, dikkat çekmeyen bir

kadındır. İnsanlara yaklaşma ve ahbap olma kabiliyeti ile kendisine tüm kapıları açabilir ancak.

"Sürekli konuşur, fısır fısır bilgiler taşır, sustuğunda bile kaşı gözü oynar; insanları birbirine düşürmekte, öfkeyi kabartmakta, ateşe odun taşımakta üstüne yoktur… Kahkaha… Yerli yersiz kahkaha atar. Güya bitimsiz bir neşeyle örtmeye çalıştığı kadınsılıktan epey uzak halini, başka bir biçimde ama muhakkak şuh bir edayla ortaya sererdi. Onun hicabı yoktu. Çekincesi yoktu. Gerçek bir hüznü, çilesi, acısı da…" (Eraslan,2021:62).

Andelip, Hazyereç'i koruyup kollarken diğer yandan onu Kral Avemelehiçin hazırlayan ve yakınlığını kazanıp sırlarını açtıran da Leferen'dir. Leferen işine yarayacak olanı Kral'a yaklaştırır, işi bitenin idam fermanını verir. Çöl vahalarından gelen Hazyereç çok iyi mızrak ve bıçak kullanmaktadır. Bu sırra vakıf olan Leferen, Hazyereç'in aleyhinde kullanır. Bir sabah Hazyereç, yatağından nöbetçiler tarafından yaka paça toparlanıp zindana atılır. Yatağına ulaşan kan izleri ile kanlı bir bıçak yatağının dibinde bulunur. Kral Avemeleh'in yatağında ise yeni gözde olması beklenen kızın kesik başı vardır. Bunun mimarı Leferen'dir.

"Yalanlar ustasıydı Leferen, aslında kimseye de tam olarak sadakati yoktu dünyada. Sahte gülümseyişlerle, sürekli ettiği yeminlerle, kah kendisini acındırarak kah kendisini etkisiz, önemsiz biriymiş gibi takdim ederek insanlara yanaşır, yaklaşır, dertlerine ortak olmuş gibi yapar, sırlarını dinler, açıklarını, zaaflarını zihninin bir köşesine not eder… Sonra da güya küçük ricalar, küçük isteklerle yardım talebinde bulunur…" (Eraslan,2021:62).

2.7.2.4.Sare

Sare, Efendi İbrahim'in eşidir. Aynı zamanda amcasının kızıdır. İbrahim'in babası ölünce annesine ve çocuklara amcası Azer sahip çıkmıştır. İbrahim ile Sare dost, arkadaş, yoldaştır. Aşkları derindir. Herkesin örnek gösterdiği bir çift olmuşlardır. Uyumları, yakınlıkları o derecedir ki Efendi İbrahim bir konuşmasında Sare ile kardeş olduğunu söyler. Aynı soydan gelirler. Soy birliği, evlilik ve inanç birliği ile katmerlenir. Herkes onların aşkına hayrandır.Hacer, Sare'nin İbrahim'e olan aşkının yüceliğini anlatmak için, onun aşkında vahiyden bir iz olduğunu söyler.

Bu aşka sonsuz saygı duymakla kalmaz, onların arasındaki aşka âşık olduğunu itiraf eder.

"Hatta, bu azize kadına herkes gibi bende âşık olduğumu, kalbimin ona sımsıkı bağlandığını, o gece fark edecektim. Hanımım Sare, Peygamberimiz İbrahim'in en yakın dostu, arkadaşı, yoldaşıydı aynı zamanda. Birlikte geçirdikleri hayat, göğüs gerdikleri zorluklar, onların aşkını yorgun düşüreceği yerde katmerlendirmiş, bereketlerle mühürlemişti adeta… Çokça emek verilmiş bir sevdaydı bu…" (Eraslan,2021:139).

Sare, romanın iki başkahramanından biridir. Romanda farklı anlatıcılar karşımıza çıkar. Genel olarak Hacer'in perspektifiyle verilen eserde *"Sare'nin İçinden Geçtiği Bulut"* başlıklı iki bölümde de Sare'nin iç yolculuğuna ortak oluruz(Eraslan,2021: 90,211).Son bölüm ise *"Efendi İbrahim'in İçinden Geçtiği Bulut*" başlığı ile İbrahim'in duygularını soyut ve edebi bir üslupla verir (Eraslan,2021: 312).

Sare'yiHacer'in gözünden görüp tanırız. Hacer, Sare'ye hayrandır. Güzelliğine, ilmine, hanımefendiliğine, her haline ayrı ehemmiyet verir; ona gönülden bağlanır. İlk karşılaşmalarında Hacer Sare'nin güzelliği karşısında donar kalır. Desen işlemekte olduğu kına suyunu devirir, eli ayağına dolaşır.

"Güneş sanki kapıdan giriyordu o anda… Dünyadaki tüm diğer ışıkları söndürecek kadar parlak bir aydınlığı vardı Sare Hanım'ın… Onu gördüm… Dünya o anda ikiye bölündü ortadan… Kendi gecemi fark ettim aynı anda… Ben gece kız, Sare Hanım ise güneş kadın… Dünyayı ikiye bölüyordu onun güzelliği... O ve diğer her şey… Güzellik, ihtişam, vakar ve gurur…" (Eraslan,2021:87).

Sare her görenin hayran olduğu güzellikte bir kadındır. Şeffaflığa varan bembeyaz teni, yemyeşil gözleri ve sarı upuzun bukleli saçları ile herkesin dilindedir. Etraftan onun güzelliğini temaşa etmeye gelen kadınlar vardır. Güzelliği meleklerle eşdeğer tutulur.

Sare bilge ve hatip bir kadındır. Söz söyleme yeteneği ile İbrahim'in dinini en güzel anlatan şüphesiz Sare'dir. Kendinden emin, mütevazı, mütebessim bir duruş ve üsluba maliktir. İkna kabiliyeti ve arabuluculuk vasıflarını iyi niyetiyle kullanır, saygı ve güven uyandırır. İhtişam sahibi, tatlı-sert, sözü emir telakki edilen bir kraliçedir. İnsanlara yaklaşımı, samimiyet ve mesafesi ile tam bir hanımefendidir.

Bütün bu hanımefendiliğinin yanında alçakgönüllü, hizmetkâr ve ikramkâr bir kadındır. Kendi işini mümkün olduğunca kendisi görür.

"Metindi her koşulda ve onun bu metaneti, sabrı ve özgüveni, sözünü de insanların üstünde sağlam, kavi, amir kılardı. İnsanlar ondan akıl almaya gelirdi, danışırlardı, fikir sorarlardı. Soğukkanlıydı, insanlara zaman ayırıp her birini elinden geldiğince dikkatle dinler, sonuna kadar bekler ve nihayetinde kendi görüşünü oldukça nezaketli ama kendinden emin bir şekilde dile getirirdi." (Eraslan,2021:113).

Sare Hanım ile Efendi İbrahim'in pürüzsüz aşkları nice imtihanlara tabi tutulur, ancak sarsılmaz bir kale gibidir. Her ikisinin de ciğerini dağlayan evlat hasretidir. İlerleyen yaşlarına rağmen evlat sahibi olamamışlardır. Bunu açıkça dillendirmezler. Birbirlerini üzmekten çekindikleri için içlerinde yaşarlar.

Sare Efendi İbrahim'i dere kenarında çocuklarla oynarken gördüğünde çok hislenir, ona kölesi Hacer'i teklif eder. Bundan sonrasında Sare durgun ve solgundur; Hacer'e mesafelidir. Ancak duruşunu ve metanetini hiç bozmaz. Duygularının rüzgârına kapılmayacak, nefsine pabuç bırakmayacak derecede güçlü ve inançlıdır. Merhamet ve nezaket, en zor kadınlık hallerinde dahi ona nezaret eder.

"Hanımım Sare ise her zaman alıştığımız metanetli ve güler güzlü halini terk etmemiş olsa da, benzi, uzun yolculuğumuzdan olsa gerek, biraz uçuk, biraz yorgun gibi geliyordu son zamanlarda bana." (Eraslan,2021:143).

Hacer, Sare'yi şevkle dinler; onun cümleleriyle mest olur. Gözünde Sare çok yüksek bir yerlerdedir. Sare'nin cümleleri, Hacer'in kıraç topraklarına hayat veren yağmur mesabesindedir.

"Onun sözleri yüksek ve sağlamdı… Ki Allah tarafından kendisine bağışlanmış olduğunu düşündüğüm bu yeti, onu Allah'ın Elçisi'ne de en mühim bir destek, en mühim bir yoldaş eyliyordu.

En uzun cümleleri, en girift dizilişlerle üst üste yığar, anlatımını bir dağ gibi kavi, sağlamca kurardı. Onun sözleri, yüce dağların burcundaydı…" (Eraslan,2021:149).

Hacer, eserde Sare Hanım'ı ile Efendi İbrahim'in yanında boy atıp serpildiğini ve bir genç kıza dönüştüğünü söylediğinden daha küçük denilebilecek yaşta yolunun onlarla kesiştiği anlaşılmaktadır. Hacer, Sare'nin mektebinde, onun

dizi dibinde yetişen bir talebedir. Sare, anlattığı menkıbeler, Efendi İbrahim'in hayatı ile onu adım adım İbrahim'e hazırlar. Onu azat edip çeyizini hazır eder. Hacer'in en manidar çeyizi ise Sare'den aldığı derslerdir.

"Ben bir kuru topraktım. Beni bahçe kılacaksa Sare'nin sabırlı elleriydi. Mahir bir bahçevan gibiydi Sare, beni İbrahim'in gülistanı kılacak da onun bilgeliğiydi.

Başıma gelin duvağını koyup beni Efendi İbrahim çadırına bir hediye gibi taşıyan, sonrasında da haberi göklerden bekleyen kadındır o."(Eraslan,2021:185).

Sare, İbrahim'e olan aşkı ve bağlılığına rağmen, kadınlık onurundan, nefsanî arzularından ve aşkından vazgeçer. Bunu da *"Sevdiğinden verme, Allah için en değerlisini bağışlama…"* niyetiyle yapar. İbrahim'den değil, kendi talebinden, gönlünden geçtiğini dualarında dile getirir. Kadınlık onurunu, Rabb'ine kurban etmiştir. Ellerini açıp İbrahim'e evlatlar vermesi için Allah'a dualar eder. Hacer'i gelin ettiği gece ettiği dokunaklı ve manidar dua, Sare'nin manevi dünyasının tasviri gibidir.O gece yaşadıkları ve hissettikleri Sare'nin cümleleriyle okura ulaştırılır. Hacer'in gözünden onun metanetli duruşu vurgulanırken Sare'nin dilinden metanet isteyen dualar dökülür. Metanetini teslimiyetinden, sabrını inancından alan bir kadındır. Sahiplik iddia etmeyecek kadar cömert ve teslimiyet sahibidir.

"*Dünyaya has beylik ezberler, kadınca hasetler, onun kadere razı gelişinin önünde, kuzu olur meleşirdi de Sare onlara avucundan su içirirdi…*

Sare'nin kaybetmesine, yenilmesine imkân yoktu sanki…

(…)Sahip olma iddiasını bilemeyecek kadar iddia denilen şeyin yoksunluklardan türediğini onun dizleri dibinde öğrenecektim ben."(Eraslan,2021:185).

Duası kabul olup İsmail doğduğunda İsmail'i, İbrahim'le birlikte kucaklar Sare, adaklarını gerçekleştirir. Hacer-bebek Sare'ninmiş gibi- onları dışarıdan izlemeye devam eder. Bir gün Sare Hacer'in çadırına gelir. Bebek İsmail'le tamamlanan mutluluk tablosunu gördüğünde suskunluğunu koruyamaz. Hacer henüz Kenan'dan ayrılmadan Efendi İbrahim'e gelen iki melek Sare'ye bebek müjdesi getirmiştir.

2.7.2.5.Hacer

Hacer'in hayatı romana göre; çölde bir vaha köyünde geçen çocukluğu, Mısır sarayındaki esaret günleri, Efendi İbrahim ile Sare'nin yanında geçirdiği gençlik dönemi ve Mekke'de geçirdiği olgunluk dönemi olmak üzere dört bölümde incelenebilir.

İlk dönem, bir vaha köyünde Çöl Mirlerinin başı olan Emir'in kızı Prenses Hacer'in hikâyesidir. Hacer annesini çok küçük yaşta kaybetmiştir. Tek çocuktur. Kırlarda gezip Anne Nehir'in kenarında uzun yürüyüşlere çıkar. Ceylanlarla söyleşir, yarışlar yapar. Bir kız çocuğundan çok erkek çocuk gibi yetişmiştir. Anne himayesi ve örneğinin olmaması bunda etkili olmuştur. Ayrıca at binip kılıç kuşanan, özgürlüğüne düşkün bir çocuktur. Çölün ortasında, doğayla iç içe bir yaşamı vardır. O kadar hızlı koşar ki obasında *'Rüzgârın kızı'* namıyla bilinir. Kabilesinin güzel söz ve şiire düşkünlüğü, Hacer'e de sirayet etmiştir. Şiirler ve şarkılar söylemeyi çok sever. Sesi güzel olan Hacer, daha sonraları Sare'nin yanında toplanan kadınlara da şarkılar, ilahiler okur.

Köyünde doğa ile iç içe yaşamasının sonucu olsa gerek, eserde Hacer'e bazı hayvanların eşlik ettiğini, onları ilgi ile beslediğini görürüz. Köyde "Hudi" adını verdiği bir ceylanı vardır. Sarayda kurallara aykırı da olsa, Hazyereç'in toleransıyla esir kızlar okulunda "Siyah" adını verdiği bir kedi besler. Efendi İbrahim'in yetiştirmesi için hediye ettiği tavus kuşu, güvercin, horoz ve karga ise daha çok kişiye zarar veren duyguları hayvanların nezdinde temaşa etmek için seçilmiş gibidir. Kuşlardan maksat salınıvermesi gereken duygulardır. Vahşi hayatında ceylan, sarayda kedi, Efendi İbrahim'in yanında, manevi yolculuğunun ikmali esnasında kuş beslemesi de Hacer'in gelişim çizgisini ifade etmesi bakımından oldukça manidardır.

İkinci dönem, Mısır komutanlarının köyünü dağıtması ve tüm köylülerini öldürmesi ile başlayan esaret sürecidir. Kendi soyundan olan ve kendisi gibi esir düşerek Kral'ın cariyesi olmuş Hazyereç'in korumasında saray geleneklerinden mümkün olduğunca soyutlanarak yaşamına devam eder. Erkeksi görünümünü ıslah etmek ve saray adabı öğrenmek maksadı altında esir kızlar okulunda tutulur. Saraya

gelen Efendi İbrahim ile Sare'yi etkisi altına alamayan Kral'ın Hacer'i de onlara bağışlaması ile Hacer için yepyeni bir dönem başlar.

"İlk bakışta birbirine zıt gibi duruyordu elbette bu iki hayat devresi… Birinde özgürlük, diğerindeyse sevmekti öğretilen bana… Birinde meydan okuma, diğerindeyse ram olmak vardı, hayran olmak… Birinde geri almak ve kazanmak için yanıp tutuştuğum özgürlüğümün hikâyesi… Diğerindeyse iman, inanç, sevgiyi ve aşkı seyretmek vardı ve bu seyir içinde almaktan çok vermek, kazanmaktan çok kabul edilmekti dileğim özgürlük evresinden sevgi evresine geçmiştim sanırım. Ve her iki evrede de meraklı bir öğrenci gibiydim… Taliptim. Kendi yolcuğumun talibi…" (Eraslan,2021:137).

Hacer'in, Efendi İbrahim'in yanında geçirdiği dönemi de kendi içinde üç devreye bölmek yanlış olmayacaktır. Önceleri aileden biri gibi davranılıp fikri sorulan, köleliği hissettirilmeyen Hacer bu insanlara bağlanır. Huzuru ve sükûnu bulmuş gibidir. Ancak mayasında yer alan "özgürlük tutkusu" içinde kaybolmamış, ince bir sızı olarak kalmıştır. Sare ile İbrahim'in yoldaşlığını ve aşkını imrenerek izler.

"Ben kimim ki… Yerinden yurdundan koparılmış bir garip Hacer...

Kimsesiz… Yurtsuz… Özgürlüğünü kaybetmiş bir köle… Gurbete düşmüş bir garip muhacir… Ama… Beni bile konuşmaya, fikir etmeye davet ederlerdi zaman zaman…" (Eraslan,2021:117).

Hacer, Sare Hanım ile Efendi İbrahim'in samimi yaklaşımlarına iyice alışır. Aradan dört yıl geçip de genç bir kız olduğunda, Sare'nin Hacer'le ilgili planıhayata geçtiğinde durum değişir.

"Utanıyordum işte… Kendimi fazla hissediyordum yanlarında… Anlaşamadıkları konu her neyse, buna şahit olmak istemiyordum… Buna sebep sanki benmişim gibi garip bir önsezi…" (Eraslan,2021:143).

Sare de İbrahim de artık Hacer'e resmiyet çerçevesinde davranır. Aralarında Hacer'in anlamadığı bir dilde konuşurlar. Hacer bir hata yapıp yapmadığına dair kendini sorgular durur. Anlam veremediği bir soğukluğa mahkûm edilmiştir. Hanımına gönülden bağlı olan Hacer, onun yüzüne düşen gölgeyi dert edinecek hassasiyettedir.

"Gün batımına doğru neşesi yerine gelir gibi olunca Sare'nin, dünyalar benim olmuştu… Sanki az evvel gün boyu üst üste yıkılmış evlerim, yanmış saraylarım, tarumar olmuş bahçelerim varmış da hanımımın yüzü güler gülmez hepsi yeniden kurulmuştu, saraylara sultan, bahçelere gül, iyilik haberlerine tellal oluvermiştim onun kendine gelişiyle…"(Eraslan, 2021: 145).

Hacer bir yandan serpilip yetişirken bir yandan Sare ile İbrahim'in büyük aşklarını seyreder. Aşk üzerine düşünmeye başlar. Sare'nin İbrahim'e olan bağlılığı ve tutkusu, Hacer'i şaşkına çevirebilecek kadar yoğun duygudur. Özgürlüğe olan özlemi onların yanında küllenmeye yüz tutsa da köleliğin verdiği duygularla da boğuşmaya devam eder. Hanımının bu derece, kendinden geçercesine birine bağlanmasını hayretler içerisinde izler.

"Benim için kendini, bu şekilde sorgusuz sualsiz vermek birine… Kayıtsız şartsız bağlanmak… O çok değer verdiğim özgürlüğün yitikleşip mahvolmasına denkti neredeyse…Ben fedakarlığı esas alan böylesi bir aşka razı gelebilir miydim?" (Eraslan, 2021: 137).

Sare gün geçtikçe bir ebeveyn sıcaklığından bir eğitimci resmiyeti ve otoritesine yaklaşan tavırla Hacer'i İbrahim Peygamber için hazırlar. Onun konuşmalarını dikkatle dinleyen, duruşunu imrenerek seyreden Hacer, kurumuş toprağın bağrına düşen yağmur damlalarını emmesi gibi, kendisine bağışlanana minnetle taliptir. Çöl topraklarında annesiz yetişmiş, saray görgüsüne şahit olmuş Hacer bu kez de Sare Hanım'ın bilgeliği ile yoğrulur. Sare'nin anlattığı menkıbeleri, onun dizi dibinde merakla dinlerken soluduğu ağır hava içinde kendisini nelerin beklediği konusunda endişelenmektedir. Hacer, Sare'nin mektebinde bu tedrisata tüm hücrelerini, kulağını dört açmış itaatkâr, emre amade bir talebedir.

"Asaletiyle tüm kalbimi dolduran, uyandırdığı hayranlıkla başımı döndüren bu mükemmel kadının yüksek hitabeti karşısında, dilimi yutmuş bir taliptim o kadar… Susardım… Hanımımı dinledikçe, defalarca kere susardım. O bir kere konuşurdu.Bense bin kere yutkunarak bin kere mahcup olurdum…" (Eraslan, 2021: 150).

Sare Hacer'i azat edip İbrahim'in izdivacına hazırladığında Hacer bir kölenin kabullenmişliğiyle kaderine yürümeye devam eder.

"Uzun günler ve yıllardan sonra hürriyetime kavuşmuştum. Hanımım Sare'ye her şeyimi borçluydum; sadece hürriyetimi değil, hidayetime vesile oluşunu, dostluğunu himayesini, merhametini nasıl reddedebilirdim ki… Şimdi şu evlilik çadırına doğru giden yolu bana açan Sare'ydi neticede…" (Eraslan, 2021: 198).

Hayal dünyasında kendi ruh halini, gönlünü bir yana bırakıp tasavvur ve tahayyül edebildiği Sare'nin duygularında, Sare'nin beklentilerinde gezinir. Kendini Sare ile İbrahim'in arasına zorla girmiş, istenmeyen biri gibi hisseder. Mutluluğunu yaşamak yerine Sare'nin kırgınlığıyla paramparça olabilecek derecede bir duygudaşlığın kıskacında sıkışır. Kendini, Hz. İbrahim'in bir menkıbesinde, paramparça ederek etlerini farklı dağların başına bıraktığı kuşlar gibi hisseder. Toparlanmak için çaba harcar.

"Bu yüzden Sare'nin dün geceden beri neler hissettiğini, hissedeceğini hiç aklıma getirmek istemiyordum… Tüm kalbimle bağlandığım bir kadının felaketi mi olmuştum? Onun tertemiz bir aşkla bağlı olduğu kocasının yeni ve genç eşiydim artık. Bunu daha fazla düşünürsem aklımı kaybedebilirdim." (Eraslan, 2021: 203).

Sare'nin hazırladığı çeyiz, Sare'nin açtığı evlilik yolu ile nimetlendirildiğinidüşünse de sahip olduğu her şeye onun sayesinde erişmesi; buna karşılık Sare'nin aşkına ortak olması, Hacer için çok ağır bir duygudur. Kölelikten kalma davranışlarını devam ettirir, Sare'nin hizmetine koşar. Aşkını itiraf etmek ağır geldiği için, bir kölenin sinikliğini ve edebini taşımaya devam eder. İçindeki kıpırtıyı Sare ile İbrahim'in aşklarına âşıklık olarak anlamlandırabilir.

"Ben birbirlerini tertemiz bir aşkla sevişlerini şahit olduğum Sare ile İbrahim'in sevdalarına aşıktım aslında… Onların arasındaki dostluk, yoldaşlık, arkadaşlık, anlayış, inanç ve gaye birliğine aşıktım… Bunu kimseciklere anlatamazdım ki… Aşkı seyrederken aşık olmak, aşkın seyrine, hikayesine, değerine aşık olmak gibi bir şeydi bu…" (Eraslan, 2021: 206).

Hacer hal diliyle, Sare'yle rekabet etmez. İbrahim'e duyduğu aşkın neticesinde, kendini Sare ile kıyaslar. Bu haliyle İbrahim'e layık eş olabilme kaygısının yanında kadın olarak İbrahim tarafından beğenilme, sevilme arzusunu açık eder. Sare'yi "Güneş" addeden Hacer kendine geceyi yakıştırır. Bu evlilikten dünya makamında payına düşen de karanlıklardır. "*Geceyle gündüz… Ak ile kara…*

*Soylu ile köle…"*karşıtlıkları zihnini ve gönlünü kaplamıştır(Eraslan, 2021: 199). Pek çok yerde bu mukayeselerin yıpratıcılığı ile mecalsiz kalır.

"Sare'yle eşit ama ayrı birer kefedeydik artık tartının sağ ve sol kollarında tartacaktık hayatı bundan sonra… O önde, ben arkada. O gündüz, ben gece. O güneş, ben mehtap." (Eraslan, 2021: 205).

Hacer, yeri geldikçe cümleler arasına serpiştirdiği birkaç kelime ile fiziksel özelliklerini kısmen söz konusu eder. Başlangıçta erkeksi tavırlarının ağır bastığı bir çocukken saray terbiyesinden sonra incelip güzelleştiği, boy attığı, Sare'nin tedrisatı ile donandığı, artık göz dolduran bir kadın haline geldiğini fark etmekten de geri durmaz. Ancak siyahî tenini, cılız bedenini Sare'nin ihtişamının yanında gizlemek ister gibi bir tavır içindedir. Bu sebeple izlenmesini zorlaştıran uzun boyu sebebiyle onu bir yerde hayıflanırken buluruz. Hacer'in elleri, Sare'nin diliyle esere konu olur.

"Elleri… Uzun, ince ve kıvrak elleri, bir deniz yıldızı kadar narin, anemonlrın her dalgada sağa sola oynaşan şuh davetleri gibi çelişkilerle doluydu. Narin, güçlü, esrik ve sabırlı…Kararsızlık değildi bu, ellerindeki mıknatıs, dört kutbu birden taşımaya yeterdi.Yedi rengi birden beline takmış gibi, her şeye hazır bekliyordu Hacer'in elleri…" (Eraslan, 2021: 92).

Sibel Eraslan, yer yer hikâyelerinde de "kadın elleri"ni konu alır. *"Halam Frankfurt'a Hiç Gitmedi"*de Mina Urgan'ın Halide Edip'in elleri için güzel demesine şöyle bir izahatta bulunur:

"Bir kadın hakkında kurulan cümlenin sözsel kaderi, onun ellerine ve zekâsına gelip dayanıyorsa, lafı sündürmeye gerek yoktur elbette, bunun basbayağı numara çekmek olduğunu hepimiz biliriz az çok, çünkü akıllı ve güzelliği ellerinde donup kalmış bir kadın, aslında pek de cazip bulunmamış biridir…" (Eraslan,2016b:146).

Hacer gönlünü bir kuyuya benzetir. Çoğu kez içindekilerin rahatça görülemediği bir kuyu misali, derindir onun gönlü, duyguları karanlıktadır. Bir köle olmanın verdiği eziklikle kolayca dile getirilemeyen duygular, gün yüzüne kavuştuğundaysa kuyudan çekilen köpük köpük, coşkun sularla yarışacak seviyededir. Eserin ilk yarısında özgürlüğün hayali ile kıvranan Hacer'in, ikinci yarıda özgürlüğü eline verilmesine rağmen payına düşen "ram olma", "teslimiyet"tir.

Sare'nin gözünden anlatılan Hacer ise bir cengâver, bir fatih nitelemelerine layık görülür. Sare, Hacer'in güvenilirlik ve temizlik konusunda hakkını teslim eder. Kullukta, onu bir pırıltı olarak nitelendirir. Bir yandan pervasızlığı bir yandan da sadakati ile onda öne çıkan her an her şeye hazır oluş hali, rızasıdır.

"Onda fatihlerin tutkusu, bitimsiz yolları yürüyen piyadelerin sabrı, ancak seçme savaşçılara has sadakat, aşka ve fedailiğe dair pervasız bir hazır oluş, muvahhidlerin minneti ve sağlam inancı… Aynı anda parlıyordu… O, pırıltıydı; Hacer parlaktı." (Eraslan, 2021: 92).

Kenan'dan Efendi İbrahim'in ardında, kucağında bebeği ile yola revan olan Hacer günlerce çöl üzerinde ilerlerken de, İbrahim onunla konuşmadığında da, onu tek kelime etmeden kuş uçmaz kervan geçmez bir yerde bebeği ile bıraktığında da kırgındır. Kırgın ve mahzun… Ancak öfkeli değildir. Efendi İbrahim'e peygamberi olarak bağlılığı, eşi olarak aşkı yara almaz. Yıllar geçer, o aynı duygu düşüncelerle yollarını gözler, rüyalarını görür. Eşinin hasretiyle kavrulur.

"Bu kadar çok ve bu kadar uzun gidişin dönüşü olmaz mıymış hiç? Yanlış anlaşılmasını istemem… Benim ne bekleyişim ne de umudum sönüp biter… Bekledikçe seni, içimdeki sevda kuyusunun suyu çekileceğine daha da artıyor inan… Yalnızlığa daldırdıkça kader beni, içimden her kova çekişim daha bir canlı oluyor. Köpük köpük coşkusuyla yukarı çektiğim, her seferinde senin güzel hatıran oluyor…" (Eraslan, 2021: 294).

Efendi İbrahim on dört yıl sonra gördüğü rüya üzerine artık bir ticaret şehri olmuş Mekke'ye gelir. İsmail'i ilerleyen yaşında bulmuş, çok kısa bir beraberlikten sonra ayrılığının ateşine düşmüşken bu kez de kurban etme imtihanı ile karşı karşı karşıya kalmıştır. İsmail'i ve Hacer'i rıza ve teslimiyet içerisinde bulur. Kurban ibadeti böylelikle hâsıl olup İsmail kendisine bağışlandığında baba-oğul Kâbe'yi inşa ederler.

Kâbe, Hacer Ana ve oğlu İsmail'in ebedi istirahatgahı olur.

2.7.2.6.Besta Ana

Efendi İbrahim, konakladığı yerlerde kurbanhane kurdurur, misafiri ve ikramı hiç eksik olmaz. Kurbanhanede görev alan yaşlı kadınlar vardır. Bunlar

Hacer'i koruyup kollar, ona ahbaplık ederler. İbrahim'in perspektifiyle sunulan son bölümde de Hacer'in gidişinden sonra bahçesine ve çiçeklerine bakan onlardır.

"Hacer'i çok seven kurbanhane ehli ihtiyarlar, onun bahçesini hiç terk etmediler… Çok sevdiği güllerden, çiğdemlerden, nergislerden bir gülistan eylediler Hacer'in bağını…" (Eraslan, 2021: 312).

KurbanhanehadimelerindenBesta Ana'nın Hacer'e ayrı bir yakınlığı vardır. Saraydaki esirliği zamanında Hazyereç'in korumasını görür, sonrasında Sare'ninhimayesinde bir fidan misali boy atar.Azatlığında ve evliliğinde ise kimi kimsesi Besta Ana olur.

"Beste Ana… Benim desteğim, asam, tutamağım, gölgeliğim gibi geliyor…" (Eraslan, 2021: 220).

Hacer, Efendi İbrahim ile nikâhlandığında bir ana gibi yanında duran, destek olan; Hacer'e yol göründüğünde onu uğurlayan ve ardından dualar eden Besta Ana'dır.

"Besta Ana da benimle birlikte sessiz sessiz ağlıyordu… Saçlarımı okşayarak, 'Allah büyüktür kızım, Allah yanınızda olacaktır…' diyordu titrek avuçlarıyla saçlarımı, omuzlarımı sıvazlayarak…" (Eraslan, 2021: 243).

2.7.2.7.Savta Ana

Savta Ana, Sare'nin destekçisi, büyüğü olarak romanda yerini alır. Hacer cephesinden "Savta Ana"Sare'nin Hacer'den evvel konuyu Savta'ya açmasına bakılacak olursa, SavtaSare'nin sırdaşıdır.

"Sare'yi öz kızı gibi tutan Savta Ana'yla burun buruna geliveriyoruz… Sadece bir an, bir an… Öyle bir bakıyor ki gözlerimin içine, çocukluğumda şahit olduğum kanlı avcılık günlerime fırlatıp atıveriyor beni o bakış… Mavi gözleri çakmak çakmak parlarken, o gözlerin içinde sırtına yüzlerce ok yemiş, acıyla haykıran av hayvanları can çekişiyor sanki… Donup kalıyorum…" (Eraslan, 2021: 221).

Sare, İbrahim'i nefsine kulak tıkayarak Hacer'le evlendirir. Elinden, dilinden kötü bir söz, hayırsız bir amel gelmemesi için dualar eder. Savta ise burada Sare'nin susturmaya çalıştığı iç sesi, nefsi gibidir. "*Herkes haddini bilmeli bu dünyada.*

O siyah yüzün yerden kalkmasın bir daha…" cümleleriyle beddualar savurur(Eraslan, 2021: 143).

Onu, Sare'nin yanında Hacer'e çıkışırken görürüz. Hatta Hacer'e olan hıncını süt kabına tekme atarak çıkarır.

"Sarı bukleleri içtenlikle öpen dudakları ihtiyar kadının… Beni görür görmez, hiddetle büzülmüş, bir tür beddua olduğunu, anlayamasam da her halinden fehmettiğim o bana yabancı dille, kötücül bir şeyler fısıldamıştı… " (Eraslan, 2021: 143).

Nefsini dizginleyebilen Sare, Savta'nın aşırı tavırlarını engellemek için ona tepki gösterir, onun önüne geçer. Hacer'in Efendi İbrahim ile evliliğini sindiremez.

Eserin genelinde özgürlük ve kurban temaları ağır basar. Sare, İbrahim'e olan nefsanî duygularını, kadınlık onurunu kurban eder. Hacer, Kenan'dan ayrılışı ile İbrahim'e olan aşkını, evliliğini kurban eder. İbrahim ise ileri yaşta ihsan olunan evladı İsmail'i ardında bırakarak evlat sevgisini kurban etmiş ve dahi İsmail'ini de kurban etme girişiminde bulunmuştur. Onlara bunu yaptıran; inançlarının gereği olan sabırları, Allah'a olan güvenleri ve teslimiyet duygularıdır. Romanda inananlar üzerinden ısrarla kurban verme teması vurgulanır. Hırs, haset, çıkarları için oyun çevirme, kendi nefisleri için başkalarının ayağını kaydırma, cana kast etme gibi duygular Savta Ana, Leferen gibi hayal ürünü kahramanlar üzerinden verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.SİBEL ERASLAN'IN HİKÂYELERİNDE KADIN KAHRAMANLAR

3.1.*BALIK ve TANGO*

3.1.1.Eser Hakkında

Balık ve Tango, yazarın ilk hikâye kitabıdır. Eraslan bir röportajında *Balık ve Tango* için şunları söyler:*"Balık ve Tango" bir hikâyemin ismiydi ve Mustafa Kutlu Hocamız çok beğenmişti; sanki bir kitap ismi gibi diyerek beni cesaretlendirmişti. Onun hatırasıdır ve kitaptaki her hikâyenin bende çok özel bir yeri vardır*(Akbulut, 2015).

Kadın hissiyatı ile yazılmış on yedi hikâyeden müteşekkil olan eserde Kar Kokusu ve Mersiye-i Zahide'de başkahramanlar erkektir. Mavi Şavrole, Kafesteki Kuşlar hikâyelerinde belli bir duygudaki kadından ziyade bazı hayat sahnelerinin içinde yer verilmiş kadın kahramanlarla tanışırız. Bunların dışındakilerde ise kadın ruhuna yoğunlaşır, her hikâyede farklı bir kadının iç dünyasından geçeriz. Sevgili tarafından terk edilen, ayrılıkla boğuşan kadınlar karşımıza çokça çıkar. Ancak mutlaka bir ya da birden fazla kadının, bunların içinde genç kız ve kız çocuğu da vardır, ille de kadın kahramanların yolculuklarına tanıklık ederiz. Yazar, ıskalanmış, geriye itilmiş, gölgede kalmışı objektifine alıp sıradan kadınların samimi ve buruk hikâyelerini ele alırken ruhsal portrelerini vermeyi önemser. Cümle arasında kahramanın fiziksel özelliklerine ya birkaç kelime ile değinilir ya da hiç değinilmez.

Gurbet, hastalık, ölüm, aşk, yalnızlık, kurban, ayrılık, muhacirlik, muhafazakârlık, batılılaşma, din izleklerini takip eden yazar beşeri aşkın ilahi aşka geçiş için kullanılan bir basamak olmasını, Mecnunvari âşıkları, kahramanın aşkına da ayrılığına da sahip çıkmasını, erkeklerin kadın ruhunu anlamamasını ele alır.

3.1.2.Eserde Geçen Kadın Kahramanlar

İlk hikâye **Mavi Şavrole**'de Hakan isimli küçük bir çocuk kahraman-anlatıcı olarak karşımıza çıkar. Hakan anne, baba, kız kardeş, hala ve babaannesi ile birlikte yaşar. Amcası Almanya'da işçidir, mavi bir şavrole ile yurda dönme hayali kurar ancak gerçekleştirmeye ömrü yetmez. (Yurt dışına işçi olarak gidip orada ölen amca, Sibel Eraslan'nın hikâyesinde otobiyografik bir özelliktir. DDRR, s.328) Bu, Hakan'ın babasının da hayalidir. Hakan sokakta oynarken yanında mavi bir şavrole durur. Ona Madam Hayganuş'un evini sorarlar.. Göz kamaştıran, hayali kurulan mavi şavrole, gurbet ellerde yitip giden amcasını aileden ve hayattan koparandır. Öte yandan hiç istemediği halde Hayganuş ve torunlarını vatanından koparan, komşuları ayıran bir metafor olarak karşımıza çıkar. Mavi, hayallerin rengidir. Babasının hayali olması ve erkek çocukların arabalara olan ilgisi göz önünde bulundurulduğunda, yaşananların ortasından gelip geçen mavi şavrole bir çocuk dikkati ile sunulur. Mavi Şavrole hayali kurulan bir nesne iken hayallere set çeken, ayrılıkla ilişkilendirilen bir araca dönüşür. Hakan ve amcasının hikâyesinde de, Kıbrıs-Rum meselesinin kadınlara yansıyan yüzünde de…

Hayganuş Teyze, Hakan'ın arkadaşları Alis ile Odet'in büyükannesidir. Babaannesi ile yıllara dayanan komşulukları vardır. Hakan'ın halası ise hemşiredir. Halanın nişanlısı Cevdet askerdir, Kıbrıs'a gidecektir. Babaanne ile Hayganuş Teyze'yi, Hakan ile Alis ve Odet'i, genç nişanlıları birbirinden ayıran "Kıbrıs Harekâtı"dır.

Hikâyenin kadın kahramanları Hakan'ın **hala**sı ve **babaanne**si ile **Hayganuş Teyze**'dir. Babaanne ve halayı, Kıbrıs'a asker olarak gidecek Cevdet için; Hayganuş'u ise yıllardır vatanı bellediği yerden sökülüp Paris'e gideceği için ağlarken buluruz. Ağlayarak hayır dualarla vedalaşır, birbirlerine hediyeler verirler.

Hakan, halasını çok seven bir çocuk olarak Cevdet'ten nefret eder. Hala, Cevdet'le buluşmaya giderken Hakan'ı da yanına aldığından bu aşkın şahidi Hakan'dır: *"Halamın ondan gelen mektupları köşe bucak nasıl gizlediğine, o kilitli hatıra defterine beni uyuttuktan sonra neler yazdığına az mı şahit olmuştum… Ruhum Cevdet! Hah, ruhummuş, ne demekse…"* (Eraslan, 2016a: 12).

Hala yeğenini çok seven, onun bakımında görev alan biridir. Hakan'ın halasına bağlılığı, onun etrafında dolaşması, onu gözlemlemesi, Cevdet'i kabul edememesi sonucunu doğurur. Titiz bir kadın olan hala, yeğenine, hastalarına, sevdiğine karşı anaç ve merhametli bir tavır içindedir.

"Halam, babaannemin yaptığı yollukları veriyor ona. Hiç âdeti değildir hâlbuki Cevdet Ağabeyin terlemiş alnını avuçlarının içiyle siliveriyor. Tam anlamıyla aşık ona, evet anlıyorum aşık… Yoksa hastaları dışında kimsenin terli alnına elini sürmez benim titiz halam." (Eraslan, 2016a: 13).

Yıllar yılı İstanbul'da yaşayan, kendini Rum hissetmediğini söyleyen, belli ki İstanbullu hisseden Hayganuş, babaanne ile uzun uzun vedalaşır. Kıbrıs Harekâtı'ndan dolayı mahzundur ve yaşanan olumsuzluklara müdahil olmadığını ifade etme gereği duyar.

"Yok kızım yok, artık tadımız tuzumuz kalmadı. Geçen gece yarısı bütün camları kırdılar, taşladılar. Biz Rum değiliz ki… Hem kaldı ki Rum olsak bile Kıbrıs'taki fenalıkları biz işlemedik ki… Ama dinleyen var mı? Bu kadar yıl yaşadıktan sonra bile yabancıyız işte… Zaten çok yaşlandım. Sizin büyükanneniz benim komşumdu, ikimiz de bu sokağa aynı yıl gelin gelmiştik. Bakın şu kuyudan ne kadar çok su çektik de ne kadar çok çamaşır yıkayıp astık şu dallara…" (Eraslan, 2016a: 14).

Dikey Geçiş'te kahraman-anlatıcı **genç bir kız**ın âşıklığını, duygusu ile kendinden geçişini okuruz. Kız, sevdiğinin ansızın kendisini terk etmesi ile yığılır kalır ve aylarca hissizleşmiş bir şekilde kıpırdamadan yatar. Kendisinden herkes umudu kesmişken bir tek **Şahver Hala** sabırla olacakları izleyecek kadar cesaretli ve teslimiyetçidir. Şahver hala genç kızı evine götürür, ona bakar. Aylar sonra bir gün genç kız yatağından doğrulur ve yavaş yavaş kendine gelerek hislerini geri kazanır.

Zeminde genç kızın annesi, kız kardeşi, kuzenleri, hasta ziyaretine gelen kadınlar yer alırken genç kız ve Şahver hala hikâyenin öne çıkan kahramanlarıdır. Genç kız, sevdiğinin gidişiyle upuzun, kıpırtısız yattığı halde temaşa edilirken adeta bir füzenin fırlatılışı gibi, ateşinin yükselmesi ile aşk âleminin içinden dikey bir şekilde geçer. Günlerce ateşler içinde yanar, meleğin Sur'a üfürmesi ile ahiret gününe uyandığını zanneder. Aşkının derinlerinde kaybolur.

"Gitmen, ansızın dağdan koparak gelen uğultulu bir sel gibi katmıştı önüne beni… Sürükleniyordum.

'Bir şey' beni, kuvvetle içine doğru emerken, kalbim ısrarlı bir acıyla bu girdabın duvarlarına vuruyordu. Gitmenle daldığım, şiddetli bir burgaç.

Hapsolmuştum." (Eraslan, 2016a: 16).

Genç kız Yusuf'un atıldığı suyu çekilmiş, derin, loş, çıkrığı kopmuş kuyuda inler; kırk odalı balığın karnında dolanır; nihayetinde yeni bir dil öğrenerek karaya çıkar. Yusuf'u gördüklerinde ellerini doğrayan kadınlar gibi acıdan elleri paramparça olur. İmam Hüseyin gibi başının kesildiğine hükmeder; İbrahim gibi ateş denizlerinde yüzer.

"Bütün göklerim çatlamıştı sanki ve bütün yerlerim, derlenip dürülmüş. Tıpkı kıyamet ayetlerindeki gibi; gökten sensizlik boşanıyordu üstüme. Seni tutamadığı için ellerim, lime lime kesiliyordu. Yusuf'u gördüklerinde ellerini doğrayan kadınları daha iyi anlıyorum artık ben, onlara bir daha hiç gülmeyeceğim. Ellerimi değil, başımı kesiyordu gidişin, boynum vuruluyordu ayrılıktan…" (Eraslan, 2016a: 17).

Çıktığı adada bütün kelimelerini, harflerini kaybeder, susmayı öğrenir, kendini zamansızlığın içinde bulur. Süleyman Peygamber gibi eşya ve hayvanatın diline vakıf olmuştur, gönül gözü açılmıştır. Varlık ve yokluk gözünde eşitlendiğinde sessizce, uzun uzun ağlar ve sonrasında yatağından doğrulur. Bir aşkın içinden geçmiştir, aşkı tecrübe etmiştir. Akranı yoktur ve gurbette olduğunu anlar, ona düşen yazmaktır.

"Her yerde sen, her şey sen. İçinde yandığım ateşler denizi sen, çıkıp kurtulmak istediğim bütün ateş kıyıları sen… Sağ ve sol, şimal ve cenub, yukarılar ve en aşağılara kadar her şey, sen kesiliyordu. O demde gördüğüm renkler mesela, hiç birinin adını bilmiyorum hala." (Eraslan, 2016a: 20).

Genç kız burada aşka düşmüş bir mürid; Şahver hala da aşkın evrelerini bilen ve onun halinden anlayan, onu tutan, yolculuğunu sabırla izleyen bir şeyh gibidir. Umudunu kesmeyen, sonuca değil, yapacaklarına odaklanan, hal dilinden anlayan bir kadındır. Dışarıdan bakanların deli zannettiği, ancak bir şeyhin seviyesini görebildiği aşığın serüveni gibi; genç kızı herkes gözden çıkarmış, annesi dahi

umutsuzluğa kapılmışken bilge Şahver hala ona sahip çıkar. Ateşler içinde yandığı günlerde ferahlatmak için üzerine zemzem serper. Ne hissettiğini, hangi yollardan geçtiğini bilir, sessizce kendi yolculuğunu yapmasına izin verir.

"Ardından da beni, kara bir balığın yutmuş olduğunu, derin bir okyanusun dibinde gezdirdiğini söylermiş anneme.'Sadece geziyor, harflerini arıyor, bulduğunda konuşacak…'Annem ümitsizce gidermiş bu masalların içinden geçerek…" (Eraslan, 2016a: 21).

Hz. Yusuf, Hz. Yunus, Hz. İbrahim, Hz. Hüseyin, Hz. Hacer kıssalarına uğrayan, peygamberlerin tecrübelerini müşahede eden genç kız, bir divan edebiyatı imgesindeki gibi "ateş denizinde yüzen" haliyle; Leyla'nın aşkıyla çöllere düşen, kendinden geçen, ilahi aşka vakıf olan Mecnun'un, divan edebiyatındaki âşık arketipinin modern halidir. Baktığı her yerde gördüğü, sezdiği, bedeninden taşan, sınırlarını aşan yüce bir duyguyu tecrübe eder.

Aferin'de Üsküdar Kız Lisesi'nde yatılı okumuş ve aynı okula edebiyat öğretmeni olmuş **bir genç kadın**ın hikâyesini okuruz. Öğretmen, öğrencileri tarafından okulun geleneksel bir uygulaması olan törenle "okulun beyaz manolyası" seçilmiştir. Törende sahneye çıkacak ve ismi kız lisesinin kütüğüne çakılacaktır. Kütükteki bu isim onun gözünde kaderine basılan bir mühür gibidir. Korunaklı bir alan olan, güvenliğin önemsendiği kız lisesi; kahramanın dokunulmazlığı, bekâreti, korunmuşluğu, yalnızlığı ve kaderini temsil eden bir mekândır. Aldığı unvan, "aferin", yıllardır annesi ve kendisini halasına beğendirmek, takdirini kazanmak için çalışıp çabalamasının sonucudur. Annesi kızıyla gurur duymakta ancak bu "aferin"in halasının gözünde değeri bulunmamaktadır.

"Geçen gün okuluma, şöyle bir dışarıdan baktım. Etrafında çevrili duvarlar; hep bu kadar yüksek, hep bu kadar sağır mıydı bu kız okulunun? Yetmezmiş gibi üstüne iki sıra da dikenli tel çevirmiş muavinler… İçimden zayıf ve dirençsiz bir gülümseme geçiyor. Dikenli telleri aşarak esen zamansız bir samyeli gibi çehremde çiller bırakıyor bu acı tebessüm. Korunmuşluğun, önce unutulmuşluğa, ardından da ıskalanmışlığa dönüştüğü yerdeyim. Kız Okulu'nda." (Eraslan, 2016a: 27).

Kız Okulu, genç kadının kaderi olmuştur. Öğrenciliğinde, hayatı okulda geçen kütüphane memuresi **Zambak Hanım**'ı hatırlar. O kütüphanede rafların

arasında sessizce bir başına yaşayıp gitmiştir, kızlara da örnek de olmuştur. Onları usturuplu olmaya, kendilerine sahip çıkmaya davet etmiştir. *"Bu okulda kalanın kaderi çizilmiştir"* düşüncesindeki genç kadın, kendini Zambak'la özdeşleştirir.

"Kitaplık raflarından birine iliştirilmiş beyaz zambağa takılıyor gözüm. Kütüphane görevlisi Zambak Abla da geldi aklıma şimdi. Diğer öğretmenlerimiz gibi, o da hiç evlenmemişti. Okulun dershaneler kısmındaki çatısında, her fırtınada, "bu sefer uçmuştur" diye telaşlandığımız kütüphanede yaşardı Zambak Abla. "Yaşardı" diyorsam boşa değil. Pek çok gece, ışığının hiç sönmediğini biliyorum çünkü. Zavallı kadının –aslında kız-, belki sokaklarda yürümeyi bile unutmuş olabileceğini düşünürdük." (Eraslan, 2016a: 29).

Genç öğretmen, kendini Zambak'la özdeştirmekle kalmaz, durumunun vahametini anlatmak için 1910 yılının manolyası **Emine Saffet Hanım**'a kadar uzanır. Emine Saffet Hanım nişanlısı tayyare yüzbaşısı Tevfik Niyazi Bey şehit olunca hiç evlenmemiş, yastan çıkmamış, vefatına kadar okulda kızlarla birlikte yaşamıştır.

Halasının oğlu, genç kadının çocukluk aşkıdır. O da Kabataş Erkek Lisesi'nde okur. Bursa'dan birlikte gidip gelirler. Duygularının nişanesi olarak birbirlerine şiirler okurlar, mektuplar yazarlar. Daha sonra oğlan Almanya'ya üniversiteye gider, öğretim görevlisi olur. Genç öğretmenin öğrencisi Cavidan, şimdi halaoğlunun asistanı olmuş, dahası hayat yoldaşlığına taliptir. "Beyaz Manolya" töreninde genç öğretmen, Bursa'ya gitmekte olan feribotta olmayı ister. Halaoğlu bu kez Cavidan'la birlikte gitmektedir.

"Keşke o feribotta ben de olsaydım. Keşke o geminin burnu gibi, sevinçle yarabilseydim, beni kuşatan perdelerimi.

İçerisi niçin bu kadar loş? Perdelerini sıkı sıkıya kim çekti bu kütüphanenin?

'Gözlerinde çekili perdeler…'derdin hep.

Perdeler, gönlümüzce savrulamadığımız heveslerin yüzüne gerilmiştir ya biraz. Bu yüzden sırdır, sırlıdır onlar. Gün yüzüne çıkmamış, kızoğlankız itiraf edilemezlikleri saklar gibi dururlar." (Eraslan, 2016a: 27).

Halası, esmer ve cılız olan annesini her fırsatta eleştirir. Halasına göre annesi çocuk bakmayı bilmediğinden bu kız zayıftır, esmerdir; yüzüne gözüne renk

gelmemiştir. Annesi halanın karşısında hep susar. Kızına da susmayı öğretmiştir, genç öğretmene de susmak düşmüştür. Bu yüzden kız, hep başarılı olmak istemiştir. Kendini halasına kanıtlayamamış, elde ettiği başarının bir anlamı kalmamıştır. Yalnızlığında anlamını yitiren başarısı, içini sızlatan buruk bir duyguya dönüşmüştür.

Genç kadın hayata, kapalı pencere ve perdelerden, duvarlar ve üzerine sarılı dikenli tellerin ardından bakmaktadır. Öğrencilerini ısrarla çok sevdiğini söyleyen öğretmenin sevdiği gitmiş; hevesleri, bir zamanlar sevdiğinin de şikâyet ettiği açılmamış perdelerin arkasında kalmıştır. Zamanında *"Usanmam ben…"* dese de, *"Rüzgârım"* dediği sevdiği usanmış, perdelerini kaldıramamıştır. Yalnızlığı dağlara eştir, başı dumanlı bir dağ gibidir, rüzgârı eksik bir dağ…

"Bugün çok sisli hava, yolunu kaybetmiş gemiler gibiyim. Dışarıda melankolik bir esinti. 'Çok iyisin ama…' demiştin. Bu 'ama' ağır ve karanlık dağ kadar. Öylece bakmıştım durup yüzüne, hâlbuki içimden masaları devire devire kaçıyordum ağlayarak. Sensizlik dağ başıymış… Sisin ortasında kaldım. Seni, benden uzunca esirgenmiş bir hediye olarak hatırlayacağım. Kısık hayatımın rengi, rüzgârım." (Eraslan, 2016a: 32).

Sümbül ile İsmail'de, bir önceki hikâyede olduğu gibi; kahraman, hiç evlenmemiş, dayısının evinde ömrünü geçirmiş **Handan Teyze**'sini hatırlar. Handan teyze, hiç dışarı çıkmaz; söz dinler; uslu uslu otururmuş. Evinde yaşadığı ağabeyi, dışarının tekinsizliğinden bahseder dururmuş. Handan'ın özel hayatı, kendine ait bir alanı olmamış; o dönüm noktalarından arî tekdüze bir hayatı uslu adımlarla yürümüştür. Akrabaların özel günleri kadar sosyalleşebilmenin dahi hayalini kurmuştur.

"Oysa ne istiyor ki zavallı Handan? Kuzeninin düğününe gitmek belki veya uzak yeğenlerden birinin taziyesi. Ev oturması. Hayırlı Olsun ziyareti. Geçmiş Olsun… Allah Rahmet Eylesin… Bir Yastıkta Kocayın… Temennilerin değişmez ismi Handan." (Eraslan, 2016a: 37).

Dışarıdaki iş hayatının yoğunluğundan, hızından kaçıp eve gelen, bir çırpıda kendini eve atıp kapıyı sıkıca kapatan kadın; kendini avcılardan kaçan yabani bir hayvan gibi hisseder. Evine sığınır. Belli ki dışarıdaki hayatı çok benimseyememiş, evini, mutfağını, mutfak eşyalarını birer kız arkadaş yerine koyup onlarla sohbet

etmeyi seçmiştir. Dışarıda silik, sessiz biriyken kendi mutfağının mürettebatı, kaptanıdır.

"Benim sevgili mutfağım. Kaptanı, tayfası, çımacısı ve zabiti ile hepsi benden ibaret tek kişilik bir mürettebatız. İçeriye kimseyi almıyoruz. Kız Gemisi.

Ofis ve o iç karartıcı günlük bürokrasi, yesin dursun kendini. Giremezler… Nafile. Mutfağımdaki gizem, beni aniden bir uzak yol kaptanına çeviriyor, o silik daktilo kızdan eser kalmıyor geriye." (Eraslan, 2016a: 36).

Kadını dışarıya, işine bağlayan bir eş, arkadaş, yoldaş olmadığından, yalnızlık çektiğinden evini güvenli bir kale gibi görür. Mutfak eşyalarıyla konuşup şakalaşması yalnızlığının göstergesidir. Mutfağın dışarı çıkamayan, pencere açılınca dışarıyı gözetlemek için can atan kadınlara benzettiği eşyaları ona Handan Teyze'sini hatırlatır.

"Ocağın ardındaki pencereyi aralıyorum: Kızlar çok çalışıyorsunuz elinize sağlık ama biraz temiz hava girsin içeri değil mi? Mutfak halkı kadınları, ağız birliğiyle onaylıyorlar sanki:'Evet evet pencereyi açalım… İçeri hava girsin biraz!' " (Eraslan, 2016a: 37).

Pencereyi açtığında gördüğü ağlayan bir çocuk ve sütuna bağlı bir koyundur. Çocuğa *"Çay içer misin?*" diye sorar, çocuk istemez. Sümbül'ün yanında bekleyen İsmail, *"Yarın Kurban Bayramı olduğu için Sümbül'ü götüreceklermiş."* der. Kaçmaması için boynundan urganla bağlanmış Sümbül de kadına Handan'ı hatırlatır. Sümbül'ün kurban edilmeyi beklemesi, İsmail tarafından ona göz dikenlerden korunmak, sakınılmak istenmesi gibi; Handan'ın boynundaki ipin ucu başkalarının elinde olduğu halde geçirdiği ömrü, gözlerinin önünden geçer.

İsmail'in kadına "teyze" demesi, kadının yaşının artık geçkin olduğunu ele verir. Handan özlemle dışarıyı isterken, kadınınsa gönlünün ipini teslim edebileceği birinin olmaması kadını eve bağlamıştır. Dışarıyı vahşi hayvanların yaşadığı bir orman gibi algılama tesellisine tutunmaktadır. Yalnızlığını gizlediği, hayali arkadaşlarıyla dolu evine sığınırken, bayramda kurban edilecek bir koyundan daha zavallı oluşu çağrıştırılır. Koyunun bile ağlayanı vardır. Kadının bayramı bayram eden kimi kimsesi yoktur.

Kar Kokusu'nun kahramanı, dokuz yıldır bir Rumeli kentinde olan mülteci bir erkek doktordur. Budapeşte'de birlikte tıp öğrenimi gördüğü Mezopotamyalı **siyah saçlı bir kadın**a âşık olur, evlenirler. Kadın, memleketinde yaşamak istediği için adamı terk eder. Kampta hasta ve sayıklama halindeki doktor kar yağdığından; annesini, kız kardeşini, en çok da ayrıldığı eşini; bunların birbirlerine dönüşen siluetlerini rüyalarında gördüğünden bahseder. Gurbette, yalnız ve hastadır. Eşinin hasretiyle gördüğü rüyalardan sonra her şeyde, herkeste, aynada, kendi yüzünde bile onun yüzünü görür. Mülteci doktor sevdiğini siyah saçlı ve gözleri uzaklarda bir kadın olarak anlatır. Gönlü, kadının saçlarına takılıp kalmış, siyahlığında kaybolmuştur.

"Saç örgüsü gibi örülmüşsün bedenime; bir sen, bir ben, bir sen, bir ben… Çok özledim seni, iki saçı örgülüm. Sonra; uzun, esrik ve toyca sana bakmalarım, ayrılacağımızın kuşkusu daha düğün gecemizde düşmüştü gönlüme… Sen, hiçbir zaman bana öyle uzun uzun bakmadın, gideceğin baştan belliymiş aslında… Gözlerin hep, gözlerimin ardına bakardı. Senin gözün hep yollarda oldu. Uzaklarda…" (Eraslan, 2016a: 43-44).

Hikâyede yazarın anlattığı ve mülteci doktorun anlattığı ayrı bölümler vardır. Doktor hastalık, gurbet ve ayrılığın içinde kıvranırken yazara isyan eder, *'Benim içimde ve düşlerimde ne işin var?*' (Eraslan,2016:48) diye çıkışır, ağlar. Eşi ve annesi arasında kalmış, eşinin ardından gidememiş, sonrasında da gurbete düşmüştür. Bir kar tanesinin sahipsizliğinde savrulur. Hayatındaki iki kadını Fırat ve Dicle'ye, kendisini Mezapotamya'ya benzetir. Uyandığında hemşire Eleni, karın hiç yağmadığını söyler. Düşlerinde karlar altında kalmıştır. Kar Kokusu, eşi ile annesi arasında kalmış bir erkeğin hikâyesidir.

"Ben de Mezapotamya'yı sırf senin hatırına sevmiştim, siyah saçlı sevgilim. Ardından senin, vatanım dediğin Mezapotamya'ya gitme kararın… İki büyük nehir arasında kalan Mezopotamya mıydı, yoksa ben mi? Annem ve sen… Fırat ve Dicle… Aranızda kalan bir garip ülke; ben…" (Eraslan, 2016a: 46).

Yazar anlatıcı olduğu bölümlerde kendini, yağmuru, seli, karı, tüm istilayı, ilticayı camın ardından izleyen "Arap Kızı" olarak değerlendirir. Yazarlar, camın ardından gördüklerini kaleme alırlar. Adam, yazara yaşadıkları ve yarım kalmışlıklarının hesabını sorar. Yazar, onca kötülükte, günahta kendi payı da olduğu

kabulüyle suçluluğunu dile getirir. Yeryüzünü örten kar gibi, günahlarını, açıklarını örtecek, masumiyetini iade edecek, yeryüzüne yeniden dokunacak mesihi, İsa'yı bekler. Mülteci sorununu ele aldığı hikâyede yazar, mültecilerle her birinin bir meleğin gözetiminde olduğu kabulü ile savrulan kar taneleri arasında ilişki kurar. Melek, kanat, kar, masumiyet, suçluluk, esaret, hastalık kavramları metinde tekrar eder.

Doktorun mülteci kampında ateşli ve sayıklama halinde oluşu; kar yağdığına hükmedişi, annenin vatan, eşin özgürlük olduğu çağrışımını yapar. Hiç yağmayan kar, mülteci kampının atmosferinde, soğukluğunda kokusu alınan, öte taraftan umutları örten bir tahayyüldür.

Lavinya'nın Postası'nda, üçüncü kişi anlatıcı dışında **Lavinya** ve **Cemile**'nin de anlatıcı olduğu bölümler vardır. Lavinya ve Cemile, farklı sosyo-ekonomik durumu olan ailelerden gelen iki genç kadındır. Birbirlerine bakışları ve hayalleri karşılaştırılır. İlk bakışta Cemile bir köylü kızı ismi iken Lavinya edebi ve şehirli bir isimdir. Lavinya şiirlerin, aşk mektuplarının, sevilmelerin kızı; Cemile hayat mücadelesinin içindeki kenar mahalle kızıdır.

Lavinya'nın öğretmen bir annesi ve şiirsever bir babası vardır. Üniversiteyi yarım bırakmış, Alper'le evlenmiştir. Alper askerdedir, Lavinya hamiledir ve bu süreçte ailesinin yanında kalmaktadır. Annesi Alper'i bir türlü sevemez ve kızının okulunu tamamlaması için ısrarcı olur. Lavinya annesinin ısrarından rahatsız olup Alper'in yollarını gözler.

"Karlı dağların başına çarpıyor içimdeki itiraz ve bir çığ hayal ediyorum, kopsa düşse de yolları açılsa Alper'in ve bir an evvel çıkıp gelse, karnımda çocuğunu taşıyorum, her şey yarım, 'Bu oğlan adamı yarı yolda bırakmaz.' demek istiyorum anneme, evime gitmek istiyorum, oysa okula yolluyor annem beni." (Eraslan, 2016a: 50).

Lavinya af dilekçesi için okula gider. Veznedar Cemile, Lavinya'nın ismini okuyunca ona yazılmış bir mektup olduğunu söyler. Bu mektup beş yıl öncesinden, Lavinya ile aynı sınıftan ancak Lavinya'nın tanımadığı bir oğlan tarafından yazılıp kayıt bürosuna bırakılmıştır. Babasının ona verdiği isim bile Lavinya'yı gözünde

farklı bir yere yerleştirirken açıp okuduğu mektup, bir genç kız olarak Cemile'yi çok duygulandırır.

"İnce elbisesi içinde kırılgan bir bakır teli andırıyor Lavinya. Biraz tedirgin, biraz kaprisli kızın arkasından bakıyor Cemile. Sanki affedilen bir öğrenci değil de yüksek iltimaslarıyla bağışlayacağı tebaasını arayan asabi bir prenses gibi geliyor ona Lavinya." (Eraslan, 2016a: 52).

Cemile 28 yaşında, heves ettiklerini yaşayamamış genç bir kadındır. Ona *"çamaşırcının kızı"* demesinler diye Ticaret Lisesi'ni okumuş, bir yakınının referansıyla işe girmiştir. Çamaşır yıkayan, dikiş diken annesiyle birlikte yaşar. Dikiş makinesinin taksitini yeni bitirmiştir. Yakında Manav Hayrullah Amca'nın elektrikçi oğluyla sözlenecektir. Şöyle bir ayaklarını ofisin karşısındaki havuza sokup sallandıramadan, gönlünün düştüğü bir oğlanla mektuplaşamadan evlilik yoluna girecektir. Üniversiteli kızlara camın arkasından hep özenerek bakar. Cemile, okuyup iş tutmak ve işi gereği hanım hanımcık olmak zorunda kalmıştır. Lavinya'nın ismine ve aldığı aşk mektubuna hayran kalır.

"Ben hep camın diğer yanından baktım akranım olan genç üniversitelilere. Sana da Lavinya. Oysa sen beni hiç umursamadın bile az önce. İsmini ne kadar da önemsediğimi ve senin hakkında kurduğum yüzlerce düşü ve sana nasıl imrendiğimi… Hiç umursamadan gittin Lavinya." (Eraslan, 2016a: 53).

Lavinya, Cemile'nin dikkatli ve meraklı bakışlarından rahatsız olur, onu ciddiye almadığı gibi tepeden bakar. Hatta bekâr olduğunu tahmin ettiği Cemile'nin böyle bir işte çalışıp dilekçeler içinde kaybolmasına acır.

"Geç ve güç olur bunların koca bulmaları ve yine bir örnek sarı badanalı duvarların önünde daktilo yazarlar, vah vah. Hayata, önlerindeki oval camın aralıklarından uzatıp çektikleri dilekçelerle bağlıymışçasına… Onlar ve bu oval delikleri olmasa hayat duracakmış gibi önemseriz bu daktilo kızları.

Ekose pilili eteği ile 36 beden bir sefertası cüssesinde." (Eraslan, 2016a: 51).

Cemile'nin Lavinya ile fısıldaşması üzerine hemen Şef Lamia Hanım çatık kaşlarla araya girip bu diyaloğun mümkün olduğunca kısa sürmesi için evrakları imzalayıp Lavinya'ya uzatır. Cemile başında bekleyen şef gibi, hayatının köşelerini

tutmuş sıkıntıların göz hapsindedir. Cemile, Lavinya'ya bırakılan mektup gibisine hayatında sahip olamamışken Lavinya mektubun tamamını bile okumadan çöpe atar. Kimilerinin artığı, kimilerinin hayalidir.

Seherde Bir Bağa Girdim'de arkadaşının gözünden **bir kadın**ın hikâyesi anlatılmaktadır. Arkadaşı, kadının isteği üzerine refakat için hastaneye gider. Çamlıca Kız Lisesi'nden, sonra da üniversiteden arkadaştırlar. Yıllar, yollar girse de aralarına, samimiyetlerinden bir şey götürmemiştir. Kadın bedenen eriyip tükendiği gibi psikolojik olarak da çökmüştür. Eşinden psikolojik şiddet görür, ailesi ve akrabaları ile görüşemez. *"Ne kadar okursa oku, el evinde gelin olmak çok zormuş, yel önünde yaprak say onu…"* (Eraslan, 2016a: 57).

Arkadaşı, kadının güçten ve moralden düşmüş halini görür ve ona manevi olarak destek olur. *"Yattığı yerden elimi sıkmaya çalışıyor ama kolundaki bütün kan, sanki canıyla birlikte çekilmiş olduğundan, avucumu bir türlü tutamıyor."* (Eraslan, 2016a: 58).

Kadın, babasının annesini defalarca aldatması üzerine ailesine güveni kalmadığından evden kaçar. Okulda kendisine İmam Gazali'nin Kimya-yı Saadet'ini veren, bir süre görüştüğü oğlanla evlenir. Viyana'ya giderler. Eşi orada doçent olmuştur. İlişkileri kötüye gitmektedir. Adam, eşinin ailesine küstüğü gibi onu da akrabalarından kimse ile görüştürmez, onları hakir görür, azarlar. Kadın da Viyana'da Sosyoloji doktorası yapmıştır ancak psikolojik sıkıntıları sebebiyle zor günler geçirir. İstanbul'a dönmek için ısrar eder. İstanbul'da kadro alamayan eşi, "*Viyana'da olsam, şimdi profesör olmuştum*" diyerek sızlanır ve hakaretlerin dozunu artırır. Buradaki kadın dışarıda farklı, evde farklı bir erkeğin mağduru olmuştur. Dıştan muhafazakârlığı, birikimi ile göz kamaştıran adam, gerçekte bencil ve narsistir.

Kadının dayıkızı Sivas'tan İstanbul'a ameliyat için gelir, kan lazımdır. Eşinin tepkisi sebebiyle, evinde misafir etmek istese de sesini çıkartamaz. Gizlice hastaneye kan vermeye gider ve yanına refakatçi olarak arkadaşını çağırır. Kan verirken bayılınca arkadaşı eşini arar. Adamla sağlıklı bir iletişim kuramazlar. Yıllar önce babasının çivilediği penceredeki çivileri söküp ona gelen kadın, arkadaşının

desteğiyle şimdiki çivilerini sökmeye karar verir. İki arkadaş seherde ellerini açıp dua ederler.

Gerisi Yalan hikâyesi, erkeklerin **kötü yola düşmüş bir kadın**a bakışını gözler önüne serer. **Mediha**'nın, düştüğü eller onu fark edemese de bir kalbi, bir ruhu vardır. Sömürülen bedenine inat ruhuyla sevebildiğine, sevdiğinde nelere katlanabildiğine vurgu yapılır. Kahraman olarak karşımıza cezaevinde yatmakta olan iki erkek çıkar. Hüseyin yalan, hile bilmez toy bir gençtir. Arkadaşı Cüneyt'in eşi Mediha ile görüşmesi için olay çıkarır. Mediha Cüneyt'in nikâhlı eşi diyerek zor da olsa, kendisi de yanlarında olmak şartıyla, başefendiden izin koparır. Mediha'nın ünü herkese ulaşmıştır, O yüzden Cüneyt'le görüştürmek istemezler.

Hüseyin, Cüneyt ve Mediha'nın konuşmalarına şahit olduğunda anlar ki Mediha gerçekten yolludur da Cüneyt onu o yola atan, üzerinden para kazanan kişidir. Mediha'yı itip kakar, hakaret eder. Mediha ise diğerlerine Cüneyt için katlanır. Bir tek Cüneyt'e vurgundur, gerisi yalan.

"Oysa Mediha, pay edilirken yağmalanan vücudundan pırıl pırıl bir cevher çıkararak âşık olmuştu bu hergeleye…

O anda Mediha'nın 'ruh'tan bahsettiğini hemen anlamıştım. Erkeklerin put gibi taptığı vücuduna inat, kimseye elletmediği bir canıyla feryat ediyordu: 'Ben senden başkasını sevmedim hiç…' " (Eraslan, 2016a: 68).

Düşüren erkeklerin değil de, düşen kadının isminin çıkması; lekenin, kötülüğün, olumsuzluğun kadınlara yüklenmesi; namusun kadına ait bir kavram olma algısını eleştiren bir hikâyedir.

Bırak Dağınık Kalsın'da biten ilişkisine gönlünde noktayı koyamamış, kendini toparlayamamış **bir kadın**ın duygu durumunu okuruz. Aşkı içinde yarım bıraktığı, tamamlayıp da duvara asamadığı bir resim gibidir. Kadın bundan hiç şikâyetçi değildir. Tamamlanıp duvara asılmış bir resim, bitmiş bir resimdir. Aşkının yarım kalması, bitmesinden de bu şekilde devam etmesi onun arzu ettiği bir şeydir. Sevgilinin yokluğu ruhuna ve bedenine ağır gelse de içinde o sayfayı kapatmayarak, o resmi tamamlamayarak aşkını muhafaza etmeyi tercih eder. Annesi, kızının toparlanması için eski okul arkadaşlarıyla buluşmalar, toplantılar organize eder.

Ancak kadının gördüğü her şey; "yarım kalmış, yalnızca dizlerine kadar bacakları çizilmiş bir erkek resmi" bile içindeki duyguyu pekiştirir ve ona yer açar. Zamanında çok istese de sevdiğinin yüzüne hiç bakamamıştır.

"…ben o en mutlu dakikalarda bile yani seninle yan yanayken bile yüzüne tam olarak bakamazdım, içim yanındayken bile sana koşar seni özlerdi, ama bakamazdım gözlerine, belki iyice bakıp ezberleyebilseydim, seni de bitmiş bir resim gibi kaldırıp duvara asabilirdim. Şimdi güleceksin sıkı dur; senden hatırlayabildiğim tek şey; ayakkabıların… (…) Ancak dizlerinin altına kadar çıkabilen gözlerimle ne dünyalar kurardım ah bilsen o kısa mesafende senin…" (Eraslan, 2016a: 73).

Mesele; kadın için, kaldığımız yeri unutmamak için kitabın arasına koyduğumuz bordo renkli işaret ipi gibi, kısmen vakıf olabildiğimiz hayatın manası gibi yarım bıraktığımız işlerle ve tamamlanmamışlıklarla hayatın ortasında kalabilmektir. Eksik parçalarımızla tamamlanabilmektir. Hayatı, eksik yanlarından yakalayabilmektir. Dünyayı ve hayatı mana âleminde, insan vücudunun örnekliğinde ifade edecek olursak, ancak dizlere kadar çıkabildiğimiz bir seviyede devam ettirebilmektir. Buradaki kadının sevgiliye yüklediği kutsiyet, sevgilinin gözlerine bakamaması ve karşı cinsin gözlerine bakmanın günah olduğu vurgusu, sevgilinin gidişine rağmen sadakati ile tenden geçmiş manevi aşkı kastedilir. Toparlanmak istemeyen kadın; aşkın içindeki savrukluğu, dağınıklığı ile kendisini kabul etmiş kadındır. Sofilikteki dermanın derdin içinde saklı olma anlayışının tezahürü mahiyetinde, aşkını geldiği haliyle karşılamış, edebiyle yaşamış bir eski âşık tavrının esintisini bu hikâyede de görürüz.

Bohçasından Belli Gelin'de yine bir arkadaş gözünden anlatılan bir kadın var. **Derya**'nın boşanma hikâyesini, evliliğinden geri kalanları ve sessizce toparlanışını, devam eden hayatın ritmini yakalama çabasını okuruz. Eşi Tuğrul'dan boşanan Derya, Ankara'dan İstanbul'a, Vezneciler Kız Yurdu'ndan tanıdığı arkadaşının yanına gelir. Bir buçuk aydır burada misafirdir. Tuğrul'un yeni evde koyacak yer bulamayıp da Derya'ya gönderdiği bir koli eşya ile Derya'nın misafirliği biter, eve yerleşmiş olur. Gelişigüzel atılmış gibi yerleştirilmiş olan kargo kolisinden fotoğraf albümleri, öğrenciliğinden kalma hukuk kitapları, bir sandalet, bir eşarp, bir yazma ve resim takımları çıkar. Derya'nın bu eşyalarına bakarak hislenen arkadaşı

bohçasının sadeliği ve alakasızlığı ile Derya'nın yarım kalan gelin olma macerasını değerlendirir. Sur üfürülmüş ve bu evliliğin kıyameti erişmiştir. Derya masal kahramanı Kibritçi Kız kadar yoksul ve yalnızdır.

"Derya'nın yersiz yurtsuzluğunu bir kez daha arttırıyor Tuğrul'un usulca örttüğü kapı. Derya, Kibritçi Kız kadar üşüyor her bir kibrit çaktığında. Derya'nın kibritleri bitmiş. Buradan bir kız geçmiş… (…)Biri, 'yekün' demiş ve tüm zamanlar derlenip dürülerek, Ankara'dan gönderilen koliye sığıştırılmış. Bohçası belki de bu yüzden mahşer yerini andırıyor Derya'nın." (Eraslan, 2016a: 81).

Derya, hemen kalkıp evi toparlamaya girişir, nalbura gidip boya alır ve odayı boyar. Temizlik birkaç saate biter. Akşamında kızlar iftar için tek tek gelmeye başlar. Artık bir yuvası olmayan, kıvılcım misali umutları sönen Derya kibritleri tükenen Kibritçi Kız'a benzetilir. Arkadaşı, Derya'nın çaresizce günlük işlerle kendini meşgul etmesini, hayata tutunma çabasını izler.

Balık ve Tango'da, hasta bir kızı ziyarete gelen arkadaşları papatya getirirler. Kendini **"muhacir kızı"** olarak tanıtan kız papatyaya bakarak çocukluğuna, oradan **anne** ve **anneanne**sinin hikâyelerine kadar gider. Ayrılık teması; vatandan, kültürden ve sevgiliden ay rılma olarak üç nesildeki farklı görünüşleri ile ortaya konur. Muhacir kızı hastadır ancak hastalığını kendi içinde sevdiğinden ayrılması ile ciğerinin delinmesi olarak tanımlar. Bunu kimseciklere söylemez. Arkadaşlarının eski mahallelerinden getirdikleri haberler arasında sevdiğinin nişanlandığını öğrenir. O, hastayken de hicran ile kıvranırken de etrafa gülümsemeyi şiar edinmiş, duygularını içinde yaşayan dirayetli bir kızdır.

"Ben bir muhacir kızıyım, ah bahtım… Pılı pırtıyı en iyi ben toplarım. Hiçbir şey olmamış gibi güleç durmalı yüzüm. Rengim kimseye uymuyor ve çoğu kez hercai bilirler bu yüzden beni, biliyorum. Uygunsuzum. Hâlbuki ev taşınırken hep en sona kalan ve çoğu kez de perdeleri sökülmüş bir pencerenin içinde unutulan küpe çiçeği kadar yalnız ve vazgeçilmeye hazırım." (Eraslan, 2016a: 87).

Muhacir kızı, papatya çiçeğine bakarak çocukluğuna gider: *'Papatya gibisin, beyaz ve ince…'* sözleriyle radyodaki tango saatinde annesinin balık kızartması, evi ele geçiren balık kokusu ve tango melodileri zihnine üşüşür. Anneannesi, kız kardeşiyle kendisine *'Doğru durun kızım/Cesur olun kızım'* cümlelerini kurarken tango

müziğini eleştirir, alaturkayı tercih eder. Üsküp göçmeni olan anneanne, Üsküp Radyosu'ndan haftada iki kez on beş dakikalık dinleyebildiği haber ve hava durumuna ayrı bir anlam yükler. Kız, anneannesini İstanbul ile Üsküp arasında uçup duran, yurtsuz kalmış bir kuşa benzetir.

"Büyükannem işgal günlerinin İstanbul'una benzerdi; biraz kaybetmiş, biraz yorgun ve çokça parçalanmış, dağılmış bir kadın… Sanki bütün mağlubiyetlerini geçiştirmek için sallanan yaşlı bir duvar saatinin sarkacı gibi tedbirli olmak zorundaydı o." (Eraslan, 2016a: 85).

Anne, anneanne ile alaturka-alafranga müzik tartışması yaşar. Anneye göre yenilenmek gerekir, bu sanat için de geçerlidir. Kendisini konservatuara göndermeyen annesine kırgındır.

"Gariptir ki annemin alafrangaya olan tutkusunda da bu eski mağlubiyetlerin tesiri dururdu. Saçını kulağının ardına atmak neyse, alaturka sayfasını çevirmek de oydu annem için. 'Yeniye bakmak lazım'dı anneme göre, alaturkanın o kaybettiğimiz bütün Rumeli coğrafyalarında yaşadığı ters talihini, yok sayarak değiştirmek dürtüsü… Unutursak, atlarsak eskiyi, kaybettiğimizi de geçiştirecektik anneme göre." (Eraslan, 2016a: 85).

Büyükanne geçmişin parçalarını muhafaza ederken kulağı tango müziğindeki anne şimdinin toprağına kök salmak ister. Tango müziği, muhacir kıza aşktan çok dönüp gitmeyi, bir asker taburu gibi savaşa gitmeyi çağrıştırır. Ona kalan, bütün duygu ve tutkularından yüz çevirip gitmek, etrafı toplayıp gülümsemektir. Üzerine aşk sözlerini konduramadığı tango müziği gibi, kendisine uymayan aşkın sızını duyumsamaktadır. Belli bir çevreye hapsedilen muhafazakârlığı balık metaforuyla veren yazar, tango ile batılılaşmayı ifade eder. (Akbulut,2015) Anne, anneanne, muhacirlik, çocukluk ve gençlik yıllarındaki radyo saatleri ile güçlü otobiyografik yönleri olan bir hikâyedir.

Her Doğan Ölür'deki **yazar kadın**, yedi yıl önce eşinden boşanmıştır ve iki çocuğu vardır. Eşi Doğan, bir gün artık başkasını sevdiğini söyleyince sessiz sedasız boşanırlar. Doğan, **Pelin**'le evlenir. Bir süre sonra trafik kazasında ölür. Kayınvalide Doğan'ın elli ikisini okutur. Pelin hamiledir, hastalanmış, hastaneye gitmiştir. Eski eş, tepsi tepsi yemekler hazırlayıp çocuklarla birlikte duaya katılır.

Ölümünde de cenaze işleriyle uğraşan, gelenleri karşılayan eski eştir. Hikâye, yazar olan eski eşin perspektifinden sunulur.

Hastalık Pelin için bir kaçış, hazırda bekleyen bir sığınaktır. Doğan ise bunu Pelin'in inceliğine yorar: *"Pelin de benim gibi hiç kavga etmez Doğan'la, ama o yeri ve zamanı geldiğinde hemen hastalanıverir. (Hassas kız diyor Doğan.)"* (Eraslan, 2016a: 92).

Doğan çocukları bırakmaya geldiğinde teklifsizce kadının evine girer, çalışma odasına bakar, yazdıklarını karıştırır. Bir evin erkeği gibi varlığını hissettirmese de aslında kadının hayatından hiç çıkmaz. Ölümünde evin gelini gibi koşturup her işe el attığında, kayınvalide; *"Ah benim hakikatli evladım, evimin direği gelinim…"* (Eraslan, 2016a: 92) diyerek yazar kadının hakkını teslim eder. Kadın yedi yıldır hiç ağlamamış, Doğan'ın ölümünde de metanetini korumuştur. Kayınvalidesinin Doğan'ın eşyalarını dağıtırken, üzerinden hiç çıkarmadığı kaşmir paltosunu ona vermesi ile eşinin hayatından çıktığını anlayıp gözyaşlarına boğulur. Doğansız da yapılabileceğini Pelin'in anlamak zorunda kalması kadının içini rahatlatırken aslında Doğan'ın hep hayatında olduğunu, kendisinin de her zaman onun arkasını toplayan olarak hayatında yer aldığını kahırla fark eder. Hayatından bir türlü çıkamayan, şöyle bir tartışamadan boşanmaya varan ilişkisinin başaktörü bu adama ve ailesine kızacak bir sebep arar. Bir akraba mesabesinde süren ilişkileri kadını incitironu gönlünden çıkarabilmiş olmayı, bunun için de onunla kavga etmiş olmayı hayal edecek kadar çaresiz hisseder. Hayatına birinin girmiş olmasını, ağırlığında ezildiği duygularının benzerlerini Doğan'ın da yaşamış olmasını ister. Doğan her seferinde evine girip yazı masasını karıştırırken *"Bakalım kimler varmış hayatında sevgili yazarımızın?"* diye söylenir.

"Aslında ayaküstü uğradım ya da çocuklara ilaçlarını getirdim falan dediği halde çalışma odamdaki kanepeye uzanıp uyuyakalmasaydı… Ve ben onun üstüne battaniye örtüp, yazıma devam etmiş olmasaydım… Pelin, ona ulaşamadığı her seferinde beni arayıp Doğan'ı benden sormasaydı keşke, hatta bana ve çocuklara kötü davransaydı Pelin… Bir baş belası üvey anne olsaydı mesela ve ben gönlümce onu ve babalarını kötüleyebilseydim kızlarıma. Hiç kavga etmedik…" (Eraslan, 2016a: 93-94).

Her şeyin olması gerektiği gibi sessizce yürümesi kişinin karşılık bulmayan duygularının üzerini örter. Zaman zaman bir deprenip taşları yerine oturtmak gerekir.

Yazar hanımın hayatında bir deprem gerçekleşmez, taşlar yerine oturmaz. Boşlukta kalan duygular, yazarın bahtına düşenlerdir. Kadını inciten; biten evliliğe rağmen Doğan'ın onu hayatında tutmaya devam etmesi, hamaratlığı ve merhametiyle herkesin işine yaraması ancak bir kadın olarak istenmemesidir. Aslında Doğan, boşanmayla değil, vefatıyla eski eşinin hayatından çıkmıştır. Öte taraftan sessizce sürdürdüğü evliliği aynı sükûnetle noktalayan kadın maruz kaldığı muameleyi ölümün insanları eşitlemesi tesellisiyle sineye çekmiştir.

İndirim Sezonu'nda üniversitede çağdaş edebiyat dersleri veren ancak geleneksel kadın algısından çıkamamış, toplumun ve ailenin çizdiği sınırların içine hapsolmuş **bir kadın**ın hikâyesi anlatılır. Eğitimin dahi hemencecik çözemediği kemikleşmiş algılar, sindirilmişlik duygusu işlenmiştir. Yazar bu hikâyede ailede erkek çocukların öncelenmesi, kayırılması, görev ve sorumluluk bahsinde kız çocuklarının hatırlanması, hayatı kolaylaştıran otomatik bir makine gibi görülmesini ele almıştır. İtaati ve sadakatinden emin olunana değer atfedilmemesini eleştirir. Bu, çoğu kez kadındır.

"Balkonda sulanması çoğu kez unutulan bir begonyaya benziyordu kadının hayattaki varlığı. Böyleleri o kadar bizimdir ki, yeterince özenmeyiz onlara bir türlü. Elimizin altındadırlar. Onlar, vardırlar sadece. Arşı sırtlarında taşıdıkları halde gıkları bile çıkmayan hamele melekleri gibi dönerler ve taşırlar. Sessizce. İpeksi bir direnç gizlidir sükûnetlerinde." (Eraslan, 2016a: 100).

Kendisinden on altı ay sonra doğan erkek kardeşiyle ilgilenen anneyi izleyen kız çocuğu susup sabırla kendisine sıra gelmesini beklemeyi öğrenir. Bayram harçlıklarında, luna park ve sinema gezmelerinde erkek kardeşin kayırılmasına seyirci kalırken babasına sarılmanın hayalini kurar, burada da ona sıra gelmez. Annesinin ölüm döşeğinde emanet ettiği erkek kardeşi büyütmek, evin kadını olmak da onun payına düşer. Bütün kırgınlıklarını, en değerli hatıralarını bir fotoğraf albümü gibi sakınarak sakladığı sekine çekmecesine gömer. Kardeşine annelik eder.

Kadın, sorumluluklarını aksatmadan, sessizliğini ve vakarını koruyarak çekmecesini açacağı, içini dökebileceği birinin özlemini duyar.

"Uzun konuşulmamışlıklardan sonra, kadının arzuladığı belki de bilinmekti, kaale alınmaktı… Atkuyruğu saçını çözer gibi, kendini çözüvermek birisine… Zayıf ama neşeli

ilkbahar çayları gibi kıvrılcağı kıyıyı buluvermek… Ne çok şey biriktirdim bayım ben sizi beklerken dercesine. Karlı vadilerden taşıdığı, eteklerindeki bütün renkli taşları dökerek…" (Eraslan, 2016a: 102).

Görüştüğü adam onu fazla silik ve geleneksel bularak buluşmaya gitmez, arkadaş toplantısını yeğler. Adamın çelikten duvarları olan çekmecesinde lise yıllarından âşık olduğu **Dolunay** vardır. Muhatap olduğu kadın ise çekicilikten uzaktır, anaç yapısı ile öne çıkar. Yazar; erkeklerin, kadınların çekici ve anaç özellikleri arasında kalmışlığını gözler önüne serer.

"Çekmecenin çelik gözünde kimselere gösterilmeden hala saklanan, ahu bakışlı Dolunay. Umutsuz bir aşkla sevilen liseli kız. Bir bakışıyla kâğıttan kayıklar gibi eriyor oysa oğlan… Hep, kendisinden boyca yüksek kadınlara hayrandı adam. Uzun kız, Dolunay. Tüm lisenin gözbebeğiydi, birincisiydi, basket takımının kaptanı, bayrak töreninde sancağı taşıyan en öndeki kız. Dolunay, seneye tıbbiyeye gireceği herkes tarafından tahmin edilen harika öğrenci… Kendisinden üç yaş da büyük. Olsun…" (Eraslan, 2016a: 100-101).

Adam, beklettiği, en nihayetinde gitmediği kadını arayarak, kızgın mısın, diye sorar. Kadın 'yooo' der. Bu cevabı kendisine yapılan haksızlıkmış gibi gören adam, kadını anlamaktan, sesinin kırgınlığını hissetmekten çok uzaktır. Kızmayı tecrübe edememiş, kızma hakkı kendisine verilmemiş kadın olgunluğuyla sarıp sarmaladığı kırgınlığı ile tepki verir.

"Niçin kızsın, hem nasıl kızsın, sonra kime kızsın… O; ideal bir eş, ideal bir evlat ve ideal bir abla olarak yaratılmış adeta… Ve üç vakte kadar hep beklerdi nasılsa… İpekten bir ilmek gibi bütün parçacıkları birbirine bağlayan, çevresindekileri tutan ve birleştiren… Kendini hayata sunan…" (Eraslan, 2016a: 105).

Yazar, kadınların çocuk yetiştirirken erkekleri öncelemesi, hemcinsi olan çocuklarını geri plana atmasını eleştirir. Bunun yanında erkeklerin hayatın sorumluluğunu yükledikleri, kırgınlıklarla iç dünyasına hapsettikleri kadınların yine erkekler tarafından silik, renksiz, geleneksel bulunması, tercih edilmemesine değinir. Bu şartlara mahkûm edilen kadının ne kadar okusa da kabuğunu kıramaması, kendisine çizilen sınırlar içinde kalması; başarılı, göz önünde, popüler bir kadının erkekler tarafından çekici bulunması üzerinde durulan diğer hususlardır. Kadının iç çekmecesindeki birikmişliklerle erkeğin çekmecesinde olan beklentiler örtüşmez.

Kadın, adam için, değeri düşen, sezonu biten ürünler gibi elde kalmışlığı çağrıştırır. Bir başka bahara modası geçmiş olarak çıkacak kıyafetler misalidir. Dolunay modayı, kadın modası geçmiş olanı temsil eder. Çekmece; anıların, duygusal kırılmaların iz bıraktığı, şekil verdiği gönlü temsil eder. Adamın kadını ablasına ve annesine benzetmesi, gönlünün ise Dolunay'a meyletmesi, kadınları sevilen kadınlar ve anaç kadınlar olarak kategorize ettiğini gösterir. Kadının randevulara erken gelmesi bile, erkek için cazibesini düşüren bir durum gibi algılanır. Adamın gözlerine bakamaması, sevdiklerine hizmetkâr olması, kadının onu komik ve bayağı bulunan nitelikleridir.

"Üniversitede ders verdiğine inanasım gelmiyor, çağdaş edebiyat için epeyce geleneksel. Komik bir şey geldi aklıma, ablama ne kadar da benziyor ve rahmetli anneme. Sanki görülmeyen bir önlük bağlı önünde, öğrencilerine Bachmann'dan şiirler okurken bile aslında elindeki kepçeyle domates çorbası koyuyormuş gibi tabaklara… Aynı yaştayız onunla, niçin bu yaşa kadar beklemiş acaba? Boyu yeterince uzun değil ama olsun, biraz topukla da hiç fena olmaz. Yüzü solgun ve utangaç…" (Eraslan, 2016a: 104).

Hoşça Kal, Madam Ju-Ju adlı hikâyede göğsünün biri ameliyatla alınmış, doktorların söylediğine göre az bir ömrü kalmış genç bir avukat olan **Feraye**, kendisine ve beslenmesine dikkat etmeyip yoğun çalışma temposunu devam ettirir. Eşi ile arası iyi değildir. Hatta eşini bir öğrencisi ile yakıştıracak kadar bu evlilikten kopmuştur. Kendisi ne olsa yakında onu yalnız bırakacaktır. Bir yandan da ona bir çocuk veremeden, anne olamadan göğsünün alınmasının acısını yaşar. Kendini sorgular, hayatını gözden geçirirken çocukluğuna saplanır kalır. Annesi o yıllarda ağlayışına kulak asmadan gitmiştir. Annesiyle ilgili hatırında kalan giderken sarıldığı kahverengi ayakkabılarıdır. Babası ve halası ile büyümüştür. Halası baskıcı ve sosyal statüye, maddiyata önem veren bir kadındır.

Tam da böyle bir zamanda, Feraye babasının öğretmenlik yaptığı, ilkokulu okuduğu bir şehirdeki arkadaşlarından davet alır. Hüseyin iyi niyetli fakir bir ailenin çocuğudur. Hüseyin'le aralarında bir yakınlık söz konusu iken halası bu sebeple onunla arkadaşlık etmesini istemez, kapılarına gelmesinden rahatsız olur. Hüseyin, birkaç sınıf alttaki **Nermin** ile evlenmiş ve Aslı isminde bir çocukları olmuştur. Onu güler yüz ve sevecenlikle karşılarlar. Aslı cıvıl cıvıl bir çocuktur, Feraye'nin

etrafında döner durur. Aslı, genç kadını, hüznü sebebiyle, annesinin çalıştığı botanik bahçedeki bir yılana benzetir. Yılanın ismi Madam Ju-Ju'dur, kadına da bu isimle seslenir. Yılan Afrika'dan getirilmiş, buranın iklimine uyum sağlayamamış, bir köşede depresif bir hale bürünmüştür. Bir gün Aslı onunla konuştuğunda ilk kez kendine gelir, canlanır. Aslı, onunla arkadaş olmuştur.

Evliliğine, eşine, ailesine hiçbir şeye sığınamayan Feraye, çocukluğundan hatırladığı bu şehre, çocukluğuna, çocukluk arkadaşlarına sığınır. En zayıf anında onların yakınlığını görür.

"Bu şehir, benim hatırlayabildiğim ilk yerim. Anne gibi bana. Anneme koşar gibi koştum bu şehre ve çocukluğuma… Ben, Feraye; o evsiz muhacir kız, kol saati çocukluğunda durmuş…" (Eraslan, 2016a: 105).

Nermin, biyoloji öğretmenidir. Hüseyin ile uyumlu bir beraberlikleri vardır. Başörtü takar ve namaz kılar. Feraye'nin başlangıçta çekindiği gibi, kıskançlık yapmaz, onu dostça karşılar. Çarşıya çıktıklarında camiye girip namaz kılar, dua ederler. Feraye, burada gösterişsiz, gürültüsüz, sakin bir huzuru hisseder.

"Bu koca yapıda şimdiye kadar tanık olmadığım bambaşka bir neşe var. Sessiz, gürültüsüz patırtısız, razı oluş dayalı bir neşe bu. Daha çok kendisiyle barışık olmak gibi bir şey. Ya da acının geçici bir şey olduğu, sızlanmaların er geç biteceğine dair bir beklenti, bir boyun büküş… Yapının içindeki bütün faniler, ölüme o kadar yakın geliyor ki o anda… Ölümle hayat sarmaş dolaş olmuş, barışmış gibi birbiriyle… Ne garip, sanki hayata da ölüme de pek aldırmayan, başka bir hava hakim fıskiyeli camiye. Huzur mu bu? Peki ya Allah?" (Eraslan, 2016a: 117).

Feraye; hasta, yalnız, kimsesiz, duygusal olarak incinmiş, bedensel olarak tükenmiş hissederken gönlüne şifayı camide bulur. İnsanın ait olduğu iklimin uzağında kalması, hikâyede Afrika sıcağından çıkıp daha soğuk bir iklime gelen yılanın garipliği ile örtüştürülür. Feraye dünyadaki çarelerin ve kucakların tükendiği yerde, secdelerin ve manevi iklimlerin kuşatıcılığını hisseder. Hemen döneceğim diyerek İstanbul'dan çıktığı yolculukta, burada, bu huzurlu cami bahçesinde uyumayı hayal eder… Ölmek gözüne, uyumak kadar hafif görünür.

Kafesteki Kuşlar hikâyesinde, şehrin son ayakkabı tamircisinin, bir gecede bulunduğu köşeden yıkılıp süpürülüp temizlenmiş olması anlatılır. Elinde birinin

topuğu kırık lacivert ayakkabılarla gelen **kadın** öylece kalakalır. Nasıl sessiz sedasız bir gecede bir dükkân ortadan kalkar, inanamaz. Anneannesini ve kaybettiklerini düşünür. Küçük yaşlardan itibaren bütün yoksunlukları gözünün önünden geçer. İnsanların bu hayattan çoğu kez sessiz sedasız çekilivermesi, bir anda hiç yaşamamış gibi olması üzerine düşünür. Ayakkabı tamircisinin önündeki asma, kadına anneannesinin ölümünden kısa bir süre sonra bahçesindeki dut ağacının devrilişini hatırlatır. (Anneannesi Zeynep Hanım'ın ölümünden sonra bahçesindeki dut ağacının devrilişini Eraslan burada hikâyesine taşımıştır. DDRR, s.118,s.272) Anneannenin ölümü ile dutun devrilişi bir devrin kapanışının ifadesidir. Kafese mahkûm kuşlar, derinde kalan duyguları anıştırır.

Ayakkabıcının önündeki asmayı, kapıda asılı kafesteki iki saka kuşunu görememek bir yakınını kaybetmişçesine kadının içine oturur. Büfeye ayakkabı tamircisini sorar. Buraya büyük bir market yapılacaktır. On beş gün içinde yorgancı, berber ve büfeyi de ayakkabı tamircisi ile aynı son beklemektedir. Kuşlar büfededir. Büfedeki adam kadından onlara bakması için rica eder. Artık kuşlar kadının emanetidir. Hayatı ve kimliği ile ilgili teferruata girişilmeyen kadın, kaybettiklerinin yokluğunu derinden hissederken kuşlara sevdiklerinin ismini verir. Eskilerine sahip çıkan, eski ayakkabılarını tamir için getiren kadın, artık eskilerin devrinin kapandığını; yeni bir devrin başladığını sezer.

"Kaybettiğim her şey gibi, henüz buluğa ermemiş. Ah ben nasıl dayandım, sizleri bir bir yitirirken ve bir daha hiç bulamazken. Gidişlerinizde hep bir parça daha koparttım kendimden, biraz daha eksildim. Hayret, ölmedim ama! Bakın hayattayım hala, bunca vedadan sonra…" (Eraslan, 2016a: 124).

Mersiye-i Zahide'de dolmuşçu Ali Haydar, **stajyer öğretmen Zahide**'ye âşıktır. Zahide'nin bundan haberi yoktur. Ön sağ koltuğu hep ona ayırır, oraya kimseyi oturtmaz. Geciktiğinde onu bekler, geliş gidişlerini ona göre ayarlar.

Zahide; mahcup, sessiz sakin, beyaz tenli, solgun yüzlü bir kızdır. Selam vermekten başka kimseyle muhataplığı yoktur. Çekingen hali ile Ali Haydar'ın dikkatini celbeder. Ali Haydar, ilk görüştehalinden, tavrındanbabasızlığını bildiği bu kıza sahip çıkma niyetindedir.

"Yanına bir yaklaşan olsa, hemen kucağındaki kâğıtları karıştırmaya başlar genç kadın. Ne laf ne söz, başı önde gider, başı önde gelir. İnce bir bakır tel gibi öne doğru bükük bedeni, bazen öksürür, mendilini çıkarır onun içine doğru, kesik kesik…" (Eraslan, 2016a: 128).

Bir gün Ali Haydar ne kadar beklese de Zahide gelmez. Akşam iki sokak ötede oturduğu nenesi ile Zahide gelir. Zahide'nin elinde beyaz bir zarf vardır. Zahide, okulu bırakmıştır. Başörtüsünden dolayı dışlanması bu kararı almasında etkili olmuştur. Nenesi, tapuda memur olan bir yeğeniyle Zahide'yi nişanladığını, yakında evlendireceğini söyler. Zahide'nin elinde tuttuğu davetiyedir. Ali Haydar, *"Bacım, hayırlı olsun, mübarek olsun!"* der ve susar (Eraslan, 2016a: 132). Havlularla süslediği minibüsüyle, içinde okunan mersiyelerle Zahide'nin düğününe katılır.

Bir erkeğin karşılıksız aşkının anlatıldığı hikâyede Zahide, sessizliği, mahcubiyeti, hep bir adım geride duran hali ve ısrarla susuşları ile etrafına duvarlar ören, kendisine gösterilen koltuğa sessizce oturan bir kadındır. Hayatında da kendisine gösterilen adamın koluna sessizce girip kendisinin dağladığı yüreği görmekten aciz kalmıştır.

Yüzme Dersi'nde çocukluğun son demlerinden ergenliğe geçiş dönemecindeki bir kız çocuğu olan **Tuna**'nın babasından yüzme öğrenişi konu edilir. Önceki yazlarda ağabeyi Tayfun ile oynamaları, şakalaşmaları, yüzmeleri, birçok şeyi birlikte yapmalarına rağmen o yaz lise son sınıfta olan ağabeyi ondan uzaklaşıp erkek arkadaşları ile vakit geçirir olmuştur. Kız kardeşini yanlarında istemez. Tuna buna çok bozulur, ağabeyi ile eskisi gibi vakit geçirmek ister. Annesi hasta olan anneannesine bakmak için İzmir'e gider. Tuna tek başına kalır. Babası onu oyalamak için ona yüzme dersleri verir.

"O yaz… Kız olmanın, dibe batmadan tek başına kulaç atmak olduğunu öğrendiğim yaz… Büyüyordum.

Ve her kulaçta sessiz sedasız, içime oturuveren, o küçük kadın…

(…)O geçiş günlerinde; tek başınadır her kız çocuğu." (Eraslan, 2016a: 133).

Ergenliğin başındaki Tuna, nasıl göründüğünün derdine düşmeye başlar. Babasının öğrettikleri ve yakınlığı, Tuna için yıllar boyunca daha canlı ve daha

samimi olmuştur. Hikâyede anne- kız arasında görülebilir bir mesafe varken baba-kız ilişkisi daha canlıdır. Babanın yaklaşımının bir kız çocuğu için eşsiz değeri vurgulanır.

"On birinci yazımda ve bundan sonraki bütün yazlarımda da beni güzel bulduğundan hep emin olduğum tek erkek: Canım babam. Doğru söylemiyor ama, olsun. Zira, o yaz benim kötü saç yazım, sivilce yazım. Kafamın üstünde sol tarafa yakın bir yerde bir türlü yatışmayan bir tutam saç var. Böyle dimdik ayakta… Dibinden kestim iki kere, -annem görünce düşüp bayılacaktı- nafile. İnatçı bir mısır püskülü gibi tepemden eksik değil. Babam yanağımdan makas alıyor, moral vermek için." (Eraslan, 2016a: 139).

Kız çocuğunun kadınlığa evrilişindeki yalnızlıklarını ele alan yazar, anneler ile kızların arasındaki boşluğu da sezdirir. Annelerin kızlarına yaklaşımdaki ketumluğu üzerine düşündürür. Annesi Billur Hanım'ın sessizliğine ve kendisiyle yeteri kadar muhabbet etmediğine değinirken bir kadın olarak kendilik algısından, kendini beğenmeyişinden bahseder. Hikâye yıllar sonra o yazı hatırlayan bir yetişkin kadının ağzından aktarılır.

"Ben Billur Hanım gibi olamadım hiç. Çok konuşuyorum bir kere, ikincisi güzel değilim, ona çekmemişim. Deniz kızları da konuşmayı bilmezmiş, ağızlarını konuşmak için her açtıklarında dudaklarından bir kabarcık çıkıverirmiş. Tayfunla ben bu kabarcığın içinde dünyanın en güzel şarkılarının gizlendiğine inanırdık. Tıpkı Billur Hanım'ın bazı geceler, biz uyuduktan sonra balkonda mırıldandığı şarkılar gibi… Düşünüyorum da annem çok az konuştu benimle." (Eraslan, 2016a: 138).

3.2.*PARÇASI BENDEN*

3.2.1.Eser Hakkında

Parçası Benden, yazarın ikinci hikâye kitabıdır. Aşk, ayrılık, aldatılma, merhamet, kardeşlik, dişilik ve cinsellik, din, dünya hırsı, göç temalarından beslenen 12 hikâyeden oluşmuştur. Bosna, 12 Eylül, nüfus mübadelesi, 90'lı yıllar ve başörtüsü sorunu metinlerin kurgusunda birer harç olarak kullanılan, olayları izah eden doğal meselelerdir. Bosna, 12 Eylül gibi siyasi meseleleri dahi yazar kadınlar dünyasındaki akisleri, sosyal ve psikolojik sonuçları ile işler.

Sibel Eraslan'ın yaradılışın, dünyaya gelişin bir sonucu; tüm arayış ve eksikliklerin membaı olarak ele aldığı ayrılık hemen her metinde yerini bulur. Ayrılığın Eraslan'daki bir diğer görünümü "parça-bütün ilişkisi", yazarın kendi ifadesiyle "parçanın bütüne olan aşkı"dır. Parça mefhumu, *Parçası Benden'*deki hikâyelerde toprak, vatan, kültürel miras zemininde ele alınır. Burada seksek oyununda taşın parçalanması metaforundan yararlanılır. Çevirgel'de kırılan bir narın dökülen taneleri ile bütünden kopuş resmedilir. Ay Dersleri'ndeki kadının sıkıştığında başvurduğu farklı kimlikler, ruh parçalanması mitoz bölünme imgesi ile verilir. Maa...'da dağılan aile, Trampet ve Madonna'da atılan nişan ile bütünlenememenin sızısını duyan kadınlar biçare parça olarak hikâyenin odağında bulunurlar. Kitaptaki metinlerin uyandırdığı yarım bırakılmışlık hissi de arka kapak yazısında, bu bahsin sonucu olarak değerlendirilir. Birçok hikâyesinde gönderme yaptığı bu varoluşsal motifi yazar, bir mülakatında şu kelimelerle ele alır:

"Parçası Benden", bütün ile parçacığın arasındaki baş edilmez çekim ve cazibeye işaret ediyor. "Parça" kelimesi baştanbaşa bir yaralanmadır, bölünmenin melankolisi ve hayatın başlangıcından dönüş vaktine kadar geçen süre. Kun fe yekun sırrını taşımakla mukadder bir zerredir "parça". Onun başından geçenlerin bir tür rivayetidir aslında tüm sanat adına verilen insanlık uğraşıları... " (Akbulut,2015).

3.2.2.Eserde Geçen Kadın Kahramanlar

İlk hikâye **"Şarkılar Seni Söyler"** sevdiğini alamayan bir erkek ve onun eşi olarak sevilmeyen bir kadını konu alır. Oğulları Burhan hikâyenin anlatıcısıdır. Annesi ve babası daha Burhan doğmadan evlerini ayırmıştır. Ablası annesiyle yaşarken Burhan babası ile annesi arasında gidip gelir. Baba, daha çocuk yaşta halasının kızı Neveser'e sevdalanmış, onunla sözleşmiştir. Aile büyükleri bu ilişkiye onay vermez. Neveser'i İzmir'e gelin verirler. Bunun üzerine her şeyden elini eteğini çekip kendini içmeye ve hayvanların dostluğuna veren baba iflah olmaz. Çiftlikte kız kardeşlerinin sözü geçer. O seyislerle birlikte kalır. En yakın dostu atı Kıraçkız'dır. Kız kardeşleri onu *"İffetli kızdır, çalışkandır, azimlidir, güzel gözlü, güzel huylu, bembeyaz bir hanımcıktır"* diyerek Zeynep Hanım'la evlendirirler (Eraslan, 2017b: 12). Ancak adam daha gerdek gecesi duvağını açarken ona "Neveser" der. Zeynep o anda ondan soğur, eşine karşı içi buz keser.

Zeynep Hanım, eşinden vurgun yemiş, karakaşlı, güzel gözlü, beyaz tenli bir kadındır. Güzelliği, yediği vurgundan sonraki güçlü ve sert duruşuyla Burhan annesini heykele benzetir. Zeynep yüzünde donuk bir ifadeye ev sahipliği yapan, gülmeyi unutmuş bir kadındır. Burhan yatılı olarak liseyi kazandığında annesinin ilk kez güldüğünü görür. Annesi, "aşağı ev"e geçmiş, belli ki babasından boşanmamış ve her şeye rağmen içten içe onun dönüşünü beklemiştir. O, içkiye ve şarkılara sığınmış, hayvanlarla yoldaşlık eden bir adamın eseridir.

"Onu işçi kızların dokuma tezgahlarının başında, suratı mahsusen asık haliyle hatırlıyorum: 'tırr…tırr..tırr..tak!' Tahta tezgâhların insanı önce yatıştıran, ardından da uyuşturan hatta gömen biteviye sesleri arasında kadınlığını anestezi altına yatırmıştı. Sanki konuşurken bile dokuma tezgâhı çalışırdı annemin dilinde; herkesin iffeti ve çalışkanlığı ile takdir ettiği, hayırsız kocasına rağmen ele güne muhtaç etmediği çocuklarıyla överek anlattığı vefakâr annem… Kocası tarafından yeterince sevilememiş her kadın gibi, kadından çok, bir kadın heykeline benzerdi. Mermeri, tüm ateşini içmiş." (Eraslan, 2017b: 8).

Zeynep Hanım eline kasnağını alıp rengârenk ibrişimlerle desenler işlerken evinin yolunu bir türlü bulamayan eşini bekler. Burhan babasının sık sık *"Zeynep Hanım'a da yazık ettik, yine kasnağındaki ciğerdeldilerine şikâyet ediyordur bizi.*

*…Ciğerdeldi İsmail'in kapkara kaşlı Zeynep Hanım'ı ahh! Hem sana hem bana yazık ettiler!"*dediğini hatırlar (Eraslan, 2017b: 11).

Burhan halalarının sattığı Kıraçkız'a pazarda rastlar. Kıraçkız yanına gelip gitmemek için ayak dirediğinde, babasının perişan hallerini gören bir erkek çocuk olarak *"Atlar iyidir, kadınlardan!"* der (Eraslan, 2017b: 13). Bu sözüyle babasının annesini anlamadığı, sevemediği gibi annesinin de babasını anlayamadığını, ondaki hastalık halini göremediğini ima eder. Diğer yandan da annesini vefasından dolayı yük beygirine benzetir, kadınlarla atlar arasında bir mukayese yapar:

"Ve tüm bunlar olup biterken yeryüzünde koşuşan atlar… Onların da kadınlar gibi birer yazgısı vardı sanırım. Nitekim atlar, babamın dediğine göre, sahibine göre kişnerdi. Kimisini küheylan eyleyen talih, kimini de yük beygiri kılıyordu işte! Sabırla taşımak yükünü, sebatla çekmek başa gelen derdi ve emek, itaat, sonra halden anlama gayreti, elbette yüksek şeyler… Ama yelelerinden çekip de boynuna oturdun mu, var gücüyle kişneyip şaha kalkmalı at dediğin… Toynaklarda kaynaşan tutkulu işveyle elbette baş edemezdi uslu ve yük taşımaya alışkın sırtlar…"(Eraslan, 2017b: 9-10).

Şile Bir Denizkızı adlı kitabında yazar, başlığa "Şile'de" eklemesi yaparak bu hikâyeye yer verir. Anlatıcı çocuğun ismini de Ali olarak değiştirir. Kitapta anneannesi Zeynep Hanım, annesi Refika Hanım ve dayısı Burhan Bey'in yer aldığı fotoğraf paylaşılmıştır. Eraslan anneannesinden her fırsatta söz açarken dedesinden bahsetmez. Annesi Refika Hanım'ın bavul hazırlama kabiliyetinden de muhtelif yerlerde söz açan yazarın burada bavul hazırlayan abla karakterini kullanması, gerçek yaşamla ilişkilendirilebilir.

"Sevgili Sesilya Abla"da 12 Eylül darbesinin yaşandığı zeminde, Türk-Müslüman bir toplumda sindirilen genç bir kadınla genç bir İngiliz kadınının mukayesesi vardır. Çocuksu bir safiyetle sunulan, yanlış anlamalardan kaynaklanan mizahi esintilerle sunulan hikâyede, temizliği ve hamaratlığı önemseyen, çocukların yaramazlıklarına tahammülü olmayan bir anneanne vardır. Bu anneannenin yetiştirdiği saygılı, itaatkâr, söylenenleri sineye çeken ancak hırsını çocuklarından alan genç bir anne vardır. Genç kadının eşi solcu bir öğretmen olup Hakkâri'ye sürülmüştür. Öncesinde birkaç defa hapis yatmıştır. Eşi Hakkâri'ye gittikten sonra

kadın, çocukları Hakan ve Esra ile annesinin evine gelmiştir. Hikâye yedi yaşındaki Esra'nın gözünden verilir.

Anne, *"Bozulan sinirleri, bir ayda on kilo vererek iğne ipliğe dönmüş vücudu, 'babanıza ne diyeceğim ben dönünce' deyişleri…"* ile ataerkil düzenin meydana getirdiği hizmet ehli, "Kol kırılır, yen içinde kalır." anlayışını sindirmiş, eşinden ayrı düşmenin ağırlık ve mahcubiyeti ile yıpranmış genç bir kadındır. Annesinin evinde, annesinin söylenmelerini en aza indirmek için çocuklarını dizginlemeye çalışır Eraslan, 2017b: 16-17) . Kendisi de anne yadigârı titizliği ile çocukların saçında bit çıkması, eşinin vaziyeti gibi sebeplerle takıntılı bir hal alır. Çocukların saçını usturaya vurdurup onları bağıra çağıra kaynar sularla yıkar. Çocukların kafalarına bir şişe Şeltoks sıkınca çocuklar fenalaşır, dayısı çocukları hastaneye götürür.

"Ne kötü günlerdi Allah'ım, Annem ağlar, anneannem kızar, evde yatak döşek kalkmış, mutfağa kurulmuş küçük tüpün üzerindeki kazanda fokur fokur kaynatılan çamaşırlar, kafalarımıza tütün basmacalar, ispirto basmacalar, anneannemin anneme, ardından annemin de bize çıkışmaları, koşuşturmacalar… 'Valla şekerim çocuklar elinde kalacak, bu kadar da olmaz ki' demişti üst kattaki komşumuz Selma Teyze…" Eraslan, 2017b: 18).

Anneanne, geleneksel Türk kocakarısıdır. Kızlarına emirler yağdıran, evin düzenine, misafir ağırlamaya çok önem veren bir kadındır.

" 'Dayınlar gelmeden vallahi de billahi de olmaz' diyerek börek tepsisine uzanan Hakan'ın elini çimdikleyiverdi anneannem. Kabarık tüylerini telaşlı anlarında daha da şişiren bir Dodo Kuşu gibi mübarek! Sağı solu araştırıyor ve her seferinde buluyor eksik bir şeyler."(Eraslan, 2017b: 16).

Anneanne, inançlı, Kur'an-ı Kerim'i elinden düşürmeyen, çocukları için endişelenen bir kadındır. Ancak kızlarına göz açtırmazken oğlunu mazur gören bir anne, damadını gözü götürmeyen bir kayınvalidedir:

"Anneannem geç kaldığımız için çok telaşlanmış, kırk bir Yasin adamış, 2O senin oğlun var ya o senin oğlun' diyor annem, başımıza gelenleri bir bir anlatıyor. 'Ne bağırıyorsun kardeşine, senin kocan da aynı yolun yolcusu değil mi?' diye çıkışıyor anneannem."(Eraslan, 2017b: 25).

Anneannenin tavrında başka, Esra ile Hakan panzerler tarafından tutulup karakola götürüldüğünde çok korkan Hakan'ın ilk defa Esra'ya "abla" demesi de, erkek çocuklarına gösterilen müsamahanın, erkeklerin yaşça olmasa bile büyük addedilmesinin, ataerkil anlayışın davranışa yansımalarıdır. Bu huylarının yanında, çocuklarının yanında olması, kötü günlerde onları eteğine toplayıp moral vermesi, temkinli ve tedarikli halleri, inancı, sağlam duruşu ile eski bir anne figürüdür:

" 'Korkmayın' diyor anneannem, 'Biz eski toprağız neler gördük neleeer, Başvekili bile asmışlardı maazallah. Allahım bir daha göstermesin. Ama korkmayın siz, bir ay yetecek unum da var yağım da hamdolsun' "(Eraslan, 2017b: 27).

Neslihan, lise öğrencisi genç bir kızdır. Teyze olarak çocukları kucağına alıp sever, okşar, onlara masallar anlatır. Okuyan ve gelişime açık bir genç kız olarak çocuklara yaklaşımı evin diğer kadınlarından farklıdır. Neslihan, Sesilya'ya karşı önyargılıdır, ağabeyini aldatacağını düşünür. Ağabeyini kıskanan geleneksel bir görümce örneğidir. Esra'nın zihninde Neslihan'ın anlattığı bir masaldan kötü yürekli, tek eli kancalı bir kraliçe kalmıştır. Esra, önce Sesilya'yı böyle bir kraliçe olarak hayal eder.

Sesilya, evin oğlunun sevgilisidir,*"beline kadar uzanmış kızıl saçları ile"* mahalleye bütün iyimserliği ve hümanistliğiyle gelir (Eraslan, 2017b: 21). Mahalleli Sesilya'nın gelişinden sonra İngilizce öğrenmeye merak salar. Sesilya çocuklarla ilgilenir, onlara İngilizce öğretir. Anneannenin gelenekçi yaklaşımını mütevazı bir tavırla karşılayarak son derece uyumlu davranır. "Anne"nin rahat edemediği, takıntılarının hâsıl olduğu anneanne evinde Sesilya özgüvenli ve samimidir:

"Anneannemin…eline tutuşturduğu Neslihan teyzemin basma etekliğini, nasıl da hiç reddetmeden giymişti kısa şortunun üstüne… Hiç burnu havada biri değildi. Sanki kırk yıldır bu evde yaşıyormuş gibi tüm odalara teklifsizce girip çıkıyor, bize kendi dilinden şarkılar öğretiyor, kediyle oynuyor, annemle pirinç ayıklıyor, dayım ve teyzemle oturdukları balkonda saatlerce konuşuyorlardı

(…) Peri kızı gibiydi. Evet. Hepimiz büyülenmiştik. Teyzem bile." (Eraslan, 2017b: 22).

Sesilya bir buçuk aylık misafirlikten sonra 13 Eylül'de uçakla memleketine dönecektir. Ancak bir gece önce patlak veren kalkışma ve sokağa çıkma yasağı sebebiyle misafirliği uzar. Bir gün kapı aralığından kaçan kedinin peşinden Esra ve Hakan sokağa fırlar. Köşe başında panzerler tarafından yakalanıp karakola götürülürler. Arkalarından çıkan dayıları da yakalanıp başka bir merkezde hapsedilir. Sesilya mahalle bakkalından İngiltere'ye telefon eder. Babası, İngiltere'de çok ünlü bir gazetecidir. Konsolosluktan gelen adamlarla hem dayıyı hem de çocukları kurtarır. Esra, karakolda Sesilya'nın, önceden hayal ettiği gibi eli kancalı bir kraliçeye dönüştüğünü gözlemler. Ertesi gün yine konsolosluktan gelenlerle havaalanına giderek evine döner. Esra, Sesilya'nın giderken, taksiye biner binmez yine o karakoldaki emredici, eli kancalı kraliçeye dönüştüğünü gözlemler.

"Şoföre, katiplere talimatlar yağdırıyor, kendilerine eşlik etmekle görevli jipteki askerlere burnu havada ve kendinden emin bir halde, bir şeyler söylüyordu.

O giderken, kafasında taşıdığı ve benden başka kimsenin fark etmediği o görünmez tacına baktım, kızıl saçlarının üzerinde pırıl pırıl parlıyordu. Görünmez zebercet saplı kırbacı ise cebinden aşağı doğru sarkmıştı." (Eraslan, 2017b: 30).

Sesilya, aile içindeki, sosyal hayatındaki uyumu ve samimiyenine karşılık özgürlüğü kısıtlandığında eli kırbaçlı bir kraliçeye dönüşebilecek yapıdadır. Anne ile anneanne evinde saçlarını süpürge etmiş, sindirilmiş bir kadınlardır. Bu ikisinin duruşu, bizdeki kadının yerini açıkça verir. Ayrıca mahalle bakkalı Rasim Amca, Sesilya telefon etmek için gittiğinde *"Yazık… Elin garibi de memleketine gidemez şimdi"* derken toplumun kadınlar konusunda kabullendiği acizliği dile getirir (Eraslan, 2017b: 26). *"Elin garibi"* yabancı ülkeyi birbirine katıp fırtınalar estirirken kimsenin fark etmediği, değer vermediği evin kızı ezilip büzülmektedir.

Bunların dışında karşı komşunun kızı **Nermin,** dayıya âşıktır. Sesilya'nın gelişinden hiç memnun kalmaz. Gidişine en çok sevinen olur. Nermin, mahallenin delikanlısına platonik âşık komşu kızıdır. Neslihan ve dayı, darbenin üzerine çatıya kitaplarını saklarken gelen ve sonrasında onları ihbar eden komşu Rıfat Amca da meraklı ve haset bir komşudur. Bu hikâyede bizdeki bir mahalle hayatı birçok unsuru ile verilmiştir.

“Parçası Benden” adlı hikâyenin alt yapısında “Bosna Soykırımı” vardır. Bosna, bütünden kopmuş ancak bütüne aidiyetini kaybetmemiş bir parçadır. Anavatana görünmez bağlarla bağlı bir şehirdir.

Farklı anlatıcıların yer aldığı hikâyede **Yadigâr, Nina, Mitra, Leyla**’nın dilinden aktarılan bölümler dışında hâkim bakış açısı ile sunulan bir bölüm de vardır. Dört kadın kahraman (Yadigâr, Nina, Mitra, Leyla) da ayrı ayrı gönlünün istediğine kavuşamaz. Hayallerinin uzağına sürüklenir. Yolları, bir vakanın bütünlenmesinde kopmuş parçaları birleştirirken kesişir. Kendilerine biçilmiş rolün, alın yazısının yol ayrımlarında parçalanırlar, “kırılmaların”/ “parçalanmaların” sancısını çekerler. Hikâyede, sevmenin, tamamlanmanın çabasındaki kadınlar bir ayrılıkla, bir kaybedişle sınanırlar. Bu dört kadının mücadelesi temelde birbirinin aynısıdır.

Yadigâr İstanbul/Gaziosmanpaşa’da yaşar. Aynı mahallede yaşayan nişanlısı Yıldıray’ın annesinin başkan olduğu dernekte aktif görev alır. Çıkardıkları dergide yazılar yazar. Yıldıray’ın annesi ile uyumlu bir şekilde çalışırlar ve birbirlerine çok benzetilirler. Önceleri Yıldıray da bu dergide yazı yazmıştır. Daha sonra üniversiteli öğrencilerle birlikte Bosna’ya gitmiştir. Yıldıray Bosna’da tanıştığı, babası ve ağabeyi öldürülmüş Nina’yı Türkiye’ye getirerek onunla evlenir. Yadigâr’a ise *“Derviş tabiatlıdır Yadigâr, beni anlar”* diyerek haber gönderir (Eraslan, 2017b: 33).

Yadigâr’ın gönlü Yıldıray’dadır, acı çeker. Yıldıray’ın düğün davetiyesini getirdiklerindeayakta durmakta güçlük çeker. İçindengeçirdiği *“…bu davetiye, ayaklarımdaki demir güllelerle atıyor beni nehirlerin koynuna.”* cümlesiyle halini tasvir eder (Eraslan, 2017b: 31). Gönül sızısına, ortada bırakılmışlığına dayanabilmek için dua ipliğine sarılır*: “Binlerce küçük dua ipliği ile bağlıyorum belimi, kimse bilmiyor. … Allah’ım yüreğimi yükselt, beni görünmez direklerine bağla da düşmeyeyim, kalbimi aç, sabır yağsın göklerimden. Unutmayı bir çöl çadırı gibi aç üzerime ne olur!”* diyerek dualar eder (Eraslan, 2017b: 31-32). Yıldıray’ın açıklamasına *“Ben derviş değilim”* isyanıyla itiraz eder (Eraslan, 2017b: 31). Yine de derviş tabiatı esintileri gösterir Yadigâr. *“Sevdiklerinizden vermedikçe hakiki iyilik mertebesine eremezsiniz”* ayetini okur kendini tutmak için (Eraslan, 2017b: 32). Gönül yarasına dua merhemini süren Yadigâr gümüş söz yüzüğünü Bosna için yardım kutusuna atar. İç yangınına rağmen

kıskançlık etmek şöyle dursun, dervişmeşrep bir duruşla Yıldıray'ın Bosna'dan getirip evlendiği Nina için *"O benim dünya ahret mazlum kardeşim. Su, elbette küçüğün hakkıdır, böyle serzenişte bulunduğuma bakma Nirmeliça, su elbette senindir güzel gelin…"* cümlelerini kurabilecek kadar yüce gönüllüdür (Eraslan, 2017b: 32) . Bunu yaparken Bosna ve Nina'yı kendinden bir parça addeder, kendisine Osmanlı'nın "Yadigâr"ı olarak büyüklük yapmak düşmüş, küçüğüne âlicenaplık etmiştir. Bütün mahallenin hediyeler hazırlayıp Nina'yı görmeye gidişine Yadigâr'ın annesi de iştirak etmiş, kristal bir su takımı almıştır. Yadigâr da Yıldıray'ın hediye ettiği gümüş saplı tarağı hediye olarak Nina'ya gönderir. Ne de olsa Yadigâr'ın saçlarını ne Yıldıray ne de bu gümüş saplı tarak görmüştür.

Ata yadigârı "Mostar Köprüsü" bombalanmış, yakılmış, zarar görmüştür. İstanbul'daki dernek onu onarmak için harekete geçerken yazışmaların tercümesini yapmak Yadigâr'a düşer. Yadigâr, Mostar Köprüsü ile kendi arasında benzerlik kurar. Gözyaşlarını Neretva nehrine eş tutar. Kalbindeki ateşi nehir dahi söndüremez.

"O da elbette biliyor, kırık ve parça parça olmuş haliyle iki yakayı bir türlü birleştiremeyen eski bir köprü duruyor gözlerimin ta içinde… Gözlerimdeki yıkık köprüden al duvaklı gelinler geçiyor(…)Neretva nehri gözlerimde akıyor, büyük cinayet işte tam o sırada işleniyor. Bir gece baskınında şarapneller gözlerimdeki köprüyü patlatıyor. Parça parça mermerler, 546 tuğlası birden gözlerimin, parça parça oluyor." (Eraslan, 2017b: 34-35).

Yadigâr, bir tarafta âlicenaplık gösterirken, diğer yandan Osmanlı'nın *"II.Viyana Kuşatması"*ndan elleri boş dönüşü ile Yıldıray'ın Bosna'dan koluna birini takmış olarak dönmesini karşılaştırmadan edemez. Bu durumu arkadaşlarından öğrenmesi Yadigâr'da şok etkisi yapar. Yadigâr, vaktinden önce açan çiçek gibi muradına eremeden yarı yolda kalır. Meyveye duramaz, dallarını don vurur:

" 'Yıldıray dönüyormuş Bosna'dan' diye haber getiren arkadaşların tam boynuna sarılacakken, 'evlenecekmiş' dediklerinde nasıl da donmuştu dallarım. Hangi yaprak yorulmaz ki buz tutmuş dalı tutmaktan… Vakitsiz açan kiraz ağacı gibi çekilmişti için suları, nasıl da kurutmuştum kendimi aynı anda…

Susuz ve sensiz…" (Eraslan, 2017b: 34).

Yıldıray'ın birkaç basit hediyesini çekmecesinden annesinin çeyizlik sandığına kaldırır. Yadigâr Yıldıray'ı sandığa kaldırır, içine gömer. Onarılan Mostar Köprüsü kadar şanslı değildir, yıkık dökük bir gönülle kalakalır.

Nina ile **Mitra** Sarayevo(Saraybosna)'da, lisede, yakın arkadaştırlar. Seyit'le birlikte şehir orkestrasına katılırlar. Seyit; müzik okulunda, son sınıfta en gözde öğrencilerdendir, flüt çalar. Nina da Mitra da Seyit'i sever. Seyit'in gönlü ise Nina'dadır. Nina'nın gözünde *"Güneş gibiydi Seyit."* (Eraslan, 2017b: 38).

Seyit, 1995 yılında Bosna Savaşı'nda kaybolur. Babası ve ağabeyi ölen, annesi ve bacısı ile kalan Nina, "Yıldız Mücahitler Derneği"nde Yıldıray'la tanışır, *"uzun boylu, sarı saçlı, papatya yüzlü kibar bir kız"*dır(Eraslan, 2017b: 32). İsmi Nirmeliça'dır ama ona kısaca Nina derler. Bir gün Nina 7 aylık hamileyken ağlayarak Yadigâr'ın kapısına dayanır. Bosna'dan Leyla isminde birinden telefon almıştır. Toplu mezardan çıkan bir sağ kol kemiği ile üzerinde Nina yazan bileklik bulunmuştur. Leyla, Nina'dan gelip kemik parçalarının Seyit'e ait olduğuna şahitlik etmesini ister. Nina, Yıldıray'ın eski sözlüsü Yadigâr'ın kapısını çalar. Yadigâr dil bildiğinden ona gitmiş olsa gerektir.

Yadigâr Nina ile Bosna'ya gider, Nina'nın son vazifesini yapmasına eşlik eder. Onları karşılayan Leyla'dır. Leyla, Seyit'in köyde bıraktığı sözlüsüdür. Çok küçük yaşta sözlenmişlerdir. Yadigâr'ın yıllar sonra Nina ile yüzleşmesi, onun hikâyesinin Bosna'da kalan kısmına tanıklık etmesine karşılık Nina da, Seyit'in hiç bahsetmediği eski sözlüsü Leyla ile yüz yüze gelmiştir. Leyla, Seyit'in kemiklerini teşhis etmek için Nina'ya ulaşır; Nina da yardımı için kocasının eski sözlüsü Yadigâr'a başvurur.

Leyla, o günlerin izlerini üzerinde taşıyan, ölüyle diri arası biridir. Srebrenitsa'da kaybolmuş binlerce kişinin isminin yazılı olduğu bir önlük giyer. Nina ile karşılaştığında ona sarılıp uzun uzun ağlar. Srebrenitsa'da şehit olanların acısıyla kavrulmuştur, onların ardında kalmak ona çok ağır gelir. Acılı, takıntılı, yarım kalmış bir kadındır.

"'Şimdiki şehitliğin hemen karşısındaki fabrikalara ise hiç bakmıyorum. Biz kadınları oraya kapatmışlardı…'dedikten sonra kerpeten elleriyle dizlerini sıkıyor. Yüzünden

bir öğürtü geçiyor, durup dururken ellerini yıkamaya koştu bile işte… 'Kustum' dediğine bakmayın. Bir öğürtü. O kadar. Ellerini durmadan yıkıyor Leyla…" (Eraslan, 2017b: 48-49).

Seyit'i ailesi Sarayevo'dan çağırır. Ancak Sırp çetelerinin kurduğu pusular arasından Seyit'in ailesine ulaşmasına imkân yoktur. Seyit o gün Nina ile buluşur, Nina ona tek yardım edebilecek kişinin Mitra olduğunu söyler. **Mitra**, bir Sırp kızıdır. Seyit'e âşıktır, ancak Seyit'in gönlünün Nina'da olduğunu anlar ve aradan çekilir. Buna rağmen Nina'nın aramasına kayıtsız kalmaz. Seyit'i bir Çingene kılığına sokarak kendilerine bir müzik grubu süsü verir. Seyit'i bir araba ile ailesinin bulunduğu yere bırakmayı başarır. BM'nin güvenli bölge ilan ettiği Srebrenitsa'ya gitmekte olan kafileye katılırlar. Seyit kafilenin erkekleri ile birlikte Ratko'nun emri ile ormana götürülür. Bir daha kendisinden haber alınamaz. Bosna'ya gittiklerinde yedi yıl önceki katliamdan bahsedilmesine bakılırsa yıl 2002 olmalıdır.

Hikâyenin kadınlarından bir diğeri **Alma Hala**, Seyit'in annesidir. Glogova köyünün ebesi, en hamarat kadınıdır. Binlerce bebeğin doğumuna şahitlik etmiştir. İnançlı ve geleneklerine bağlı, kahraman bir kadındır. Seyit'in Sarayevo'daki müzik okuluna gitmesini hiç istememiş, gönlünü buna razı edememiştir. En sonunda namazlarını kılması, içki içmemesi için oğluna yemin verdirerek göndermiştir. Bir gün dağa kuşburnu toplamaya çıkan gelinlerin başında iken Sırp çetesinin baskınına uğramıştır. Sırolar arasındaki Marko'yu hemen tanımış ve *'ebesine bıçak çekene ne denir Marko?'* diyerek Marko öldürür ve gelinleri baskından kurtarır. Kendisini bir daha gören olmamıştır. Onun dağa çıktığını, erdiğini söyleyenler vardır(Eraslan, 2017b: 44-45).

"Trampet ve Madonna"da **Zerrin** ismindeki genç avukatın nişanlısı nişanı bozmuştur. Zerrin ciddi, resmi, sade ve karamsar sayılabilecek bir iş kadınıdır. Avukat olması, soğuk ve karanlık dosyalarla ilgilenmesi de onun ciddiyet ve karamsarlığını perçinlemiştir. Zerrin henüz küçük bir kız çocuğuyken okulda trampet çalmak istemiş, bütün marşları eksiksiz çalabilmesine rağmen elemelerde seçilmemiştir. Boyu uzun olduğu için ona arka sırada bayrak taşıma görevi verirler ve ciddi durmasını isterler. O, neşeyle gülerek trampet vuran kızlara özenir. Oymakbaşının cümleleri ise o günü aşarak Zerrin'in kulağından hiç gitmeyen,

kişiliğine sirayet eden direktifler olarak kalır: *"Küçük hanım, bayrak taşırken sırıtılmayacağını bilmeniz gerek, asil, ciddi ve ağırbaşlı olmanız lazım, şimdi derhal yerinize!"* (Eraslan, 2017b: 52).

Avukatlık bürosunda, basın toplantısında gülüşen iki stajyer kadın avukata Zerrin sert bir şekilde çıkışır. Davalı bir şirketin tuttuğu adamlar olay çıkarıp avukatlara saldırır. Sabah aralarında gülüşen iki genç avukattan birini yerlerde sürüyüp karnına tekme atarlar. Stajyer avukat bebeğini düşürür. Bu haber Zerrin'in içini sızlatır. Hayatı boyunca kendisinden ciddiyet beklenen Zerrin, gülüşmeleri kaldıramayacak bir ruh haline bürünmüş, duygularını rafa kaldırmış gibidir. Bir bebek beklemenin heyecanını hissetmeye çalışır. Genç kadının arkadaşına bu haberi verdiği için gülüştüklerini düşünerek hayıflanır. Oysa kendisi böyle bir hayalden ne kadar da uzaktır!

"Merdivenden yuvarlanırken, bebeğini düşürmüş kızcağız… Ne farkım var ki beni arka sıraya atan şu eski oymakbaşından?

Ama bu iş böyle gider, yani vampirler sizi bir kere ısırmayagörsün, kurtuluşunuz yoktur artık o günden sonra. Gotik gecelerin o dik yakalı mor pelerinleri sarar sırtınızı. Tetikte beklersiniz. Uykusuz, içine kaçkın, kederli bir dayanıklılıktır kaderiniz bundan sonrasında…" (Eraslan, 2017b: 54).

Erenköy'den eski ev sahipleri Zerrin'in doğum günü için bir hediye gönderir, içine de not yazarlar. Evini terk eden Zerrin hiçbir eşyasını yanına almamıştır. Bu durum yeni kiracı Pervin'in işine yarar. Gelecek ay evlenecektir. Pervin'in nişanlısı öğrenci olduğu için hazır bir ev bulmak onları çok mutlu eder.

Zerrin'in eski nişanlısının ailesi nişan bohçasını ev sahibesi olan Afife ve Mehpare hanımlara bırakmıştır. Notta Zerrin'in bohçayı alıp almayacağını, Pervin'e verebileceklerini yazarlar. Bohçanın içindekiler Zerrin'e, onun bedenine tarzına uygun olmayan kıyafetlerdir. Nişanlısı Kenan, onu kadınsılıktan ve anne adayı olmaktan uzak bulur, fiziksel olarak beğenmez. Ciddiyeti, sadeliği, sokakta hak arayışları esnasında haberlere çıkışı ile Zerrin'i *"sokak kızı"* diye nitelendirir.

" 'Tam yedi kilo fazlanız var küçük hanım, düğün gününe kadar derhal verilecek bunlar, babamın ahbabı bir estetik uzmanı var, şu Barbara Streisand tipi burnu da düzelttirmek gerek…'

Yine gülerek burnumu çekiştiriyor.

... Kafasındaki kraliçe kataloğunu katlayıp koyduğu o nişan bavulu bana bir türlü uymuyordu işte…" (Eraslan, 2017b: 59-60).

Zerrin, duygusal anlamda aradığını bulamaz. Kenan'ın zaman zaman sarf ettiği onur kırıcı cümlelerine rağmen ilgisi ona bir dönem iyi gelmiştir. O buna katlanmasını şöyle açıklar: *"Uzun yıllar susturduğum içimdeki biyolojik saatin baştan çıkartması mıydı, yine bilmiyorum, yüz kere bilmiyorum, bin kere bilmiyorum…"* (Eraslan, 2017b: 60).

Zerrin ciddi işlerin insanıdır. Kenan'ın nişanı attığı sabah dahi kendine ayıracak vakti olmaz. Hakkı yenenlerin, özgürlüğü kısıtlananların sesi olması beklenir. Kendisini kırağının bile etkilemediği acı patlıcan gibi hisseder. Stajyerin kaybettiği bebeğin acısını, onun hiç olmayan ve olmayacak olan bebeğinin acısı gibi duyumsayıp kahrolur. Hz. Meryem kadar yalnız hisseder*: "Bakire Meryem kadar şaşkınım, bu bebeği kim vermişti kucağıma?"* (Eraslan, 2017b: 62).

Erenköy'de Zerrin'in ev sahibi ve arkadaşı olan **Afife ile Mehpare Hanımlar**, Zerrin'in annesi yaşlarında ancak hiç evlenmemiş, fıkır fıkır, hayat dolu ihtiyar kızlardır. Zerrin onları *" zamana direnen bir zerafet ve hiç ihtiyarlamamış bir nezaket, suratı asla asılmayan bir iyilik"* olarak tanıtır (Eraslan, 2017b: 57). Kedileri Zebun Efendi ile yaşarlar. Onlar da Zerrin'i ciddi ve gereğinden fazla sade bulurlar. Üstündeki karanlık kıyafetleri çıkarıp daha renkli, kadınsı giyinmesini teklif ederler.

"Gülümseyecek bir şeyleri hazırda olurdu hep… Onca tantanalı variyet ve debdebeli akrabalardan sonra, kendilerince sessiz bir kanaatkarlığın içinde bile, pek çok kişiden daha zengindiler. Ebedi trampetçi kızları gibiydiler hayatın, kıkırdayacak bir şeyleri daima olurdu." (Eraslan, 2017b: 57).

Trampet, birlikte aynı anda vurulması gereken, düzen ve disiplini, uyumu beraberinde getiren bir enstrümandır; böylelikle adaleti temsil eder. Çocuklukta kadın için bir haksızlık, bir rüya iken şimdi bir dava ve duruşu ifade eder mahiyettedir. Madonna; süs, gösteriş ve albeniyi, dişiliği öne çıkaran bir isimdir.

Ciddiyet ve sadeliği Zerrin'in kadınlığının önüne geçer. Hayatında hiçbir zaman trampetin neşesi ile Madonna'nın gösterişini yakalayamaz. Arka plana atılan,

uzun boylu bir o kadar da gösterişsiz, seçimlerine, tarzına saygı duyulmayan, belli bir kalıba sokulmak istenen bir kadın olarak yalnız kalır. Zerrin'in eğitim ve çalışma hayatı, kadınlığını örter. Afife ve Mehpare ise burada zarafet ve neşelerini korumuş ancak yine de sevme, sevilme heyecanından mahrum kalmış kadınlardır.

"Oyunbozan", iki kız kardeşin hikâyesidir. Yazarın *"Kardeşler, parmaklarındaki sihirli bir yüzükle nişanlıdırlar birbirlerine."* şeklinde gücünü vurguladığı kardeşlik bağını koparan, kardeşleri ayıran onların içinde gizli kadınsı duygulardır (Eraslan, 2017b: 66). Kimininki daha belirgin, kimininki çok derinlerde hapsedilmiş olsa da kadınlık güçlü bir potansiyeldir. Oyun bozduran bir iksirdir. Koku, bu iksiri ortaya çıkaran güçlü bir etkiye sahiptir.

Evli ve çocuklu genç bir kadın anne evine ziyarete gelir. Eskiden kız kardeşi ile birlikte kaldıkları odada kardeşi Karmen isimli bir kokuyu sürünüp kulağının arkasına bir zambak iliştirir. Aynanın karşısına geçer. Kokunun ondaki duruşu hakkında yorum yaparak boy aynasında kendisini süzer. Abla onunla ilgilenmiyor, onu usulen dinliyor gibi davranır, takı çekmecesini karıştırır. Hâlbuki kız kardeşinin içindeki o ele avuca sığmaz vamp kadını en ince ayrıntılarına kadar görebiliyor ve kendi içinden de yakinen tanıyordur; onu bu kokunun etkisiyle rahat ve şuh bir Çingene'ye benzetir. Kokunun etkisiyle kadınların içinde gizli dişilik mefhumu üzerinde düşünür.

"Karmen: Yasadışı çingenesi kadınlar aleminin. Eğri oturup doğru konuşmak gerekirse, ne kadar kötüleyip kıskansak da onu, içimizin en dip köşelerinde ağzı, dili, kolları bağlanarak susturulmuş bir kopyası gizlidir. En ciddi kadının, en derin ve buz tutmuş mahzenlerinde bile kendisini yaşatacak bir imkanı vardır Karmen'in, dişiliğin kanunu bu!" (Eraslan, 2017b: 63).

Kardeş, ablasının aldırmaz tavırlarına dayanamayarak elindeki parfümü ona rastgele sıkmaya başlar. Şakalaşıp gülüşürler. Kız kardeş, kokunun ablasında farklı durduğunu söyler. Abla, *"Tabi durmaz kızım. Ne sandın, Karmen benden taşınalı çok oldu, ben bir anneyim artık!"* cevabını verir (Eraslan, 2017b: 66). Kardeş bu cevaba çok bozulur. Yemeğe kalmayacağını söyleyerek toparlanır, evden çıkar. Böylelikle aralarındaki nişan bozulur, yüzüklerin sihri kaçar.

Hikâyenin anlatıcısı kadın, abladır. Kardeşinin his ve arzularını çok iyi tanımasına, bunları kendisinden bilmesine rağmen artık bir anne kisvesiyle böyle şeyler onu ilgilendirmiyormuş gibi ağırbaşlı davranmak ister. Bu tavrının diğer bir amacı da kız kardeşini kışkırtıp eski günlerdeki gibi didişmektir. Böylelikle kendince bir oyun oynar. Kardeşinin sorduğu soruları geçiştirerek oyunu devam ettirir. Onda, kendi gençliğini gözlemler. Genç bir kızdaki süslenme merakı, hareketlilik, neşe gibi hasletlerin evlenme ve anne olmayla birlikte kadından uzaklaşması beklenir. Artık onun yalnızca anne kıyafeti mazur görülür. Abla. Kardeşinin bu hallerini kendi içinde olgunlukla karşılarken dışarıdan bazı duyguları görmezden gelen anne rolüne bürünmüştür.

"Ankebut" adlı hikâyenin kahramanı bir erkektir. Şehir dışına yaptığı elli iki katlı bir gökdelen ile *audi*'si, onun en sevdikleridir. Çağıl Bey, duyguyu değil mantığı önceleyen ve dünya nimetlerinden sonuna kadar faydalanmaya niyetli, zengin ve dünyevi zevklerin peşinde koşan genç bir adamdır. Gece, dosyasını unuttuğu gökdelene gider ve çıkışta gökdelenden başına "şıpp" diye bir şey damlar. Bu "şıpp" onun beynine, organlarına, örümcek ağlarıyla kaplı vicdanına, kalbinin odacıklarına kadar ulaşır. Gökdelen inşaatında fark ettiği zayıf ışık sızıntılarının sebebini anlamak için inşaata girer. Bir odada babasının arkadaşı sıvacı Mükremin Usta ile onun sahip çıktığı hastalıklı, zayıf bir işçinin kaldığını görür. Daha sonra kendi için ayırdığı dairede vasıfsız bularak terk ettiği ilk aşkı İpek onu karşılar. İpek'le yüzleşir ve ona hakkını teslim eder. En son gökdelenin çatısına vinçlerin olduğu kısma çıktığında bir tüy kadar hafiflediğini, adeta uçtuğunu hisseder ki aşağıda yatan cansız bedenini görür.

Çağıl'ın başına düşen "şıpp" onun ecelidir. Gökdelende gördükleri susturduğu, artık sesini duymadığı vicdanının tavan arasında gizli, haksızlık ettiği insanlardır. Bir sekerat halinde ardında bıraktığı bu insanların ağırlığını hisseder. Sağlam ve başarılı bulduğu, övündüğü, "oğlum" dediği gökdeleni ona mezar olmuş, gökdeleni aşmış da örümcek ağları ile kaplı vicdanını aşamamıştır. Yaşamında sönük ve silik bulduğu, ardında bıraktığı şeyler son nefesinde ayağına dolanmıştır. Hikâyenin başında Ankebut Suresi, 41.ayet mealinin bir bölümüne yer verilir (Eraslan, 2017b: 68). Ayette evlerin en dayanıksızının örümcek evi olduğu, Allah'tan

başkasını dost edinenlerin durumunun örümcek misali olduğu söylenir. Dünya hırsı bir örümcek, gökdelen örümcek ağı benzetmesiyle ele alınır (Kısa, 2017: 41).

Çağıl kapıldığı dünya hırsıyla, yıllar önce onu hesapsız seven İpek'i terk etmiştir. Kendisine başarılı ve ayakları üzerinde duran bir kadını eş olarak tercih etmiş, bu esnada yolunun kesiştiği her türlü güzel kadını da hayatında ağırlamıştır. Güzellik ona göre geçicidir ve bu güzelliklerden olabildiğince faydalanmanın derdindedir.

"İddia sahibi, başarılı, hiçbir domestik eğilimi olmayan, IQ'su fevkalade yüksek, kariyer sahibi bir kadınla yürümeliydi oysa Çağıl Bey. Bu yüzden karısını tercih etmişti ve bu yüzden Melda'yı da, hatta ondan sonra gelecek olan daha mükemmel kadını da ancak bu sebeplerle ve sonraki mükemmeli ve ondan sonrakini de, öbürünü de, öbürünü de, öbürünü de…" (Eraslan, 2017b: 77).

İpek iseçiçekçide çalışan; aşkı ve sadakati hayatının merkezine koymuş samimi ve mütevazı bir kızdır. Çağıl'ın gözünde, sevdiği adamdan doğuracağı çocuklara annelik etmenin hayalini kuran bir arka mahalle kızıdır. Sadakati, samimiyeti ve hesapsız duyguları, teslimiyeti ile öne çıkan, geleneksel rolleri benimseyen bu kıza Çağıl haksızlık etmiştir. İpek her haliyle zenginliğin ve gücün peşindeki diğer kadınlardan ayrılır. Hesapsız ve inançlıdır.

"Siyah uzun saçları ve kahverengi yuvarlak gözleriyle, kısmetse bir gün anne olmaktan başka elinden hiçbir şey gelemeyeceği, daha o günlerde bile o kadar açık ve aşikardı ki…

Kısmet, İpek'in nazarında göğe açılmış ve hiç kapanmayacak iki avucu anlamındaydı ve Çağıl'ın geometrik zihninin tartamayacağı kadar ağır bir yüke talipti." (Eraslan, 2017b: 76).

Yazar bu hikâyede "Bir kadında aranan özellik ne olmalıdır, ne öncelenmelidir?"i sorgular, "Hayatta neler öncelenmelidir?" sorusunu zihinlere bırakır. Şehirlerin dorukları olan gökdelenlerin örümcek ağı mesabesinde olmasına, ölüm gerçeğine dikkat çeker. "Dünya hırsı" temini bir erkek üzerinden verir. Hırsının pençesindeki bir erkeğin gözünde kadının nesneleşmesinin altını çizer.

“Su ve Sır”, sabah güneş doğmadan önce halı yıkayan **genç bir kadın**ın içinden taşan, artık taşınmaz hale gelen sırrını suya anlatması üzerine kurulmuştur. Yedi yıllık evli kadının çocuğu yoktur. Sebebi ise eşinin iktidarsızlığıdır. Genç kadın sabahın ve suyun serinliğine rağmen ateş gibi yanmaktadır. Bunun iki sebebi vardır; eşiyle normal bir evlilik hayatının olamaması ve kayınvalidesinin *“uşaksız ev kabristandır”* diyerek söylenmeleri, gelinin yaptığı her işe kusur bulmasıdır (Eraslan, 2017b: 83).

“Diz çöküyorum, kimsecikler görmeden. Yerde göllenmiş birinci su birikintisi, sanki beni ilk kez fark edecek yabancı biri gibi ellerini değdiriyor tenime. Su serin, sabun serin, tas serin, ben ateş… Nasıl söner bu yangın?” (Eraslan, 2017b: 82).

Kayınvalidesine durumunu izah edemez, onun söylenme ve hakaretlerini artık çekemez hale gelir. Evinin temizliği ve düzeni için yaptıklarını kayınvalide bir türlü görmez, sadece kusur bulur. Bir an kayınvalidesine patlamaktan, her şeyi sayıp dökmekten korkar. Eşi Şeref’e saygısı vardır, onun sırrını ifşa etmeye gönlü razı değildir. Anne olmayı kendisi de çok ister. Yeni doğmuş bebek kokusu burnunda tüter ancak o bunu Allah’tan ister. İnancı ve saygısı tamdır; eksikliğin, kusurun kadında görülmesinin kurbanı olmuştur.

“Ben evin yüzünde gezdikçe, şarkı söyleyerek sağı solu toparladıkça, oturduğun divandan ‘çorak toprak’ demen yok mu ana, duymamazlıktan geliyorum ama bir gün patlamaktan korkuyorum sana; ‘yağmurun yağması da Allah’ın emriyle’ diye bağırasım geçiyor içimden, an anlıyor musun iş yağmurda, toprak ne etsin bir başına, iş yağmurda…” (Eraslan, 2017b: 84-85).

“Maa” adlı hikâye, doğuştan sağır ve dilsiz bir çocuk annesi **Mualla**’nın aldatılmasını konu edinir. Kızı Simerya zor bir çocuktur. Mualla kızıyla ilgilenmek için okuldan ayrılır. Eşinin desteğine en çok ihtiyacı olduğu zamanda yalnız kalır. Evdeki keder, eşi ile gittikçe uzaklaşmalarını getirir. Çocuğu etkilememek bahanesi ile adamın eve gelişleri seyrekleşir, bir süre sonra da tamamen evden ayrılır. Çocuğunun durumu karşısında çaresiz kalan Mualla, eşinin ilgisizliği de eklenince hırçınlaşır. Rehabilitasyon merkezinde, eşine*, “siz şu karınızı da bir doktora götürseniz ya, her tedavi seansında bir kızılca kıyamettir kopartıyor, kızınızdan çok hasta olan*

kendisi…" demelerinin üstüne Mualla'ya sakinleştirici verirler (Eraslan, 2017b: 91). Mualla uykunun kollarından kurtulamaz.

Bir gün Mualla'nın sigarası tabladan düşer ve evde yangın çıkar. Onun uykulu, ayılamaz hallerinden dolayı eşi anahtarı annesine de vermiştir. Annesinin gelişi ile yangın büyümeden söndürülür. Kızı Simerya beş yaşına gelmiştir. İlk ve tek kelimesini söyler. Annesini bin bir güçlükle çıkardığı *"Maa…"* hecesi ile çağırır. Bunu haber vermek için eşini aradığında telefonu bir kadın açar, adama *"Sevgilim"* diye seslenir. Eşinin bir öğrencisi ile ilişkisi vardır. Baba, çocuğunu da hayatından çıkarmış, onunla ilgilenmez olmuştur.

Mualla, takıntılı bir hal almıştır. Sabahtan akşama tetris oynar. Kızıyla birlikte annesinin yanında kalmaya başlarlar. Annesi Mualla'nın bu halinden şikâyetçidir. Mualla, içinde bulunduğu boşluğu Tetris oyunu ile doldurur, hayatındaki boşlukları hiç yer kalmadan doldurur gibi Tetris parçalarını dizmeye çalışır.

Eşinden boşanan Mualla, Zuhurat Baba'ya gider, eşini düşünerek "*Sen nasıl bir babasın"* deyiverir (Eraslan, 2017b: 92). Gece rüyasına giren ve öğüt veren Zuhurat Baba ile bakış açısı ve hayatı değişir. Geçirdiği buhranların arasında Mualla'ya bir nevi dilsizlerin dili, çocuğunun yaşadığı Maa ülkesinin kapıları açılır. Dinin teselli ve ihya eden kolları, Mualla için bir çıkış kapısı olur.

"Uzun mesafe koşucusu tüm depresif ev hanımlarının da antrenörü değil midir Tetris? Parçacıkları maharetle birbirine bitiştirmek… Parçalar arasında hiçbir boşluk bırakmadan, yekpare dizebilmek hayat kutularını yan yana. Nerde gezer? Her Tetris parçası Mualla'nın kafasına düşüyor gibi… O da boşluklarını hayatın, kendisiyle dolduruyor zaten." (Eraslan, 2017b: 86).

Mualla, eşinin hayatına giren kızdan *"kapkaççı kız","yankesici kız"* diye bahseder. Barmen olarak çalışan bu asistan kız, saygılı ve mesafeli davranarak, yavaştan hocasının hayatına sızar. Kendisini fakir bir ailenin ağabey baskısı altındaki itaatkâr bir kız çocuğu, hiç sevgilisi olmamış bir genç kız olarak tanıtır. Hocasına ve eşine saygı ve takdirlerini sıralar. Kendisine gelen evlenme teklifini reddetmiştir, aradığı olgun bir erkektir. İlk kez bu adamın elini tutmuştur. Ancak adamın hayatına

tam olarak girdiğinde, eşinden gelen telefonu açıp *"Sevgiliiim!"* diye seslenecek kadar fırsatçıdır.

"Önce barmen maharetiyle kafası zaten dumanlı babayı uzun bacaklı bir sandalyeye oturtup sonra da bardağı dipledikçe yenisini sürüyor önüne; dinlermiş gibi yapıp yeri geldikçe kendisinden bahsediyor, çoğu kez mahcup ve titrek sesiyle 'ben' diyerek başladığı o her iç açımı celsesi zaten mutsuz adamı biraz daha sersemletiyor. Hani acı çektiği zamanlarda başkasının acısı ilaç gibi gelir ya bizlere… Zavallı kız'la başlıyor her şey…" (Eraslan, 2017b: 90).

Maa'da çocuğunun engeli ile başa çıkamayan bir babanın önce eşine çalışma hayatını bıraktırması, daha sonra eşinin rahatsızlığı ile huzursuzlukların artmasını bahane ederek evden ayrılması üzerine annenin tek başına düştüğü çıkmaz anlatılır. Konuşamayan kızının yarım kelimesi *"Maa…"* gibi, Mualla yarım kalır. Hayatını engelli olan çocuğu için şekillendirirken eş desteği de anne desteği de göremez. Anne, Mualla'nın yaşadıklarının ağırlığı anlamaktan uzaktır; eleştiren ve kadının değerini ev işi yapmakla ölçen geleneksel bir kadındır.

"Ay Dersleri"ndeki **kadın,** Maa'daki kadınla benzer bir aldatma olayına maruz kalmıştır. Ancak burada kadın kahraman daha ileri yaştadır. Annesiz büyümüş, ona babası ve büyükannesi bakmıştır. Çocukluk anılarında hep babası, babasının sesi vardır. Anne olunca çocuğuyla vakit geçirmek için tercüme bürosunu kapatmış ve iş hayatını sonlandırmıştır. İlerleyen yaşının yüzüne kondurduğu izlerden muzdariptir, aynalara tahammülü yoktur. Yüzü ona ürkütücü görünür.

"Derhal askısından kaldırdı gümüş çerçeveli aynayı, yerinde oval renkli iz kaldı. İşte kendi yüzünü kaldırıvermişti aradan. Bu asimetrik gölge kendisine ait olmalıydı. Yüzünü de götürüp tavan arasındaki eski eşya kolilerine kaldırmalıydı bir an evvel." (Eraslan, 2017b: 101).

Kadının çocukluğundan beri kendi içinden bir mitoz bölünme ile ayrıştırdığı hayali bir arkadaşı vardır: Luna. Luna, onun mantığı, sağduyusudur. Her zaman vicdani ve mantıklı olanı, olması gerekeni hatırlatır. Kadın, yalnız ve çaresiz hissettiğinde, çıkmaza girdiğinde Luna ortaya çıkar. İlerleyen yaşlarında ikinci bir bölünme ile Halide Edip'i peyda eder. Luna kadının çocukluk, Halide olgunluk

sağduyusudur. Halide Edip'in kendi yaralarını görmezden gelip başkalarını kurtarmasını, vatanını öncelemesini örnek alır. Ona *"Onbaşı"* diye hitap eder.

Eşinin bir iş gezisinde olduğu bilgisine sahipken genç bir kadın, eşinin hastalandığını ve hastaneye kaldırıldığını haber verir. Sınavları olduğu için kendisinin ilgilenemediğini söyler. Bunun üzerine kadın gelgitler yaşar. *"Önemli olan eşinin onu aldatması mı, yoksa şu an hastanede yatıyor oluşu mu?"* düşüncesiyle boğuşur. İçinden çıkan Luna yanı kendisine hanımefendiliğini bozmamayı, Halide ise vatan niyetine kurtarılacak aileyi hatırlatır:

"Dünkü telefonda, sesinden hemen hemen yaşı kızınınkine yakın olduğunu tahmin ettiği Öteki Kadın'la yarışacak hali de yoktu. Beyaz karate elbiselerini giyip 'osss' diye selam verdiği muhatabına gerilip gerilip de tos vuramazdı herhalde. O bir hanımefendiydi. Hem de altı yaşından beri." (Eraslan, 2017b: 99).

Sonra toplumumuzdaki birçok kadın gibi suçu kendisinde arar. Çalışma hayatından vazgeçmesi, kendini salması, yakından kitap okuduğundan gözlük kullanmaya başlaması, gözlerinin altındaki mor halkaların kendi dikkatsizliği sebebiyle oluşması gibi eksiklerini gözden geçirir. Psikologlardan dinlediği üzere erkeklerin hayatında böyle geçici bir dönemin olduğuna, komşuların sohbetinden devrin de erkeklerin de değiştiği savlarına hak verir. Gerçeği de henüz tamamıyla bilmediği için konuyu kimseye söylemez ve kendi yaralarını kendisi sarar. Ehliyet sınavına çalışan kızının tendürdiyotun ilk yardım çantasında bulunması gereken zorunlu malzemelerden çıkarıldığını söylemesi ile çocukluğuna gider. Babasının kanayan dizlerine bastığı tentürdiyotlu pamukları hatırlar. Burnuna gelen tertürdiyot kokusu eşliğinde kusurları tespit ettikten sonra yaralarını kendi sarar.

"O anda devlet gibiydi Kadın. Cinsiyetinden sıyrılmış, hatta kocasının da yerine geçebilecek kadar erkek hissetmişti kendisini… Luna'yı ve Halide'yi içine geri soktu. Parçalarını topladı. Etrafı süpürdü. Bütünledi kendisini, sağalttı.

'Akıllı kızlar ağlamaz' dedi yüksek sesle. Babasından kalma ilk yardım çantasından çıkardığı görünmeyen tentürdiyotu kalbindeki tüm kanayan çatlaklara bilinçsizce bastırırken sadece küçük bir 'ahh' çekmişti, o kadar…" (Eraslan, 2017b: 104).

Kadın küçük bir kız çocuğuyken babasıyla gittiği bir filmin arasında aya çıkan ilk insan Neil Armstrong'un aydaki yürüyüşü gösterilir. Bu kareden etkilenen

kız babasına *"Kızlar da gider mi Ay'a?"* sorusunu yöneltir (Eraslan, 2017b: 96). Babası zekice bulduğu soruyu *"Evet, sen de bir gün Ay'a gideceksin!"* diye yanıtlar (Eraslan, 2017b: 96).Çocukluğunda oyunla, hayalle aştığı sorunları vardır. Yaralarını sızlatan tentürdiyot kokusu, onu çocukluğuna götürür. Yine Luna'ya kulak verir, ailesini kurtarmayı, evinin annesi olmayı tercih eder. Babasının söylediği, farklı şekilde gerçekleşir. Bu sırada kendini Güneş sisteminin en uzak gezegeni Plüton gibi hisseder. Ailesini kurtarmıştır, ancak kendisi Ay'a çekilmiştir. Ruhunu, kadınlığını kaybetmiştir. Evde gezinen Luna ve Halide'den başkası değildir.

Ay, Plüton, yıldızlar gibi gök cisimleri hikâyenin kurgusunda yerini alır. Kaybettiği çocukluğu, umutları, duyguları çocukluğunda ilgisini çeken bu gök cisimleri kadar uzaklaşmıştır kendisinden. Bunların dışında toplumun takdirini gören evliliği kurtarma durumu, milli bir mesele gibi ele alınıp eleştirilir. Kadın ruhundan, "kendi dünya"sından gezegenler, yıldızlar kadar uzaklaşır. Güven duygusunu kaybetmiştir. Bu halini eleştirmeden edemez. Kimsenin çabasını gördüğü, onu ödüllendirdiği yoktur. Kadının kendi çabası ve kendi takdiri ile yalnız yürüdüğü bir yolu vardır.

"Denge aleti üzerinde ters perende atmak kadar zordu karşı karşıya olduğu sınav. Evliliğin altın madalyasını boynuna takarak milli marşı gururla çaldırmak, bayrağı dalgalandırmak ve asık suratlı cümle hakemlerden tam puan alarak birinciliği kimseye kaptırmamak kolay değil elbette… Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak, o benim milletimin yıldızıdır parlayacak…" (Eraslan, 2017b: 102).

"Annem, Arkadaşları ve Bob Ross" adlı hikâye genç bir adamın ağzından aktarılır. Genç adamın doğum günüdür ve annesi onu evine çağırır. **Annesi ve arkadaşları**, toplam yedi ihtiyar kadın, üzerinde Bob Ross'un resmi basılı tişörtler giymişlerdir. Bob Ross'un ölümünün yedinci günüdür ve onun yedisi için dua yapacaklarını söylerler. Bunlar; kimi çoluk çocuğu evlendirip göndermiş, kimi eşini kaybetmiş, kimi de hiç evlenmemiş, ancak hepsi de hayata tutunmaya ve hayatlarını renklendirmeye çalışan kadınlardır.

"Annem ve arkadaşları, evlatları ve torunları büyüyüp de onları terk ettikten sonra, yapacak bir işleri kalmamışlığın şaşkınlığı ile neredeyse şehrin tüm el sanatları kurslarına bir bir kayıt oluyorlardı. İlk yardım kurslarından, sivil savunma derslerine,

dekorasyon derslerinden fotoğrafçılığa kadar hemen her şeyi öğrenerek yaşıyorlardı yeni ve tenha hayatlarını. Boş kalmış ellerine yeni yükler arıyorlardı işte… Yatışmıyordu ama bir türlü yalnızlıkları…" (Eraslan, 2017b: 112-113).

Kadınlar, Bob Ross'un capcanlı ve sahici resimlerini öve öve bitiremez, onun programını izleyerek resim yaparlar. Bu kadarıyla kalmayarak farklı sanat dallarından çeşitli kurslara katılırlar. Onların bu halini gören genç adam, ertesi gün onları Eyüp Sultan'a götürme sözü verir. Ancak kapıdan çıkınca araba çarpar ve ölür. Dipnotta öldüğü haber verilir. Adam, yaşlı teyzelerin ölümü bekleyen hallerine bakıp onları ihmal ettiğini düşünür, özeleştiri yapar. Hikâyede ölümün sırayla gelmediği sezdirilir, sıra genç adamındır. Bob Ross'a üzülen kadınlar, genç adama doğum günü tertip etmiş, bir araya gelecek bahane bulmuşlardır. Genç adamın doğum günü aynı zamana ölüm günü oluvermiştir. Hayat Bob Ross'un yaptığı resimlerinden daha şaşırtıcıdır.

Bir erkeğin gözünden kadınların değişkenlikleri ve uyum sağlama özellikleri, geçişkenlikleri kaydırak metaforu ile verilmiştir:

"Kadınlar hangi yaşta olurlarsa olsunlar, içlerindeki kaydıraklardan asla vazgeçmiyorlar. Hoop anında dün gece gördükleri rüyaya, oradan şifalı bitkilere, oradan ebru ve resim ilişkisine, Bob Ross'un cennete mi yoksa cehenneme mi gideceğine, Allah korusun cehenneme gitmeyeceğine, sonra tekrardan torunlarına ve rahmetlik kocalarına, oradan da yeni öğrendikleri kek tarifine, doğalgaz faturalarına, bir kaydıraktan diğerine lunapark çocukları gibi geçip gidiyorlar." (Eraslan, 2017b: 113).

"Çevirgel" [5] de baş ağrısına profesörlerin, Ağrı Enstitüsü'nün çare bulamadığı **genç bir kadın** İstanbul'un kırsalında bir arka mahallede bir hacamat[6] evine gider. Geçtiği yollarda merkezden uzaklaştıkça doğallaşan ve basitleşen günlük yaşam emarelerini kınayarak ilerler. Onulmaz baş ağrısı onu buralara getirmiştir. Kendini kınayarak ilerler. Baş ağrısına burada çare aramasını garipser. Şehrin dışına, hayatın kenarına itilmiş, gözlerden ırak bu arka mahallede evlerin perdelerinin sıkıca kapalı oluşu, kadınların tülbentli ve yaşmaklı olmaları onun gözünde tezat oluşturur.

[5] Bir kimseyi evine bağlamak için okunan dua. (Ayverdi,2011:226)
[6] Vücudun herhangi bir yerini bu iş için yapılmış bir aletle hafifçe kesip çıkan kanı boynuz, bardak vb. ile çekmek suretiyle kan alma. (Ayverdi,2011:452)

"*Bunların saklayacak neleri var ki, zaten şehrin arka mahallesinde, gözden ırak bir şekilde yaşıyorlar!"* diye düşünür.

"…ah evet ben, uygunsuz ve ukala bir seyircisiydim nihayetinde bu tiyatronun… Kendime inanamıyordum, koca koca profesörlerin baş ağrıma çare bulamayışları mı getirtmişti beni bu köhne eve? Zayıf tahta kapılarına ve tokmağı vurulunca şangır şungur konuşan anahtarlarına bakınca 'kim ne yapsın sizin evlerinizi ki, bir de kapı ve anahtar icat etmişsiniz kendinizi sakınmak için' diye kahkahalar atarak sormak geçiyor içimden, kendimi zor zaptediyorum." (Eraslan, 2017b: 118).

Geldiği hacamat evinde baş ağrısının etkisiyle burada bekleşen kadınları dertlerine çare bulunmaz, umut kesilmiş hissederek yılkı atlarına benzetir: *"Yokluğa terk edilen yılkı atları gibi tıp alemince bir başına bırakılmış sahipsiz ve çaresiz hastaların yanındaydım işte…"* (Eraslan, 2017b: 117).

Bekleme odasında bir kayınvalide sıkıntısını anlatarak çocuğu olmayan gelinini mahcup eder; onun nazara geldiğini, perilere karıştığını iddia eder. "**Hacamatçı Kalfası"**nın verdiği cevap, baş ağrısı çeken kadını bir nebze kendine getirir. 30 yaşlarındaki "Hacamatçı Kalfası"nın tespitleri, tepkileri, samimi ve sakin duruşu kadını etkiler. Çocukluğundan hatırladığı bazı eski eşyalarla dekore edilmiş, eski dua kitaplarının ve divanların bulunduğu bu evde bir süre bekleyince, kınama ve tepeden bakışını, ukalalık olarak değerlendirme kıvamına gelir. Kalfanın kadına önce "siz", sonrasında hacamat sırası gelince "sen" hitabında bulunması, kadının burada geçirdiği vakitle birlikte değişimini anlatması bakımından önemli bir ayrıntıdır. Gittikçe ortamın havasına ve samimiyetine kendini kaptırıp rahatlar: *"Tertemiz sabun kokusu sindiğindendir belki de, fakirliğin usturupluca örtüldüğü, haysiyetli bir konukseverlik sarıp sarmalıyor hepimizi."* (Eraslan, 2017b: 119).

Yüzünün neredeyse tamamını tülbentle kapatmış, zayıf, çelimsiz bir kız kadının dikkatini celbeder. Yüzünü ne kadar görmeye çalışsa da bunu fark eden kızın her seferinde tülbentini daha fazla burnuna çekmesi ile başarılı olamaz. Kız süt getirip kaynatmıştır, orada bekleyenlere ikram eder.

Hikâyenin bir bölümü yüzünü saklayan **tülbentli kız**ın ağzından aktarılır. Kız annesi, ağabeyi, yengesi ve ikiz yeğenleri ile yaşar. Abisi bir süre önce inşaattan düşmüş ve bacakları kırılmıştır. Geçimleri dara düşer. Bu süreçte, köyde küçük yaşta

söz verilmiş beşik kertmesi Satılmış, çikolatası ve kolonyası ile çıkagelir. Onlara destek olur. Yengesi kaçar, birkaç gün sonra da Satılmış kayıplara karışır. Onları görenler olmuştur, birlikte kaçtıklarına dair dedikodular çıkmıştır. Kız birlikte iyi bir geçimle yaşadığı yengesine bu cürmü kondurmaz, Satılmış'a genç-yaşlı, kadın-erkek yüzünü kimseye göstermeme sözü vermiş olduğundan kendini sakınmaya devam eder. Rüyasında Ebu Hureyre'yi görmüştür. "Kedicik babası" olarak bilinen bu sahabe ona kedileri uzatarak süt ister. Aynı zamanda bu ailenin bir ineği vardır. Tülbentli kız, rüyası üzerine sabah kalkıp sağdığı sütü hacamat evine getirmiştir. Nişanlısı ve yengesi için "Çevirgel" duası okur. Genç kadından yüzünü saklarken onun hacamat odasında gördüğü bıçağa dalmış bakışlarına karşılık zihninden geçirdiklerini okumuşçasına bir cevap verir. Teslimiyeti ve inancı sağlam, temiz kalpli bir kızcağızdır.

Kadının sırası geldiğinde vakit ikindiye eriştiğinden –İkindi ile akşam ezanı arasında hacamat yapılmazmış.- Hacamatçı Kalfası sürenin dolduğunu, işinin başka vakte kaldığını ama gelmişken çakralarını kontrol edebileceklerini söyler. Kadının sırtına elini attığında onun derdini, ağrı bölgesini okumaya başlar. Kadın bekârdır, Çetin isminde biriyle evlilik yoluna girecekken kadının annesi vefat eder. Çetin ondan babasını huzurevine bırakmasını ister. O gün, bugündür baş ağrısı geçmemiştir. Tülbentli kızın içinde bulunduğu koşullara rağmen ümidi kadını etkilemiş, kadın için Çevirgel duası etkisi oluşturmuştur. Hacamatçı Kalfası'nın bilge kişiliği ve şifalı eli ona dokunmuştur. Genç kadının tavrı, duruşu ve inancı farklı bir idrake sürüklenmiştir. Bu aşağı, eksik gördüğü kadınların içinde kendi eksik yanlarını fark eder. Bir narın kırılması gibi taneleri dağılır, sırrı ifşa olur. Hikâyede kadınlar "nar"a; ayrılıklar, ağlamalar narın kırılmasına; narın taneleri gözyaşlarına benzetilir.

"Mübadil"de Lalifer Hanım'ın göç anlatılır. Hikâyenin anlatıcısı, Lalifer Hanım'ın torununun çocuğudur. 1924 mübadillerinden olan Lalifer Hanım'a **"Nane'm"** diyen çocuk, onun adını öldüğünde Kur'an okumaya gelen kadınlar sorduğu zaman öğrenir öğrenir ve çok şaşırır. Nane'sini çok seven çocuk, anne ve anneannesinin onda tuhaf bulduğu huyları bile anlayışla karşılar, Nane'sine laf söyletmez. Nane'den defalarca dinlediği göç ve çocukluk anıları, onun son günleri

gözünün önünden film şeridi gibi geçer. Onu en çok hikâyeleri, türküleri ve kelimeleri ile hatırlar:

"Yürüdüğünde sanki bir avuç şekerin üzerine kayarak ilerlediği için her an düşecekmiş zannettiğimiz, kısa boylu, beyaz renkli, topak topak bir bulut: Nane'm! Ondan arta kalan iki-üç tek kelime: maşinga, porta, peşkir…" (Eraslan, 2017b: 135).

Nane; kaybettiklerinden, gördüklerinden sonra eskilerini atamaz. Her şeyi istif ederek saklar. Darbe olması halinde ya da göçmesi gerektiğinde ihtiyacı olacak şeyleri tedarik ederek hazırda bekletir. Öldüğünde çocukları tarafından ortaya dökülen koli koli eşyalar bitmek bilmez.

"Eskilerini hiç atmazdı Nane'm, sanki yarın sabah bir isyan haberiyle uyanıp da yollara düşecekmiş gibi her şeyi üst üste katlar, torbalara kutulara doldurur, urganlarla sıkı sıkıya bağladığı giysi ve kap kacağı her an çıkacağı kaçış yolculuğu için hazır tutardı." (Eraslan, 2017b: 133-134).

Gülcemal Vapuru ile gelen Nane, o zamanlar 10-12 yaşlarında bir çocuktur ve yolculukta annesini kaybeder. Kızına Gülcemal ismini verir. O günleri hiç unutamaz, son günlerinde kendini o vapurda zanneder. Yardımcısı Natali'yi tanıyamaz hale gelir, etrafındakilerle çatışır.

"Yok, Nane bu! Ya fi tarihinde Yenice'deki Evronos Paşa Türbesi'nde zanneder kendini veya çoğu kez Gülcemal Vapuru'nun kamaralarında annesini arar durur. Zaman zembereği çoktan kırılmış bu yaşlı hayaletin peşinden koşmanın yorgunluğuyla haftada bir sinir krizleri geçiren Natali'yi, Ukrayna'ya geri dönmemesi için zor zoraki ikna eder annemler…" (Eraslan, 2017b: 134).

Bembeyaz bir buluta dönüşmüş bu yaşlı mübadilin yaptıklarını çocukları ve artık yetişkin olmuş torunları anlayamaz, onun birtakım huylarını yadırgarken torununun çocuğu her seferinde Nane'yi haklı bulur. Nane'yi eleştirmelerine bozulur. Anlam ve zaman mefhumu değişmiş bir ihtiyar ile bu kavramları tam oturtamamış çocuğun ortak noktaları daha ziyadedir. Nane, evinden, toprağından kalkıp Gelibolu'ya gelmiş; aynı zamanda ömrünün sonunda çocuklaşarak farklı bir minvalde de "mübadil" olmanın hakkını vermiştir.

Bir muhacir kızı olan Sibel Eraslan, muhacirlik kavramını çok önemser. Babaannesi Fatma Yaşar Hanım'ın büyükannesi Pembe Hanım, Mübadil'deki Lalifer Hanım'ın gerçek hayattaki karşılığıdır. (DDRR, s.145-147).

3.3.*BABAM İÇİN BEYAZ BİR KUĞU*

3.3.2.Eser Hakkında

İlk iki hikâye kitabıyla 2015 Necip Fazıl Öykü Ödülü'ne layık görülen Sibel Eraslan'ın üçüncü hikâye kitabı *"Babam için Beyaz Bir Kuğu"*dur. Ayrılık, yalnızlaşma ve yabancılaşma, gurbet, kurban, kardeşlik, çocukluk, fedakârlık, hastalık, ölüm, temlerinde yoğunlaşan on yedi hikâyeden oluşmaktadır. Kadının toplumdaki yeri, kadın cinayeti, başörtüsü, iman ve ibadet, Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi'nden sonra kadının değişen konumu, anne-kız ilişkisi ve baba-kız ilişkisi bağlamında aile, ailede kurban seçilen çocuk, komşuluk, hat sanatı ve eski yazı, eski eserlere bakış konularını ele alır.

Ayrılık ve parça-bütün ilişkisinin yaratılış serüveninin asıl hikâye, büyük hikâye olduğunu düşünen yazar burada büyük hikâyeye "Kütle Çekim Kanunu"nu da ekler. Tüm küçük hikâyeler büyük hikâyenin bir parçasıdır ve tüm parçalar, bütünün çekim kuvvetinin etkisindedir. Çekim gücü ile bilinen Amber taşını "Amber Hanım'ın Çekim Gücü'nde ele alır.

Kitaptaki sekizinci metin "Mazeret Kâğıdı", Hz. Hızır'a yazılmış bir mektup-hikâye formunda olup insanın dünyadaki macerasını ve acziyetini anlatır. Hızır'a sunulan bir şikâyetname, arz-ı hal niteliğindedir. Metinde kadın kahraman söz konusu olmadığı için incelenmemiştir. On birinci hikâye "Müzayede", *"Saklı Kitap"*taki Belkıs Hanım'ı, onun anneannesi Zeynep Hanım ve eski nişanlısı Feridun Bey'in hikâyelerinin bir parçası olan 110 yıllık *Leyla ve Mecnun* yazma eserini konu alır. *Saklı Kitap*'ta ayniyle bir bölüm olarak yer almaktadır. *Saklı Kitap* bahsinde "Blks" incelendiğinden burada tekrar ele alınmamıştır. On üçüncü hikâye "Oyunbozan", bir önceki *"Parçası Benden"*de de yer aldığı için tekrar incelenmemiştir.

3.3.2.Eserde Geçen Kadın Kahramanlar

İlk hikâye **"Kehribar"**da, Kehribar olarak bahsedilen portakal sandıklarının arasında bulunmuş, bu sebeple Musa ismi verilmiş, yetiştirme yurdunda kalan yedi yaşında bir çocuktur. Rutin sağlık taramasında Doktor Esin Hanım, Musa'nın cılızlığını ve hastalığını fark ederek onu bir süre Yedikule Ciğer Hastanesi'nde yatırır. Bu sırada cezaevinde yatmakta olan mermer ustası Kazım Usta da hastanede kalmaktadır. Kazım Usta, yıllar evvel oğluyla birlikte, kaçırılan kızının peşine düşer. Oğlunun attığı kurşun sekerek kızına isabet eder. Böylelikle kızı kollarında can veren Kazım Usta hayatı boyunca bu olayın acısını içinde hisseder. Merhametli bir ihtiyardır. Pişmanlığı, kızını sevdiği ile bırakmayıp çifteyi oğlunun eline tutuşturmasıdır. Cezaevinde yıllar yılı ağlamaktan hasta olmuş, ciğeri delinmiştir. Hastanede küçük Musa'ya hikâyeler, kıssalar anlatır; onu oyalar. Musa'ya "taşın en kibarı" dediği "Kehribar" ismiyle seslenir.

Bu hikâyenin kadın kahramanı **Doktor Esin Hanım**'dır. Esin Hanım çocuk sahibi olamamış, merhametli bir kadındır. Kazım Usta ondan *"şu kısır ama kırk erkeğe baş olacak kadın doktor"* diye bahseder (Eraslan, 2016b: 13). Sağlık taramasında Musa'yı fark ettiğinde, darp edilmiş bu çocuğa özel alaka gösterir, hastane süresince onun üzerine eğilir.

"Doktor Esin Hanım, bir hafta evvel anneleri tarafından terk edilen kediciklere hastane bahçesinde bakabileceğini söyledi Musa'ya. Sağ olsun, evden bir de sepet getiriverdi, yavruları içine yatırdılar. Damlalık verdi ona laboratuardan, sonra her sabah bir kutu süt de getiriyor Musa'ya, bazen birlikte doyuruyorlar kedicikleri. Doktor Esin'i çok seviyor Musa." (Eraslan, 2016b: 10).

Esin inançlı bir kadındır. Anne olamamanın boşluğunu, önüne çıkan fırsatları değerlendirerek doldurmaya çalışır. Ona göre, Allah'ın kişiye gökten uzattığı ipler vardır; bir joker, bir piyango gibi. Hayatın sırrı ve hikmeti, birçok yerde sarkıtılmış bu ipuçlarını görüp yakalayabilmektedir. Musa'yı kendisi için özel bir kapı, bir hazinenin anahtarı gibi görür. Ona göre kadını insan yapan, olması gereken şekle ve kıvama getiren, payına düşen bir çocuğu görüp kollayabilmesidir.

"Çocuk.

Kadına göre, iple sarkıtılmış anahtardı.

Gökten.

Her kadın kendi anahtarını sorardı hayattan.

Çocukların yüzlerinde parlar, kedilerin bıyıklarında titrer, ıhlamur ağaçlarının gözlerinde tüterdi, hayat saklıydı o ipuçlarında.

Yer demir gök bakır kesmeden evvel, kıyamet kopmadan yani, o anahtarlara sımsıkı sarıl, derdi Esin kendi kendine…" (Eraslan, 2016b: 12).

"Babam İçin Beyaz Bir Kuğu"da aynı zamanda hikâyenin anlatıcısı olan kahraman; babası ölmüş, eşinden boşanmış**bir kadın**dır. Ömrü iş gezilerinde geçer. Mevsimleri fark edemeyecek kadar hissizleşmiştir. Hayal kırıklığı makamında yaşar. Evlenip baba evine veda ettiği gün babası, *"Bu evde bir yatağın ve soframızda bir tabağın olduğunu hiçbir zaman unutma, seni üzen olursa dünyanın öteki ucunda olsam da çıkar gelirim yanına, hatta şu anda bile gitmiyorum dersen, yollarım herkesi kendi evine."* cümleleriyle kollarını kızına açmış, kapısını hiç kapatmadığını hissettirmiştir (Eraslan, 2016b: 17-18).Annesi ise gelin arabasına eğilip kızının duvağını düzeltirken *"…gelinliğinle çıktığın eve bil ki kefeninle dönersin, bundan sonra evin, gittiğin yerdedir"* der (Eraslan, 2016b: 18). Babasının açık bıraktığı kapı kapanmış, evliliği bitmiş, bir evlat sahibi olamamış, tutunacağı dalı kalmamış kadın kendini evsiz ve vatansız hisseder.

"Bir kızım olsaydı oysa… Hep biraz daha uzaklara, hep biraz daha içine doğru kırık beyaz'ın… Kaçar mıydım, gider miydim anne? Veya bir kefenim olsaydı, anneannemin dediği gibi kırk beyaz renkli, alır mıydın beni eve?

Ama siyah mokasen bir bavulum var işte, üzeri dünyanın dört bir yanından yapıştırılmış pullarla dolu, hayatım kadar, ömrüm kadar bir bavul. O kadar. Bir kere evini kaybetmeye görsün insan…" (Eraslan, 2016b: 20).

Annesi eşinin(babanın) ölümünden sonra Marmaris'e taşınıp kendisine bilgisayar ve kamera almıştır. Teknolojinin imkânları ile oyalanıp hayatın akışı içinde yeniliklere kolay ayak uydurabilmektedir. Kızını görüntülü arayıp evine, odasına bakar; kontrolcülüğünü, otoriter tavırlarını yurt dışına kadar yetiştirir.

Genç kadın, "kırık beyaz" dediği buz rengini, hayal kırıklıklarının hâkim olduğu günlerinin rengi saymaktadır. Mevsimler onun için yaz ve kış olarak ikiye düşmüştür. Arada buzul çağını bile yaşamıştır. Hayallerin rengi olan beyaz, hayal kırıklıklarıyla "kırık beyaz"a dönmüştür. Bürünüp evine dönebileceği bir kefeni değil, hayatına hâkim olan "kırık beyaz" buzulları vardır.

İş yerinde Murat isminde genç, temiz yüzlü bir delikanlı çalışmaya başlar. Bir bayram arifesi, kadının masasına gelerek rüyasını anlatır. Rüyasında kadının ona "*Babam için bir beyaz kuğu bulur musun Muratçığım?"* dediğini söyler. Kadınların da bayram namazına iştirak ettiği Waşington'da bir camiye bayram namazına davet eder. *"Süleymaniye'de Bayram Sabahı"* şiirindeki ürpermeyi, uhreviyeti andıran bir sabahı idrak ederler. Kadın alacakaranlıkta yükselen beyaz minareleri, Murat'ın rüyasında gördüğü kuğu olarak yorumlar.

"Bu bir masal mı, serap mı bu gördüğüm… Sanki Süleymaniye'yi kapıp da buraya taşıyıvermiş bir Zümrüd-ü Anka… Hava çok serin ama insanın içine değdikçe soğuk elleri, kıpır kıpır kan yürütüyor damarlara. Sanki İsa Mesih çıkagelmiş, mesh etmiş de… Basübadelmevtle kalkıp doğruluyor içimdeki ölgün kız…" (Eraslan, 2016b: 22).

Kadın o hissizliğinden, uyuşukluğundan çıkıp can bulmuş; hayatındaki buzulları camide şahit olduğu uhrevi havanın etkisi ile eritmiş; kendisine tutunacak bir dal bulmuştur. Rüyasında Murat'tan istediği beyaz kuğu, bir dua kuşu gibi dallarına konar. Yıllar sonra buzul çağından çıkan kadına bahar gelir.

"Sanki çocukluk evimin kapısı açılıyor işittiğim her cümleyle, sanki tüm kırık beyaz buzlarım eriyor işittiğim her nefeste. Kuzguncuk'tan firar etmiş bahar, şimdi şu gurbet camiinde aniden peydah oluyor." (Eraslan, 2016b: 23).

"Amber Hanım'ın Çekim Gücü", bir kuzey ülkesinde, amber taşının özellikleri etrafında kurgulanmıştır. Amber taşı, hikâyede de belirtildiği üzere, çok eski zamanlarda yeraltında ya da denizaltında sıkışıp kalan fosilleşmiş çam reçinesidir. Çekim gücü olduğu, etrafındaki küçük böcek ve bitkileri kendine çektiği bilinir. Baltık Denizi, amberin en çok çıkarıldığı yerlerden biridir. Buradaki kuzey ülkesi, Baltık Denizi etrafındaki ülkelerden biridir.

Kuzey ülkesinde büyükelçiliğin şoförünün eşi **Amber Hanım**, vefat etmiştir. Türkiye'den gelinliği ile gelmiş, ülkesine kefeni ile geri dönmüştür. Yaşlı şoför, Amber Müzesi'ni ziyarete gelen öğretim görevlisi ve öğrencilere eşinin ölümünü, onun yerine kimseyi koyamadığı anlatır. İki genç asistana bunları anlatırken daha ileri yaştaki **Hoca Hanım'**ı görmüyor gibidir. Asistanların kadına dönüp *"Hocam…"* hitabında bulunması üzerine onunla ilgilenmeye başlar.

Türkiye'den çok kültürlülük temalı öykü yarışmasında dereceye girerek Erasmus'a hak kazanan öğrenciler gelecek ve Hoca Hanım onlarla buluşacaktır. Hoca Hanım, Erzurum'dan gelen lise son sınıf öğrencisi İshak'la tanışır. İshak "Sesler" adlı hikâyeyle dereceye girmiş, Erasmus'u kazanmıştır. İshak'ın yazısı üzerine konuşurlar. İshak, hikâyesine "Kurban" başlığını vermek istediğini, edebiyat öğretmeni olan babasının bu ismi ağır ve yabancılar için anlaşılmaz bulduğunu söyler. Hoca Hanım ise İshak'ın tercihini daha yerinde bulur. Erzurumlu ve edebiyat öğretmeni baba, Hoca Hanım'ın yüreğini sızlatır. İshak'ın kaş, göz ve tavırlarının benzerliğine hayret ederken onun edindiği bilgilere göre, üniversite yıllarında sevdiği gencin oğlu olduğunu anlar.

İshak'la birlikte Amber Müzesi'ni gezerler ve sohbet ederler. Hoca Hanım'ın İshak'a baktıkça içi titrer. Sevdiği adamın oğlunu hiç doğuramadığı oğlunun yerine koyar. Ancak kadın oğluna "İsmail" ismini koymayı düşünmüştür.

Zamanın iktidarına ters düşen İbrahim Peygamberi'n ateşe atılması gibi, ailesinin tek oğlu olan Erzurumlu genç de farklı bir hikâyeye sürüklenmiştir. Oğluna İshak ismini vermiştir. Yurt dışına giden İshak orada Hacer gibi kaderine uzaklar yazılmış Hoca Hanım'la tanışır. Böylelikle hikâye bir kurban teması etrafında kurgulanmış olur. Sevdiğinden verme, kurban etme üzerine konuşarak müzeyi gezen Hoca Hanım ve İshak, amber taşının çekim gücü üzerine de sohbet ederler. Amber adeta onları buraya çekmiş gibidir. Kadının ismi bilinmese de "İsmail" isminde bir oğlu olmasını hayal etmesinden anlaşıldığı üzere kendini Hacer'le özdeşleştirmiştir.

Amber hikâyede çekim gücüne sahip sarı renkli bir taş olarak yer alır. İshak annesini çekip çevirme, etki alanına alma açısından ambere benzetir. Siyah bir taş olarak bildiğimiz "Hacer"e karşılık gelen Hoca Hanım ise kendi görünmezliğinden,

üzerine atılmış siyah tüllerden bahseder. İnsanlar için belli belirsiz bir şekilde var olduğundan, çoğu kez fark edilmediğinden söz eder.

"Yolculuklarımda çok daha iyi fark ediyorum bunu, yani görünmezliğimi. Yıllar mı şeffaflaştırır bir kadını, yoksa 'belli belirsizlik' daha en başından kaderi midir bazı kızların? Emin değilim ama bir kısmımız böyle oluyoruz işte; 'tül burcu'ndan. Tüldür bu… Tam olarak örtemez örtmek istediklerini, ama açık da değildir; kararsızlık mı, göz kamaşması mı emin değilim, lakin can sıkıntısına yol açıyor bu hal bakan kişide. Bakanlar sabırsız, görebilenlerse gecikmiş kalıyor bizim gibilere." (Eraslan, 2016b: 25).

Hoca Hanım, sevdiğiyle birlikte Erzurum'a gidememiştir. Ailesinin ihtiyaçları ve imkânları o yıllarda onlarla kalmasını gerekli kılar. Kardeşleri kendi yollarını seçerken kadın, ailenin kurban seçtiği, kardeşlerinin hamiliğini üstlenen kişi olmuştur. Ailesinin hayatında da kişiliği ve ihtiyaçları görülmeyen, tüllerle örtülü biridir. Annesi ile babası boşanınca kardeşlerinin geleceğini hazırlamak için çırpınmıştır. Annesine itaatkâr bir çocuk, kardeşlerine fedakâr bir abla olmuş ancak kendi hayatında, kendi seçimlerinde etkisiz kalmış bir kadın olmuştur. Hayatı diğerlerinin mürüvvetlerini izlemekle geçmiştir.

"Babamın bizi, annemle boşandıktan sonra hiç aramadığını, babamdan boşalan yeri ince bir tül gibi örtüp kapamam gerektiğini, ama bir türlü örtüp kapayamadığımı da… Delik deşik bir tül olduğumu… Yeterince anlatamamıştım sana. Kız kardeşlerimi tek tek evlendirdiğimizi annemle… Annemin bana asla yakıştıramadığı damatlarını da, delişmen kardeşlerimi de tüm vefasızlıklarına rağmen hala yere yamağa koyamayışlarını" (Eraslan, 2016b: 34).

"Miray'ın Yeni Arkadaşları" eski İstanbul hanımefendilerinin ve mahalle komşuluklarının can çekişmesini anlatır. **Miray**, **Sedef Hanım**'ın bir bankada müdür yardımcısı olarak çalışan kızıdır. Liseden sonra üniversiteye gitmiş, sonrasında çalışmaya başlamış ve mahalleden neredeyse tamamen kopmuştur. Annesi Sedef Hanım'ın komşularıyla sıcak ve samimi ilişkisine rağmen Miray mahalleliye karşı soğuk ve resmidir.

"Tatil günlerinde evlerinin önüne park edilmiş bir arabaydı Miray bizim için, o kadar. Öylece fanus içinde misafir odasının duvarına monte edilmiş, ışıtmaktan çok süs için takılı bir aplikmiş meğerse Miray. Annesiymiş meğerse evin esas ışığı. O sönünce fark

edecekmişiz Miray'ın fersiz, isimsiz, hikâyesiz cılız ışığını. Çocuk desen çocuk değil, kadın desen kadın değil… Annesinin hastalığıyla birlikte dünyaya gelmişti sanki bizler için." (Eraslan, 2016b: 40).

Miray, üç yıl boyunca hastalığında annesine refakat eder. Bu süre zarfında mahalleli ile ilişkisini geliştirmeye başlar. Önceleri komşu teyzelere, ablalara "hanım" diye hitap eder. Annesinin ölümü üzerine, yapacağı 40 mevlidi için mahalleden Nimet ona destek olur. Birlikte komşuları davet etmeye çıkarlar. Bir komşu kadının gözünden anlatılan hikâyede, kadın Miray'ın "abla" hitabını yadırgar. "Hanım"dan "abla"lığa olan gelişimi ve değişimi sorgular. Miray mahalleli ile bütün ilişkisini kesmiş biri iken annesinin hastalığı boyunca onunla ilgilenmiş ve mahalleliye yakınlaşmıştır. Anlatıcı, bunu *"Annesinin hastalığı, onu mahalleye yakınlaştırmış belli ki. Son iyiliği bu olsa gerek Sedef Hanım'ın, hiçbir anne üşümesini istemez evladının. Komşularını, kızına ördüğü son hırka gibi hazırlamış. Hazırlayandır ya anne…"* cümleleriyle ifade eder (Eraslan, 2016b: 38-39). Annesi giderken arkasında onu emanet edebileceği sağlam arkadaşlar bırakmıştır.

Nimet, komşuluğun hakkını veren ancak tahsili olmayan bir kadındır. "Ataerkil" kelimesini "Atatürk"le ilgili anlaması bunu gösterir. Annesi ölen komşu kızına maddi manevi desteğini esirgemez. Mevlide çağırma, sarma dolma hazırlama, Miray'ı gelin etmeyi kendine görev bilir. Miray'ın annesine bakmasından dolayı onu hayırlı evlat olarak görür. Ancak okumuş kızların yaşam tarzını eleştirip düştükleri yalnızlığı da analiz edebilecek bilgeliğe sahiptir. Çalışma hayatının bir dozu olması gerektiğini düşünür, onu kadınlığından uzaklaştırmasını sıkıntılı bulur.

"İşgüzar Nimet yine atılıyor konuşmanın ortasına; 'Kız kızıum… Kim dedi size profesör olun diye, Hem profesör de olsa bir kadın, aynısı değil mi, evlilik Allah'ın emri, kızların hepsi evde kalıyor ondan sonra…" (Eraslan, 2016b: 42).

Hikâyenin anlatıcısı olan komşunun Nimet'ten daha tahsilliği olduğu, ancak komşuluk ilişkilerinde de aktif olduğu anlaşılmaktadır. Annesi Sedef ile Miray'ı mukayese eder. Annesi ile annesinin eski arkadaşları **İstanbul hanımefendileri**nin nezaketleri, saygıları, insaniyetleri ve edeplerini konu edip artık onların neslinin tükendiğinden dem vurur. Sedef Hanım ve arkadaşları –İstanbul Hanımefendileri- zannediyoruz ki Eraslan'ın anneannesi Zeynep Hanım'dan mülhem karakterlerdir.

"Erenköy'den, Nişantaşı'ndan, Samatya'dan, Eyüp'ten ahbapları gelirdi ara sıra. Yaşlı oldukları halde etekleri en fazla dizlerinde, ince çoraplı, saçları düzgünce taranmış, alçak sesle konuşan, konuşmak zorunda kalınca da insanın gözlerine bakmayan, her halleriyle muhataplarını mazur görmeye yatkın, olsun işte, ne yapalım, dercesine sık sık göğüs geçiren eski arkadaşları rahmetli Sedef Hanım'ın…" (Eraslan, 2016b: 38-39).

Hikâyede okuyup bir iş sahibi olan, hayatın koşuşturmacasında insan ilişkilerini ihmal ederek kendini bir anlamda yalnızlığa mahkûm eden modern kadının eleştirisi vardır. Bunun yanında eski hanımların sosyalliği, komşuluğu, birbirlerine destek olması vurgulanır. Sedef Hanım asıl ışık kaynağı, Miray annesinden sonra yapay ve cılız bir ışık olarak değerlendirilir. Sedef Hanım ince, kibar, edepli bir kadındır. Mahallede İstanbullu olan tek kadın olmasına rağmen, kimseye bir gün nereden geldiklerini sormamış, insanları ayrıştırmamıştır.

Şimdiki gençlerin mahalle kültüründen kopmasının yanında farklılıklara saygı kalmadığına, ayrıştırmaların mesafeleri artırdığına, insanın kendinden olmayanı ezme gayretine değinilir. Miray, verilmek istenen mesaj doğrultusunda bir değişim yaşar. Bankadan ayrılır, artık babasıyla mahallede yaşayacaktır. Ayrıca yakın bir tarihte ataerkil bir ailenin oğlu bir bankacıyla hayatını birleştirecektir.

"Hotel California", ismini Eagles'in aynı isimli şarkısından alır. Olay, İstanbul'da Sirkeci-Bağcılar hattındaki bir tramvayda geçer. Aynı zamanda hikâyenin anlatıcısı olan **kadın kahraman**, sabahın erken bir saatinde Çapa Tıp Fakültesi'ne annesinin tahlil sonuçlarını almak için gider. Yaşlı bir amca ona yer verir ve daha sonra kadının yanındaki yer boşaldığında paltosunun düğmesini ilikleyerek oturmak için izin ister. Kadın adamın jestine karşılık oturmasına izin verir. Sorduğu sorulara kısa, kesin ve net cevaplar vererek sohbeti sonlandırmaya çalışır. Yaşlı adam iletişimi sürdürmek konusunda ısrarcıdır. Her cuma olduğu gibi, ölen eşinin Edirnekapı'daki kabrine ziyarete gittiğini anlatır. Kadının babasına dair konuşurken babası yaşlarındaki adam*"Maşallah sizi güzel yetiştirmiş, böyle hanım hanımcık, pür tesettür…"*diyerek iltifat eder (Eraslan, 2016b: 45). Yabancılarla konuşmak konusunda resmiyet ve mesafeyi tercih eden kadın rahatsız olur.

Yaşlı adam kadının yaşlarında bir kızı ve yaşı geçkin bir oğlu olduğunu, oğlunu baş göz edemediğini söyler. Adamın ısrarcı sorularını saygısından isteksizce,

usulen cevaplayan kadın telefonuyla ilgilenir. Çantasından kitabını çıkarıp okumaya çalışır ancak rahatsızlığını hissettiremez, kendi içinde epey daralır:

"Ahh… Ne anlama geldiğini çözdük işte bunca alakanın, kelamın. 'hanım hanımcık' dedi ya, kesin baş göz edemediğinden yakındığı oğluna isteyecek beni sabah sabah Karslı amca, tamam… Tramvayda aniden böyle hanım hanımcık görünce… Öff… Nasıl bir şeye çattık Allah'ım! Seni kırıp üzmek istemiyorum ama anlamıyorsun bu çabamı Karslı amca…" (Eraslan, 2016b: 47).

Yolculardan birinin telefonu *Hotel California* melodisi ile çalınca kadın lise yıllarından zihninde yer etmiş, *"bahtsız bir aşk öyküsü"* (Eraslan, 2016b: 47) olan şarkının etki alanına girer. Tramvayın kalabalığı, yoğun havasına adamın münasebetsiz soruları eklenince yolculuğun bir an önce bitmesini ister. Adam hayırlı bir iş için ziyaret etmek istediğine kadar lafı vardırınca, hasta annesini bırakamayacağını nazik bir dille ifade ettiğinde yaşlı adam onu her hali ile kabul edeceğini söyler. Kadın son bir durak kalmasına rağmen insanları yararak kendini tramvaydan dışarı atar. Atıştıran kar taneleri arasında gideceği yere kadar koşarsa maruz kaldığı durumun etkilerini atabileceğini düşünür.

Her fırsatta sohbet açabilmek, özel sorular sorma cüreti göstermek belli bir yaşın üzerindekiler için daha kolay hasletlerdir. Annesi de eve gelen elektrik, doğalgaz okuyucularıyla bile sohbete tutuştuğundan kadın annesini uyarır. Annesi; *"Kapıya çıktığım mı var"* diye savunmaya geçer (Eraslan, 2016b: 45). Kadınınsa kimseye karşı savunmaya da sızlanmaya da hakkı olmamıştır. Buna rağmen sükûtu ve sabrı tercih eder. Ancak iç dünyasında annesinin de kardeşlerinin de halden bilmezliğine, kendi hayatını kuramamışlığına isyan eder.

"Ah anneciğim, sen takatten düştün düşeli, ev ve hastane dışında benim de bir hayatım yok, ama bunu sana söyleyemiyorum üzülmeyesin diye… Kerem'le Nazlı da sağ olsunlar, evlenip gittiler ama gidiş o gidiş… 'Kardeşlerinin hem annesi, hem de babasısın sen, ne yapsınlar çoluk çocuk, iş güç. Onlar aramasa da sen arayacaksın' diyorsun ne zaman onlardan söz açılsa. Onlar işli güçlü kimseler. Onlar çoluk çocuk sahibi. Oysa ben? Zaten benim çalıştığım işleri de hiçbir zaman gerçek bir iş olarak kabul etmedin ki sen anneciğim.' " (Eraslan, 2016b: 45).

Kadının hayalleri ve seçimleri önünde annesi ve kardeşleri dışında bir diğer engel de kamusal alandaki başörtüsü yasağıdır. Çok istediği öğretmenlik mesleğini bu sebeple yapamaz ancak annesiyle el ele verip kardeşlerine adeta babalık yapmıştır. Şimdi de annesinin hamiliğini yapan kadın kendi isteklerini onlar için feda etmiştir. Tramvaydaki yaşlı adamın soruları üzerine hayatını gözden geçirir. Tezgâhtarlık vb. işlerde çalışmış, eve destek olmuş, kardeşlerinin çeyizini hazırlamıştır. Mesleğini yapma imkânı olabilseydi, bu yıl emekli olma zamanı gelmiştir. Ailesine adadığı hayatı su gibi akıp geçmiştir.

Yaptıklarının görülüp bilinmemesi, takdire teşekküre değer bulunmaması kadını içten içe yıpratmıştır. O bunu kendi rızasıyla kabul etmiş ancak nihayetinde yaptığıyla kalmış; değer görmemiştir. Hayatı, başkalarının gözünde kendi tercihi olmaktan öte geçememiştir. *Hotel California* şarkısında anlatılan otelde çıkan yangın üzerine elinde yüzükle nişanlanacağı sevgilisini arayan adam gibi kalakalmıştır. Şarkıda geçen *"Hepimiz burada kendi eğilimlerimizin tutsaklarıyız."*[7] cümlesi onun hayatının özeti gibidir.

"İskele" tıp okumuş, başörtülü olduğu için mesleğini yapamamış, hat dersleri alan kırk yaşındaki **Ayşe**'nin hikâyesidir. Hocasıyla birlikte bir ekibin içinde, Mihrimah Sultan Camii'nin yenilenmesinde görev alır. Bir pencerenin alnındaki "Es-Selam" yazısının rötuşlarını yapmak için hocası onu seçer. Geceden gusül alıp Yasin okur Ayşe, bütün gece dualar eder. Resulullah ile ehl-i beyte, hattatlar silsilesinin ruhuna gönderir. Bütün geceyi aynı odada onlarla geçirmiş gibi bir ruhaniyet içine girer. Bir arkadaşının gözünden verilen hikâyede, bu iş için Ayşe'nin seçilmesinin sebebi hocasının gönlünün Ayşe'de olmasıdır. Ayşe'nin gönlü, ömrü; sabır, sükûnet, incelik, ruhaniyet gerektiren hat sanatı gibidir.

"Arkadaşımın hatır tutan gözleri. Ben o gözlerin kıyısında büyüdüm. Kendini tutmanın, vazgeçebilmenin, feragatin, sükunet ve rızanın sırlarını o gözlerde heceledim. Ayşe'nin zümrüt çayırı gözleri… Tıp Fakültesi bu! Kaç kişi son sınıfta çat diye bırakmayı göze alabilir ki? Ama Ayşe'nin zümrüt çayırı gözleri, Nur Suresi'nin ayetlerini beklemeyi tercih etmişti." (Eraslan, 2016b: 52).

[7] bk. "Hotel California Çevirisi", https://www.youtube.com/watch?v=WxQoQ9RybII

Hikâyede hattatlar ile başörtülü meslek sahibi genç kızlar arasında bir benzerlikten bahsedilir. O kızların başlarındaki örtüyle bazı ayetleri yaşatması, zor zamanlardaki sabırları, nefesini tutup bekleyebilmeleri; hattatların nefesini tutup da kalemini çekmesi, ayet, esma yazmasıyla ilişkilendirilir.

"Casablanca'da Balayı"nda **Zuhal**, hikâyenin anlatıcısıdır. Yıllar önce üniversite öğrencisiyken **Seheryıldızı** ile aynı evde kalmış, üniversitenin önünde el ele tutuşarak oluşturdukları zincirle başörtüsü yasağını protesto etmiş genç bir kadındır. Başlangıçta Seheryıldızı ile yakın dosttur. Seheryıldızı, ona ablalık eder, her alanda destek olur. Gazetede işe girmesinde, yazılar yazmasında, yurt dışına gitmesinde önayak olan kişi hep Seheryıldızı'dır.

Olay, Seheryıldızı'nın cenaze töreninin ardından Zuhal'in zihninden geçenlerle örülmüştür. Zuhalzihninde acziyetini, kabiliyette noksanlığını, nefsanî isteklerini, Seheryıldızı'na olan hayranlığının kıskançlığa dönüşmesini, hiçbir zaman onun seviyesine çıkamayıp bulunduğu konumlarda, kazandığı başarılarda da onun desteğinin oluşunu sayıp döker. Birlikte "28 Şubat"ın sonuçlarını göğüsledikleri Seheryıldızı'nı miskin ve aciz görür. Harekete geçmemesini, iddiasızlığını cesaretsizliğine verir. *"Neymiş o bir lokma bir hırka dedikleri şey… Bunlar zehirli aldatmacalar, bizi toplum olarak geride bıraktırmak isteyenlerin, dünyayı boş ve faydasız olarak empoze etmek adına icat ettiği söylemler…"* sözleriyle Seheryıldızı'nın kanaatini, icraatsızlığını devrin şartlarına aykırı görür. Seheryıldızı bütün yetenek ve donanımına rağmen iddiasız ve gösterişsiz bir hayatı tercih etmiştir (Eraslan, 2016b: 67). Kendisine teklif edilen görev ve işlere arkadaşlarını önerir. Zuhal bu sebeple onu korkak ve miskin bulur.

"Hangi riski aldın, neye cesaret ettin ki ömründe, hangi tutkunla, hangi albenisiyle yüzleştin ki hayatın… Aslına bakarsan düpedüz miskindin sen, tembel, güçsüz, korkak bir hayalperest.

(…)Sana kalsa, seksen sene mektep tatili, oh ne ala dünya, oku oku, yaz oku, hep vazgeç, hep ikram et, hep buyurun de, siz devam edin benim gideceğim yer var, de…" (Eraslan,2016b:68-69).

Seheryıldızı, fakirliği ve kalenderliği üzerinde bir süs gibi taşır. Onu gençliğinde Tezer'le yakıştırırlar. Hasta annesine baktığından evlenme hayalleri

kurmaz. On yıl önce Tezer'in evliliğini yurt dışındaki Zuhal'e mektupla bir coşku içinde bildirir, eşini ve düğününü öve öve bitiremez. Tezer'e âşık olan Zuhal, ona yakıştırılan Seheryıldızı'na haset eder, onu güzellikte aşağı görür, sönük bulur. Tezer'in evlenmesi üzerine çok ağlar ve eşini de *silik bir kadın* olarak değerlendirir.

"Çok okumaktan, uykusuzluktan kan çanağına dönmüş gözlerin, bir kambur gibi sırtına yapışmış o saçma sapan çantan, solgun ve iyi ütülenmemiş eşarbına karışmış eskimeye hiç aldırmayan güneş yanığı yüzünle… Bir tek ellerine bir şey diyemem, 'güzel elleri var deniyorsa bir kadın için, bil ki o aslında pek de güzel bulunmamış bir kadındır, hiç kimse aşık olmamıştır ona…' deyip kederle gülümserdin ya zaman zaman, hah işte öyle, bir şey diyemem ellerine. Güzeldi arkadaşım, güzeldi ellerin… O kadar." (Eraslan, 2016b: 64).

Seheryıldızı, ne yazsa beğenilen, ne yapsa hayran olunan, şiir ve yazıları çok tutulan, sözüne itibar edilen, başkalarının nefsini kendi nefsine tercih eden kalender bir kadındır. Zuhal, onun Tezer'e yakıştırılmasına, yazı ve şiir yeteneğine, itibar edilen biri oluşuna katlanamaz. Kendi içinde ne kadar onunla yarışsa da ona yetişememek, onun tarafından rakip görülmemek Zuhal'i kahreder vedaha da hırslandırır.

"Ben en çok buna şaşardım, seninle şöyle ağız tadıyla yarışamadığıma. Ben gece gündüz sözlüklerden araya taraya seçtiğim kelimelerle bir paragrafı ancak yazabilirken, sen postanedeki telgraf kuyruğunda hem de milletten ödünç aldığın bir kalemle, hoop…bir şiir çıkartırdın, hem de bir anda. Ben didinip uğraşarak yazardım, seninse vazgeçip kenara koydukların bile yazı olurdu, Şiiriyse hiç denemedim. Sen şiiri yazmaz, göklerden toplardın sanki. Ben kalemi tutardım, sense kalemin kendisi gibiydin." (Eraslan, 2016b: 65-66).

Zuhal, cenazesinde eski arkadaşlarının olmayışını Seheryıldızı'nın unutulmuşluğuna, gözden düşmüşlüğüne yorar. İçinde biriktirdiklerini sayıp döker. Tezer, uçağı kaçırdığı için cenazeye katılamaz, hasta iken hastanede ziyaretine gitmiştir. Tezer'in Seheryıldızı'na olan beğenisi, saygısı ve vefası Zuhal'in hoşuna gitmez. Tezer'in de Seheryıldızı'na meyli zamanında herkesçe bilinir. Zuhal, Tezer'le planlı karşılaşmalarıyla yakınlaşmış ve evlilik yoluna girmiştir. Tezer'in eşinden boşanmasını dört gözle beklemektedir. Yıllar önce Seheryıldızı'nın "gökdelenlere hayır" sloganıyla eylem yaptığı yere dikilen gökdelende Tezer'le

yaşayacağı evi düzmeye başlamıştır. Tezer ise Casablanca'ya balayına gitme hayali kurar. Siyasete atılan Tezer ve arkadaşları yaklaşan genel seçimlerin hazırlığını yapmaktadırlar.

Zuhal, Seheryıldızı'nın meziyetlerine hiçbir zaman yetişemez. İçindeki hırsı ve hayranlığı o derecededir ki, Seheryıldızı'nın sessiz sakin cenazesi, önce ölümü bile onun gözünde kıskanılacak bir hal alır. O anda Zuhal insan olmanın, nefis taşımanın sancısını çeker. Seheryıldızı, her konuda olduğu gibi ölümüyle de imrenilecek bir iş yapmıştır. Dünyanın dönekliğinden sıyrılmış, hak ettiği yere kavuşmuştur.

"Şu kısacık, bir lahzada uçup gidiveren hayatın dostum. Aklımı ve akıllarımızı karıştırmakla geçti hep. Sen benim hayretim oldun her seferinde. Sana hiçbir zaman yetişemedim ben, ne yaparsam yapayım…

İşte muradına erdin… Yine birincisin. Yine hepimizden evvel geçip gittin.

Ama bil ki, ensendedir nefesim." (Eraslan, 2016b: 69-70).

Tezer ve Zuhal bir zamanlar "Hayır!" dedikleri, karşı oldukları ne varsa hayatlarına kabul etmiş, zamanın rehavetine kapılıp miskinlik elbisesini giyinmişlerdir. Zuhal'in "miskin" olmakla suçladığı Seheryıldızı bir dönemin direnişçisi, bedel ödeyenidir. Çizgisini değiştirmemiş, rahatı bulunca gevşememiştir. Değişen zaman Seheryıldızı'nı değiştirmeye yetmemiştir. Kısa ömrü, "28 Şubat"ta mağdur edilen neslin akıbetini ve yitip gidişini temsil eder. Zamanın rehavetine kapılan, hırslarının boyunduruğunda yuva yıkabilecek dereceye gelen Zuhal, yaşananları unutan bugünün neslinin mümessilidir. Zuhal'in *"Hayatın dostum, senin şu kısa hayatın… Baştan sona bir öngörülemezlikti zaten…"* deyişi, Seheryıldızı'nın *"Ben ona hayal. O bana ihmal."*yorumu da bu düşüncemizi güçlendirmektedir (Eraslan, 2016b: 57,55).

Seheryıldızı, Mustafa Kutlu'nun *"Ya Tahammül Ya Sefer"* hikâyesindeki "*Murat Ağabey"*in kadın hali gibidir (Kutlu,2017). Bakımsız, tozlu ve basit matbaasında davasının sesini duyurabilmek için kitaplar basan yoksul ve kalender kahramanın ölümü; cenazesine katılan, heveslerinin peşinden giderek farklı yaşamları seçen eski dava arkadaşlarının ondan ayrılan çizgisi ve iç hesaplaşmaları

Casablanca'da Balayı için de söylenebilir. Murat; yalnız kalmış, destek bulamamışken Seheryıldızı hakkı teslim edilmiş, değer ve takdir görmüş ancak kendi tercihiyle dünya nimetlerini elinin tersiyle iten bir kahraman olarak çizilmiştir.

"Turkuaz" denizlerin, göğün, doğanın ve özgürlüğün rengidir. Hikâyede Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi'nin dünyaya getirdiği yeni düzenle değişen tablo; ressam bir kadının hayatı, çizdiği tablolar, çok sevdiği turkuaz renk ve çocukluk anıları koşutluğunda vurgulanır.

Almanya'da Ren Nehri kenarındaki bir dokuma fabrikasında Ressam Kandinsky ile arkadaşı, İşçi Bayramı'nda fabrikaya hediye ettikleri tablolara bakarak konuşurlar. İnsanların duvarlara asılı bu tabloları fark etmediklerinden yakınırlar. İhtilal sonrası bir sistemin parçası haline gelen insanın doğaya ve sanata karşı oluşan mesafesini sezdirirler.

Fabrikadaki işçiler, bütün hayatlarını işlerine göre düzenlemiş, önünde çalıştıkları makinelerin sert ve yüksek sesleri, soğuk yüzü altında bir gurbete düşmüşlerdir. Artık etrafı, doğayı fark edebilmekten halden uzak bir hal almışlardır. Fabrikanın, sanayinin kölesi olmuşlardır.

İhtilal ve devrim, kadını da değiştirir. Onun eski yerini ve rolünü sorgulatır. Kadın ağaç diken, bitki yetiştiren, yuva kuran, kök salan, çocuk büyüten, doğayı inşa eden bir canlı iken yeni düzendeki haliyle kanatları kırılmış, uçma işlevini yitirmiş, özgürlüğünü kaybetmiş bir kelebeğe benzetilir. Hikâyede kozanın parçalanması ailenin dağılmasını; kelebeğin kanatlarının çıkmaması kadının anne olmaya karşı temkinli tavrını ifade eder. Artık kadınların birçoğu kol kanat gerebileceği bir yavruya mesafelidir. Evi terk eder; evlenmeyi, anne olmayı esaret gibi değerlendiren kadın; kozasını bırakan, kelebek olma sabrını gösteremeyen ipek böceğidir. Artık bir sanayi hammaddesidir. Ya da bütün bu ortamda evini kaybeden zavallı bir işçidir. Hikâyedeki kadının oğlunun nikâhında eşarbını ters örtmesi kadının tersine dönen yazgısının işareti olarak görülür. Kadının kıyafeti de macerası da mücadelesi de değişmiştir.

*"Ürkekti ama kararlıydı. İyi gitmeyen işleri artık ne varsa, toparlamak ve örtbas etmek için hayatın üzerine gerdiği o görünmeyen uzun kanatları, o kadar görünmez ve aynı zamanda uzundu ki, artık uçamayacağını, ancak dikkatlice bakanlar görebi*lirdi.

O anneydi, oğulveren.

Dışarısı…

Artık çok uzak." (Eraslan, 2016b: 79).

Hikâyenin anlatıcısı ve arkadaşı Neveser ile çocukken küçük kutularda ipek böceği besleyip kelebek olmasını beklerler. Anneleri buna izin vermese de büyükanneleri suç ortağı olarak kutuları yatağının altında saklar. Kutuda korunan kozalardan günü geldiğinde kanatları gelişmemiş, uçamayan ipek böcekleri hâsıl olur.

Neveser, üvey anne yanında mahrumiyet içinde büyümüş, yeteri kadar beslenememiş, boyu kısa kalmış bir ressamdır. Çocukluğundaki parçalanmış ailenin ferdi olarak ileride kendi kurduğu ailesinde de dikiş tutturamaz ve eşinden boşanır. Annesini kaybetmiş olan Neveser'in doğa ile bağı kesilmiştir. Bu yüzden güdük kalmış insanı temsil eder. Hu çeken bir derviş gibi "mim" harfine benzetilir. Kanatlarını ancak çizdiği tablolarda –hayallerinde- açabilir.

"Pastel boya pahalı olduğu için torbasına koyduğu irili ufaklı kuru boyalarını özenle çıkarıp tepeden aşağı salınan yeşil ve kızıl yaprak selinin içine dalardı dertop olmuş zikir çeken küçük bir derviş gibi. Hep önüne eğilmiş bir mim harfini andırırdı, boyu da çok uzamadı zaten, belki bu yüzden, hep resim çizdiği için. Belki de üvey annesinin gözüne çok da gözükmemek niyetiyle mahsusen bükük durmaktan, boyu kısa kaldı Neveser'in, doyuncaya kadar ekmek yiyememekten…" (Eraslan, 2016b: 80).

Atölyesinde resimler yapan Neveser'in en sevdiği renk turkuazdır. "Dervişler" isimli mavi ve yeşil renklerin hâkim olduğu tablosunda kanatlarını açmış pervane böceklerini resmetmiştir. Arkadaşı ile tabloyu izlerler. Ancak kozadan çıkıp da uçamayan, artık ne böcek ne de kelebek olan o canlılar gibi, ne eski düzeni devam ettirebilirler ne de yeni düzene ayak uydurabilirler. Kozanın/ailenin tam olarak ne içindedirler ne de dışında… Yeteri kadar ekmek vermeyen üvey anne ise "kapitalizm"dir. Anne kaybedilmiş, üvey anne eline kalınmıştır. Bu durum dünyanın

yazgısıdır. Kız Kulesi Masalı'ndaki alınan tedbirlere rağmen üzüm sepetiyle gelen yılan gibi, yazgı yakalarından tutar. Turkuaz, değişen doğadan arta kalan, tabloları süsleyen bir renktir artık. Kapitalizmin doğaya, insana ve kadına biçtiği yeni rolleri sorgulayan simgesel bir hikâyedir. Neveser; çocukluğunda da yetişkinliğinde de yarım kalmış, yalnızlığını tablolarla dolduran çarkın dişlileri arasındaki bir kadındır.

"Uzun yıllar boyunca kendini mahkum ettiği resim atölyesinde her boydan boyama fırçası, şövaleler, sırt sırta dizilmiş yarım tablolar, bitmişleri, yeni başlanmışları, bukalemunu andıran önlükleri, geniz yakan terebentin kokuları, çoğu eprimiş paletleri ve rengarenk boya kaseleri arasında, kendi mezarını kendisi tezyin etmiş bir ipekböceğiydi zaten o." (Eraslan, 2016b: 79).

"Li İlafi"de **Nazlı**, bir Hıdrellez günü köyün ortasında, nişanlısı Ömer'den yediği azar üzerine elindeki sini ve hamurları düşürür, eline koluna mukayyet olamaz. Ortadan kaybolur. Üç gün boyunca Nazlı'dan haber alınamaz, ortadan kaybolur. Korku ve sıkıntı durumlarında "Kureyş Suresi" okumayı alışkanlık haline getirmiş köyün kadınları, Ömer'in çıkışması ve Nazlı'nın sendelemesi üzerine ağızlarını kapatarak Kureyş okumaya başlarlar. Köye muhabirler gelir. Haber bültenlerinde Nazlı'nın mağduriyeti, başına gelebilecekler tartışılır.

Hikâye Nazlı'nın en yakın kız arkadaşı, köylü kadın, olaya eğilen bir dernek üyesi, Ömer'in yayın dünyasında yer alması için çabalayan bir ahbabı, muhabir ve kameramanlar gibi farklı anlatıcılarla kopuk kopuk verilir. Nazlı ile Ömer ilkokuldan itibaren birbirlerini sever. Ömer İstanbul Hukuk Fakültesi'nde okur. Nazlı ise birkaç denemesine rağmen üniversiteyi kazanamamıştır. İmam Hatip Lisesi mezunudurlar. Ömer, İstanbul ve üniversite deneyiminden sonra köyün adetlerini, giyim kuşamını eleştirir. Mevlit okuma, Hıdrellez kutlama için sert bir şekilde "bidat" yorumu yapar. Nazlı'nın köy kadınları gibi saçlarını gösterir şekilde tülbent örtmesini, dışarıda gezmesini istemez; bunları cehalet olarak nitelendirir. Yaptıkları Nazlı'yı ağlatmaya başlar.

En son Nazlı'yı köy meydanında eleştirmesi ve "cehalet"ten bahsetmesi Nazlı'yı sarsar. Nazlı bunu üniversite okumamasına yorar. Oradan uzaklaşır. Bir bankta ağladığı sırada yanına gelen birisi ona evini açar, onunla dertleşir. Böylelikle Nazlı kararını verip köyüne döner. Ömer ve ailesinin hediyelerini, nişan bohçalarını

geri gönderir. Yüzünde üzüntüden hiçbir ize rastlanmaz. Köydeki muhabir ve kameramanlar, *"durumun kadın cinayeti ile sonuçlanmadığını, bütün kadınların ağız birliği etmişçesine "Li İlafi" okuduklarını*" ana habere geçerek *"İş çıkmaz bize bu köyden"* yorumlarıyla köyden ayrılırlar (Eraslan, 2016b: 94).

Nazlı, köyün zengin bir ailesinin kızıdır. Tek çocuktur. Üniversiteyi kazanamadığı gibi kitapla, okumakla da pek işi yoktur. Köyün kadınlarıyla toplanıp Mevlit okur, Mevlit gecelerinde ilahiler söyler. Köy ortamına ayak uyduran, sosyal ve alçakgönüllü bir kızdır.

" Alçakgönüllüdür Nazlı, Hıdrellez'de, hayrat günlerinde, diğer kadınlarla birlikte hamur taşırıp pirinç ayıklar, fakire fukaraya, Mevlid dinlemeye gelmiş konu komşuya, çevre köylere çıkarılacak sofralarda onun da payı, alın teri olmuştur her zaman. Kalabalıkla neşeyle yapılan işleri çok sever. Annesi de kayınvalidesi de ayıplar onun bu hallerini ama o aldırmaz." (Eraslan, 2016b: 88).

Ömer'in ailesi fakir olduğu için köylü tarafından birbirlerine denk görülmezler. Ömer'in annesi, Nazlı ile Ömer'in nişanı takıldığı gün üzüntüsünden bayılır. Köylü kadınlar başına talih kuşu konduğunu söyleseler de kadını yatıştıramazlar. Köylü, alçakgönüllü ve hamarat Nazlı'ya bilmişlik taslayan, sert tavırlarıyla öne çıkan Ömer'in yakışmadığını, onun Nazlı'yı hak etmediğini söylerler. Maddi durum açısından da onları denk bulunmazlar.

"Yanlış anlaşılmasını istemem, el bebek gül bebek büyütüldüğü halde, Nazlı altın madeni gibiydi, bir kerecik olsun şımarıklığını bilmem, bir kerecik olsun kaprisini hissetmemişizdir hiçbirimiz. Biz ne giydiysek o da bizimle giymiştir, biz ne yediysek o da bizimle yemiştir. Yalnız yavuklusu Ömer'in ailesiyle birbirlerine tam denk olmadıkları söylenirdi…" (Eraslan, 2016b: 87).

Nazlı'dan haber alınamayan süre içinde sosyal antropoloji derneği "Kadına şiddete hayır" kampanyası başlatmıştır. Bir programda konuşan dernek üyesi sosyolojik birtakım oluşumlara saygı duyduğunu belirtse de köylü kadınların teslimiyet ve inancına, "Li ilafi" okumalarına anlam veremez. Onlara alaycı bir tavırla yaklaşır. Faaliyetleri ayrımcılık yapmaktan öteye gidemez. Hikâyede medyanın "kadına şiddet" söylemlerini yaygınlaştırması, bundan beslenmesi paradoksunun altı çizilir. Yazar burada birtakım derneklerin içinde boğuldukları

teorik ve kuru bilgilerini amaçları için bir süs, bir vitrin gibi kullanmalarını eleştirir. Küçük gördükleri köylü kadınların dualarının Nazlı'yı koruduğunu, onların teslimiyeti ve inancının bir kalkan görevi gördüğünü savunur. Nazlı'nın yoluna çıkıp ablalık eden bilge bir kadının nasihatleri doğrultusunda gerçeği görüp doğru kararı vermesi, köyüne dönmesiyle konu kapanır. Kureyş Suresi'nde geçtiği üzere, insanların "*Kâbe'nin Rabb'ine kulluk etmeleri takdirde korkulardan emin kılınmaları"* vaadi gerçekleşmiştir (Eraslan, 2016b: 89).

"İnce Hastalık" hikâyesini yazar halalarından esinlenerek kurgular. 15 yaşında veremden ölen **Fikriye Hanım** ile onun ardından en büyük kardeşi **Nazmiye Hanım**'ın yaptıkları anlatır. Fikriye Hanım, ekmeğin karne ile satıldığı günlerde babasından gizli okulu bırakıp kâğıt fabrikasında çalışmaya başlar. Daha sonra annesi ve büyükannesi babasını ikna eder. Fikriye'nin kardeşlerinde büyük emeği vardır. Hikâyenin anlatıcısı burada yazar Sibel Eraslan'ın kendisidir. *"Biz onu hiç görmeden sevmiştik."* ifadesinin tekrarı ile ailede ona olan bağlılığı, saygıyı ve derin üzüntüyü vurgular (Eraslan, 2016b: 107). Resminin önünden geçen çocuklar bile kendisine çeki düzen verip toparlanırlar.

"Yedi küçük kardeşinin en büyüğü olarak Fikriye Hanım, yeni açılan Kağıt Fabrikası'na yazıldığında, henüz on iki yaşındaymış. Birdenbire büyürmüş çocuklar o günlerde, birdenbire "hanım" veya "bey" oluverirlermiş Kağıt Fabrikası'na başladıklarında. Sefertasında haşlanmış patates, cebinde öksürdüğünde ağzını örttüğü uçları oyalı bez mendil, başına sardığı yün atkısından taşıp dizlerini döven kumral örgü saçlarının uçlarında kadife kurdeleleri…" (Eraslan, 2016b: 108).

Pembe yanaklı, ela gözlü, kumral saçlı Fikriye Hanım'ın küçük yaşında ailesi için yaptığı fedakârlık, kardeşlerine yaklaşımı derin bir saygı ve sevgiyle hatırlanır. Hatırasına hürmet edilir. Ondan sonra elli yıl daha yaşayan babası kendisini hiç affetmez, fabrikaya bakan pencerelere her daim sırtını dönerek oturur. O kadar ki kâğıda bile düşman olur, onun yanında çocuklar kitap okuyup yazamaz. Son günlerinde yatağından doğrulup *"İçimy anıyo…dondurma olsaydı şöyle buz gibi…"* der (Eraslan, 2016: 110). Mevsimi olmadığından dondurma bulamayan babası buzhaneden buz kestirir. Buz parçalarını reçele, marmelada katıp yedirirler. Şarkı

okumayı çok seven Fikriye son gününde bir an iyi hissedip doğrulur ancak okuduğu şarkısı yarım kalır, tespihi elinden kayar.

"İnce, zarif, hisli birisiydi Fikriye Halanız, üzerimize titrerdi, okulu bizim için bırakmıştı, halbuki konservatuara gönderecekti hocaları onu, sesi çok güzel, çok berraktı, derdi Nazmiye Halam." (Eraslan, 2016b: 109).

Fikriye Hanım'ın hatırasına en ziyade sahip çıkan kendisinden sonraki kardeşi Nazmiye Hanım'dır. Dondurma mevsimi geldiğinde, her sene çoluğu çocuğu toplayıp ablasına ikramı niyetine, dondurma yemeğe götürür. Nazmiye Hanım, onun ayak izlerini takip eder. Ardından aynı fabrikaya girer. İş hayatında da ailedeki konumu ve tavırlarında da onun yerine geçer. Fikriye Hanım'ın hatıra defterinin kilidi Nazmiye Hanım'da durur. Yeğenleri ne kadar istese de rafta duran bu deftere ve kilidine ulaşamazlar. Nazmiye Hanım'ın ölümünden sonra defter de sırra kadem basmıştır.

"Bütün vasiyet, bütün ağır yük onun omuzlarına düşmüştü ablasından sonra. (...)Ama ablasının bıraktığı yerden kendisini kardeşlerine adamış, evlenip de telli duvaklı gelin olmayı mesela, hiç aklına getirmemişti, hiç şarkı söylediğini de işitmemiştik onun, ablasının bir daha hiç açılmayacak hatıra defterini de o saklamıştı son nefesine kadar. Öyle zannediyorum ki Fikriye Hanım, kız kardeşinin bedeninde yaşamaya devam etti hep. Nazmiye Halam için, her dakika akşamdı." (Eraslan, 2016b: 109).

"İplik Kutusu" adlı hikâyede kahraman anlatıcı**genç bir avukat** vardır. **Lerzan Teyze**'sinin çocukluğundaki yerini, ölümünü anlatır. Henüz beş altı yaşlarındayken ilk kez ölümle tanışmıştır. Yirmi yıl kadar sonra, renkli ipliklerle dolu bir kutuyu açar gibi, onun anılarıyla karşılaşmasını anlatır. Lerzan Teyze, annesinin uzaktan kuzeni olur. Yazları Ağva'da Lerzan Teyze, oğulları Serhat ve Ferhat ile güzel vakit geçirdiklerini, resimler yaptıklarını hatırlar. Lerzan'ın ölümü ile araya yıllar girer, bir daha görüşmezler.

Lerzan'ın ölümünden altı ay sonra babaları yeniden evlenince Serhat ile Ferhat'a anneanneleri bakar. Anneannenin ölümünden sonra Serhat'ın ustası onlara atölyenin arka tarafında bir oda verir. Şimdilerde Serhat evlenmiş, iki çocuk babası olmuştur. Genç avukatın numarasını bulur ve onu İstanbul'a davet eder. "Gölge Asansör Bakım Sistemleri" adında bir dükkân açmıştır. Dükkânın arka kısmında ise

Ferhat'ın resim atölyesi vardır. Duvarları Ferhat'ın kara kalem çalışmaları süslemiştir.

Lerzan, öğretmen okulunun son sınıfındayken evlendirilir. Babası öldüğü için annesi, onu bir an önce başgöz etme çabasındadır. Lerzan Florya'ya gelin gider. Evliliğinde mutsuz olan Lerzan'ın annesi onun eve geri döneceği endişesini taşır. Annesinden destek bulamayan Lerzan genç yaşta hastalanır. Serhat altı, Ferhat iki buçuk yaşındayken vefat eder. O gün, bahçede çocuklarla birlikte resim yaptığı yere etrafı simsiyah olmuş bir kazan koyarak su kaynatırlar. Bu kara kazan o bahçenin neşesinin de, o çocukluk günlerinin de sonu olur.

Lerzan çocukları ve resim yapmayı çok sever. Resim öğretmeni olmanın hayalini kurarken annesi tarafından istemediği bir evliliğe zorlanır.

"Suzan Teyzem ona Almanya'dan pastel boyalar gönderdiği gün sevineceği yerde gözleri dolmuştu da; "artık çocuklar çizsin benim yarım bıraktıklarımı," demişti. Hep böyle olurdu. Önce biraz ağlar, sonra derhal kızıl saçlarını düzeltip "hadi çocuklar, bahçeye çıkalım," derdi. Tahta masanın üzerinde saatlerce resim çizerdik. Dayanamaz, boyaları tutan ellerimizi avucuna aldığı gibi kahkahaları ile katılırdı resim-iş dersimize." (Eraslan, 2016b: 120).

Lerzan ince ruhlu, doğayı seven ve çocukları doğa ve sanatla iç içe yetiştirmeye gayret eden bir kadındır. Çocuklardan kertenkelelerin kuyruklarına basmamaları, karınca yuvalarını bozmamaları için söz alır. Öldüğü sene çocuklar, onları bıraktığı için Lerzan'a kızarlar ve kertenkele kuyruklarına basıp karınca yuvalarını dağıtırlar, parçalanmamış örümcek ağı bırakmazlar. İnce ve hassas yapılı Lerzan'ı Edith Piaf'a benzetirler. Onun gibi zorluklarla geçmiş kısacık hayatında bir serçe kadar hafif ancak yükü ağır bir kadın olarak yaşamıştır.

"Kuş kadar bir şeydi oysa Lerzan. Yazlık evin arka odasındaki Edith Piaf plaklarındaki resimlere benzetirdik onu. "Serçe" derlerdi dayımla annem ona… Hem "serçe" hem "ağır yük…" Gerçi gelin olmuş, evden çıkmış, ama bir ayağı nedense hep çocukluk evinde kalmış, bir gün ansızın eve geri dönebileceğinden hep korkulmuş." (Eraslan, 2016b: 121).

"Lerzan, Florya'ya gelin gittiği gün, üzerimden ağır bir yük kalktı." diyen annesi Lerzan'ı yük olarak görmüş, eğitimini tamamlamasına müsaade etmemiştir (Eraslan,

2016b: 120). Babasız bir kız çocuğu büyütmekten imtina etmiştir. Annesinin tavrından dolayı mutsuzluğuna rağmen Lerzan evliliğini sürdürmeye devam eder. Annesinin evine de kocasının evine de sığamaz. Ardında biri o günden sonra sol kaşı sürekli seğiren, biri de kekeleyen iki evlat bırakır. Hikâyede annelerin kız çocuklarının istediğini değil de toplumun beklentilerini öncelemesi eleştirilir.

"Kızlarının mutsuz olduğunu bildikleri halde niçin susardı anneler, ne için hiçbir şey yokmuş gibi davranmaya ağız birliği ederlerdi aile büyükleri? Eve geri dönme ihtimali niçin hep 'ağır yük'tü kızlar için?" (Eraslan, 2016b: 121).

Bir sonraki **"Frankfurt Notları"** adlı metinde yine "Lerzan Teyze"ye rastlarız. Lerzan hasta yatağında *"Akşam yine gölgen"* şarkısını söyler. Küçük oğlu Ferhat, ağabeyinin asansör bakım dükkânına *"Gölge*" ismini verirken kendi açacağı sanat evinin ismini de *"Gölge Sanat Evi"* koymayı hayal eder. Resimlerinde siyah beyaz geçişler, gölgeler yani hep annesi vardır. Lerzan hafif bedeni, ince ruhuyla kimseye yük olmadan, bir gölge gibi gelip geçmiştir.

Gerçek yaşamdan objektifine takılan görüntüler üzerine hikâye yazan Eraslan, Frankfurt Notları'nda daha çok anı karakterli bir metin ortaya koymuştur. Bir yol hikâyesi olarak da yorumlanabilecek, gerçek yaşantıdan hareketle kaleme alınmış bir metindir. Burada yaptığı yolculukların kendi iç yolculuğunu ve korkularını tetiklediğini, geçmişindeki iz bırakmış anlara gittiğini söyler. Bu bahiste Lerzan Teyze'nin ölümü tekrar karşımıza çıkar. Yanındakilerin ruh ve ten üzerine yaptıkları konuşmalara katılmayarak zihninde ruhun unutmadığı ve aldanmadığını savunur. Otele geldiğinde sürekli açık bulduğu perdeler onu rahatsız eder. İnsanların görmekten çok görünmek telaşında oluşları ile perdelerin açık bırakılması arasında bağlantı kurar. Farklı hikâyelerinde karşımıza çıkan "tül" burada "kişinin perdesi, edep" manasıyla yer alır. Amber Hanım'ın Çekim Gücü'nde "tül" örtme, gizleme anlamları ile yerini almıştır. Kitap fuarında yabancıların *"Balık ve Tango*" ismine ve bunun başörtülü bir Türk yazar tarafından kaleme alınmış olmasına hayretlerini, tango bilip bilmediğini soruşları da notları arasındadır.

"Halam Frankfurt'a Hiç Gitmedi"de yazarın yolu bir kez daha gerçek yaşamdan ve **Nazmiye hala**sından geçer. Yazar "Türk Edebiyatında Kültürel Tartışmaların Odağında Kadın" konusunu bir panelde Ayşe Kulin ve Jaklin Çelik ile

tartışacaktır. Zihninin sol tarafını bununla ilgili çalışma notları, sağ tarafını hastanedeki Nazmiye halası meşgul eder. Halası ameliyat olmuş, biyopsi sonuçları iyi çıkmamıştır. Endişe ve korku ile hastane odasında halasına refakat ederken panele katılmamaya karar verir. Halası ile olan çocukluk anılarına gider. Anıları, halasının güzelliği gözünde, zambak kokusu burnundadır.

"Krapeli kabarık siyah saçlarıyla ve dünyanın hiçbir fondöteni ya da pudrasıyla örtemediği çenesindeki beni(aynısı bana da geçmiş) ve o günlerde, yani gençliğinde, terziden az evvel aldığı ekose plili eteğini giymiş, elimden tutmuş, küçücüğüm çok o zamanlar(...)halamla, kayık şeklindeki salıncaklara biniyoruz, önce korkuyorum, 'ben seni tutarım korkma' diyor, sarılıyor, öyle güzel kokuyor ki parfümü, ah Chanel, kadınların sihridir zambak kokusu."(Eraslan, 2016b: 142).

Çocukluk anılarında halası önemli yer tutar. Birçok hikâyesinde buna değinir. Ölen Fikriye halası, onun ardından kendini kardeşlerine, yeğenlerine adayan Nazmiye halası Sibel Eraslan'ın sık sık ortaya çıkan kahramanları olmuştur. Nazmiye hala, bir denizci olan nişanlısının aniden ölümü üzerine çeyiz sandığı ile gelinliğini kız kardeşine vermiş ve bir daha evlenmeyi hiç düşünmemiştir. 77 yaşında ve hastadır. Hayatı boyunca şiir defteri tutmuştur. Duygularını sessizce yaşayarak bu hayattan tek başına geçmiş bir kadındır. Halasının hayatın neresinde, hangi çekmecesinde bulunduğunu düşünür.

Çocukluk anıları ve halasının hayatı zihninde dönerken yazar, "Kültürel Tartışmaların Odağında Kadın" konusunu sorgular. Kadının odak olmasının neden mesele olduğunu, aynı durumun erkekler için bir mesele olmayışını açıklamaya girişir. Halide Edip ve Nene Hatun örnekliğinden hareketle kadının yazabilmesi için ya vatana hizmet ya da erkeksi bir söylemin ardına gizlenmesinin gerekliliğine kafa yorar. Kadının müennesliğinden sıyrılmadan, merdane olmaksızın yazabilmesine delilik, anarşistlik gibi kılıfların uydurulması yerine kadının odaklar üstü bir konu olmasını, herhangi bir kadın olarak varoluşunu arzular. Kadının edebiyata konu ve kahraman olabilmesinin iddialı, çarpıcı yaşantılarla mümkün olabilirliği; sıradan kadınlara bu hakkın verilmeyişi üzerinde durur. *" 'Herhangi bir kadın', ne zaman 'bir kadın' haline gelebilir?"* sorusunu sorar (Eraslan, 2016b: 141). Halasını bu tartışmanın

odağına taşıyabilmenin yollarını arar ki halası yaşadıklarıyla, emeği, desteği, varlığıyla onun için herhangi bir kadın değildir.

"Kadınlar, büyük anlatılar ve devasa mitler içinde ne zaman kabul görür?

Madam Bovary ve AnnaKaranina olmadan mesela… Bir kadın tumturaklı ihanetleri olmadan, edebiyatın öznesi haline gelebilir mi? Mecnun'un canına tak ettirmeseydi Leyla, Yusuf Peygamber'i hapse düşürmüş olmasaydı Züleyha, ne kadar bilip tanırdık onları?" (Eraslan, 2016b: 144).

Yazar kaleminin, yazma kudretinin oluşuna şükreder. "Herhangi bir kadın"ın hikâyesini yazmayı yeğlemektedir. Frankfurt'a hiç gitmese de, aldatma ya masallara, kıssalara konu olmasa da, hala, yazarın zihninde konuşmaya ve yazmaya en layık olandır. Kadına kalemin yakıştırılmamasını, kadının mahkûm edildiği erkeksi söylemin yersizliğini Hz. Meryem'in örnekliğinde çürütür. Kalemin ve sözün kadınlara yakıştığını vurgular.

"İmran kızı Meryem'in şefaati, tüm hattat kadınların üzerine olsun. Hani yasaklamışlardı kadınlara divit kullanmayı Eski Ahit Rahipleri de; Yüce Allah, Kelimesi olan İsa Peygamberi, bir kadına emanet etmişti…

Evet.

Kelime, en çok Meryem'e, hasılı ***bir kadın****'a yakışır yeryüzünde."* (Eraslan, 2016b: 145).

"Ke Ennehu…" Sanki O'da Neml suresi 42.ayet meali epigraf olarak verilir. Belkıs'a bir taht gösterilerek kendi tahtı sorulur, o da "Sanki o!" cevabını verir. Bu cevap yazara, "Sanki o!" hissi veren "koku"yu anıştırır. Hikâyelerinde yer yer parfümlere/kokulara yer verir, kokuyu hafızayı tutan güçlü bir unsur olarak anlatır. Eraslan'da kişiler, evler, şehirler kokularla eşleştirilmiştir. Şehirleri ve sokakları, kokularla çizdiği kendine has bir coğrafyası olduğunu yazar. En çok da annesi, anneannesi, babaannesi ve halaları onda kokularıyla birlikte saklıdır. Koku, "Sanki o!" düşüncesi oluşturur. Kişileri ve şehirleri kokularıyla tanır.

Sanki O, Eraslan'ın koku ve hikâyeyi eşleştirişini işler. Ona göre "hikâye" oyun ile akraba, koku ile arkadaştır. Yazar için yazı, edebiyat iz bırakmaktır.

Hatırlamak, hatırlatmak için not düşmektir. Anlama ve anlamlandırmanın, arayışın yolu hikâyedir. Kendisinde hatırlamanın, hafızanın en etkili yolu ise kokudur.

"Kokuya has ilkel mimari, kaybolma korkusuyla çizilmiştir benim belleğimde. Koku, unutkanlık kaygısıdır, hatırlamayı sağlama alan kuvvetli halattır benim için koku… Kaybolma telaşesi, kaybetme endişesi, elvedalar ve elbette geri dönüşler, hepsi ruhumda taşıdığım koku şişelerinde saklıdır…" (Eraslan, 2016b: 152).

Gerçeğe yaslanan, şahitliklerini tahkiye eden yazar, yazı ile kokuyu hatırlama ve iz bırakma kavşağında kesiştirir. Yazısına ilham olan kokuları yazı masasının yanı başında, her an elinin altında bulundurur. Kokular, sevdiği kadınlar onun yazarlığını besleyen kaynaklardır.

"Yazı masamın sol tarafındaki kitaplık pervazında, elimin her an ulaşabileceği en az beş çeşit kolonya, hemen sırtımın değdiği raflarda duran kıyıp da atamadığım billur şişeleriyle eski hatıralar, korkular, vedalar, rüyalar mimarisini kuran kokularımla… Evet yazmak, tek kişilik ve çokça sabır isteyen, içinden geçtikçe bitmeyeceğine biraz daha kani olduğum, uzun, upuzun ve maceralara açık ve nice seraplar eşliğinde gidilen bir çöl yolculuğuna benziyor…

*Sanki…" (*Eraslan, 2016b: 155).

3.4.*4 DEFTER RUMELİ RÜZGÂRI*

3.4.1.Eser Hakkında

4 Defter Rumeli Rüzgârı'nın iç kapağında türü "hikâye" olarak bildirilir. İçinde bağımsız hikâyelerin bulunmasıyla birlikte gerçeklik açısından yaklaşıldığında tarih-anı çizgisinde bir eser olarak değerlendirilebilir. Bu eser üzerine verdiği bir röportajda yazar, haminnelerinin Rumeli'den göçlerini kayda geçirmek istediğini, kitapta anlatılanların gerçek yaşamdan alındığını söyler:

"Kitaptaki tüm karakterler ve olaylar gerçek... Kitap büyük ninelerim, bizim hitabımızla haminnelerim, ananem, babaannem, annem, halalarım, kuzenlerim, kız kardeşim üzerinden kaleme alındı. İstanbul'un işgalini anneannemin gözüyle, İzmit'in işgalini babaannemin gözüyle kaleme aldım mesela. 70'lerin İstanbul'unu erken çocukluk günlerimiz olarak izlenimler şeklinde kaleme aldım sözgelimi. (...)Hepsi gerçek anlayacağınız." (Uçar,2018)

Sibel Eraslan'la sağlayabildiğimiz bir görüşmede ise kitabın türünü kendisine sorduğumuzda şu cevabı aldık:*"Hikâye türünde olduğunu Ömer Lekesiz Bey söylemişti. Her kitabımı onunla okurum. Son okumayı birlikte yaparız. Roman da denebilirdi belki. Ama daha doğrusu uzun hikâyedir."*

4 DefterRumeli Rüzgârı'nda yazar, "büyük tarih" ve "küçük tarih" ifadelerini kullanır. Büyük tarih, daha çok erkek eylemleri üzerinden yazılan siyasi tarihi ifade ederken küçük tarih yazarın hususiyetle üzerinde durduğu, asıl kadınlar arasında işleyen sosyal tarihtir. Eraslan, haminnelerinden kalan birkaç cümleyi kayda geçmek üzerine yola çıktığı bu eserde boşlukları kendisinin doldurduğunu, diğer yandan da eseri tamamlanmamışlıklarıyla bir hatıra defteri mahiyetinde tuttuğunu, bu sebeple de "kitap" değil, "defter" demeyi tercih ettiğini ifade eder.

"Defterlerin benden evvelki kadınlarca yazılmamış sayfaları var mesela, ben onları tamamlamaya çalıştım diyebilirim. (...)

'Dört Defter'...

'Gözün arkada kalmasın' diyebilmek için tutuldu..." (Eraslan, 2017a:11).

Eserin önsözünde yazar, Rumeli'den yapılan göçlerin tarihsel temellerini anlatır. Rumeli'nin muharrik haritasından, bugüne uzanan macerasından bahsederken bütün bunların başlangıcını Endülüs ve Gırnata'ya kadar uzandırır. Endülüs'ün Avrupa haritasından silinmesi için uygulanan soykırımın yüzyıllar sonra Rumeli topraklarındaki mücadele ve mübadele ile ortak çıkış noktasını vurgular. Endülüs'te soykırım yapan Avrupa ne kadar Hıristiyan ise; Haçlı Seferleri'ni düzenleyen, Kutsal İttifak'ı kuran, Balkan Savaşlarını, Çanakkale Savaşı'nı yapan ve destekleyen Avrupa da o kadar Hıristiyan'dır. Yazara göre asıl mesele hac ile hilalin mücadelesidir.

4 Defter Rumeli Rüzgârı, yazarın üç nesli anlattığı, anasır-ı erbaa'dan esinlenerek dört bölüme ayırdığı bir eserdir. İlk bölüm *"Toprak Defteri"*nde "Şark Meselesi" ele alınır. Rumeli Rüzgârı'nın aslen Doğulu olduğu, Doğu'dan kopup gelen bir rüzgâr olduğu üzerinde durulur. Osmanlı Devleti'nin Rumeli'ye geçişi, Rumeli'deki fetihleri, fetih anlayışı kısaca verilir. I. Murat ve Kosova Savaşı, Kanuni ve Zigetvar Seferi üzerinde bilhassa durularak Rumeli'nin ve fethin Müslüman-Türk için önemi ortaya konur. Üsküp, Bosna, Selanik, Ohrid Gölü; bugün Türkiye sınırlarındaki şehirlerle eşleştirilerek kardeşlikleri, ortak bir kültürün mekânı olmaları vurgulanır. Eraslan bu noktada Kıbrıs'ı da Rumeli coğrafyasının bir parçası addederek ele alır. Toprak Defteri'nde, toprağın vatan oluşunun önemi okuyucuya kavratılmak istenir.

Üsküp göçmeni anneanne, Selanik göçmeni büyük nene, Kıbrıs'tan Girit'e, Girit'ten İzmit'e ve Şile'ye uzanan büyük dedelerin yolculuklarına değinilir.

İkinci bölüm *"Rüzgâr Defteri"*nde muhacirlik, hicret, hasret kavramları üzerinde durulur. Rüzgâra emanet edilen mısralar, masallar, şarkılar, ninnilerle muhacirliğin izi sürülür. Muhacirliği, onların hasretini, kokusunu taşıyan sözlü eserlerle diğer nesillere sirayet eden muhacirlik rüzgârı anlatılır. Eraslan'ın babaannesi Fatıma Yaşar Hanım'ın anneannesi Penbe Hanım'ın sekiz yaşlarında bir kız çocuğu iken "Nane" dediği büyükannesi ile çıktığı hicret anlatılır. Köyde bıraktığı ailesi, ablaları, köy kadınlarının son günlerdeki ahvali birkaç cümle ile çizilerek günlerce süren yürüyüşleri ile vapura binişleri, Gelibolu'ya gelişleri hikâye

edilir. Penbe Hanım'ın yanındaki tek büyüğü, ailesi "Nane"si yolda ölür ve denize bırakılır.

Üçüncü bölüm *"Alev Defteri*" olarak adlandırılmıştır. Eraslan'ın babaannesi Fatıma Yaşar Hanım'ın annesi Seher Hanım ve anneannesi Penbe Hanım ile İzmit'te geçirdiği çocukluk yıllarına ayrılmıştır. Penbe Hanım hasta ve yatalaktır. Seher Hanım'ın eşi Çakır Hüseyin Çavuş Çanakkale Cephesi'ne gider ve şehit olur. İzmit'in önce İngilizler tarafından işgali, sonrasında Yunanlılara bırakılışı, karanlık günleri, o yıllarda küçük bir kız çocuğu olan Fatıma Yaşar Hanım'ın gözünden verilir. Erkeklerin topluca mezarlığa götürülüp kurşuna dizilmesi, evlerin yakılması, kadınların, kızların kaçırılması, Rum komşuların düşmanla işbirliği babaannenin birkaç anısı üzerinden canlı bir şekilde anlatılır. Erkekler cepheye gitmiş, evlerdeki silahlar toplanmış, Rum komşular düşmanla işbirliği yapmış, kadınlar ve çocuklar her yandan savunmasız bırakılmıştır. İşgal bittikten bir yıl sonra İzmit'e gelen Mustafa Kemal Atatürk'e çiçek sunan kızlar arasında Fatıma Yaşar Hanım da vardır. Gemilere bindirilip kaçırılan gelinler ve genç kızlar olmuş, bazılarının kendini denize attığı haberleri alınmıştır. Bu bölümün içinde yazar ayrıca bir *"Yedi Mektup"* bölümünü oluşturmuş, kaçırılan kızların ağzından mektuplar yazmıştır.

Son bölüm *"Su Defteri"*nde, muhacirlerin evleri, misafirperverlikleri, gelenek-görenek-adetleri, yemekleri anlatılır. Bütün yaşadıklarının üzerine ocağını tüttürmekte mahir olan muhacir kadının su misali gittiği yerin şekline hızla uyum sağlayarak hayatı devam ettirebilme kabiliyeti anlatılır. Otobiyografik paylaşımların yer aldığı bölümde Eraslan çocukluğuna, kardeşleri ve kuzenleriyle anneannesinin evinde geçirdiği yaz tatillerine, annesine, dayısına, amcasına, halalarına değinir.

Yazarın diğer hikâye kitaplarında yer verilmiş olan Parçası Benden(s.62), İnce Hastalık(s.167), Ke Ennehu(s.155) başlıklı hikâyelerine *4 Defter Rumeli Rüzgârı'*nda da yer verilmiştir. Bunların dışında 1968'den itibaren tersine Rumeli'ye başlayan işçi göçleri de unutulmaz. 2015-2016 yıllarında "Diaspora-Türk" topluluğu işçilerin 45 yıllık öyküsünü fotoğraflar üzerinden anlatmak için yola çıkar ve göçmen ailelerin fotoğraflarını Türkiyeli yazarlarla paylaşır. Eraslan bir fotoğraf için "Kül Odası" (s.290) adlı kısa bir hikâye yazar. Fotoğrafta sobanın başında arkası dönük

oturan ortanca çocuğun ağzından küskünlüğünü, mahrumiyetini, vatana özlemi dile getirir.

Verdiği otobiyografik bilgiler ile *4 Defter Rumeli Rüzgârı*, Eraslan'ın hikâye kahramanlarının karşılık geldiği gerçek kişileri gözler önüne serer. Hikâyelerindeki otobiyografik motifleri ortaya koyar.

3.4.2.Eserde Geçen Kadın Kahramanlar

Eraslan, *4 Defter Rumeli Rüzgârı*'nda dedelerine değinip geçerken muhacirliğin tarihini haminneleri aracılığıyla, yine kadınlar üzerinden anlatmayı dener. Siyasi tarihin erkeksi ve sert yüzüne karşın, kültür, sanat ve yaşamı devam ettiren sosyal tarihin kadınlar arasında aktığını anlatır. Tarihin ve hayatın içindeki anaç damarın izini sürer. Evi kuran, ocağı tüttüren kadınların toprağı ev ve yurt eylediğini söyleyen yazar, bu eserinde de kadınları ele almıştır. Burada "Yedi Mektup" bölümünde İzmit'ten Yunanlıların kaçırdığı kızların ağzından yazdığı mektuplar yer alır. Bu bölümde biz de hikâye kahramanı olarak bu kızları inceleyeceğiz.

Şerife Hanım'ın üstünden çıkan ıslak mektup:

Şerife Hanım, mektubunu babasına yazar. Gemide altı arkadaşıyla birlikte aldıkları kararı bildirir. 16 yaşındaki Şerife Hanım, okuma-yazma bilen, arkadaşlarının mektuplarını yazan kişidir. Annesini kaybetmiş, babası ve halası ile büyümüştür. Şerife, mektubunda babasından helallik ister. Bahçecik Amerikan Okulu'ndan bir Ermeni zabit, Şerife Hanım'ın babasını tanıdığından ona kalem verip '*son mektubunuzu yazın*' der. *"Denize atlayıp ölmek başımıza geleceklere razı olmaktan daha iyidir babacığım…"*diyen Şerife sandıktaki resim ödevlerinin Kandilli'deki sanayi-i nefise öğretmeni Nihal Hanımefendi'ye, boya ve yazı takımlarının istifade edebilecek bir kıza verilmesini vasiyet eder(Eraslan, 2017a:198). *"Temiz geldik, temiz gideriz…"*notunu düşen Şerife halet-i ruhiyesini şu satırlara döker(Eraslan, 2017a:198):

"Mavi ve yeşil, haminnemin tülbenti gibi çağırıyor beni yanına. Oradan kayıyor annemin gül yüzü, gel koynuma deyip duruyor, deniz kuşlarıyla balıklara kaldı bizim ah'ımız, biz yedi kız, birazdan deryalara atlayacağız… Elveda hayat, elveda babacığım…"

Nahide Hanım'ın saçları arasına firketeyle tutturulmuş mektup:

Nahide Hanım mektubunu Şerife'ye yazdırır. Şerife de mektubunu babasına yazar ve hellallik ister. *"Namusumdan hiç dönmemişim, namahrem eli de, gözü de değmemiştir Nahide'ye"* notunu düşer(Eraslan, 2017a:199).

Nahide Hanım, iki çocuk annesi, 18 yaşında genç bir gelindir. Eşi Nazım Efendi Kafkasya Cephesi'ne gitmiştir. Kayınbabası ve kayınvalidesi çok yaşlı ve beli bükük kişiler olduğundan çocuklarını eşi cepheden dönünceye kadar babasına emanet eder. Yeşil kaplı Mushaf'ının çocuklarına verilmesini ister. Diğer her şeyinin dağıtılmasını, cepheden dönünce Nazım Efendi'nin helal süt emmiş biriyle evlendirilerek çocuklarının emanet edilmesini vasiyet eder. Nahide, duygularını şu cümlelere gömer:

"Ben dünyaya doymadım, doyan var mıdır ki diyemeden, deryalara atlamakmış kaderim, gar eli değmeden. Kerbela'daki Ehli Beyt gibiyiz, düşman sarmış kıstırmış, bir yudum su yok ki içelim, tuzdan deryalarmış bahtımız, aman bahtımız, yaman bahtımız, dermanımız yok tuza batmış bahtımız…" (Eraslan, 2017a: 200)

Şermin Hanım'ın başındaki yemeniye sarılmış ıslak mektup:

12 yaşındaki bir kız çocuğu olan Şermin mektubunu Şerife aracılığı ile anne-babasına yazar. Çocuk dünyasıyla salıncağı kardeşlerine, kurdele ve aynasını arkadaşı Emine'ye bıraktığını söyler. Diğer kızlar gibi temizliğine vurgu yapan Şermin çocuk safiyeti ve katıksız inancı ile kızlar arasında en cesaretli, en huzurlu olandır. Ezberden Yasin-i Şerif, Tebareke-i Mübareke, Amme-i Münevvere okuduğunu söyleyip arkalarından hatim indirilmesini ister, arkadaşlarına selam eder. Kedersiz ve tereddütsüz şahadeti seçer: *"Ya Allah, bismillah! Deryadan mı korkacakmışız ne, bu nasıl söz… Düşmandansa, şehadeti seçeriz, hasbünallahivenimel vekil…"* (Eraslan, 2017a: 201).

Tasvire Hanım'ın pandantifle sağ omzuna iğneleyerek astığı süet çantasından çıkan mektup:

Şerife Hanım'dan sonra okuma yazması olan Tasvire Hanım, sevdiği adam, nişanlısı Necati'ye duygusal ve diğer mektuplara nispeten edebi sayılabilecek bir mektup yazar. *"Aldığımız bir karar var Necati…"* ifadesini tekraren kullanan Tasvire gemide arkadaşlarıyla aldığı denize atlama kararını bildirirken uzun süredir mektubu, haberi gelmeyen Necati'nin verdiği sözlere, evlenme kararlarına da gönderme yapar(Eraslan, 2017a: 202,203).

Tasvire, şehirde yaşamaya yüzü kalmayan, işgallerin sonuna gelinmesiyle birlikte yerini yurdunu terk eden Rumların silah zoruyla eşyalarını taşıttıkları arabacıları kurşuna dizdiklerini, aralarında iki kadını vurduklarını, kendilerini de kaçırdıklarını yazar. Rüyasına giren siyah hüzünlü yaprağın süzülüşünü, denizin üstünde bir kayık gibi kayışını yaşadıklarına tabir eder.

Necati'nin Akçakoca'ya, oradan da Ankara'ya geçişinin haberini almıştır. Onun özgür oluşuna, kaçışına sitem etmektedir. Kalıp özgürce düşmanla savaşmak istediğini ama kaderden kaçamadığı dile getirir. Necati'ye imalı ifadeler kullanan Tasvire, kısmen isyankâr bir tavır içerisindedir. Helallik isterken aşkından vazgeçmemiş, ahrette kavuşma ümidini dile getirerek bir kızı olursa ismini koymasını tembihlemiştir. Namus ve temizlik vurgusu yapan bütün kızların içinde bu konuya değinmeyen tek kişi Tasvire'dir. Aynalı Konak'taki odalardan, odaların aynalarının kırıklığından bahsetmesi, Tasvire ile Necati'nin o odalardan birinde aralarında geçen bir münasebeti düşündürmektedir. Necati'ye*"sevip de tez elden unutuverenim…"* hitabında bulunur, ona kırgındır. Ankara'ya kaçmak yerine zamanında gelip ona sahip çıksaydı, şimdi bu gemide olmayacağını; başına gelenlerde payı olduğunu Necati'ye anlatmaya çalışır:

"Gül fidanının kırıktır dalları, artık uçamaz yaprakları… Ahh aynaları kırıktır odamızın. Odalar Necati… Her şey yansa kırılsa da, kalplerimizin odaları hiç kırılmaz, hiç dağılmaz ki Necati…"(Eraslan, 2017a: 203).

Belkıs Hanım'ın cepkeninin iç cebinden çıkan son mektup:

Belkıs mektubunu Şerife'nin aracılığı ile anne-babasının vefatından sonra yanlarında kaldığı amca ve yengesine yazar. Diğer kızlar gibi aldıkları kararı bildirip helallik ister. Entarilerini amcasının kızı Neriman'a bırakır, Nerimen'dan her Cuma

Yasin okumasını ister. Kanaryası Hünnap'ın ilk Cuma günü Fevziye Camii'nden azat edilmesini vasiyet eder. Belkıs kaderine teslim olmuştur. Cennet hayali kurmakta, kuşu Hünnap'ın da gelip orada kendisini bulmasını ümit etmektedir.

"Hiç korkum yoktur. Fatıma Annemizin mübarek eli üzerimizdedir. Buradan inşallah cennete geçeceğiz. Allah bize güç kuvvet verdi. Hiç birimiz korkmuyoruz. Kalplerimize sekinet indi. Siz de üzülmeyiniz. Oğlanlarınız cephede Allah hakkı için şehit oldu. Kızlarınız da namusları hakkı için denizlere gömüldü. Bu aziz bir şereftir." (Eraslan, 2017a: 205).

Kumru Hanım'ın üzerinden çıkmayan son mektup:

Bu metin bir iç ses, bir isyan, bir dua mahiyetindedir. Yedi genç kızın adına okunmuş bir mersiye gibi, onlara mezar olacak denizle ve kaderle hesaplaşma metnidir.

"Ey deniz, mintanı siyah deniz, biz yedi kız, yedi gelin, yedi açılmamış duvak, işte sana gelmekteyiz… Böyle mi olurmuş düğün gecesi?

Meğer karar çıkmış bir kere bizim hakkımızda. Kime yazacakmışım, kime açacakmışım ki derdimi?.." (Eraslan, 2017a: 206).

Yadigâr Hanım'ın halen bir şişe içinde, atı Şahbaz'a ulaşmak için yüzüp duran mektubu:

Yadigâr Hanım'ın annesi ölmüş, babası Tihame çöllerinde şehit olmuş bir genç kızdır. Gözlerine perde inmiş haminnesiyle yaşar. Emioğlu, gözlerine perde inen haminneyi iyi bakılıp iyileşsin diye götürür. Evi kalabalık, yeni eşi huysuz olduğundan Yadigâr'ı almaz. Yadigâr buna içlenir. *"Herkes bıraktı beni. Ama ben seni bırakmam Şahbaz…"*) diyecek, atına sığınacak kadar kimsesizdir(Eraslan, 2017a: 209. Hayatta tek varlığı, yoldaşı Şahbaz kalmıştır. Erkek kılığına girerek postacı yazılır. Saçlarını kazımıştır. Artık ölüme niyetlenirken Şahbaz'ı da cennete almaları için dua eder, kardeşi bildiği atıyla orada kavuşmayı arzular. Cennete saçlarının çıkacağını, erkek kılığına girmek zorunda kalmayacağını düşünerek teselli bulur.

"Bellerimi döverdi saçlarım, usturayla kestiğim günü hatırlar mısın Şahbaz? Birlikte ağlaşmıştık ya… Erkek mintanı giyip çizme çektiğim gün, senin sahibin, posta süvarisi olarak yazmışlardı adımı Sancak Defteri'ne… Kız olduğumu bilip de bana

ilişmesinler diye takkemle sarığımı uyurken bile çıkartmazdım sırdaşım Şahbaz…" (Eraslan, 2017a: 208).

4 Defter Rumeli Rüzgârı'nda muhacirlik kavramı ele alınır. Yazarın çok önem verdiği hicret ve muhacirlik peygamber sünneti olarak kutsanır. Hikâyelerinde bütün duyguların annesi saydığı ayrılık temasını, *"parçalanma"* ve *"kopuş*" imgeleri ile ele alan yazar hicreti de aynı zeminin harcı, mayası olarak işler. Hicret hikâyesi, insanın dünya gurbetine gönderilmesi ile başlar. *"Doğan her bebek, zaten cennet hasretiyle inmiştir yeryüzüne… Sonra gelecek diğer hasretlerse belki onun oğullarıdır ancak…"* (Eraslan, 2017a: 105).

Son sayfalarda kendisinden vazgeçilmiş, kaderine terk edilmiş muhacir ile yılkı atları arasında benzerlik kurulur. Muhacirin kırgınlığı, koşusu, nehirler, denizler gibi akışı yılkı atlarının koşuşu ile özdeşleştirilir. Hasretin muhacirler için aynı zamanda bir devinim gücü olduğundan dem vurularak muhacirin dermanını derdinde bulmuş derviş-meşrep kişiliğine atıf yapılır. Muhacirliğin zirvesi ise *"Allah'a göç"*tür. Ocağıyla, yurduyla, mekânıyla kurduğu bağla sınanan muhacir, sürekli değişen mekânı ile sürekli bir bağ kurma mücadelesinde olandır. Yurtsuzdur muhacir, onun yurdu ancak sonsuzluk olabilir.

"Şehitler de böyledir. Onlar hicretin had safhasını "Allah'a göç" misaliyle yaşayan ruhlardır… Hakiki iyilik mertebesi olan "birr"e erişmişlerdir onlar, sevdiklerinden verdikleri, canlarından bahşettikleri için… Hayatın kenarından hayatın hakikatine doğru geçmişlerdir şehitler… Onlar muhacirlerin en güzelleridir." (Eraslan, 2017a: 329-330).

3.5.*AYRILIK ÜZÜNTÜLERİN ANNESİDİR*

3.5.1.Eser Hakkında

Ayrılık Üzüntülerin Annesidir, yazarın 2016'dan bu yana dergilerde çıkan hikâyelerini bir araya toplar. Hemen bütün hikâyeler için ayrılık temasını merkeze alır. Hikâyeler bilhassa ayrılık, gurbet ve ölüm temaları etrafında döner. Evden/aileden ayrılma, yurttan ayrılma (gurbete düşme), nişanlıdan/sevgiliden ayrılma, evlattan ayrılma, ölüm ile bu dünyadan ayrılma, sevdiğinin ölümü ile gelen ayrılık gibi ayrılığın farklı tonları bütün doğallığı ve dokunaklılığıyla hikâyelerde öne çıkar. *"Dünyaya düştüğü günden beri gözünün yaşı durmaz insanın. Ayrılık, dünyada başımıza gelmiş gelecek diğer tüm üzüntülerin mayasını çalan bir anneye benzer."* arka kapak yazısıyla sunulan eser, insanın ayrılık serüvenini ölüm, gurbet, özlem, yabancılaşma temaları ile de destekleyerek tasavvufî bir iklimden beslenir.

Eraslan'a göre; yaradılışı, yaşamın çıkmazlarını ve boşluklarını, insanın arayışlarını açıklayan duygu ayrılıktır. Ayrılık bütün duyguların annesidir. Ayrılığı, ilk insan Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın dünyaya gönderilmesine kadar götüren yazar; edebiyatı, hatta genel olarak sanat ve kültür mefhumlarını bu yaranın sargıları olarak değerlendirir. Parça, parçalanma/bölünme kavramlarını hikâyelerinde sıklıkla kullanırken de ayrılığın varoluşsal gerçekliğine gönderme yapar:

"Ayrılık ise, elbette büyük bir konu hatta sanatsal bir kavram olmaktan çok ontolojik bir başlangıç. Yani var olmanın özü; parçalanmaya, ayrılığa, kopmaya, çıkmaya, düşmeye bağlı...

(...)Harfler, ayrı kaldığımız cennete mektup yazmak için icat ettiğimiz çizilerdir." (Kahraman,2011)

Son kitabı *Ayrılık Üzüntülerin Annesidir'*in kitap kapağı Eraslan'ın kendi çizdiği, *"Bahar Buluşması"* ismini verdiği resimdir. Ressam olan annesi, hastalıklarla geçen son yıllarında resim çizemez ve bundan fazlasıyla mahzun olur. Eraslan da annesine moral ve ümit olması için onunla geçirdiği vakitlerde bu resmi çizer. Bir mayıs ayında çizdiği bu tabloda yazar, gelincik ve mine çiçeklerinden

ilham almıştır. Renklerle baharı yakalayıp umuda tutunma isteğinin yanında vedaları, ayrılığı çağrıştıran sarılığı, solgunluğu, yaprakların dökülmesini resmeder.

Hikâyede bilinç akışından ziyade olayların içinde gezinmeyi tercih eden yazar, hikâyenin kısalığını ve şiirselliğini çok önemser. Bu eserde de hikâyelerde kısmen kısalmayla birlikte bir hikâye metniyle ilişkilendirilen şiirlere yer verilir. Bu şiirler önceden İtibar dergisinde bağımsız olarak yayımlanmıştır. Suriyeli bir kızın, Akdeniz'de bir botta ölmesi ve sulardan çıkan hatıra defterinden mülhem manzumelerdir.

Ayrılık Üzüntülerin Annesidir adlı eserde birer hikâye ile ilintili şekilde yer verilen manzumeler dışında on iki hikâye mevcuttur. *"Babam İçin Beyaz Bir Kuğu"*daki **"İnce Hastalık"** ve **"İplik Kutusu"** bu kitapta da yer alır. Bir iki minik fark ile Lerzan teyzenin ölümü ve sonrasında oğullarının akıbetini aynı cümlelerle anlatan metin burada **"Akşam Yine Gölgen"** başlığı ile verilir. **"Kalp Kandili"** isimli hikâye 'dayı' olarak bilinen Dikran Efendi'nin Müslüman oluşunu anlatır. Bu durumun Ermeniler arasındaki akislerine değinir. İmam Atıf Efendi'nin rehberliğinde şahadet getiren Dikran Efendi Hüseyin ismini alır. Hikâyenin iki erkek kahramanı vardır. Son hikâye **"Gel Keyfim Gel"** bir telefon konuşması minvalinde olup üniversite öğrencisi ile hocası arasında geçer. Kanaat ve paylaşma hissiyatını ele alan bir küçürek hikâyedir. Beş kişilik planlanan yemeğe yolda dâhil olanlarla on kişi iştirak edecektir. İftar sofrası menüsüyle, peygamber sofrası misalinde bir yokluk, sadelik ve misafirperverliğe vurgu yapılır. *"Yalnız evde kadın yok"* cümlesinden kahramanların erkek olduğu anlaşılır(Eraslan,2021b: 109).

Eserdeki sekiz hikâyede geçen kadın kahramanlar mercek altına alınmıştır. Sibel Eraslan'ın ayrılık ve acıyı sessiz bir sabır ve naiflikle göğüsleyen kadın kahramanları son eserinde de öne çıkan kişilerdir.

3.5.2.Eserde Geçen Kadın Kahramanlar

"Amsterdam'da Kırk Bir Yasin", Amsterdam'da ölen amcanın cenazesine giden yeğen tarafından anlatılır. Yazarın kendi amcasından esinlenerek yazdığı bir hikâyedir. Sibel Eraslan'ın iki amcası Hollanda'ya işçi olarak gitmiştir.

Bir tanesinin orada ölüp oraya defnedildiği bilinmektedir. *4 Defter Rumeli Rüzgârı'*nda buna yer verir. (s.328) Babaanne ve halanın gurbetteki evlada dair şarkılardan fal tutması da yaşanmış gerçeklikten alınmıştır. Yazarın hayatında görüp ırmağa benzettiğini söylediği bazı kadınlarSemiha için ilham olmuştur.

Ailesinden gizlice Hollanda'ya işçi yazılan, daha sonra da patlak veren 12 Eylül darbesiyle aranan isimler arasına giren amca, **Elise** ile evlenir ve Hollanda vatandaşı olur. Altı yılın sonunda Elise ve iki çocukla çıkıp gelir. Annesi, kardeşleri şoke olur. Önceden amcanın mahallede bir sevdiği vardır. 12 Eylül darbesi onu yurdundan, ailesinden ve sevdiğinden ayırır. Beş kız çocuğu dünyaya gelir. Yıllar sonra Elise'den ayrılır. İlerleyen yıllarda amcanın Türkiye ile bağı giderek zayıflar. Hastalığını kızları haber verir. Bunun üzerine yeğenleri, iki kız kardeş Amsterdam'a giderler. Uçaktan henüz indiklerinde amcalarının vefat haberi gelir. Amcası kızlarının bulunduğu Amsterdam'a gömülmeyi vasiyet etmiştir. Defin işlemlerinden sonra yeğenleri dua yapmak ister. Yeğeni, amcasının eski sevdiği Semiha'ya ulaşır. Semiha Kur'an kursu hocalığı yapmaktadır. Ondan yapacakları duaları öğrenip kırk bir Yasin okurlar.

Babaanne ve hala, amcanın arkasından dualar eden, onun özlemiyle kavrulan kadınlardır. Hala, yazdığı hatıra defterinde kardeşinin gurbete düşmesinden bahseder, papatyalar kurutur. Babaanne, oğlunun yerine ceviz yapraklarını koklar, leylekleri gözler. Radyodan şarkılar tutup kendilerince bir çeşit fal oyunu oynarlar.

"Babaannem ve halam artık onun gelişiyle ilgili tüm umutlarını yitirmiş olsalar gerekti ki, kendilerini tamamen şarkılara salmışlardı. Namaz, tespih, dua ve şarkı içinde, gözyaşı denizinde yüzerek geçti tam altı yılları…" (Eraslan,2021b:9).

Semiha, amcanın mahalledeki sevdiğidir. Duyguları karşılıklıdır, Semiha da onun yollarını gözler. Amca ona doldurduğu Ferdi Tayfur kasedini gönderir. Babaanne Semiha'yı çok sever ve oğluna yakıştırır, ona *Sarı Zambağım* diyerek beğenisini belirtir. Semiha becerikli, görgülü ve eğitimli bir kızdır.

"Liseden sonra biçki dikiş kursuna da gitmiş, bütün çeyizlerini el emeği, göz nuru kendisi hazırlamış, namuslu, hanım hanımcık, kibar, görgülü bir kızmış Semiha abla…" (Eraslan,2021b:9).

Semiha, çeyizini hazırlayıp sevdiğini bekler. Yeğenlerine hediyeler verip sevdiğinden haber sorar. Elise ile evlendiğini öğrendiğinde dahi beklemekten vazgeçmez, bunun gerçek bir evlilik olmadığını bilir. Amsterdam'a yerleşen sevdiği adam bir daha dönmez. Kur'an kursu hocalığı yapan Semiha sevdiği adamın vefatını öğrendiğinde çığlık atar, müteessir olur, elinden geleni yapar. Kızları yurda dönecek olursa onlara destek olmaya hazır olduğunu bildirir. Yarım kalmış duygularının hırpalayıcı kılavuzluğunda savrulmaz. Sevdiğinin seçtiği yolu merhamet ve olgunluk kisvesine bürünmüş insaniyetiyle değerlendirir. Onun çocuklarına kadar ulaşan engin bir merhamet sahibidir.

Elise, amcanın evlendiği Hollandalı kadındır. Daha sonra boşanırlar. Elise Semiha'ya benzer ancak Türkiye'de kendisine yakınlık gösterilmez. Semiha'nın yerini dolduramaz: *"Elise'in de dolunaya benzeyen bir yüzü vardı, o da Semiha abla gibi sarışın, ama babaannem ona 'sarı zambağım' demiyordu…"* (Eraslan, 2021b: 10). Ayrıca Elise kızlarının aksanları bozulmasın, okullarında dışlanmasınlar diye Türkçe öğrenmelerine sıcak bakmaz. Bir Türk'le evlenmiş olsa da milliyetçi duyguları ağır basan bir kadındır.

"Erguvanlar Yandığında" adlı hikâyede yeğenin/küçük bir kız çocuğunun gözünden büyük hala Şerife Hanım anlatılır. Bu hikâye de otobiyografik kaynaklıdır. Yazarın büyük halası Halep'e gelin verilmiştir. Büyük hala dışında, hikâyelerine ilham olan kendi halası da olgunluğu, hanımefendiliği ve yeğenlerini sarıp sarmalayan tavrı ile bu hikâyede de yerini alır.

Şerife hala, anlatıcının/çocuğun halasının halası yani dedesinin ablasıdır. Şerife Hanım hakkında bilgi veren, babaanne ve amcadır. Hikâye, 12 Eylül'ün izlerini taşır. Normalde tatillerde gelinen babaanne evine, bu kez olağanüstü bir dönemde gelinmiştir. Babası hakkında bir soruşturma açılmıştır. Amca ise öğrencidir, mühendis olacaktır. Üniversiteye baskın verilmiş, öğrenciler kelepçelenip götürülmüştür. Amca raporlu olduğundan hastaneye gönderilir. Amca gece firar ederek İskenderun'a, oradan da Halep'e geçer. Halep'te büyük halası Şerife Hanım'ın torunlarını bulur, iki ay sonra da çıkıp gelir.

Yeğen, amcasından *"(...)buğulu amcam... Buzlu camdan amcam..."* şeklinde bahseder (Eraslan, 2021b: 19). Amcaya şizofreni teşhisi konmuştur, raporu vardır. Küçük kız şizofreniyi buğulu bir cam şeklinde tasavvur eder. Babaanne, bu yüzden oğlunun anlattıklarına itibar etmez, torununa *"Anlattıklarının bir kısmı masal, bir kısmı hakikattir."*der (Eraslan, 2021b: 21). Oğlunu, divanelikte büyük halası Şerife'ye benzetir.

Babaannenin yorumuna göre Şerife hala gerçeklerle hayallerin iç içe geçtiği bir düzlemde anlatılmıştır. Güzelliğinin yanında iri yapılı, sert görünümlü bir genç kızdır. Erkeksi tavrı ve tarzı, onun evlilik ile arasına koyduğu bir mesafe gibidir:

"Çok güzelmiş Şerife Hanım.

'Dalyan gibi'ymiş, babaannemin dediğine göre. Uzun boylu, ak tenli, kara üzümden saçları yalazlar halinde yerleri süpüren, iri ela gözleri yolcuyu atından indiren bir kızcağızmış. İyiymiş hoşmuş da bir türlü isteyeni, taliplisi çıkmazmış..." (Eraslan, 2021b: 17).

Şerife, güzelliğine rağmen sertliğinden, at binip kamçıyla dolaşmasından dolayı kimsenin yanına yaklaşamadığı bir kızdır. Atatürk'le yaşıt olduğu anlatılan Şerife'yi yeğeni bir asker görünümünde hayal eder.

"Çok iyi ata binermiş, kamçısı sol koltuk altında gezermiş. Sarıyer Boyacıköy'deki çiftliği babasıyla birlikte o çekip çevirirmiş. Dile kolay yedi kız, oğlan olmayınca elde avuçta, evin direği derlermiş Şerife Hanım'a her işe koştururmuş. Saçlarını tülbentlere sararmış iyice, sıkı sıkıya sarık dolarmış üstünden, pek çok kişi erkek zannedermiş onu bu yüzden. Biraz da korktuğu için yanaşamazmış millet ona. 'Giritlilerin Şehzadesi' derlermiş Şerife Halamıza..." (Eraslan, 2021b: 18).

Şerife, kendisinden otuz yaş büyük Halepli bir iplik tüccarıyla evlendirilir. Bu evliliği sessizce kabul eder. Ancak belli ki gönlü yoktur. Evlendiğinde yirmili yaşlarındadır. Bu yaş onun dönemi için evde kalma yaşıdır. Şerife, bulunduğu eşikten dolayı evliliği kabul etmiş olmalıdır. Halep'e giderken yol boyunca ağlamıştır. Daha sonra araya işgaller, savaşlar girer ve bir daha Şerife'den haber alınamaz. Anne ve babası sonradan pişmanlık duyarlar.

"İskenderun'a kadar gemiyle gitmişler. Gemide giderken güvertede hep ağlamış, tayfalar anlatmış sonradan babasına. 'Ben o vakte kadar ne görmüş ne işitmişim Şehzade Şerife'min ağladığını, vah bana, vahlar bana, kendi elimle tuttum savurdum, erguvanlar gibi yandı kızım' dermiş babası. 'Bütün dünya sığı da İstanbul'a, bir Şerife'miz sığamadı buralara' der ağlarmış annesi…" (Eraslan, 2021b: 19).

Amca, yıllar sonra Şerife halanın torunları ile tanıştığını ve onlardan Şerife hala ile ilgili öğrendiklerini aktarır. Şerife hala, Halep Kalesi'ne *"Kıble'm"* der, her ikindi vakti oraya bakarak Kehf Suresi okurmuş. Zekeriya Peygamber'in türbesini ziyaret eder; oradaki dua edenlere, dilencilere ikramda bulunurmuş. Gördüğü rüyaları defterine not eder, tabir ettirirmiş. Amca, Şerife halanın defterini görür. Yazısını çok estetik bulur. Eski yazı bilmediği için yazılanları okuyamaz.

Amca, Şerife halanın izini sürer. Ailesini bulur, hatıralarını dinler, defterine göz değdirir. Babaanne de amcanın/oğlunun divanelikte Şerife halaya benzediğini, onun gibi ortadan kaybolduğunu söyler. Şerife halanın ömrü gurbette ağlamakla geçmiştir. Etraftan divaneliğine hükmedilir. Amcanın da şizofreni raporu vardır. Babaanne, Şerife Hanım ile empati yapmaktan da, oğlunun duygu dünyasını anlamaktan da uzaktır.

"Ben kendisini hiç tanımadım, zaten dedenin doğduğu yıl gelin gitmiş Halep'e. Boylu poslu, dalyan gibi kadınmış görümcem Şerife Hanım… O da böyle divaneymiş biraz. Gurbette şiir yazar dururmuş, gece gündüz ağlarmış. Hacca gitmiş bir gün. Gidiş o gidiş. Bir daha dönmemiş. Mekke'deymiş kabri… Amcanın kaybolmaları boşa değil anlayacağın…" (Eraslan, 2021b: 22).

Amca, halk arasında *"Halasına çekmiş, halası gibi…"* şeklindeki olumsuz yorumlara maruz kalır. Yeğeninin "*buğulu"* dediği amca, duygu dünyası engin, hisli, gözü yaşlı ancak etrafının etiketlediği bir adamdır. Gençlerdeki duygusal kıvranmaların şifasını evlilikte gören geleneksel anlayışa, insanların farklılık ve kırılmalarının divaneliğe yorulmasına, olumsuz addedilen tavırların eşin akrabalarına benzetilmesine bakılarak hikâyede aile içindeki kalıplaşmış yargılara karşı eleştirel bir yaklaşımdan söz edilebilir.

Bu hikâyede Halep, Şerife'nin serüvenine koşut olarak okunabilecek bir tarihi haizdir; gurbet ele gelin edilmiş gözü yaşlı bir kadındır. Halep, akrabamız;

halamızdır. Şerife Hanım misali, gösterişli ancak talibi çıkmamış, fatihini bulamamıştır. Şerife'nin defterindeki yazılar gibi "zaman" da değişmiş; Halep değeri bilinemez, okunamaz bir hatıra gibi yabancılaşmıştır. Şerife Hanım'ın ortadan kayboluşları, hacca gidip dönmemesi, kutsal toprakları asli mekânı eylemesinden bahsedilir. Halep de vatan toprağından olması ve kaybedilmesi hasebiyle yakınımız, kutsalımızdır. Şerife'nin çok sevdiği erguvanların rüzgârla yerlere dökülüp ağlaması, ufukların kızıla kesmesi gibi; ikindi vakitlerinin kızıla kesen Halep Kalesi ve mirasıyla Halep yüzümüzü dönmemizi bekleyen bir toprak parçasıdır.

"İzmir Caddesi'ne Kar Yağdı" hikâyesi **"Ayrılık Üzüntülerin Annesidir"**epigrafıyla verilir. Dört bölümden oluşan hikâyenin ilk bölümü başkahraman **Rana**'nın dilinden dökülür. İkinci bölümü Rana'nın doktoru, üçüncü bölümü Rana'nın nişanlısı Oğuz Bey ve dördüncüyü de tavandaki örümcek anlatır. Rana genç bir avukattır. Anne ve babasını kaybetmiş, kardeşi Tamer'e anne-baba olmaya çalışmıştır. Konfeksiyon atölyesinde çalışarak okulu bitirir. Kardeşini okutmak için kendi hayallerini erteler. Ankara'da İzmir Caddesi'ndeki bir avukatlık bürosunda çalışır. Oraya boşanmak için başvuran Oğuz Bey'e önce eşiyle barışması teklifinde bulunur. Oğuz Bey, eşinin narsist yaklaşımlarından bunalmıştır. Rana ile diyalogları ilerledikçe avukat-müvekkil ilişkisi bir aşk ilişkisine dönüşür.

Rana, nişanlısı ile evlenmeyi kardeşinin mezuniyeti ve askerliğinin sonrasına bırakmıştır. Yıllardır kardeşine ebeveynlik yapma gayesiyle bastırdığı duyguları coşkun bir ırmak gibidir. Kardeşinin mezuniyetinde aldığı telefonla nişanlısının kalp krizi geçirip öldüğünü söyler. Onun için hava hep karanlık ve yağmurludur. Mezarlıkta dualar eder. Konuşmayı unutur, sessizliğe gömülür. Nişanlısını kaybedişinin acısına gark olmuştur.

"Sizin hiç nişanlınız öldü mü?

Gönlüm delik deşik. Nefesim ciğerimi yakıyor. Bu yaşıma dek özenle büyüttüğüm mürüvvet ağacımın dalları kırılmış tek tek, rüzgârda yırtılmış dilek kurdeleleri uçuşuyor kırıklarımdan." (Eraslan, 2021b: 23).

İkinci bölümde Rana'nın doktoru ile kardeşi arasında geçen bir diyalog verilir. Kardeşi, Oğuz'un ölmediğini, düzenbaz bir adam olduğunu söyler. Oğuz hala

evlidir ve ailesine dönmüştür. Doktor, Rana'nın kabul etmek istemediği bu durum karşısında, zihninde Oğuz'a olan duygularını korumak için, ailesine dönme ile ölüm algısının yer değiştirdiğini ifade eder.

Üçüncü bölümde Oğuz, Rana ile karşılaşmasını, ilişkilerini ve boşanma sürecini anlatır. Kızı hastalandığı için ailesini öylece bırakmaya gönlü razı olmamıştır. Rana'nın ılımlı ve anaç tavırları, Oğuz'a merhem olmuştur. Oğuz kendisini yaralı bir hayvan gibi hisseder; eşinin öteleyen tavrına karşın Rana'nın merhameti, anaçlığı onu etkiler. Kardeşine annelik yapan Rana, sevdiği adamı da şefkat ve merhametiyle sarmıştır.

"Gülümseyerek cevap vermeden bakmıştı bana. Ne kadar da anneye benziyordu. Sanki önünde görünmeyen bir önlükle, her zaman sofra kurmaya hazır bir annelik…" (Eraslan, 2021b: 35-36).

Rana kendini bir sessizliğe hapsetmiştir. İnsanlarla konuşmaya, istemediklerini duymaya mecali kalmamıştır. Bu yüzden tavandan sarkan örümcekle dertleşir. Örümcek ona Ninova şehrinin hikâyesini anlatır. İnsanların yaşadıkları ayrılıklar sonucunda farklı dilleri konuşmakla cezalandırılmalarından bahseder. Meleklerin terk ettiği şehirde tek mutlu olan dilsizlermiş. Dili olanların da işledikleri cürümden sonra iletişim kurması mümkün olmamış. Rana, Ninovalılar gibi anlaşamadığı insanlara karşı sessizliği, susmayı, kaçışı denemiştir. Ninova'yı terk eden melekler mesabesindeki, "Gabriel" dediği adam göğe çıkmış, Rana'ya dilsizlik düşmüştür. Haziran ayında İzmir Caddesi'ne kar yağdığını düşünecek kadar iklimi de mevsimi de algısı da değişmiş, ayrılığın üzüntüsü Rana'yı dilinden etmiştir.

Örümceğin hikâyede susma ve dağın ardına çekilme teklifi, Rana'nın kendini kapatmışlığına, inzivasına işaret eder. Başlıktaki "kar yağma" imgesi güvenin kaybıdır. Dünyadaki hayaller yıkıldığında umutların ahrete kalması, kişinin uhrevi tesellilere tutunarak hakikat yolculuğuna çıkması söz konusu olur. Bu sebeple delilik halleri erme, kalp gözü açılma ile ilişkilendirilir. Örümcek, *"Cahil kız…aşka düşmüş yanıyor, ateşte yürüyor, içim acıdı haline"* (Eraslan, 2021b: 37)dediği Rana'ya çıkış kapısını gösteren bir bilgedir. Ağ örmesi ile gizlemek, örtmek görevini yüklenen hayvan İslam kültüründe bir koruyucu, yardımcı gibi görev yapan canlıdır.

Hicret etmekte olan Hz. Peygamber'in korunmasında üstlendiği role telmihte bulunulur.

Sibel Eraslan Ankara'da bir kış günü *"Gösterişli bir isim, güdük bir cadde"* yorumunu yaptığı İzmir Caddesi'ne gider. Orada kaval çalan bir meczup, bu hikâyenin çıkış noktası olur. Hikayede "Koyunsuz İbrahim" diye bahsedilen kişi, kimseye aldırmadan "Kar yağar kar üstüne/Derdim var dert üstüne.."yi çalar. Oğuz, bu melodi üzerine Temmuz ayında üzerine yağan kardan, şehrin sırdaşları meczupların ateşi gül eyleyen İbrahim oluşlarından bahsetmiş ve Rana'nın dikkatini çekmiştir.

"Gabriel'in Gidişi" adlı manzume Oğuz'un gidişi ile zavallılıkta bir kibritçi kıza dönen Rana'nın kabristanda Oğuz'un kabrini aramasını anlatır. Öldü farz ettiği Oğuz'un kabrini arayan Rana, çölde Leyla'sını arayan âşık arketipinden beslenen bir kahramandır. Geleneksel anlatılardaki dünyevi aşkın ilahi aşka basamak olmaklığı, adeta kelebek öncesi koza olma vazifesi görmesi anlayışı ele alınmıştır.

"Şemskamer" hikâyesinin kahramanı **Nergis Hanım**'dır. Başlıkta "Şemskamer", hikâyenin muhtelif yerlerinde "şemsamer" ifadesi kullanılmıştır. *"Şems Arapçada güneş, kamer ise ay anlamına gelmektedir. Şemsamer ise bu iki kelimenin birleşiminden gündüz güneşe bakan, gece aya bakan yani günebakan anlamında tanımlanmıştır."* (Şemşamer,2009). "Erguvanlar Yandığında" hikâyesinde de Şerife Hanım'a öğretmeninin verdiği lakap "şemskamer"in günebakan anlamında olduğu söylenir (Eraslan, 2021b: 20). Eraslan, annesinin ölümünden sonra yaprakları dökülmüş bir ayçiçeği resmeder. Bu sırada New York'ta bulunan yazar, Ömer Lekesiz'in annesinin vefatını öğrenir. Şemskamer, Eraslan'ın yakın arkadaşı, kitaplarının son okumalarını birlikte yaptığı sanat eleştirmeni Ömer Lekesiz Beyefendi'nin annesinin ismidir. Bunların üzerine "Şemskamer"i kaleme alır.

Nergis Hanım'ın çiçek ve meyve ağaçlarıyla dolu bahçesine açılan küçük evi *"Kıble'm dediği Munzur Dağı'nı"* (Eraslan, 2021b: 41) güneyine konumlandırmıştır. Eşinin yaptığı eve, bahçesine, Munzur Dağı'na birer armağan gözüyle bakar. Giriş cümlelerinde Munzur'dan *"Yerler kaymasın diye Allah Teala*

hazretlerinin toprağa çaktığı sağlam kazıklardandı bu heybetli dağ." şeklinde bahsedilmesi İslami kaynaklıdır(Nahl,15).[8]

"*Kur'an-ı Kerim'de dağların birer denge unsuru olarak yaratıldıkları bildirilmektedir. Birçok gelenekte vahyin indiği mistik mekânlardır.(...)Gücün ve ihtişamın sembolü olan dağlar, yükseklik ve yücelikleriyle Allah'ın azametini vurgulayan güç olarak tezahür etmekte; insanın kibrini kırma noktasında örnek olarak gösterilmektedir."*(Gül,2020: 513).

Etrafındaki en küçük teferruat, onun için muazzam bir güzellik, esbap-ı şükürdür. Nergis Hanım, güneşini, kıblesini bulmuş, yüzünü Rabb'ine dönmüş, kibrini azat edip tabiatla bütünleşmiş, gözünün değdiği ne varsa şükür sebebi addedip ilahi bir mektup gibi okumaya niyet etmiş bir kadındır. "Dağ" ve "rüzgâr" metaforlarının sıklıkla kullanıldığı hikâyede dağ yeryüzünü tutan kazık, dağdan esen rüzgâr insanı tutan, nefsini ve kibrini kontrol eden vahyin nefesidir.

"Güzelliği bilen, gören, fark eden bir kimseydi Nergis Hanım, bağışı, bahşedilişi, ikramı… Bazen mahcup olurdu karşısına aniden çıkıp gönlünü aniden dolduruveren bu güzellikler karşısında. Ak bir namaz tülbenti olurdu başında. (...)Allah, sanki hep karşısında dururdu. Allah, hep bu bahçedeydi sanki, ayvanın, narın, leylakların yanında, hep buradaydı…" (Eraslan, 2021b: 43).

Cömert ve misafirperver Nergis Hanım tanıdık tanımadık herkese ikramda bulunmayı sever. Kapısı ve gönlü her gelene açık, çehresi her daim mütebessimdir. İnsanlara yük olmaz, şikâyetlenmez. Yüklerini hafifletmenin yoluna bakar. Gençliğinden beri sabah ezanından önce kalkıp eşine kahvaltı hazırlamayı adet haline getirmiştir. Eşinin dar-ı bekaya intikalinin akabinde de bu alışkanlığını devam ettirmiştir. Hazırladığı kahvaltıyı bir ihtiyaç sahibine ikram etmek için tren istasyonuna götürür. Kendisine gelenleri mütebessim çehresi ile rahatlatır, yumuşacık merhameti ile sarar. Edebinden yüksek sesle gülmez. Bahçesine sığınır, bahçesiyle gönlünü şenlendirir.

"Beyaz tülbenti başında, bir Elham gibi gezerdi bahçesinde. ...

[8] "Yerkürenin sistematik hareketleri esnasında dengesinin bozularak sizi sarsmaması veya depremlerin şiddetinin azalması için oraya sapasağlam dağlar yerleştiren ve her bölgeyi, kendisine mahsus coğrafik özelliklerden tanıyıp yolunuzu bulabilmeniz için orada ırmaklar ve doğal yollar yaratan da, yalnızca Allah'tır." (Kısa, 2017: 253)

Bahçesi çok değerliydi gönlünde. Bahçesi ona, yukarılarda olduğunu hissettiği cennetlerden düşmüş bir gölge, bir pul, bir tüy, bir hediye gibi gelirdi… Ağaçların, çiçeklerin hepsinin bir ismi vardı, seher vakti hepsiyle tek tek selamlaşır, konuşurdu Nergis Hanım…" (Eraslan, 2021b: 42).

Nergis Hanım, hayatından şikâyeti, evladından beklentisi olmayan; çoluk çocuk, hayvan bitki her türlü nebat ü hayvanatın gönlünü hoş etmeye niyetli ihtiyar bir kadındır. Oğlu ile gelini ayrı eve çıkmak, şehre gitmek istediğinde olgunlukla karşılar; elkızının gönlünü kırmaktan kaçınır. Uzaktaki kızına yeğeni ile hediye ve üç beş kuruş gönderir. *"Meleğim"* diye sevdiği küçük oğlu Londra'ya okumaya gider. Dilleri, dinleri farklı deyip endişelense de oğluna gönül koymaz, önünde set olmaz. Hacca niyetlendiğinde ev alan kızı ile damadına yardımda bulunur, yanıp tutuştuğu bu yolculuktan vazgeçer. Zaman geçtikçe konuşmaktan çok susmayı tercih eder. Kıblesi Munzur Dağı misali yüce gönüllü Nergis Hanım, dağın rüzgârı ile hasbıhal eder. Gönlündeki kederi yellere verir, Munzur'un kuytularındaki evliya yatırlarına emanet eder.

"O, hayretini de sırrını da dağa veren bir kadındı. O kadar çok şey gelip geçmişti başından, o kadar çok sırra, derde muttali olmuştu ki, susmak, konuşmaktan daha evlaydı onun için… Bazen bir heyecan yalazı çakıp gözlerinde yanardı söyleyeceği şeyler, tam anlatacak gibi olur, sonra da iç çekerek vazgeçerdi… Bahçeye çıkardı böyle zamanlarda… Rüzgârı beklerdi… Dağdan kopup gelecek rüzgârı." (Eraslan, 2021b: 47).

Nergis Hanım'ın ruhu bahçesindeki çiçeklerle, meyvelerle, bahçesine uğrayan iklimlerle sekine bulur. Bahar, yaz, sonbahar, kış hepsini ayrı ayrı misafir eder bahçesinde. Tıpkı iklimler gibi, onun da kemale ermesi, olgunlaşması için geçirdiği evreleri vardır. Gençliğinde henüz gönlünün huzura ermediği demlerde kederini dağıtmayı bilmez, ağlayarak geçirdiği geceleri olur. Bahçesinden ahrete uğurladığı eşi, evlatları, evlendirdiği çocukları bir bir hayatından çekilir. Nergis Hanım dağıyla, bahçesiyle, bitkileriyle kalır.

Hayatından eksilenleri, onca ayrılığı bağrında pişiren Nergis Hanım, uzakları kendine yakın etmiş, sevdiklerinin varlıklarını kanıksamaktansa özlemeyi yeğler olmuş. "Uzak" kavramı, hikâyede bir yandan da ne zaman gelip çatacağı bilinmeyen, eli kulağında bekleyen "ahiret"i anlatan bir kelimedir. Nergis Hanım'ın

uzağı yakın etmesi, uzak olanla aşinalığı ahiret bilincinin ifadesi olarak kullanılmıştır. Duaları ile hicranı aşmış; dağı, rüzgârları kendine arkadaş eylemiştir. Sağlamlığı, dik durmayı temsil eden dağ ile özdeşleşmiştir. Bahçesindeki iklimleri izlemiş, kışları evine kapanıp menkıbelerle, masallarla geçirmiştir. Eriştiği olgunluk ve anlayış düzeyinin, ömrünün sonbaharına denk geldiği söylenebilir. Bahçesinde en çok sonbahardan, rüzgârlardan, yaprakların sarı ve kızıl renklerinden, uzaktan birbirlerini seven ayva ile nardan birden fazla yerde bahsedilir. Hikâyede Nergis Hanım'ın ömrünün sonbaharı böylelikle sezdirilir. Rüzgârları dinlerken son zamanlarda evin etrafında inilti, ağlayış duymasından, sessiz sessiz gezinen bir hayaletin varlığına hükmetmesinden bahsedilir. Ayrılıkların böldüğü bir ömür; rüzgârın savurduğu yapraklar gibidir. Son paragrafta dizilen kelimeler "*Bir uyku…"* ile nihayet bulur (Eraslan, 2021b: 52). Nergis Hanım'ın bir yaprak hafifliğinde sessizce daldığı uyku sezdirilir. Evin etrafında ağlayan kız çocuğu, Nergis Hanım'ın bir sabah yatağından kalkmayan, annesini "uzak"lara götürmeye gelmiş kızı olsa gerektir.

Nergis Hanım, geleneksel anlatılardaki kadın tipinin günümüze uyarlanmış hali gibidir. Annelik, merhamet, inanç, teslimiyet hissiyatını kendisinde toplayan, huzura ve sükûna ermiş bir kocakarıdır. Sibel Eraslan, Nergis Hanım'ın *"Zamanı Kuran Kadınlar"* serisi için yaptığı okumaların, "anne"lerin izlerini taşıdığını söyler. Yapraklardaki çiy tanelerinin melek Mikail'in gözyaşı olduğunu düşünüp öpmesi, düşen yaprakları ondan bir mektup olarak yorumlaması, son zamanlarda duyduğu kız çocuğu ağlamaları ile sessizce ve huzurla daldığı hafif bir uykudan bahsedilmesi, hikâyedeki melek vurgularıdır. *"Bahçede bir Elham gibi gezinen"* Nergis Hanım'a, "merhamet duygusunu vurgulayan Fatiha Suresi"ne atıfla vücut buldurulur. Nergis Hanım merhamet giysisi giydirilerek meleklerle arkadaşlık edebilecek bir seviyeyi haiz olmuştur. Güneş, ay, dağ, rüzgâr, mevsimler, kar, çiy, bahçe, bitkiler ile coğrafi terimlerle örülmüş hikâyede Nergis Hanım, yalnızlığını bahçesi ve tabiata bakarak, tabiatla bütünleşerek doldurur.

Bir sonraki metin **"Melek"** başlığında bir manzumedir. Nergis Hanım'ın Londra'ya okumaya giden, *"Meleğim"* diye sevdiği küçük oğlundan bahseder. Bu metinde, *"Mütemadiyen itikafta", "Dilsiz ve beyaz yatırları ayaklansın Munzur'un…/*

'Evladım almaya geldik seni' der gibi el işaretleriyle.." vb. ifadelerden anlaşıldığı üzere oğlu da ölmüştür (Eraslan, 2021b: 54). Nergis Hanım neden dönmediğini bilmez. İnsanın ölümlülüğü, faniliği *"seferi"* ifadesiyle verilir.

"Melek Hışırtısı" adlı hikâyede dünya bir otogara benzetilir. Gelen gidenlerin, bağırış çağırışların ve telaşın eksik olmadığı hengâmeli bir mekân olan dünyada herkesin bir bileti, bir rotası vardır. Türkülerde sıklıkla bir konaklama yeri, bir hana benzetilen, âlemler arası geçişin bir durağı olan dünya; burada şehirlerarası bir terminal misalidir. Ailesiyle babaannesinin cenazesine katılmış, geri dönüş yoluna çıkmış bir çocuğun şahadetini anlatır. Oturduğu yerden gördüğü bir otobüsün alt katına konan tabuttan bahseder ve o otobüse binmekten çekinir. Onu alıp şelaleler akan, ceylanların su içtiği bir mekâna, Kaf Dağı'nın ardına götüren melek; nişanlı bir kızken sevdiğinden ayrı düşmüş hüzünlü bir kadın siluetindedir. Nişanlısının bazen bir öğretmen, bazen bir öğrenci bazen şair ya da seyyah gibi her seferinde farklılaştığını söyleyen kadın, ölümünü bekleyen insanlara taktığı yüzüklerle onları dünyadan ahiret evine gönderen bir melek mesabesindedir.

"Yirmi yaşlarında gözüküyordu ama yüzünü ışığa doğru dönünce sanki daha yaşlıydı, hatta epey yaşlı gibi oluyordu. Bana doğru bakarken, yüzünü sımsıcak bir gülümseme kaplıyordu ama gözlerindeki zümrüt rengi bakışlar o kadar derindi ki, babaannemin hep bahsettiği ahreti getiriyordu aklıma, ürküyordum bana derin derin bakınca, gözlerimi kaçırıyordum…" (Eraslan, 2021b: 63).

Kadın koynundan bütün otogarı kaplayan fotoğraflar çıkarır, arkalarında tarih yazılıdır. Otogardan gelip geçen herkesin bir vakti vardır. Kadının koynundan çıkardığı mektuplar, kişilerin yazgılarını simgeler. Otogara yağan yüzükler, kişilerin ilişkilerini diğer yandan da doğarken nişanlandıkları ölümü temsil eder; faniliğin nişanesidir. Otogarın tavanından, yani gökten ölüm yağmaktadır. Çocuk, insan suretinde gördüğü kişiden "abla" olarak söz eder:

"Kimdi bu abla?

Bilge bir melikeydi bazen, bazen de zavallı bir genç kız… Onu sessizce dinlerken ben de peşinden koşup derin ve esrarlı bir ormana dalmıştım sanki, büyümüştüm, boyum uzamıştı onu takip ederken…" (Eraslan, 2021b: 68).

Hikâyenin başında çocuk, otogarın babaannesinin en sevdiği türkü ile inlediğini söyler: "Cevizin yaprağı dal arasında…" Babaannesi anlatmıştır, türkünün hikâyesini hatırlar. Nişanlısı ölen bir delikanlı vardır. Çocuğun nişanlı diye söz ettiği, birlikte Kaf Dağı'nı aştığı "abla", türküde yitirilen genç kızla ilişkilendirilebilir. "Abla"nın, türküde uzaklara dalıp o delikanlıya ağlayan babaannenin gençliği olması da muhtemeldir.

"Şehitlik Bilgisi", ölüm ve ölüm meleği ile karşılaşmanın en asil hali olan şehitlikten bahseden bir manzumedir. Bir önceki "Melek Hışırtısı" hikâyesinden izler taşır. İzmir Caddesi'ne Kar Yağdı, Şemskamer, Kalp Kandili, Melek Hışırtısı hikâyeleri sessizlik, huzur ve dağ diğer yandan da inilti, hışırtı, ağlayış, şehitlik, ölüm kavramları üzerinden verilir. Bunlar, hayat ve ölüm zıtlığını bütünlemeyi, sırlarını yakalamayı gaye edinen bir seri niteliğindedir.

"Zülcenah Dönmeyecek", eşinden boşanmış, iki çocuk annesi **Şermin**'in anlatımıyla verilir. Şermin başörtülü olduğu için sıkıntılar yaşamış, Viyana'da okumuştur. Burada Selim ile evlenir. Selim, yıllar sonra *"Ben anlayamamışım seni, aslında bizim hiç uymadığımızı birbirimize… Fark edememişim o göz kamaşmasında."* der (Eraslan, 2021b: 77). Göz kamaşması diye bahsettiği durumu Şermin, başörtülü kızların yaşadıkları mağduriyete rağmen mücadeleleri ile popüler oluşlarına bağlar. Böylelikle yazar, Şermin'in kimliğinde, aslında o kızların kişiliklerinin, insan olmaları realitesinin önüne geçen "başörtüsü problemi" ile var olmalarını, başörtüsünden ibaret sayılmalarını eleştirir.

"Çok gözde olduğumuz, bütün gözlerin üzerimizde olduğu günlerdi o vakitler. Yasaklar yüzünden ülkelerinden uzakta okumaya mecbur bırakılmış kızlardık. İftihar kaynağıydık herkesin. Oysa her birimizin ruh evi farklıydı, kimse görmek, kimse bilmek istemese de. Dışımızdaki parıltı öyle cazip ve keskindi ki, her görenin gözlerini kamaştıracak ve hepimizi birbirine eşitleyecek kadar. Soyutlanmış varlıklardık ve adeta Azize Meryem ikonalarıydık." (Eraslan, 2021b: 77).

Şermin yurt dışına da evliliğine de uyum sağlayamamıştır. Eşi ve annesi onu sorunlu bulur. "Babam İçin Beyaz Bir Kuğu", "Maa..", "Sevgili Sesilya Abla", "Hotel California" hikayelerinde olduğu gibi burada da kızını sarıp sarmalamaktan, destek olmaktan uzak; sorunu kızında gören bir anneyle karşılaşırız. Şermin, eşi

tarafından *"aklı kırk karış havada"*, *"bir türlü sorumluluklarının bilincinde olamayan"* şeklindeki ifadelerle kayınvalideye şikâyet edilecek şaşkın bir kadın olarak görülür (Eraslan, 2021b: 78). Annesine göre ise ne iyi bir eş ne de iyi bir anne olabilmiştir.

"Sorun bendeydi, Selim de annem de böyle diyorlardı. Toparlanamıyordum bir türlü. İntibak etmekte zorlanıyordum. Evimi, yurdumu, annemi, arkadaşlarımı özlüyordum, hepsini sırayla yitirmiştim, ne güneşim vardı ne yıldızlarım kalmıştı semamda. Öyle kayıp bir gökyüzü, başımın üstünde. Bazı geceler hüzünle uyanır, doğrulur ağlardım. Hepsi üst üste birikiyordu, bütün kaybedişlerim, unutamayışlarım, bir türlü tutunamayışlarım katlanarak birikiyordu…" (Eraslan, 2021b: 77).

Süheyla ve Süheyl, Şermin'in çocukluk arkadaşlarıdır. Çocukluğundan beri sessizce Süheyl'le Şermin birbirlerini severler. Fatih Camii'nin dışındaki çınar ağaçlarının altında geçen çocukluk yılları, Şermin'in yalnızlığındaki sığınağıdır. Halası, Süheyl'in parlak geleceğine gölge düşürecek olması sebebiyle hayatından çıkmasını ister. Çünkü Şermin başörtülüdür. Süheyla da sudan sebeplerle Şermin'e darılmıştır. Doğum gününe gittiğinde, arkadaşlarıyla eğlenen Süheyl Şermin'i görmezden gelir, arkasını döner. Şermin gözünde yaşlarla çınarların altına koşar. Hayatında kök salmış çınarlar gibi var olduğunu sandığı Süheyl ve Süheyla artık yoktur. Viyana'ya gider. Döndüğünde ise eşiyle boşanır ve çınarların kesildiğini öğrenir. Yalnızlığında gölgesine, anılarına sığınabileceği çınarlar bile sökülüp atılmıştır. Ülkesinden çınar gibi sökülüp atılan Şermin, ailesinde de evliliğinde de anneliğinde de kök salıp yerini sağlamlaştıramamıştır. Hüznü, kederi, kararları barındıran, zaman zaman sığınılan bir liman niteliğindeki çocukluk; kişinin hayatındaki en güçlü, en kritik dönemdir. Sağlam çınarlar gibi, köklü ve sarsılmaz, etkisi bütün ömrü kuşatan en uzun ömürlü dönemdir.

Şermin'in en sevdiği renk eflatundur. Eflatun, Süheyl ile aralarında gizli bir şifredir. Süheyl ona eflatun taşlı bir gümüş kolye hediye etmiştir. Şermin de Süheyl'e eflatunlu bir atkı alır ancak doğum gününde maruz kaldığı muameleden dolayı hediyesini verme fırsatı olmaz. Süheyl için Şermin *"eflatunlu kadın"* olarak kalır. Bir akşam, Şermin oğulları ile bir restoranda yemekteyken Melda omzundan çekip *"Demek Süheyl'in eflatunlu kadın dediği kişi sendin Şermin, öyle mi…"*der (Eraslan, 2021b: 73). Şermin bunu anlamamış gibi davranır. Melda Süheyl'in yıllar önce onu

sevdiğini bildiğini söyler. Şermin de ona *"Zülcenah gitmiş dersin Süheyl'e.", "Zülcenah dönmeyecek dersin…"* sözleriyle karşılık verir (Eraslan, 2021b: 82). Zülcenah, Kerbela'da Hz. Hüseyin'in şehit olmasından sonra Fırat nehrine doğru koşarak kaybolan atıdır. Hikâyenin sonunda açıklama paragrafı olarak bu bilgiye yer verilir. Şermin kaybolmuş, kendini bulamamış, dikiş tutturamamış bir kadındır.

Melda, Süheyl'in nişanlısıdır. Zengin ve ünlü bir ailenin kızı olup başını örtmesiyle gündemde dalgalandırıcı bir etki oluşturmuştur. Cenah değiştirdiği, muhafazakâr kesime kaydığı yorumları yapılmıştır.

"Melda bu… Duygulu kızdır. Süheyl dediği de nişanlısı. Edebiyat Fakültesi'nde hoca ikisi de, Melda yeni örtündü, çok yakıştı diyor herkes. Sahiden öyle.

Hızlı bir giriş yaptı bizim çevrelere Melda. Ünlü bir kalp cerrahının kızı olmak dışında bizler gibiydi ama paşa dedesinden bu yana sayılı hekimlerden gelen soyuyla, tantanalı maceralarıyla paparazilerin takibindeki ailesini, sanat ve siyaset muhitindeki belli yerleri de zikredilmeli ki örtüye bürünmesinin ve cenah değiştirmesinin uyandırdığı şok anlaşılmış olsun." (Eraslan, 2021b: 74).

Yazar, Melda'nın ünlü bir aileye mensup olması ile başörtüsü takmasının muhalifliğini işler. "Cenah" kelimesinin anlamları üzerinde düşünür. Burada fakirlerin, alt sınıftaki eğitimsiz insanların başörtüsü takabilirliği algısına ironi vardır. Zülcenah kelimesini "zül" ve "cenah" olarak ayrı ayrı mütalaa edersek; düşük cenah, küçük cenah manasını yükleyebiliriz. Başörtüsü yasağı ile eğitimi engellenen, okullarından atılan, yurdunu terk eden neslin tutunamaması, savrulması ve kaybolmasına kinaye yapılır.

Şermin'in eski kayınvalidesinin Melda'ya yaklaşımı, değişen zamanda gelinen noktayı gösterir mahiyettedir. Yazar, Şermin'in reddedilmişliğine, istenmemişliğine, yol verilmişliğine karşın Melda gibi farklı cenahtakilerin zamanın havasına kolayca kapılıp taraf değiştirmesine değinir. Kayınvalide, burada günün otoritelerini, iktidarı temsil eder. Çocukların Melda'ya bakışları da mağdur kesimin barışçıl ve ılımlı havasını, yaşananları unutup karşı cenaha kucak açışını işaretler.

"Yasaklar kalkmıştı zaten biz döndüğümüzde. Kimse eski günleri hatırlamıyor, hatta hatırlamak istemiyordu. Haksız da değillerdi… Selim, kısa sürede iş buldu. Evleneceği kızı kolayca seçmişti. Bizim oğlanlar, seviyorlar o kızı, "abla" diyorlar şimdilik.

(...)Ablaları doğumdan sonra başını örtecekmiş. 'Ruhu örtülü, bakmayın' diyormuş kayınvalidem gururla(...)Çok seviyormuş yeni gelinini" (Eraslan, 2021b: 77-78).

"Şadırvan" hikâyesinde, **Kerime**'nin eşi Samet maden ocağında ölmüştür. Kerime eve doluşan kadınlara, akrabalara, onların konuşmalarına kulak veremeyecek derecede acısıyla hemhaldır. Eve girip çıkan onca insana bakıp çektiği acının etkisiyle evini, ağzına doluşanları çiğneyen bir canavara benzetir. Çektiği acıyı, canavarın dişleri arasında kalmaya yorar. Acı, kendisini ifade edemeyecek, ayakta duramayacak ölçüde ezmiş, çiğnemiş, örselemiştir. Samet'in duvardaki fotoğrafının bezle örtülmüş olmasına, evinin görümceleri tarafından her gün silinip süpürülmesine gönlü razı değildir. Bütün bunları Samet'in hayatından temizlenmesi olarak yorumlar.

Kerime, akrabalarının yanında büyüyen bir garip kızdır. Samet'le evliliği, onun tek sığınağı, hayatla bağıdır. Mutluluğu kısa sürer.*"Yetimdi garip nasıl hissetsin, yazları ninesinin yanında köyde, kışlarıysa halasının yanında, çocuklara, temizliğe bakarak geçirirdi."* (Eraslan, 2021b: 92).

Kerime, henüz iki yıllık evlidir. Bir oğlu olmadığına hayıflanır. Taziyeye gelenlerin*; "Devlet ev mi verecekmiş, para mı dağıtacakmış, neymiş…", "İsmini yazdırdın mı, eşya verilecekmiş…", "İsmini yazdırdın mı, giysi yardımı yapılacakmış…"* söylentileri Kerime için seslerden, uğultulardan ibaret kalır (Eraslan, 2021b: 90). Derdi maddi anlamda ev değil, yuvasını kaybetmiş olmaktır. Kayınvalidesi ve görümceleri etrafı toparlayıp gelene gidene ikramda bulunur, belediyenin ikramlarını kabul eder, devlet görevlilerini karşılarlar. Kerime'nin çocuğu olmadığını yazdırıp kendilerini Samet'in varisi gösterme derdindedirler. Kerime'nin ağlayıp sızlanmalarını görenler onun aklını kaçırdığına hükmederken diğerleri evde söz sahibi olur.

"O ağlayıp sızladıkça, ev kendi evi olmaktan çıkıyor. Samed'in yirmi birinci gecesi, mevlidi bile onlar yapacak.

Bir uğultu fanusunun içinde, uyurgezer gibi geziniyor Kerime." (Eraslan, 2021b: 92).

Su basan maden ocağından cesetleri kol kola geçmiş bir şekilde çıkarırlar ve birbirlerinden zor ayırırlar. Belediyenin bu yirmi altı maden şehidi için toplu mezar

yapacağı konuşulur. Ayrıca mezarlığın ortasındaki şadırvanın kaldırılacağı söylentisi vardır. Kerime buna çok üzülür. Maden ocağında çalışan Samet'in bağrı yandığından Kerime onu elinde sürahi ile bekler. Şadırvan kaldırılırsa Samet'in ve arkadaşlarının susuz kalacağına hükmeder. Kendisini uçsuz bucaksız bir çöle düşmüş gibi hisseder.

"Kıyısı olmayan uçsuz bucaksız bir çöle düşmüştü Kerime, kocasının ölümüyle. Üstü başı, avuçları, kartopu örneği bembeyaz oyalarla çevrili yeşil yazması, üzerindeki triko hırka, yünlü eteği… Sırılsıklam kirpikleri, helak olmuş ağlamaktan… Onun çölü ıslak, daha ziyade kuyu gibi, üzerinde sayısız kuyunun olduğu bir çöl. Yönsüz." (Eraslan, 2021b: 89).

Eşiyle birlikte yönünü kaybeden Kerime, evinde gezinen, Samet'in hatıralarına uzanan elleri çekip atacak güce sahip değildir. Bu eller hayatından Samet'in hatıralarını uzaklaştırırlar. İlçe terminalinde elinde bir sepet incirle halasına giderken Samet'le ilk kez karşılaşmıştır. Aralarında konuşurlarken Samet, o gün gözünün incirlerde olduğu söyler ve gülüşürler. Anneannesinin köyünün muhtarı, elinde bir sepet incirle taziyeye gelince, Kerime incirlere sarılarak ağlar. Ocağına incir ağacı dikilen Kerime'nin elinde avucunda kalan tek hatıra, incirdir. Maden şehitlerinin ailelerinin ve Kerime'nin yüreğine su serpen, mezarlıkta serinlik veren bir şadırvan kalmıştır geriye, onun da yerinden sökületeği söylenir.

Sibel Eraslan, Şadırvan hikâyesini maden faciası üzerine gittiği Soma'daki gözlemleri üzerine kaleme almıştır. Orada gördüğü acı çeken kadınlara rağmen yapılacak devlet desteği üzerine birtakım konuşma ve planlamalar, kabristandaki şadırvanın kaldırılma tasarıları metni oluşturan gerçek yaşantılardır.

"Yoksulların Ölümü", adını, yazarın hikâyede belirttiği üzere Charles Baudelaire'in aynı adlı şiirinden alır. Orhan Veli çevirisinin bir bölümüne hikâyede yer verilir. Hikâyenin anlatıcısı kadın, bir lisede vereceği "Edebiyatta Yoksulluk ve Ölüm" konulu seminere hazırlanmaktadır. Bir yandan odanın içinde tur atarak metnini prova eder, diğer yandan sabah okuduğu bir gazete haberi beyninde dönüp durur. Bunların arasında zihni ne giyeceği, ağır ve ciddi bir kıyafet seçmesi gerektiği düşüncesine de ev sahipliği yapar.

Gazetede Balıkesir'in Bigadiç ilçesinde biber hasadı yapan ırgatlardan üç kadının ölüm haberini okumuştur. Aniden bastıran yağmurdan ağaç altına sığınan

ırgatlara yıldırım çarpmıştır. Irgatların çileli yaşamını tasavvur eder. Durup dinlenmeden geçen ömürlerinin cennetle mükâfatlandırıldığını, ölümün onlar için zorlukların sonu olduğunu düşünür. Şiirde de geçtiği üzre ölüm yoksullar için çalışma azmi veren, teselli eden, zorlu yılların karşılığının verileceği bir rahatlık yurdudur.

Hikâyede anlatılmak istenen, ölüm düşüncesinin kişinin sosyo-ekonomik düzeyine göre şekillenmesidir. Ölümün, kaçınılma ya da arzu edilme uçları arasında muhtelif manaları kendisinde barındıran bir mefhum oluşu üzerine düşünülür. Yoksulluk ve ölüm konusu üzerine kadın, ele aldığı şiirde anlatılanlarla ırgatların ölümü arasında bağ kurar, onların yaşamını zihninde canlandırmaya çalışır. Diğer yandan çocukluğundan bu yana ölümün kendi hayatındaki yerini sorgular. Eskiden cami avlularındaki hazireleri sevdiklerine ebedi istirahatgâh olarak seçen insan, artık kabristanları mümkün olduğu kadar şehir ve görüş açısının dışında konumlandırır olmuştur.

" 'Sen ölümü nereden bileceksin ki' diyorum sonra kendime. Öyle ya, annemler bizi hep ölümden uzak tuttu. Ne bir yasa götürdüler bizi, ne bir mevlit, ne bir sela… Sanki ölümün hiç olmadığı kazasız belasız bir hayatımız olsun istiyordu. Her günümüz bir doğum günü partisi, her günümüz bir mezuniyet töreni gibi geçsin istiyorlardı belki de, yakamıza takılan kırmızı kurdeleler, aferinler, bravolar… Ne bir hasta ziyareti, ne yaşlı ne misafir, ne de başın sağ olsun… Hayat hep günlük güneşlik, evimiz kış gününde bile hep sıcak…" (Eraslan, 2021b: 95-96).

Yapacağı sunuma hazırlanırken ölümün hayatından soyutlanışını, ölümle hiç yüz yüze gelmeyişini fark eder. Gazetede, fotoğrafta umutla gülen ırgatların gözlerine takılıp kalır. Yapacağı sunumu gerçek hayatla ilişkilendirme, haberi kullanma kararını verir. *"Çünkü hayat, şiirden azizdir."* (Eraslan, 2021b: 98). Bu haber yazarın gerçek hayatta gazetede gördüğü bir haberdir. Aynı başlıkla Star gazatesinde 08.11.2020 tarihli bir köşe yazısı yazmış, okulda yapılacak sunum kurgusunu ekleyerek konuyu hikâyeleştirmiştir.

SONUÇ

Sibel Eraslan, günümüzde cinsiyetsizleştirilmeye ve robotlaştırılmaya çalışılan insanı kadın duygusallığı ve annelik merhametinden yakalamayı amaçlar. Kadının içindeki anaç damarı etkinleştirerek zamanın yaralarının sarılabileceğini savunur. Köşe yazılarında da toplumu ve insanı yeniden inşa etmenin, aileyi korumanın, bu noktada kadın eğitiminin, kadının kritik konumunu muhafaza etmenin reçetelerine işaret eder. Edebî eserlerinde kurduğu kadınlar dünyası da bu çabanın sonucudur.

Hz. Meryem, Hz. Hatice, Hz. Asiye, Hz. Fatıma, Hz. Aişe, Hz. Sare ve Hz. Hacer'i merkeze aldığı romanlarda bu şahsiyetleri Kur'an-ı Kerim ışığında aktarır. Her daim inançlı ve dik duruşları, sabrın ipine tutunup gayreti elden bırakmamaları, Yaradan'ın öğretilerini takip ederek sade ve gösterişsiz yaşamı yeğlemeleriyle bu kahramanlar peygamberlerin yanı başında vahyin vücut buldurduğu kişilikleriyle örnek teşkil ederler. Dünya hırslarından soyunabilmek için izzet-i nefislerini ilim ile süsler, duaları ile taze tuttukları umutlarını yaşamlarının merkezine nakşederler. Geçici olana değil, vaat edilene taliptirler.

Romanlardaki annelik bahsinde yaşamın zorlu koşullarını kucaklayan örnekler verilir. Babasız bebek dünyaya getiren, hem anne hem baba olan Hz. Meryem; evlatlarının ötesinde küçük yaşta ailesini kaybeden Peygamber'e ve Müslümanlara derin merhameti ve cömert eliyle yetişen Hz. Hatice; kendisi anne olamadığı halde Hz. Musa'ya koruyucu annelik yapan Hz. Asiye; evlatlarına yaklaşımının ötesinde *"babasının annesi"* sıfatını haizliği ile Hz. Fatıma; annelik güdüsünü yeğenini bağrına basarak tatmin eden Hz. Aişe; yıllarca evlat hasreti çeken, göz yaşartıcı teslimiyetiyle Hz. Sare; kucağında bebeği ile aile çatısından ilahî emirle çıkarılan, kuş uçmaz kervan geçmez çöl coğrafyasında yalnızlık imtihanına duçar olan Hz. Hacer insanlığın annelik timsalleri olarak romanlarda canlı ve aktif bir şekilde çizilmiştir.

Sibel Eraslan, biyografik karakterli romanlarında olayları eldeki bilgiler doğrultusunda örgülerken hayali karakterlerle annelerin etrafında gezinir. Merzanguş (SM), Berenis (ÇD), Sare (NM), Destigül Nene (C), Hace Gülsüm Hanım (C) gibi

maharetli ve bilge can yoldaşlarıyla onları kuşatır. Bu kadınlar zaman zaman at binip kılıç kuşanan, muhafızlık eden yiğit kişiler olarak karşımıza çıkarken sırdaşlıkları ve yarenlikleriyle her daim onlar için açık birer kucaktır. Romanlardaki kadın kahramanlar inanç, gayret, sadakat, diğerkâmlık özellikleri ile öne çıkan yiğit ve bilge kadın tipinin örnekleridir.

Tahkiye etme geleneğini takip eden Eraslan hikâyelerinde kadın ruhaniyetini olayların akışı içinde vermeyi tercih eder. Hikâyelerinde çok yönlü ve çeşitli kadın kahramanlarından söz etmek mümkündür. 12 Eylül, Bosna Savaşı, işçi göçleri, Rumeli göçleri, nüfus mübadelesi gibi tarihi bir zemine oturttuğu hikâyelerini dahi taşıyan kahramanlar kadındır. Onun eserlerinin tamamında erkek kahramanlar sayıca çok az ve –romanlarında geçen peygamberler dışında- siliktir. Sayısı elliyi aşkın hikâyede başkahramanı erkek olan üç hikâye vardır(Kar Kokusu, Ankebut ve Kalp Kandili). Kar Kokusu'nun esir doktoru bulanık bilinci, hasar almış hisleriyle anlattığı serüveninde annesi ile eşi arasında kalmış, evliliğini iyi yönetememiş bir erkektir. Ankebut'taki Çağıl Bey de kadınlara yaklaşımı açısından ele alınmıştır.

Eraslan'ın hikâyelerinde az sayıdaki erkek kahramanın önemli bir kısmı babalardır. Güçlü ve sağlıklı baba-kız ilişkilerinin yer aldığı hikâyelerde anne-kız ilişkileri sorunludur. Eserin merkezindeki kadınlar, annelerinin ailede kurban seçtiği ve diğer kardeşlerden farklı bir muameleye tabi tuttuğu kişilerdir. Evliliği bittiği halde annesinin tavrından dolayı yuvaya dönemeyen; babanın ölümünden sonra annesiyle el ele verip kardeşlerini okutup evlendiren, sonrasında da annesine bakmak için kendi hayatına yön veremeyen, bütün bunlara rağmen annenin gözüne girememiş genç kadınlar yazarın birden fazla hikâyesinde karşımıza çıkar. Damadına hak vererek kızını yeren ya da oğluna toz kondurmayarak kızlarına karşı buyurgan ve otoriter olan anneler de hikâyelerde yerini almıştır. Bir hikâyesinde de anne ve anneanne üzerinden dönem farklılıklarını ortaya koyar. Bir hikâyede gelinine hakkaniyet ve merhametle yaklaşan, bir hikâyede yersiz beklenti ve kusur bulmalarıyla gelini bunaltan, başka bir hikâyede oğlunun maden kazasında ölümü ile gelinini aile dışında görüp tazminatı almanın yollarını arayan çıkarcı kayınvalide vardır.

Başkahraman olan genç kadınlardan anne olanların anneliğine çoğunlukla değinilmez. Boşanmış kadınlar çocuklarının babaları ile ilişkilerinde yapıcı ve ılımlıdır. Ancak boşandıkları için anne ve kayınvalide tarafından başarısızlık imalarına maruz kalırlar. İki hikâyede evi ve ailesi için çalışma hayatını sonlandıran anne karşımıza çıkar. Bunlardan biri engelli çocuğu için üniversitedeki kariyerinden geçen, kızının engeli ve eşinin ilgisizliği sonucunda sinir buhranları geçiren, bu süreçte aldatılan, terapi ve sakinleştirici alan hırçın bir annedir. Anne olamamamın sızısını yüreğinde taşıyan kadınlar da Eraslan'ın kahramanları içinde yerini alır.

Eraslan'ın hikâye kahramanlarından bir diğeri kız çocuklardır. Anne ve büyükannelerin dünyası, çocuk gözleminden yetişkinliğe kalan hususlarla ileriki yaşlarda anlatılır. Bu kahraman-anlatıcı çocuklar çocuksu masumiyet ve yanlış anlamaların sağladığı mizahi esintileri anlatımına katar. Anne ile büyükannenin tavrını resmeden bir çocuk, annenin tavrına anlam veremeyerek çocuklaşan büyük ninenin dünyasını kavrayabilen niteliktedir. Başka bir hikâyede bir kız çocuğunun gözünden Türk-Müslüman kadını olan genç bir anne ile yabancı bir genç kadının mukayesesi dikkatlere sunulur. Bir hikâyede çocukluk ile ergenlik dönemecindeki kız çocuğunun farklılaşmaya başlayan ilişkilerinden doğan sıkıntıları gözler önüne serilir. Üç çocuklu bir ailenin ilk çocuğu olarak "abla"lığı tecrübe eden Eraslan, hikâyelerinde büyük kız çocukların ihtiyaç halinde küçük anneler olabildiğinin altını çizer.

Sibel Eraslan, hikâye kadınlarını oluştururken anneanne, babaanne, büyük nine ve halalarının yaşadıklarından beslenir. Ergen bir yaşta ölen halası Fikriye Hanım, çocukluğunda çok düşkün olup kıskandığı, paylaşamadığı halası Nazmiye Hanım, Halep'e gelin edilen büyük hala Şerife Hanım onun hikâyelerinde birer kahraman olarak tanıştığımız, gerçek hayattaki akrabalarıdır. Hala sevgisi, hikâyelerinde yer verdiği güçlü hala karakterleriyle açığa çıkar. Müziğe ilgili anne, muhacirlik hikâyeleri anlatan büyük nine, bir muhacir âdeti olarak sevdiklerini özlediğinde ceviz yaprağını koklayan, gurbetteki oğlundan haber alamadığında radyodaki şarkılardan niyet tutan babaanne yazarın yaşamından hikâyelerine taşan kadınlardır. Göçmen bir ailenin kızı olan Eraslan, Rumeli göçlerinin temelleriyle birlikte kadınlara dönük yüzünü ninelerinden kalan anıların ışığında kaleme almıştır.

Birkaç hikâye dışarıda tutulursa Eraslan'ın hikâye kadınları okumuş, bir meslek sahibi olan ve büyük şehirlerde yaşayan kişilerdir. Hukukçu olan Eraslan'ın avukat olan kadınları bir yakınının hukuki işlerini çözer, başörtüsü sebebiyle sıkıntı yaşayan kadınların sesi olur, bazen de boşanmanın eşiğindeki müvekkillerine aile danışmanlığı yapmaya kalkışır. Merhametli bir kadın doktor, yetiştirme yurdundaki hasta bir çocuğun tedavisini üstlenir. Bir hikâyede okumuş ve meslek sahibi olmuş genç bir hanımın mahallesinden ve komşuluk ilişkilerinden uzaklaşması, okuyan kadınların evliliğinin gecikmesi ele alınır.

Başörtüsü yasağına takılarak çok sevdiği öğretmenlik mesleğini yapamayan, peruk takmayı deneyen, yurt dışına giden genç kadınların yanında aynı sebeple eğitimini yarım bırakan ya da yurt dışında devam eden öğrenciler birden fazla yerde karşımıza çıkar. Öğretim görevlisi, memur, mühendislik öğrencisi gibi eğitimli kadınlardan başörtülü olanlar, yasaklar sebebiyle eğitim ve meslek hayatlarını feda ederken zaman zaman da parlak bir geleceğin önündeki engel olarak görüldüklerinden sevdikleri erkek tarafından terk edilirler. Eraslan bir kadın kahramanına peruk taktırırken hiçbir kadının başını açtırmaz. Ona ancak başörtüsüyle bir tercih yaptırır.

Eraslan'ın hikâye kadınları aklıyla öne çıkan, sade ve gösterişsiz kadınlardır. "Kadınlık"ın söz konusu olduğu durumlarda "fiziki güzellik" beklentisi onun kadınlarının yüreğini sızlatır. Tercih edilmeyen, bir kadın olarak güzel değil de akıllı olma yönüyle methedilen, sade ve süssüz oluşları ile kadınsılıktan uzak bulunan bu kadınların duygu dünyası dışarıdan kıpırtısız bir deniz görüntüsünde olsa da enginlerindeki dalgalanmalarla metnin çatışmasını oluştururlar. Onlar çalışma hayatı ya da inançları sebebiyle ciddi kıyafetleri, sadeliği tercih eden; duygularını, gelgitlerini içerde yaşayan; günlük yaşam çizgisini değiştirmeyen kararlı ve kederli kadınlardır.

Sibel Eraslan'ın kadınları nefsanî arzuların ve dünya nimetlerinin peşine düşmez. Hırs ve kıskançlık gibi negatif duygulardan soyunabilmenin yolunu ararlar. Ömürlük bir sevdanın düşünü görürler. Divan şiirindeki aşığın modern bir karşılığı olan kadın kahraman terk eden sevgilinin ardından yataklara düşer. Aylarca süren ölüm uykusundan beşerî aşkın sınırlarını aşmış olarak uyanır. Giden sevgilinin yerine

kimseyi koyamayıp hayatının sonuna kadar bu kederli aşkın eşliğinde bekâr olarak yaşamayı tercih eden kadınlar, ölen kocasının ardından sadakatini muhafaza eden eşlerle birlikte yaradılışın ihtiyaçlarını göz ardı eden bir ailenin kısıtlayıcı tavrı ile gözü açılamayan, kendine bir yoldaş bulamayıp başkalarının mürüvvetlerini gözlemleyerek ömrünün sonuna yürüyen itaatkâr kadınlar diğer hikâye kişileridir.

Hikâyelerde terk edilen, kadınlardır. Boşanma ve nişan atma erkeklerin isteğiyle hayata geçirilen, kadının sessiz bir boyun eğişle karşıladığı istenmeyen durumlardır. Böyle bir kırılmayı yaşayan kadın kahraman bağırıp çağırmaz, itiraz etmez, hesap sormaz. Ailesine, çocuğuna, sevdiği erkeğe hoyrat davranmaktan uzaktır. Boşanma, ayrılık saygı çerçevesinde gerçekleşir. Kadın, erkeğin kendisinden sonraki ilişkisini bütün kırgınlıklarına rağmen olgunlukla karşılar, kıskançlık barındıran davranışlara hiç yeltenmez. Çocuklarını babalarından mahrum etmez. Bir hikâyede ise evlendikten sonra tamamen farklı bir kişilik ortaya koyan eğitimli ancak kaba ve şiddet eğilimli bir kocadan eski bir arkadaşının desteği ile çıkışı görerek boşanmayı tercih eden bir kadın vardır. Aldatılan bir kadın toparlanamayıp psikolojik sıkıntılar yaşarken başka bir kadın sebebi yaptığı yersiz fedakârlıklar ve yaşlanmış bedeninde görerek evliliğini kurtarma yoluna gider. 12 Eylül'ün sonuçlarından yurt dışına kaçan sevdiğini, orada evlenip çoluğa çocuğa karışmasına rağmen aynı halis ve samimi duygularla anan, adamın vefatından sonra onun çocuklarına sahip çıkabilecek bir açık görüşlülük sergileyen Kur'an kursu hocası vefası ve sadakati ile az bulunur bir kişilik sergiler.

Eraslan'ın kadınları arkadaşlarına, eşlerine, eski eş ve sevgililerinin yeni partnerlerine karşı kıskançlık yapmaz. Ancak 28 Şubat süreci ve sonrasını anlatan, bir dönem hikâyesi olarak nitelendirilebilecek metinde dünya nimetlerine olan hırsıyla eski bir arkadaşının kanaatini, şükrünü mukayese eden; imrenme hissinin kıskançlığa ve yermeye dönüştüğü bir kadın ele alınır. Diğer yandan kamusal alanda genişletilen hak ve özgürlükler ortamında cenahlar arası geçişin kolaylaştığı, inanç ve teslimiyetin gevşediğine örnek oluşturabilecek bir kadın da dikkat çeken bir Eraslan kahramanıdır.

Eraslan'ın kimi hikâye kadınları gücünü ve sabrını maneviyatın yumuşattığı kalplerinden alır, teselliyi dinin manevî ikliminde bulur. Kimileri modern hayatın bir

parçasıyken maneviyata açılan bir kapıdan girerek ruhunun boşluklarını doldurur. Aradığını bulamadığı evliliği boşanmayla sonuçlanmış, baba evine dönememiş, hayatı iş gezilerinde geçen, otellerde konaklayan bir kadın yurt dışında bir bayram sabahı arkadaşlarının davetiyle gittiği bayram namazında kendini sarıp sarmayan uhrevî havanın etkisiyle aradığını bulur. Yine evliliğinde sıkıntılar yaşayan, ölümcül bir hastalığın son dönemindeyken çocukluk arkadaşının davetine icabet eden bir avukat hanım, onlarla gittiği camide huzur bulur. Eşinin, küçük kızının ve oğlunun vefatı, diğer çocukların yuvadan uçması ile yalnızlığını bahçesindeki çiçeklerle, Munzur Dağı ile paylaşan, dua ve şükürlerle dirayetini besleyen bir hanım teyze maneviyatının sağladığı hafiflikle hayatını geçirir.

Kimsesiz bir genç kadının evliliği ile kurduğu yuvanın eşinin maden kazasında ölümüyle dağılması, ırgatlık yapan kadınların yıldırım düşmesi sonucu ölümünü işlediği hikâyelerde yoksul ve kimsesiz kadınlar karşımıza çıkar. Bir hikâyede sömürülen, örselenen bedenine karşılık ruhunu muhafaza edebilmiş bir yollu kadın, onu bulunduğu yola iten erkeklerin bakış açısıyla birlikte sunulur.

Sibel Eraslan'ın kadın kahramanları fizikî bir portre olarak çizilmez. Fizikî açıdan cümle arasında bir ya da birkaç kelime ile durumu aydınlatacak bir iki noktaya temas edilerek bazen tamamen görmezden gelinerek zengin bir ruh ve engin bir his dünyasına vakıf olmalarıyla ele alınır. Güzellik ve gösterişteki noksanlıklarını akıl ve gayretleriyle örtmeye çabalayan; etrafındaki insanları, yormak değil de yapıcı, ılımlı ve fedakâr kişilikleri ile besleyen; aşk, sadakat ve imandaki kararlılıkları, nefsanîlikten, hırstan arî ve iddiasız kişilikleri ile kadınlık onuruna sahip çıkan örnek şahsiyetlerdir.

KAYNAKÇA

İncelenen Kitaplar

Eraslan, S. (2008). *Siret-i Meryem*, Elest Yayınları, İstanbul.

Eraslan, S. (2011). *Nil'in Melikesi Hz. Asiye*, Timaş Yayınları, İstanbul.

Eraslan, S. (2016a). *Balık ve Tango* (5.baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul.

Eraslan, S. (2016b). *Babam İçin Beyaz Bir Kuğu,* Timaş Yayınları, İstanbul.

Eraslan, S. (2017a). *4 Defter Rumeli Rüzgârı*, Profil Kitap, İstanbul.

Eraslan, S. (2017b). *Parçası Benden* (4.baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul.

Eraslan, S. (2017c). *Saklı Kitap* (3.baskı), Timaş Yayınları, İstanbul.

Eraslan, S. (2020a). *Çöl/Deniz Hz. Hatice* (30.baskı), Timaş Yayınları, İstanbul.

Eraslan, S. (2020b). *Canfeda Hz. Fatıma* (12.baskı), Timaş Yayınları, İstanbul.

Eraslan, S. (2020c). *Aişe* (11.baskı), Timaş Yayınları, İstanbul.

Eraslan, S. (2021a). *Zemzem'in Annesi* (8.baskı),Timaş Yayınları, İstanbul.

Eraslan, S. (2021b). *Ayrılık Üzüntülerin Annesidir*, Muhit Kitap, İstanbul.

Kitaplar

Ayverdi, İ. (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul.

Eraslan, S. (2002). *Fil Yazıları*, Birun Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.

Eraslan, S. (2010). *Şile Bir Deniz Kızı*, Heyamola Yayınları, İstanbul.

Gülendam, R. (2006). *Türk Romanında Kadın Kimliği*, Salkımsöğüt Yayınları, Konya.

Gülendam, R. (2015). *Türkiye'de Kadın Olmak*, Kesit Yayınları, İstanbul.

Has-Er, M. (2000). *Tanzimat Devri Türk Romanında Kadın Kahramanlar,* Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Kaplan, M. (2006). *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Kavcar, C. (1985). *Batılılaşma Açısından Servet-i Fünun Romanı*, KTBY, Ankara.

Kısa, M. (2017). *Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali*, Armağan Kitap, Konya.

Kısakürek, N. F. (2004). *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.

Kutlu, M. (2017). *Ya Tahammül Ya Sefer* (27.baskı). Dergâh Yayınları, İstanbul.

Okay, O. (1991). *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Mithat Efendi*, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul.

Temel İslam Ansiklopedisi. (2020). "Asiye maddesi", C 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Temel İslam Ansiklopedisi. (2020). "İfk Hadisesi", C 4, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Yılmaz, D. (2011). *Roman Sanatı ve Toplum*, Kesit Yayınları, İstanbul.

Makaleler

Berkes, M. (1945). "Hüseyin Rahmi Romanlarında Kadın Tipleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C *3*, S.5, s. 539-552.

Duran Oto, E. (2017). "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarındaki Kadınların Bâtıl İnançlar Karşısındaki Tutumu."http://earsiv.batman.edu.tr/handle/20.500.12402/3484. Erişim Tarihi: 12.02.2022.

Gül, A. (2020). "Dağın Öteki Yüzü: Sufi Tefsirde Dağ Metaforu", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C 11, S.25, s.513.

Karabulut, M. (2013). "Tanzimat dönemi Türk Romanında Kadın Üzerine Tematik Bir İnceleme", *Erdem Dergisi*, S.64, s.49-69.

Öztürk, Z. (2017). "Halide Edip Adıvar'ın 'Seviyye Talip' Adlı Eserinde Kadın ve Medeniyet İlişkisi", *Akademil Dil ve Edebiyat Dergisi*, C 1, S.1.

Saban, G. (2020). "Yenisay ve Orhun Yazıtlarında Yer Alan "Eş" Kavramı Üzerine Bir İnceleme", *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C 4, S.1, s.110-122.

Şen, S. (2003). "Oğuz Kağan Destanı'nda ve Dede Korkut Hikâyeleri'nde Kadın", *Atatürk Üni. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.21, s.123-128.

Tezcan, N. (2012). "Divan Edebiyatında Aşk, Kadın Kahramanlar ve Kıyafet Değiştirme Motifi", *Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, S.2, s.104-117.

Türkmenoğlu, S. (2019). "Milli Edebiyat Dönemi Roman ve Hikâyeciliğine Genel Bir Bakış",*Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(Van).* S.45, s.31-47.

Tezler

Altınkaynak, Y. (2004). *Milli Mücadele Romanında Kadın Tipleri* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Arslan, Ş. (2021). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Kadın* (Yüksek Lisans Tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.

Bayram, S. (2013). *Türk Romanında Değişen Kadın İmgesi* (1980-2000) (Doktora Tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Çeri, B. (1992). *1923-1938 Dönemi Türk Romanında Kadın* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Duran, E. (2009). *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kadın* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Durmuş, R. (2008). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Roman ve Hikâyelerinde Kadın ve Kadın Eğitimi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Düzün, B. (2017). *Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Aile* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Ertan, U. (2010). *Refik Halit Karay'ın Romanlarında Kadın ve Kadın Eğitimi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Ferhatoğlu, F. (2018). *Mehmet Rauf'un Eserlerinde Kadın* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Gönel, H. (2010). *15.-16.Yüzyıl Divanlarına Göre Divan Şiirinde Sevgili* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kanter, B. (2009).*Servet-i Fünun Edebiyatı Romanlarında Kadın*, Çocuk, Aile, (Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Öztürk, Z. (2012). *Türk Romanında Kadın(1980-2000),* (Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Tilek, M. (2019). *Halide Edip Adıvar'ın Romanlarında İdealize Edilmiş Kadın Kahramanlar* (Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

İnternet Kaynakları

Akbulut, H. E. (2015). *Sibel Eraslan'ın Öykücülüğü Üzerine Konuşma*, Erişim adresi: https://www.dunyabizim.com/soylesi/sibel-eraslan-ile-oyku-dunyasi-uzerine-konustuk-h21681.html Erişim tarihi: 15.04.2022.

Dere, N. (2018). *Cennet Kapılarının Seyyideleri, Yeni Dünya Dergisi,* Erişim adresi: https://www.yeniakit.com.tr/haber/en-faziletli-hanimlar-kimlerdir-497824.html Erişim tarihi: 01.05.2022

Eraslan, S. (08.11.2020). *Yoksulların Ölümü*, Star gazetesi. Erişim adresi: https://www.star.com.tr/yazar/yoksullarin-olumu-yazi-1585907 Erişim Tarihi: 07.04.2022.

Eraslan, S. (14.07.2021). *Toplumsal Cinsiyet Teorisi Doğuştan Geleni Niçin Reddediyor*, Star gazetesi. Erişim Adresi: https://www.star.com.tr/yazar/toplumsal-cinsiyet-teorisi-dogustan-geleni-nicin-reddediyor-yazi-1640372 Erişim tarihi: 05.05.2022

Eraslan, S. (28.03.2021). *Hanımlar, Milletin Ruhudur*, Star gazetesi. Erişim adresi: https://www.star.com.tr/yazar/hanimlar-milletin-ruhudur-yazi-1619390 Erişim tarihi: 07.04.2022.

Hotel California çevirisi, Erişim adresi: https://www.youtube.com/watch?v=WxQoQ9RybII Erişim tarihi: 15.03.2022.

Kahraman, S. (2021). *Sibel Eraslan ile Söyleşi,* Muhit dergisi. Erişim adresi: https://www.muhitkitap.com.tr/soylesi/sibel-eraslan-harfler-ayri-kaldigimiz-cennete-mektup-yazmak-icin-icat-ettigimiz-cizgilerdir Erişim tarihi: 05.04.2022.

Öztürk, Y. (2009). *Sibel Eraslan ile Konuştuk*, Erişim adresi: https://www.dunyabizim.com/soylesi/sibel-eraslan-ile-konustuk-h626.html Erişim tarihi: 10.04.2022.

Sadreddin, A. (2012). *Sibel Eraslan'dan Bir Yol Hikayesi: Canfeda*, Erişim adresi: https://www.dunyabizim.com/kitap/sibel-eraslan-dan-bir-yol-hikyesi-canfeda-h10556.html Erişim tarihi: 06.04.2022.

Şemşamer. (2009). Erişim adresi https://www.uludagsozluk.com/k/%C5%9Fem%C5%9Famer/ Erişim tarihi:06.04.2022.

Tezcan, G. (2014). *28 Şubat Anlatılmamış Hazin Bir Hikâyedir*, Erişim adresi: https://www.star.com.tr/kultur-sanat/28-subat-anlatilmamis-hazin-bir-hikayedir-haber-851285/Erişim tarihi: 27.12.2021.

Uçar, G. (2018). *Sibel Eraslan: Rumeli Bizim Serhat ve İstinat Hisarımızdır*, Kitabın Ortası Dergisi, 3. Erişim adresi: https://www.dunyabizim.com/soylesi/sibel-eraslan-rumeli-bizim-serhat-ve-istinat-hisarimizdir-h28284.html Erişim Tarihi: 21.04.2022.